

BERNT HJEJLE

Voldgift

3. reviderede udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

1987

Frivillig voldgift

© 1973 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Bogen er sat med Times

og trykt hos Nørhaven A/S, Viborg

Printed in Denmark 1987

ISBN 87-574-1391-6

Indhold

Forord	9
 <i>Kapitel 1</i>	
<i>Indledning: Voldgiftens funktion i retssystemet</i>	11
 <i>Kapitel 2</i>	
<i>Voldgiftsaftalen</i>	
I Hvornår foreligger der en voldgiftsaftale?	15
II Voldgiftsklausuler i kontraktsforhold. The doctrine of separability	19
III Voldgiftsaftalers gyldighedsbedømmelse. Retlige synspunkter. Fremtidige tvister og forhåndsafkald	22
IV Efter hvilket lands retsregler skal en voldgiftsaftales gyldighed bedømmes? Voldgiftsaftalens internationale tilhørsforhold	27
V Særlige ugyldighedsgrunde for voldgiftsaftaler	33
A. Ugyldighed på grund af tvistens art. Sovereign immunity?	33
B. Habilitetskrav	36
C. Kompetencekrav	37
D. Krav til samtykket	39
a. Hvornår foreligger et samtykke?	39
b. Samtykke ugyldigt	41
E. Krav om klarhed til beviset for voldgift	42
F. Krav om procesretlige garantier	44
G. Foreningsvoldgift. Særlige gyldighedsbetingelser for voldgiftsaftaler i foreningsforhold	46

VI	Voldgiftsaftalens indhold	55
	A. Valg af voldgiftsmænd	55
	B. Voldgiftsaftalens fortolkning belyst af domspraksis	58
	1. Kontrakter i handelsforhold	58
	2. Interessentskabskontrakter	60
	3. Foreningsvedtægter	61
	4. Underordningsforhold o.l.	61
	5. Forskellige tilfælde	62
VII	Hvem binder voldgiftsaftalen?	63
VIII	Voldgiftsaftalens virkning. Hvem afgør afgrænsningen af voldgiftsrettens kompetence?	64
IX	Voldgiftsaftalens ophør. Successionsspørgsmål	70

Kapitel 3

Voldgiftsretten

I	Voldgiftsmandsaftalen	77
II	Habilitetsbetingelserne. Hvem kan være voldgiftsmand?	78
	A. Almindelige synspunkter	78
	B. De almindelige habilitetsbetingelser	80
	C. De specielle inhabilitetsgrunde	81
	D. Tilbagekaldelse af bemyndigelsen	82
III	Voldgiftsmandsaftalens indgåelse	84
IV	Voldgiftsmandsaftalens indhold	85
	A. Voldgiftsmændenes pligter	85
	1. Voldgiftsmændenes pligter i almindelighed	85
	2. Voldgiftsrettens bemyndigelse	87
	3. I hvilket omfang kan voldgiftsretten lægge billighedssynspunkter til grund for kendelsen?	88
	4. Særligt om opmanden	92
	B. Voldgiftsmændenes rettigheder. Deres honorar. Sikkerhedsstillelse	95
V	Voldgiftsmandsaftalens ophør	98

Kapitel 4

Voldgiftsproceduren

	Indledende bemærkninger	99
I	Den processuelle retsbeskyttelse under sagen	99
	A. Lighedsgrundsætningen	99
	B. Procesledelsesgrundsætningen og dens forhold til lighedsgrundsætningen	102

	C. Dispositionsmaksimen	103
	D. Andre processuelle grundsætninger	106
II	Voldgiftsprocedurens genstand og parter	108
III	Voldgiftssagens gang	110
	A. Dannelsen af voldgiftsretten	111
	B. Henvendelsen til voldgiftsretten	111
	C. Indkaldelse til møde m.m.	112
	D. Fremskaffelsen af materiale og oplysninger	113
	E. Sagens ledelse og foretagelsen af visse proceshandlinger ..	114
	F. Retsmøder, procedure, votering og afsigelse af voldgiftskendelsen	115

Kapitel 5

Voldgiftskendelsen

I	Voldgiftskendelsens form	119
II	Voldgiftskendelsens omfang	119
III	Voldgiftskendelsens indhold	121
IV	Voldgiftskendelsens virkning. Den gyldige kendelses retskraft	122
	A. Den formelle retskraft	122
	B. Den materielle retskraft	123
	1. I forholdet mellem parterne	123
	2. I forholdet over for tredjemand	125
	C. Voldgiftskendelsens virkning i øvrigt	126
V	Voldgiftskendelsens gyldighedsbedømmelse	126
	A. Den gyldige voldgiftskendelse kan ikke underkendes	126
	B. Ugyldighedsgrunde	127
	1. Ugyldighed på grund af voldgiftsaftalen	127
	a. Ugyldighed på grund af tvistens karakter	127
	b. Ugyldighed på grund af voldgiftsaftalens indhold ..	128
	2. Ugyldighed på grund af sagsbehandlingen	129
	3. Ugyldighed på grund af kompetencemangel	129
	4. Ugyldighed på grund af mangler ved voldgiftskendelsen	129
	a. Dens form	129
	b. Dens indhold	129
	Forholdet til loven	130
	Uklarhed, fejl i begrundelsen	130
	Åbenbar ubillighed	132
	C. Ugyldighedsbedømmelse ex officio eller efter påstand? ..	134
	D. Ugyldighedens virkning	134
	E. Den kompetente domstol (værneting)	135

Kapitel 6

<i>Genoptagelse af voldgiftssagen. Hvor vidt og under hvilke betingelser kan genoptagelse af en voldgiftssag finde sted?</i>	136
1. Analogien af retsplejelovens § 399, stk.1?	136
2. Videregående muligheder?	138

Kapitel 7

<i>Voldgiftskendelsers fuldbyrdelse (eksigibilitet)</i>	140
I Danske voldgiftskendelser	140
II Udenlandske voldgiftskendelsers anerkendelse og fuldbyrdelse (eksigibilitet)	141
Voldgiftskendelsers internationale tilhørsforhold	141
De af Danmark tiltrådte internationale konventioner:	143
Genèveprotokollen 1923 og Genèvekonventionen 1927 .	144
New York-konventionen 1958	144
Genèvekonventionen 1961	146
Genèvereglementet	146
Europarådsarrangementet	146
Verdensbankkonventionen 1962	147
UNCITRAL's Model Law 1985	148
Voldgiftsbekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973	149
Danske domstoles kompetence i internationale voldgiftssager (værneting)	151
 Bilagsfortegnelse	 153
 Bilag	 155
 Sagregister	 236
 Forkortelser	 239

Forord

I 1973 udgav jeg 2. reviderede udgave af „Frivillig Voldgift“ (1937). I den siden da forløbne tid har dansk voldgift udviklet sig yderligere, dels gennem domspraksis, dels gennem nye internationale konventioner og voldgiftsregler af international karakter. Da antallet af voldgiftssager stadig er stigende, både nationalt og internationalt, har jeg derfor ment, at det vil være nyttigt og rigtigt at udgive en ny udgave af bogen, der er ført op til dato såvel vedrørende domspraksis som vedrørende internationale konventioner og de i voldgiftssager almindeligt anvendte regler, danske såvel som internationale, således at man i bogen og dens bilag vil kunne finde alle de bestemmelser og regler, som der vil være brug for under en voldgiftssag. Jeg har samtidig omskrevet en række afsnit i bogen og håber, at den må kunne fyldestgøre behovet for en dækkende fremstilling af dette praktisk betydningsfulde retsområde.

For drøftelser og gode råd under udarbejdelsen takker jeg fhv. højesteretsdommer Henrik Tamm, og jeg takker ligeledes vicepræsident i Sø- og Handelsretten Kristian Frøsig, advokat Per Magid og professor, dr.jur. Allan Philip for rådgivning og hjælp.

København i marts 1987.

Indledning: Voldgiftens funktion i retssystemet

Voldgift foreligger, når to parter aftaler at lade en retlig tvist mellem dem afgøre af en tredjemand i stedet for som normalt ved domstolene. Parterne giver med andre ord ved en sådan aftale afkald på den ret, enhver borger har til at henvende sig til en domstol og anmode denne om at afgøre mellemværendet, og giver derved også afkald på den retsbeskyttelse, der ligger i, at statens uafhængige og særligt juridisk sagkyndige dommere afgør deres mellemværende under de former, som retsplejeloven har fastlagt for afgørelse af civile retssager.

Staten har med andre ord åbnet en adgang for parter, der af en eller anden grund foretrækker at lade deres mellemværende afgøre under mere private former, til at lade en af dem valgt person eller institution træffe afgørelsen.

Set i et videre – historisk og samfundsmæssigt – perspektiv kan man sige, at statens tilladelse til, at private kan løse retstvister ved voldgift, er udtryk for det frie samfunds princip, derved at staten ikke totalt gennemfører et monopol på retsafgørelser ved sine egne domstole. Det er karakteristisk for den danske enevældes karakter, at man ved bestemmelsen i Danske Lov 1-6-1 i 1683 bevarede den urgamle adgang for borgerne til at lade deres retstvister afgøre af en privat tredjemand. At man således inden for retsplejen fastholdt hensynet til parternes frie vilje, partsautonomien, viser, at man også i det daværende totalitære samfund forstod vægten og legitimiteten af de grunde, der kan få privatpersoner til at aftale at lade retstvister afgøre uden om statens autoriserede retsafgørelsesinstanser: domstolene.

Grundene for parterne til at vælge en sådan alternativ ordning kan være mange, men kan vel sammenfattes i følgende. I nogle tilfælde ønsker parterne *ikke* den *offentlighed* omkring deres mellemværende, som en proces ved de ordinære domstole normalt medfører. – I andre tilfælde mener de, at en fagkyndig voldgiftsmand eller institution med *særlig sagkundskab* er bedre i stand til at bedømme sagen; dette gælder navnlig,

når der i konflikten findes to elementer: et juridisk og et teknisk (fagligt) element. Ofte blander de sig sammen på en vanskeligt udredelig måde, men de findes der dog. I jo højere grad vægten må lægges på det juridiske element, jo mindre kan man slå af på de særlige juridiske garantier, som de ordinære domstole giver; jo større vægt der derimod ligger på det tekniske (faglige) element, jo mere kan man slå af på den juridiske garanti. For at sikre sig at begge dele tilgodeses, vælger parterne ofte, også i stærkt teknisk betonede sager, enten dommere eller andre jurister som medlemmer af voldgiftsretten eller som opmænd. Dette gælder således en række af vore store institutionelle voldgiftsretter, f.eks. „Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed“ (tidligere „Dansk Ingeniørforenings Voldgiftsret“), hvortil bl.a. de „Almindelige betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed“ henviser. I sine kommentarer til to højesteretsdomme skriver *Jørgen Trolle* i U.1973.B. p.300, at „Ingeniørvoldgiftsretten har uomtvistelige fordele fremfor de almindelige domstole“. Jfr. også *Hørlyck* i „Entreprise- og licitationsbetingelser“ (3. udg. p. 358-71). – Sø- og Handelsretten i Danmark repræsenterer et meget sagkyndigt domstolsforum, og dette er sikkert grunden til, at voldgift ikke er helt så hyppig her som i mange andre lande. Medvirkende hertil kan vel også være, at vort retssystem normalt kun har to instanser i domstolene mod i mange andre lande tre. Hvor hyppig voldgift er i Danmark, er det nok vanskeligt at danne sig en sikker mening om, men da det er sjældent, at Højesteret afgør sager, som drejer sig om mere end et par hundrede tusinde kroner, må man nok regne med, at store tvister også her i landet i ganske betydeligt omfang afgøres ved voldgift. – Endvidere kan det tænkes, at parterne mener, at en voldgiftsret kan afgøre sagen *hurtigere* end en ordinær domstol, der skal iagttage en mængde formaliteter, og som ofte kan sinkes i sit arbejde af de mange sager, den skal træffe afgørelse i; hertil kommer, at en dom kan appelleres til en højere instans, og derved trækkes den endelige afgørelse ud, medens voldgiftskendelsen er endelig og bindende og ikke kan appelleres. Når imidlertid bortses fra dette væsentlige moment, er det dog nok så som så med hurtigheden af en voldgiftssag, idet forberedelsen af en sådan ofte tager længere tid end sager ved domstolene, idet en voldgiftsret ikke råder over de samme tvangsmidler som domstolene, jfr. *Hørlyck* p. 359. – Endelig – og det er ikke sjældent – føler parterne, at en sag mellem dem for domstolene medfører en skarpere holdning mellem dem end en voldgiftssag gør; man „stævnes“ for retten og tvinges af modparten til at undergive sig dens afgørelse, og selv om parterne måske er enige om at søge domstolens afgørelse, har det hele stadig et modsætnings-

fyldt præg over sig. Voldgiften derimod bærer principielt *frivillighedens* præg: allerede det, at parterne er enedes om at lade deres uoverensstemmelse afgøre ved voldgift, kaster et forsonende skær over sagen; parterne bøjer sig ligesom mere hen imod hinanden. Dette motiv spiller en særlig rolle, når det drejer sig om parter, der i fremtiden skal „leve sammen“, hvad enten det nu skyldes et langvarigt samhandelsforhold eller en gammel venskabelig forbindelse, som man ikke ønsker afbrudt. I sådanne tilfælde vil to parter foretrække at lade en tvist afgøre af en eller flere dem bekendte personer, til hvem de har tillid. – Det bør nok også nævnes, at parterne undertiden regner med, at en voldgiftsret vil kunne anlægge et noget mindre formelt syn på sagen, end man må forvente, at en til „paragrafferne“ bundet domstol vil gøre, altså i højere grad vil kunne anlægge *billighedsbetragtninger* ved sagens afgørelse. – Endelig – og det er vel egentlig en fundamental betragtning – kommer hertil „*tillidssynspunkter*“, nemlig at parterne i en tvist ofte føler et ønske om at udpege en af dem bekendt person, til hvem de har en kvalificeret tillid, til at deltage i afgørelsen. – Sluttelig skal det for så vidt angår *internationale* forhold tilføjes, at en part ofte vil være bekymret ved, at et fremmed lands domstole skal afgøre sagen, og har større tillid til, at en international voldgiftsinstitution, f.eks. med repræsentanter for begge parter og en uafhængig tredjemand som opmand, giver større sikkerhed for en upartisk og sagligt forsvarlig afgørelse. –

Så der kan ligge mange og forskelligartede hensyn bag parternes beslutning om at indgå en aftale om, at sagen skal afgøres af en voldgiftsret. Det kan dog måske være på sin plads her også at nævne, at voldgift formentlig bør undgås i sager, der drejer sig om mindre beløb, og som er uden principiel betydning, idet Voldgiftsrettens honorar vil kunne stå i misforhold til sagens genstand. Ved domstolene kan en ubemidlet part få fri proces. Den i den almindelige familieforsikring indeholdte retshjælpsforsikring gælder vistnok i almindelighed kun for sager ved de almindelige domstole – se dog U.1985.916, hvoraf det fremgår, at den i den kombinerede husstandsforsikring indeholdte retshjælp også omfatter voldgift. –

Navnlig i *internationale* forhold er afgørelser ved voldgift i vort århundrede blevet en stadig hyppigere foreteelse. Samtidig med, at verdenshandelen ved samfærdselsmidlernes enorme udvikling er blevet langt større end tidligere, er der derfor vokset en række voldgiftsinstitutioner op overalt i verden, som spiller en meget betydelig rolle i det internationale retsliv. Samtidig har de fleste stater skabt en national lovgivning til regulering af voldgift, såvel med hensyn til forholdet mellem statens egne domstole og de private voldgiftsinstitutioner som med hensyn til at sikre

parternes retsbeskyttelse under en voldgiftssag. Dette er meget vigtigt, idet parterne ved en privat voldgiftsdomstol ikke har de samme garantier med hensyn til voldgiftsrettens upartiskhed og juridiske indsigt som i en sag for de ordinære domstole. Forudsætningen for, at staten tillader borgerne at frasige sig de ordinære domstoles retsbeskyttelse, er derfor, at den voldgiftsret, der skal afgøre deres mellemværende, giver parterne en rimelig retsbeskyttelse med hensyn til voldgiftsrettens upartiske sammensætning, voldgiftsprocedurens overholdelse af procesretlige grundsætninger m.v.

For at sikre dette har man i Danmark givet en voldgiftslov nr. 181 af 24. maj 1972 og suppleret denne med Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og om international handelsvoldgift.

Det kan være naturligt her at nævne, at jeg i *Hindenburgs Formularbog* (12.udg.) p. 926 ff. nærmere har omtalt *Det danske Voldgiftsinstitut* og formularer for voldgiftsaftaler, der henviser hertil (denne bogs bilag 4). – Der kan også henvises til *Hørlyck*: „Entreprise- og Licitationsbetingelser“ (3.udg.) p.358-71, der indeholder en udførlig omtale af *voldgiftsretten og voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed*, som formentlig er vor største institutionelle voldgiftsret, der årligt behandler ca. 200 sager, ofte om millionbeløb (denne bogs bilag ..). – I *Hindenburgs Formularbog* omtales også *Det internationale Voldgiftsinstitut i København*, (Bilag 5) der dog til nu ikke har behandlet mange sager. – Sammesteds har jeg omtalt *International Chamber of Commerce's* (ICC) internationale voldgiftsret og dets i internationale kontrakter meget brugte voldgiftsformular (denne bogs bilag ..).

Voldgiftsaftalen

I. Hvornår foreligger der en voldgiftsaftale?

At „voldgive“ betyder efter gammel sprogbrug at give noget i en andens magt, altså en bemyndigelse til en anden om at udføre eller bestemme noget for én. Voldgift er derfor en særlig form for *hvervgivelse*. Voldgift adskiller sig fra andre former for hvervgivelse – der f.eks. kan gå ud på at købe noget for én – ved sin genstand, det „noget“, som man overlader til en anden at bestemme, nemlig med bindende virkning at afgøre den rette forståelse af et retsforhold mellem to parter.

Imellem den „simple hvervgivelse“ og retlig voldgift ligger en række mellemstadier – f.eks. hvor parterne enes om at lade en tredjemand fremkomme med en udtalelse om deres tvist eller udarbejde en forligsmæssig ordning – hvori man kan spørge, om der foreligger voldgift i retlig forstand. Det er af vigtighed at afklare dette, idet betydningen af, at der foreligger voldgift i retlig forstand, er, at reglerne i lov om voldgift nr. 181 af 24. maj 1972 – i det følgende kaldet voldgiftsloven – i så fald kommer til anvendelse, herunder navnlig *at* en tvist, der falder under en voldgiftsaftale, efter lovens § 1 efter påstand skal afvises fra domstolene, og *at* voldgiftskendelsen efter lovens § 9 kan fuldbyrdes efter retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af domme. Det er derfor vigtigt for parterne at vide, om aftalen imellem dem er en voldgiftsaftale med de nævnte retsvirkninger.

Selv om der foreligger en aftale mellem to parter om, at en tredjemand skal afgøre et forhold, hvorom de ikke er enige, er det således ikke dermed givet, at der foreligger en voldgiftsaftale i voldgiftslovens forstand og med de retlige konsekvenser, der knytter sig til en voldgiftsaftale. Hvis det derimod fremgår af aftalen, at tredjemands afgørelse skal være endelig og bindende for dem, er det klart, at der foreligger en voldgiftsaftale, men det kan ofte være vanskeligt at fastslå dette.

Dersom det fremgår af parternes aftale, at den udpegede tredjemands afgørelse af deres mellemværende ikke skal være endelig og bindende for dem, er det *ikke* en voldgiftsaftale og afgørelsen ikke en voldgiftskendel-

se. Afgørelsen må da opfattes som en udtalelse „til efterretning“ for parterne, som et forslag til forlig (mæglingsforslag) e.l. En aftale, hvori parterne bestemmer, at deres mellemværende skal undergives voldgift, men hvori de samtidig bestemmer, at afgørelsen skal være uforbindende, er således en selvmodsigelse; på den anden side er aftalen ikke ugyldig, det er blot ingen voldgiftsaftale, og det er ingen voldgiftskendelse, der kommer ud deraf. Aftalen må formentlig betragtes som det, der i Romerretten kaldtes et „pactum de non petendo ad diem“, altså en aftale om, at parterne ikke kan søge domstolene, før tredjemand har truffet sin afgørelse, der må ses som et „forslag til forlig“. Dommen SHT 1916. 349 er næppe korrekt. Forholdet lå som her angivet, men dommen fastslog, at parterne havde ønsket en voldgiftskendelse; den foreliggende kendelse blev da betragtet som en bindende voldgiftskendelse uanset aftalens bestemmelse om den uforbindende karakter.

Derimod udelukker det ikke en aftales karakter af voldgiftsaftale, at aftalen bestemmer, at afgørelsen skal kunne appelleres til et andet voldgiftsforum eller til de ordinære domstole, jfr. om forholdene i engelsk ret *Lookofsky* i U.1983.B p.236 ff.

Hvis der foreligger uklarhed om aftalens karakter, må man i første række ved en *fortolkning* af aftalen søge at udlede parternes mening dermed.

De i aftalen om tredjemanden brugte udtryk kan ikke uden videre være afgørende. At aftalen f.eks. taler om „skønsmand“, „taksationsmand“, „vurderingsmand“ e.l. kan således ikke uden videre tages som udtryk for, at afgørelsen ikke skal være endelig og bindende; derimod må ordet „voldgiftsmand“ betyde, at afgørelsen skal være endelig og bindende, medmindre noget andet er klart udtrykt. – Særlig vægt må der formentlig lægges på aftalens bestemmelser om den afgørende myndigheds sammensætning, personernes udnævnelse, deres fremgangsmåde, formuleringen af deres opgave o.l.; jo mere man i disse henseender nærmer sig det for en voldgiftssag normalt karakteristiske, jo snarere må formodningen være for en egentlig voldgiftsaftale, respektive voldgiftskendelse. Herved kan henvises til udtrykket i H. i U. 1928.429: „den foreliggende, voldgiftsmæssigt vedtagne *taksationsaftale*“ – der fortolkedes som en voldgiftsaftale – og til udtalelserne i Østre Landsrets dom i U. 1984.1045, hvori der henvises til, at den vurderingsform, som en „*vurderingskommission*“ havde anvendt, havde en „voldgiftslignende karakter“ og derfor betragtedes som bindende og endelig.

Tilbage bliver herefter de tilfælde, i hvilke intet afgørende kan udledes af parternes aftale; hvad må *formodningen* da være for? Dersom den

valgte tredjemand skal afgøre et faktisk forhold, der samtidig indebærer retlige konsekvenser, f.eks. hvor grænsen mellem parternes ejendomme går, eller hvis tredjemands opgave består i at trække de retlige konsekvenser af et på forhånd fastslået faktisk forhold, bør formodningen være for en egentlig voldgiftsaftale, således at afgørelsen er bindende og endelig. Mere tvivlsomt forekommer spørgsmålet, dersom det drejer sig om afgørelser, der alene går ud på at fastslå et faktisk forhold, uden at de retlige konsekvenser for parterne ligger i selve afgørelsen. Eks.: A har leveret B nogle varer, som denne påstår er af en ringe kvalitet, hvorfor han kræver erstatning, medens A på sin side hævder, at varerne er kontraktmæssige, og at han for øvrigt ikke er erstatningspligtig. Dersom nu A og B aftaler, at før de træffer bestemmelse om, hvorvidt en domstol eller et sagkyndigt udvalg skal afgøre det eventuelle erstatningsspørgsmål, skal deres fælles ven C træffe afgørelse om varernes kvalitet, synes det at ligge nærmest at betragte C's afgørelse som endelig og bindende for A og B, også dersom de senere måtte bestemme sig til at lade spørgsmålet om erstatningspligten og dennes størrelse afgøre ved domstol, respektive ved voldgift. Nærmere om domspraksis vedrørende voldgiftsaftalers fortolkning se nedenfor i dette kapitel afsnit VI B.

Det ses ikke at burde ændre en retsafgørelses karakter som bindende for parterne, om det drejer sig om et omtvistet forhold eller om et blot uvist forhold, typisk en værdiansættelse, som parterne ikke selv har forudsætningerne for at kunne fastsætte. Er parterne enige om, at en tredjemand skal træffe en afgørelse for dem, må det følge af den accept af partsautonomien, som har fundet udtryk i D.L. 1-6-1 og nu i voldgiftsloven og voldgiftsbekendtgørelsen, at afgørelsen er bindende for dem, uanset om forholdet er mere eller mindre omtvistet. Det afgørende må være parternes tilkendegivne vilje til at lade en tredjemand træffe en afgørelse for dem, og at fremgangsmåden herved og afgørelsesgrundlaget er i overensstemmelse med almindeligt anerkendte retsprincipper.

Selv om voldgiftslovens § 1 taler om „tvister“, må voldgiftsbegrebet derfor også omfatte tilfælde, hvor der ikke foreligger en egentlig retstvist, men kun et uvist forhold, som parterne ønsker, at en tredjemand skal afklare.* I den nedenfor nævnte dom i U.1984.1045 traf en „vurderingskommission“ en afgørelse, som af Østre Landsret blev betragtet som en bindende voldgiftskendelse under henvisning til, at hele forholdet havde en „voldgiftslignende“ karakter. Ganske vist tilføjes det, at afgørelsen lå inden for rimelighedens grænser, men det ville dommen også have taget

* Cfr. Magid i Juristen 1975.294 ff.

hensyn til, hvis det havde været en egentlig voldgiftskendelse (jfr. nedenfor p. 132 f.). Det er formentlig også rigtigt at inddrage sådanne afgørelser under voldgiftslovens bestemmelser, idet det for afgørelsens gyldighed ikke bør kunne være afgørende, om parterne strides om det pågældende forhold eller blot ønsker det konstateret. Grænsen mellem sådanne tilfælde er vel i øvrigt meget flydende. En analogisk anvendelse af bestemmelserne i voldgiftsloven er her naturlig og rimelig. I øvrigt har spørgsmålet næppe større praktisk betydning.

Der behandles her kun den på en *gensidig aftale* beroende frivillige voldgift, medens f.eks. den på et ensidigt påbud beroende tvungne voldgift, f.eks. den i § 12 i anordning nr.63 af 27. marts 1936 om elektriske stærkstrømsanlæg nedsatte voldgiftsret, ikke medtages i fremstillingen. I sådanne voldgiftssager må dog de for frivillig voldgift gældende regler i almindelighed kunne anvendes analogisk. – Det samme gælder voldgiftsbestemmelser ved en ensidig viljeserklæring, f.eks. en testamentarisk bestemmelse hvorefter executor med bindende virkning for arvingerne skal afgøre alle tvistigheder, testamentet måtte give anledning til. De af executor i medfør af en sådan bestemmelse truffne afgørelser falder formelt uden for voldgiftslovens bestemmelser, som kun omfatter den aftalebestemte voldgift, jfr. lovens § 1: „efter aftale mellem parterne.“ En af executor truffet afgørelse må formentlig alligevel være bindende for arvingerne, derimod ikke for udenforstående, f.eks. for kreditorer eller for en person, der gør krav på at være arving. – I dommen U. 1984.1045 blev en sådan afgørelse, en vurdering af en landbrugsejendom, fundet bindende for arvingerne, idet den vurderingsform, der var foreskrevet i testamentet, havde en sådan voldgiftslignende karakter, at vurderingskommissionens resultat, der lå inden for rimelighedens grænser, ikke kunne anfægtes, idet der ikke ved vurderingen var tilsidesat væsentlige retsgrundsætninger eller i øvrigt var begået væsentlige fejl, der havde medført et urigtigt afgørelsesgrundlag.

Drejer det sig om et fra staten udgående påbud om, at tvistigheder af en vis art skal undergives en bestemt form for voldgift, står vi over for den *tvungne voldgift*. Om tvungen voldgift tales der, hvor der ikke kræves enighed fra begge parter for at gå til voldgift, men hvor der enten eksisterer en ubetinget pligt ifølge loven, jfr. f.eks. lov om husdyrvoldgift nr. 94, 15. marts 1939, eller der eksisterer en pligt, dersom intet modsat er vedtaget; dette sidste vil jo sige, at en enkelt af parterne kan tvinge den anden til at undergive sig voldgift, jfr. f.eks. lærlingeloven nr. 261, 2. september 1956 § 27 og 1. om arbejdsretten nr. 317, 13. juni 1973 § 9. Om

man bør kalde disse retter for „tvungne“ voldgiftsretter eller specialretter for et begrænset retsområde kan vel være tvivlsomt. – Derimod berøver det ikke voldgift dens frivillige karakter, at man *faktisk* er tvunget til at indgå voldgiftsaftalen, f.eks. fordi man nødvendigvis må være medlem af en faglig økonomisk forening, i hvis statutter det bestemmes, at alle faglige spørgsmål er undergivet foreningens voldgiftsudvalg. Men domstolene stiller her til gengæld særlig strenge krav til sådanne voldgiftsaftalers gyldighed, jfr. derom nedenfor p. 46ff.

Afgørende for, om man står over for frivillig voldgift, er det således, om voldgiftsaftalen er frivillig, ikke derimod, om man står frit i valget af voldgiftsmændene, altså om voldgiftsmandsaftalen (jfr. nedenfor) er frivillig. Er man ikke frit stillet i førstnævnte henseende, kan man i det hele taget ikke tale om nogen aftale om voldgift, medens man stadig kan tale om en sådan, selv om man er nødt til at vælge sin voldgiftsmand blandt et retligt eller faktisk begrænset antal personer. Det er her kun på et enkelt punkt i mellemværendet, man er bundet, ganske som hvis et eller andet punkt, f.eks. valg af fremgangsmåde, ikke frit kan bestemmes; dette hindrer ikke, at det er en frivillig sag, om man indlader sig på voldgift.

Efter *voldgiftslovens § 11* finder loven ikke anvendelse med hensyn til „tvister, der i henhold til en kollektiv overenskomst eller arbejdsretslovens § 17, stk.4, behandles efter „Norm for regler for behandling af faglig strid“, der er vedtaget af fællesudvalget af 17. august 1908, eller tilsvarende regler i en kollektiv overenskomst“.

II. Særligt om voldgiftsklausuler i kontrakter „The doctrine of separability“

En voldgiftsaftale kan være *enten* en aftale om, at en allerede eksisterende tvist skal afgøres ved voldgift, *eller* en voldgiftsklausul i en kontrakt, altså en bestemmelse i kontrakten om, at de fremtidige tvister, der måtte udspringe af den pågældende kontrakt („hovedkontrakten“), skal afgøres ved voldgift.

En voldgiftsaftale (resp. -klausul) kan henvise tvistens afgørelse til en fast voldgiftsinstitution *eller* til særlige for dette tvistemål udpegede voldgiftsmænd (resp. voldgiftsmand), hvilket sidste betegnes som „ad hoc voldgift“.

Voldgiftsklausuler (i kontrakter) er i praksis de almindeligste og dem, der har givet og stadig giver anledning til de fleste problemer. Dette hænger navnlig sammen med, at medens parter, der enes om at henvise

en allerede opstået tvist til voldgift, stort set er i stand til at overse konsekvenserne heraf, så er dette betydelig vanskeligere for parter, der i en kontrakt underkaster sig voldgift til afgørelse af tvister, der endnu ikke er opstået, og over hvis omfang og betydning parterne endnu ikke kan have overblik. Dette fører til en mere usikker stilling for parterne, og, som det senere skal omtales, medfører dette ofte vanskeligheder med hensyn til bedømmelsen af en voldgiftsklausuls gyldighed og bindende virkning for parterne.

Med hensyn til *voldgiftsklausuler i kontrakter* går den herskende teori i international voldgift ud på, at „hovedkontrakten“ og voldgiftsklausulen i denne må betragtes som to selvstændige aftaler, således at den ens ugyldighed ikke i sig selv medfører den andens ugyldighed. At hovedkontrakten er ugyldig behøver således ikke nødvendigvis at medføre, at en deri indeholdt aftale om, at tvister om kontraktens indhold og konsekvenser skal afgøres ved voldgift, også er ugyldig. Dette synspunkt kaldes i international ret for „*the doctrine of separability*“. Sagt på en anden måde vil det sige, at når parterne indgår en aftale, der indeholder en voldgiftsklausul, indgår de ikke én, men to aftaler – én om det materielle mellemværende og én om, hvorledes en tvist derom processuelt skal gennemføres.

„*The doctrine of separability*“ er nu almindelig anerkendt og accepteret i den internationale privatret og indgår som led i de internationalt mest anvendte voldgiftsreglementer, herunder i Uncitralreglerne (bilag 7), ICC's voldgiftsregler (bilag 6) og i The London Court of Arbitration's regler. Doktrinen gælder altså ikke blot, når den er direkte vedtaget af parterne, men også når der i voldgiftsklausulen henvises til et af disse voldgiftsreglementer eller andre reglementer, der indeholder en sådan bestemmelse.

Men selv om denne doktrin ikke måtte indgå i parternes aftale, må man utvivlsomt ved gyldighedsbedømmelsen vurdere hovedkontrakten og voldgiftsklausulen som to separate enheder, således at den ens eventuelle ugyldighed ikke nødvendigvis medfører den andens ugyldighed. Hvis f.eks. voldgiftsklausulen er ugyldig, fordi dens indhold strider mod ufravigelige procesretlige retsregler – f.eks. mod parternes processuelle ligestilling under sagen – medfører dette ikke hovedkontraktens ugyldighed, men kun at tvister vedrørende denne må påkendes af de ordinære domstole. Omvendt kan hovedkontrakten være ugyldig, f.eks. på grund af svig ved indgåelsen, jfr. et eksempel nedenfor, uden at dette berører voldgiftsklausulens gyldighed.

På den anden side udelukker den separate bedømmelse naturligvis

ikke, at der kan foreligge en indbyrdes afhængighed. Hvis således hovedkontrakten er ugyldig, fordi den rammes af en af de „stærke“ ugyldighedsgrunde ved kontraktens *indgåelse* („ab initio“), altså hvis en af parterne er umyndig, eller aftalen er indgået under tvang, eller underskriften er forfalsket, må ugyldigheden også ramme den i kontrakten indeholdte voldgiftsklausul. Mere tvivlsomt kan forholdet stille sig, hvor det drejer sig om svig ved indgåelse af kontrakten. Hvis f.eks. en part svigagtigt foregiver at repræsentere en sælger, og hovedkontrakten derfor er uforbindende for medkontrahenten, vil ugyldigheden normalt også ramme voldgiftsklausulen. At omvendt svig kan ramme hovedkontrakten, men ikke voldgiftsklausulen, illustreres af den om dette problem ledende højesteretsdom i USA: *Prima Paint Corp. v. Flood and Conklin Mfg. Co.* (388. US 395 (1967)): Den ene part havde skjult sin uholdbare finansielle situation for medkontrahenten, og umiddelbart efter kontraktens indgåelse erklærede han sig konkurs. Selv om medkontrahenten – under en sag han anlagde ved domstolene med påstand om kontraktens ugyldighed – hævdede, at hans tiltrædelse af hele kontrakten skyldtes svig fra fallenten, afviste Højesteret sagen med den begrundelse, at voldgiftsklausulen var bindende, idet voldgiftsklausuler, medmindre parterne har vedtaget andet, er „separable“ fra hovedkontrakten, og at „where no claim is made that fraud was directed to the arbitration clause itself, a broad arbitration clause will be held to encompass arbitration of the claim that the contract itself was induced by fraud“. Dommen er formentlig korrekt, idet det svigagtige forhold ved kontraktens indgåelse alene havde relation til kontraktens materielretlige indhold, ikke til voldgiftsklausulen. – På grund af de stramme krav, der stilles til indgåelse af en gyldig voldgiftsaftale i forhold til indgåelse af kontrakter i almindelighed, kan der omvendt tænkes at forekomme tilfælde, hvori hovedkontrakten opretholdes, men voldgiftsklausulen bliver uforbindende, f.eks. hvor en repræsentant for en sælger går uden for sin bemyndigelses grænser, og den godtroende køber fastholder selve hovedkontrakten, men sælger får medhold i, at det lå uden for repræsentantens bemyndigelse at indgå en voldgiftsaftale, og at sagen derfor henhører under de ordinære domstole.

Drejer det sig om en *indholdsmangel*, altså hvis hovedkontrakten er ugyldig, fordi dens indhold f.eks. strider mod ufravigelige retsregler, rammer dette ikke nødvendigvis voldgiftsklausulens gyldighed. Hvis hovedkontrakten derimod er ugyldig, fordi den omhandler et retsforhold, der ligger uden for, hvad parterne kunne træffe aftale om, altså uden for partsautonomiens grænser, må denne ugyldighed også omfatte voldgiftsklausulen.

Resultatet af disse overvejelser må derfor blive, at der i hvert enkelt tilfælde må foretages en nøje overvejelse og vurdering af *begge* aftaler, både hovedaftalens og voldgiftsklausulens gyldighed, og af spørgsmålet om deres mulige indbyrdes afhængighed. – Det er ej heller på forhånd givet, at hovedkontraktens og voldgiftsaftalens gyldighed skal bedømmes efter samme lovgivning.

En af grundene til, at „the doctrine of separability“ er internationalt accepteret, er, at den medvirker til at gøre voldgiftsprocessen effektiv over for en modvillig part, der søger at komme uden om en voldgiftssag eller at forhale den ved at påstå, at hovedkontrakten og dermed også voldgiftsklausulen er ugyldig.

III. Voldgiftsaftalers gyldighedsbedømmelse.

Retlige synspunkter. Fremtidige tvister og forhåndsafkald

Med den ovenfor givne afgrænsning og karakteristik af voldgiften som udgangspunkt kan man definere voldgiftsaftalen som en aftale mellem to eller flere parter om at bemyndige én eller flere privatpersoner, eventuelt en institution, til at foretage en endelig og bindende fastsættelse af et mellem parterne bestående retsforhold.

Fra et forlig adskiller voldgiftsaftalen sig ved, at det materielle forhold ikke direkte normeres ved parternes aftale, men ved en tredjemands afgørelse.

Med hensyn til spørgsmålet, ud fra hvilke synspunkter en voldgiftsaftale og dens indhold og virkning skal bedømmes, har der i tidens løb inden for den juridiske teori været ført mange debatter om, hvorvidt aftalen var af privatretlig eller af processuel natur, og om derfor forståelsen af aftalen og dens indhold og virkning skulle ske ud fra privatretlige eller procesretlige fortolkningsprincipper.

Baggrunden for disse debatter har naturligvis været, at de normer, der gælder for privatretlige aftaler ikke altid gælder for procesretlige aftaler og omvendt. F.eks. kan privatretlige normer i almindelighed udelukkes ved aftale parterne imellem, hvilket derimod i almindelighed ikke gælder med hensyn til de procesretlige normer. Endelig gælder der forskellige regler for de to gruppers anvendelse i henseende til tid og rum. Medens i privatretten et eksisterende retsforhold (særlig inden for den egentlige kontraktsret) i almindelighed ikke berøres af en lovændring, men bedøm-

mes efter den ældre lov, så bedømmes procesforhold i almindelighed efter den nye lov, selv om de udspringer af et forhold, der ligger før denne. I den internationale privatret gælder endvidere den særlige regel for procesforhold, at de bedømmes efter *lex fori*, medens for privatretlige forhold forskellige principper kan tænkes lagt til grund, alt efter forholdets nærmere karakter (i obligationsretten: parternes autonomi, *lex loci actus c.l.*, i tingsretten: *lex rei sitae*, i person-familie-arveret: nationalitets- eller domicilprincippet, og således videre).

Der er imidlertid ikke grund til her at gå nærmere ind på disse forhold. En voldgiftsaftale er ikke en helhed i den forstand, at den i alle relationer og i alle sine led må bedømmes ud fra et enkelt synspunkt: Lige så vel som en aftales gyldighed i den internationale privatret i visse henseender må bedømmes efter *lex fori*, i andre henseender efter tilhørslandets ret og måske i atter andre efter *lex domicilii*, således er der her på forhånd intet i vejen for, at en voldgiftsaftale i visse henseender bedømmes efter procesretlige normer, i andre efter privatretlige. Hvilke, der i hvert enkelt tilfælde skal anvendes, afhænger af de hensyn, der i det givne tilfælde spiller ind. Drejer det sig om et forhold af privatretlig karakter, må det være de privatretlige fortolknings- og gyldighedsnormer, der må være afgørende. Drejer det sig omvendt om et forhold af processuel karakter, må det være de procesretlige normer – f.eks. principperne om parternes ligestilling (ligelig adgang til at blive hørt, fremkomme med oplysninger o.l.) og om domstolens upartiskhed – der finder anvendelse.

Såvel de almindelige procesretlige som de privatretlige normer må dog undergives visse modifikationer på grund af voldgiftsaftalens særlige natur. Det forhold, at det drejer sig om en aftale mellem private personer, der omhandler forhold af procesretlig karakter, medfører, at man ikke kan anvende de almindelige normer uden en særlig undersøgelse af det konkrete foreliggende spørgsmål. Til belysning heraf skal fremhæves nogle særlige synspunkter.

En voldgiftsaftales primære indhold er en vedtagelse om fravigelse af den normale retsvej: de ordinære domstole, og er altså i sig selv en undtagelse fra de almindelige processuelle regler og indebærer således et afkald på de til den ordinære retspleje ved domstolene knyttede garantier for upartiskhed, saglighed, erfaring etc. Denne fravigelses betænkelige karakter kommer navnlig frem ved vedtagelse af voldgiftsklausuler i kontrakter, navnlig branchekontrakter, foreningsvedtægter o.l., der henskyder *fremtidige* tvister til privat voldgift. En voldgiftsaftale er altså et af lovgivningen anerkendt afkald på at anvende den normale retsvej ved afgørelsen af en tvist, og en voldgiftsklausul i en kontrakt er et *forhånds-*

afkald på at anvende den normale retsvej. Lovgivningen har herved strakt sig langt for at imødekomme de ønsker om *partsautonomi*, som i en række tilfælde udspringer af trangen til at komme uden om visse ulemper ved de ordinære domstoles stramt regulerede fremgangsmåde.

Men denne tilladelse fra retsordenens side til at fravige den normale retsvej må da have til forudsætning, at parterne i stedet sætter en privat dømmende instans, en voldgiftsret, og at visse fundamentale processuelle grundsætninger tilsikres opfyldt ved voldgiftsrettens virksomhed, således f.eks. de i voldgiftslovens § 1, stk. 2 omhandlede forhold. Det er på den anden side også klart, at lovgivningen derved har givet parterne en vis frihed til at ordne de øvrige procesretlige sider af aftalen, som de ønsker, selv om dette ikke harmonerer med de bestemmelser, som efter retsplejeloven regulerer den normale proces for de ordinære domstole.

Ved bedømmelsen af voldgiftsaftalen træder et særligt forhold frem, som adskiller denne fra andre privatretlige aftaler. Derved at en voldgiftsklausul i en kontrakt er et forhåndsafkald på retten til at indbringe en senere opstået tvist for de ordinære domstole, altså forhåndsafkald på en ved lovgivningen tilsikret ret, træder den særlige ugyldighedsgrund, der ikke i samme grad gør sig gældende for andre privatretlige aftaler, nemlig *vurderingsmangel*, stærkere frem, jfr. f.eks. ugyldigheden af et forhåndsafkald på anke af en domstolsdom, retsplejelovens § 370. – Jfr. også sølovens § 199, hvorefter der ikke kan indgås forhåndsaftale om voldgift vedrørende en skibspassagers krav imod rederiet, og den særlige regel i lov om fragtaftaler ved international vejtransport, § 42, og luftfartslovens § 121.

Jeg har i „Foreningsvoldgift“ nærmere redegjort for denne særlige ugyldighedsgrund, der gør sig gældende over for forhåndsafkald på de ved lovgivningen eller almindelige retsgrundsætninger hjemlede rettigheder, og som går ud på, at forhåndsafkald på sådanne rettigheder er ugyldige, når rettighedshaverens mulighed for at vurdere betydningen af sin ret er så reduceret, at en anerkendelse af afkaldets gyldighed ville medføre, at løftegiverens retsstilling ville blive væsentligt forringet. Denne ugyldighedsgrund har haft særlig betydning ved domstolenes underkendelse af en række voldgiftsklausuler i foreningsvidtægter, jfr. nedenfor p. 46ff.

Skal man efter disse mere almindelige betragtninger søge at gå nærmere ind på, hvilke særlige hensyn der må tages ved anvendelsen af de privatretlige og de procesretlige gyldighedsnormer på voldgiftsaftalen, synes der ikke at være anledning til at betvivle, at – med de ovenfor anførte modifikationer – de privatretlige gyldighedsnormer i almindelig-

hed må finde anvendelse på en voldgiftsaftale. Snarere kan der vel være anledning til at spørge, i hvilket omfang de almindelige procesretlige normer finder anvendelse på en voldgiftsaftale. Dette vil naturligvis i væsentlig grad bero på, om de samme betragtninger, der har ført til opstillingen af disse regler i den ordinære proces, også gør sig gældende, når det drejer sig om voldgift. Medens f.eks. fremgangsmåden for de ordinære domstole i vidt omfang er reguleret af præceptive regler, bl.a. fordi de ordinære domstole er knyttet til et bestemt landområde, og der inden for dette må gælde ganske ensartede regler, gælder dette hensyn ikke for en voldgiftsret, der lige så vel, om parterne ønsker det, må kunne fungere efter de i et andet land for voldgiftsprocedure gældende regler. Det samme gælder i den intertemporale ret. Det er imidlertid næppe rigtigt at foreskrive en enhedsløsning ud fra et bestemt teoretisk synspunkt. Når processuelle normer i almindelighed uden videre gælder fra ikrafttrædelsens øjeblik for alle de retsforhold, der falder ind under dem, hænger dette sammen med de ordinære domstoles hele organisation og virkemåde og normernes deraf følgende normalt præceptive karakter. Denne regel kan imidlertid ikke uden videre påregnes at skulle gælde for en voldgiftsret, hvis forudsætninger og virkemåde er knyttet til parternes aftale. Hvis således voldgiftsaftalen bestemmer, at proceduren for voldgiftsretten skal foregå efter en bestemt lovs bestemmelser, men disse er ændret, da forholdet bliver aktuelt, må den gamle lovs bestemmelser være afgørende. Kun hvor forholdet har forbindelse med den for de ordinære domstole gældende retsplejeordning, gælder den almindelige processuelle regel: hvis f.eks. en lovbestemmelse fastsætter, at når man søger domstolens hjælp til gennemførelse af visse rettigheder, skal parterne og domstolene gå frem på den og den måde, gælder dette trods anden bestemmelse i en tidligere afsluttet voldgiftsaftale. Det afgørende må blive en undersøgelse af, hvorvidt de hensyn, der bevirker en retroaktionsvirkning, er til stede for hver enkelt af bestemmelserne i en ny lov.

Det er klart, at der er visse *præceptive processuelle grundsætninger*, der må kræves overholdt, også i en voldgiftsaftale, og det gælder navnlig principperne om voldgiftsrettens upartiskhed og parternes ligestilling. Når samfundsmagten sætter sin autoritet bag voldgiftskendelsen ved at give den eksigibilitet, voldgiftslovens § 9, må den naturligvis samtidig kræve, at det grundlag, hvorpå voldgiftskendelsen er bygget, er i overensstemmelse med fundamentale retsplejehensyn. Spørgsmålet bliver imidlertid, om disse hensyn her gælder i samme *omfang* som inden for den ordinære retspleje, eller om særlige hensyn gør sig gældende og medfører andre regler. Besvarelsen af dette spørgsmål må bero på en

afvejning af forskellige krydsende hensyn.

På den ene side må man her trække konsekvenserne af at have overladt forholdet – den dømmende myndighed, dennes organisation og de for denne gældende regler – til parternes frie vilje. De ordinære domstole tvinges man til at undergive sig; at give sig en privat domstol i vold er en frivillig sag. Og med frivilligheden lægges der større vægt på *partsautonomiprincippet*. Man kan derfor næppe kræve de samme ubetingede upartiskheds- og ligestillingskrav gennemført, som samfundsinteressen kræver i den ordinære retspleje; parterne er frit stillet og må derfor, medmindre modgående hensyn tilsiger andet, have frie hænder i henseende til at afgøre, hvem der skal dømme, hvorledes fremgangsmåden i sagen skal ordnes, og efter hvilke principper der skal dømmes.

På den anden side kan man ikke altid overse, hvilke konsekvenser et afkald på ens processuelle retsbeskyttelse vil føre med sig, og aftalefriheden må af den grund undergives visse naturlige *begrænsninger*, hvor den støder mod de processuelle retsbeskyttelsesprincipper. Dette gælder naturligvis ganske særligt, hvor det drejer sig om voldgiftsaftaler vedrørende fremtidige tvistigheder, voldgiftsklausuler, jfr. foran om vurderingsmangel.

Det må her særligt tages i betragtning, at en voldgiftsret på en række punkter ikke altid frembyder samme betryggelse for en upartisk afgørelse som de ordinære domstole, og man må derfor ved gyldighedsbedømmelsen, jfr. voldgiftslovens § 1, stk. 2, lægge særlig vægt på de processuelle retsbeskyttelseshensyn.

Garantierne for en retligt betryggende afgørelse kan på flere punkter svigte. Dette kommer for det første frem i voldgiftsmændenes personer; de kan ikke forventes at repræsentere den samme erfaring og træning i bedømmelsen af de mange komplicerede faktorer i et omtvistet forhold som dommere, og de mangler undertiden juridiske forudsætninger. Fremdeles må det (jfr. nedenfor p. 88 ff.) antages, at voldgiftsmændene ved afgørelsen ikke er bundet af den materielle rets regler i samme omfang som en almindelig domstol. Endelig gives der ikke over for voldgiftskendelsen som over for en ordinær domstols afgørelse nogen adgang til appel, medmindre dette særligt er aftalt.

Præceptive procesretlige regler må derfor i nogen grad fortrænge partsautonomiprincippet. Dette sker særlig på følgende punkter. For det første i fordringerne til voldgiftsaftalens bestemmelser om *voldgiftsrettens sammensætning*; det må her kræves, at parterne har samme ret ved valget af voldgiftsmændene og samme ret til afvisning af disse, jfr. herved voldgiftslovens § 1, stk. 2. Dette er dog ikke altid nok; selv om man, da

voldgiftsretten dannedes, har opfyldt disse krav, kan forholdene, når voldgiftsretten skal træde i funktion, tilsige, at de herom trufne aftaler tilsidesættes, nemlig når voldgiftsretten dog ikke i dette øjeblik tilfredsstiller de nævnte processuelle sikkerhedskrav. Dernæst gælder det fordringerne til voldgiftsaftalens bestemmelser om *voldgiftens virkemåde*, altså reglerne hvorefter dens ledelse og bedømmelse af sagen skal foregå, herunder om parternes rettigheder og pligter under sagen: deres adgang til repræsentation, til at få behørigt varsel om sagen, til at møde i den, til at fremsætte og begrunde deres krav, fremkomme med oplysninger, blive bekendt med og svare på, hvad modparten fremfører (aktindsigt), o.s.v. Disse forhold vil blive nærmere belyst nedenfor.

IV. Efter hvilket lands retsregler skal en voldgiftsaftales gyldighed bedømmes? Voldgiftsaftalens internationale tilhørsforhold

Hvilke retsregler gælder for bestemmelsen af en voldgiftsaftales internationale tilhørsforhold, med andre ord efter hvilket lands retsregler skal en voldgiftsaftales gyldighed bedømmes, når aftalen har tilknytning til forskellige lande? F.eks. hvis parterne er af forskellig nationalitet, har forskelligt domicil, og kontrakten drejer sig om forhold i et tredje land. Hvis dette spørgsmål kommer op i en sag for danske domstole om en voldgiftsaftales gyldighed, må svaret blive: efter den danske internationale privatrets regler.

Der har tidligere i dansk ret hersket en del usikkerhed med hensyn til bestemmelsen af en voldgiftsaftales og en voldgiftskendelses internationale tilhørsforhold, altså om hvorledes „the proper law of the contract“ skulle bestemmes. Navnlig har der været tvivl om, i hvilket omfang en aftale mellem parterne, hvori det bestemmes, at sagen skal afgøres efter et bestemt lands ret, altså en *partshenvisning* til et andet lands ret – som oftest det, i hvilket voldgiftssagen skulle føres – var gyldig. Dette var uheldigt, fordi partshenvisninger i den internationale handel, hvori som nævnt voldgiftsklausuler er almindeligt forekommende i alle slags kontraktsforhold, er af stor praktisk betydning. Dersom således en importør af en vare, der allerede er gået igennem flere led på samme internationale kontrakt, som foreskriver voldgift efter visse nærmere bestemte regler for eventuelle stridigheder, videresælger partiet, vil det for ham eneste praktiske naturligvis være at videresælge på samme kontrakt, og at dennes gyldighed bestemmes efter den samme retsorden både i forhold til

sælger og til køber, således at han ikke risikerer, at den kendes ugyldig i én relation og gyldig i en anden. Dette kan opnås ved en henvisning til et bestemt lands lov. Partshenvisningen kan indskrænke sig til, at parterne vedtager, at et bestemt lands materielle ret skal være bestemmende for et retsforholds, f.eks. en aftales, udfyldning og forståelse, f.eks. at engelske retsregler skal være afgørende ved udfyldningen og fortolkningen af en voldgiftsaftale, eller at voldgiftskendelsen skal afsiges efter engelsk rets materielle retsregler. En sådan partshenvisning betegnes som en materielretlig partshenvisning.

Den *materielretlige partshenvisning* er et udtryk for, at parterne – bortset fra retsordenens præceptive forskrifter – kan ordne deres indbyrdes mellemværende efter ønske, altså også gennem en henvisning til et andet retssystem. Hvis f.eks. to købmænd i en under tysk ret stående aftale vedtager, at risikoovergangen finder sted i aftalens afslutningsøjeblik, er dermed samme virkning opnået som efter den svejtsiske obligationsrets art. 185, 1. stk.; parterne kan da ligesågodt uden videre henvise til den nævnte artikel. Det følger heraf, at de, fordi de vælger dette sidste, ikke behøver at antage dette retssystem fuldt ud, men efter forgodtbefindende kan indskrænke sig til en større eller mindre del heraf, ligesom en lovændring i det pågældende land ikke tvinger parterne til at indordne sig under den nye lov.

Men partshenvisningen kan også gives et videre sigte dermed, at parterne vedtager, at et bestemt lands ret skal være afgørende for retsforholdets eksistens og gyldighed, altså f.eks. at voldgiftsaftalens eller voldgiftskendelsens gyldighed skal bedømmes efter engelsk ret. Dette betegnes som en *kollisionsretlig partshenvisning*. En materielretlig henvisning er naturligvis ikke uden videre afgørende for det kollisionsretlige tilhørsforhold. Fordi parterne f.eks. vedtager, at køberens forpligtelser skal reguleres efter engelsk ret, behøver aftalens eksistens og gyldighed jo ikke nødvendigvis at bedømmes efter engelsk ret; eller fordi det i en i Sverige afsluttet voldgiftsaftale bestemmes, at tysk materiel ret skal anvendes ved tvistens afgørelse, bliver kendelsen ikke af den grund tysk; afsiges den i Sverige, er den efter svensk international privatret svensk. En kollisionsretlig partshenvisning vil dog i almindelighed tillige indeholde en materielretlig partshenvisning.

Som et eksempel på en henvisning i internationale voldgiftsklausuler kan nævnes den i den internationale kornhandel dominerende kontrakt: London Corn Trade Association's La Plata Grain Contract: „Buyer and Seller agree that ... this contract shall be deemed to have been made in England and to be performed there ... and the courts of England or

Arbitrators appointed in England as the case may be shall ... have exclusive jurisdiction over all disputes, which may arise under this contract. Such disputes shall be settled according to the law of England whatever the domicile, residence or place of the parties to this contract may be or become." Som man ser, er her både en kollisionsretlig og en materielretlig henvisning.

Den her beskrevne sondring mellem den materielretlige og den kollisionsretlige henvisning er måske trukket noget skarpt op; i praksis er det ikke altid så let at afgøre, om det er den ene eller den anden slags henvisning. En materielretlig henvisning vil ofte få karakteren af en kollisionsretlig henvisning.

I den følgende fremstilling tænkes kun på sådanne retshandler og aftaler, der falder ind under obligationsretten, og ikke på sådanne, der falder ind under tingsretten, person-familie-arveretten o.s.v.; den tingsretlige statut, personalstatutten o.s.v. udspringer nemlig normalt af absolut ufravigelige retsnormer, der ikke giver plads for en international-privatretlig henvisning. At også de procesretlige elementer, der findes i en voldgiftsaftale, bevirker en særlig behandling, skal senere berøres. – Fremdeles drejer spørgsmålet sig kun om en vis gruppe retsforhold, nemlig sådanne, der bevæger sig på det område, der beherskes af retsnormer, der kan karakteriseres som *relativt ufravigelige*, d.v.s. sådanne, hvis overtrædelse ville medføre retsforholdets ugyldighed efter *lex fori*, altså her dansk ret, men som ikke hindrer dets gennemførlighed her, hvis det er gyldigt efter den retsorden, som er afgørende for dets gyldighed. Hvis således en dansker og en udlænding har afsluttet en aftale, der falder ind under en ret med f.eks. en 30-årig forældelsesperiode, så vil den kendsgerning, at den danske 20-årige forældelsesperiode ikke kan forlænges ved forhåndsaftale, ikke være til hinder for, at aftalen efter 21 års forløb fremtvinges i Danmark. Sådanne retssætningers tvingende karakter betegnes i den internationale privatret sædvanligvis som „d'ordre public interne“.

Hvor det derimod drejer sig om retsforhold, der beherskes af *absolut ufravigelige* retsregler, d.s.v. sådanne, hvis overtrædelse vil hindre retsforholdets gennemførelse her, selv om det er gyldigt efter den på forholdet anvendelige udenlandske ret, m.a.o. retsregler „d'ordre public international“, vil en kollisionsretlig partshenvisning jo være uden virkning, jfr. *voldgiftslovens § 7, nr.4*.

Efterhånden som partshenvisning (lovvalg) blev mere og mere almindelig, og de store, internationale voldgiftsinstitutioner i deres reglementer

indføjede partshenvisning som den primære retskilde til bestemmelsen af voldgiftsaftalens internationale tilhørsforhold, blev partshenvisningens gyldighed anerkendt og accepteret i de internationale voldgiftskonventioner, f.eks. i New York-konventionen af 10. juni 1958, art. V, og Genèvekonventionen af 21. april 1961 – der efter art. I finder anvendelse på voldgiftsaftaler indgået mellem parter, der ved aftalens indgåelse havde bopæl eller sæde i forskellige kontraherende stater – art. VI, 2 a-c. Efter Danmarks ratifikation af Genèvekonventionen indførtes partshenvisningen som primært afgørende for voldgiftsaftalens tilhørsforhold efter dansk ret i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973.

Med hensyn til *anerkendelsen af udenlandske voldgiftsaftaler* indeholder *bekendtgørelse af 7. marts 1973 i kap. 2, §§ 4-14*, en række bestemmelser, der er en konsekvens af *Genèvekonventionen* (bilag 7). jfr. dansk bekendtgørelse af 19. juni 1973, Lovtidende C. – Efter bestemmelsen i *bekendtgørelse af 7. marts 1973, § 11, stk. 1* (jfr. Genèvekonventionens art. VI, 2, stk. 1 a-e) skal „en parts evne til at indgå en voldgiftsaftale bedømmes efter loven i det land, hvori han har bopæl“. Ganske *særligt* må fremhæves bestemmelserne i *samme bekendtgørelses § 11, stk. 2* (jfr. Genèvekonventionens art. VII), hvorefter andre spørgsmål vedrørende en *voldgiftsaftales gyldighed* „bedømmes efter den lov, som den efter parternes aftale skal bedømmes efter. Er der ikke truffet aftale herom, afgøres spørgsmålet efter loven i det land, hvor kendelsen skal afsiges eller, hvis dette sted ikke kan udpeges, efter de regler, som følger af dansk international privatret“. Og det tilføjes i *§ 12*, at hvis det ikke er aftalt, *hvilket lands ret voldgiftsretten skal anvende ved sagens afgørelse*, bestemmes dette af voldgiftsretten i overensstemmelse med de internationale-privatretlige regler, der gælder herom; det tilføjes yderligere i *§ 12, stk. 1*, at uanset om der foreligger en aftale eller ej, skal voldgiftsretten tage hensyn til kontraktens bestemmelser og til handelssædvaner (jfr. Genèvekonventionens art. VII). Hvis det er aftalt, at voldgiften skal finde sted i et bestemt land, opfattes dette – medmindre andet er vedtaget – således, at dette lands ret skal anvendes.* – Selv om bekendtgørelsen af 7. marts 1973 efter *§ 4* kun gælder for voldgift i handelsforhold inden for Genèvekonventionens område, kan dens bestemmelser formentlig anvendes analogt uden for konventionens område.

Bestemmelserne i bekendtgørelsen af 7. marts 1973, *§ 11*, har nu i modsætning til tidligere lagt en fast grund under besvarelsen af spørgsmålet, efter hvilket lands retsregler gyldigheden af en udenlandsk vold-

* Jfr. Allan Philip: Dansk international Privat- og Procesret, p. 440.

giftsaftale, altså en aftale, der efter dansk international privatret har sit tilhørsforhold i en fremmed stat, skal bedømmes: Primært er parternes aftale afgørende for voldgiftsaftalens tilhørsforhold („the proper law of the contract“); hvis ingen aftale herom er truffet, da subsidiært loven i det land, hvor kendelsen skal afsiges, hvilket normalt vil være det land, hvori voldgiftssagens behandling har fundet sted; og mest subsidiært, hvis afgørelsesstedet ikke kan udpeges, da den lov, der følger af dansk international privatrets lovvalgsregler. –

Den lov, der ifølge parternes vedtagelse skal anvendes ved afgørelse af den for en voldgiftsret indbragte tvist, er således ikke nødvendigvis den samme som den lov, hvorefter voldgiftssagen i øvrigt reguleres. Finder voldgiftssagen ifølge parternes aftale sted i Danmark, kan parterne meget vel samtidig have bestemt, at svensk ret skal anvendes ved selve tvistens afgørelse, men det vil være dansk rets regler, altså den danske voldgiftslov og voldgiftsbekendtgørelsen, der regulerer voldgiftssagens gang og de problemer, der måtte opstå herunder; hvis der opstår vanskeligheder, f.eks. hvis en part nægter at udpege sin voldgiftsmand, eller der skal finde vidneførsel sted o.l., er det bestemmelserne i den danske voldgiftslov, der regulerer sådanne vanskeligheder. Man kan også udtrykke dette forhold således, at voldgiftssagen ikke svæver i et retligt tomrum, men er omgivet af en „retsatmosfære“, der regulerer voldgiftssagens gennemførelse. Hvis det ikke er vedtaget af parterne selv, vil det normalt være retssystemet i det land, hvori voldgiftssagen gennemføres. Den regulerende lov kaldes oftest *lex arbitri*, og den vil således ikke falde sammen med den lov, der efter parternes aftale eller efter internationalprivatretlige regler skal anvendes ved retstvistens afgørelse. I en i Danmark ført voldgiftssag, som efter parternes aftale skal anvende f.eks. schweizisk lov ved retstvistens afgørelse, skal voldgiftsretten anvende de danske voldgiftsregler ved sagens gennemførelse. Hvis f.eks. en part hævder, at voldgiftsrettens sammensætning ikke er betryggende for parternes ligestilling under sagen, er det de danske procesretlige regler, der skal afgøre dette spørgsmål. „Lex arbitri“ er med andre ord de procesretlige retsregler, der gælder for voldgiftssagens gennemførelse og for kendelsens gyldighed i modsætning til de materielretlige regler, der gælder for retstvistens afgørelse.*

Der er således tre retssystemer, der kan få betydning i en international voldgiftssag. For det første den lov, som parterne har valgt som afgørende for selve den retstvist, der danner voldgiftssagens genstand. Dernæst

* Jfr. Randi Bach Poulsen i Advokaten 1986. 155 ff.

den lov, der efter parternes, resp. voldgiftsrettens valg danner rammen om voldgiftssagens gennemførelse, normalt loven i det land, hvori voldgiftssagen gennemføres. Og endelig den lov eller de institutionelle bestemmelser, der regulerer selve gennemførelsen af voldgiftssagen. Det kan meget vel være tre forskellige retssystemer. Som eksempel kan man tænke sig, at parterne har valgt schweizisk ret som afgørende for selve retstvistens bedømmelse og afgørelse og samtidig har bestemt, at sagen skal føres i Danmark, fordi dansk voldgiftsret er ukompliceret, let overskuelig og fleksibel og derfor velegnet som ramme om voldgiftssagen, og at de endelig har vedtaget Uncitral-reglerne som bestemmende for selve voldgiftssagens gang, fordi disse regler er velegnede hertil, bl.a. fordi de i Art. 1, stk. 2, bestemmer, at hvor disse regler kolliderer med en præceptiv procesretlig bestemmelse i det retssystem, der danner rammen om voldgiftssagen, skal denne bestemmelse være gældende, samt at Art. 15, stk. 1, overlader til voldgiftsretten at gennemføre voldgiften således, som den finder hensigtsmæssigt under forudsætning af parternes ligestilling, og at disse på ethvert punkt får fuld lejlighed til at fremstille deres sag, jfr. også stk. 2 om vidneførsel m.v.

Hvis parterne ikke selv har vedtaget, at voldgiftssagen skal føres i et bestemt land, hvis lovgivning skal danne ramme om sagen, er det efter de senere års retsudvikling i den internationale privatret voldgiftsretten selv, der med udgangspunkt i den internationale privatrets regler skal bestemme, hvor sagen skal føres, se f.eks. UNCITRAL-reglernes Art. 33, stk. 1, og UNCITRAL's Model Law, Art. 28, stk. 2. (Bilag 7 og 9).

Der kan i øvrigt i denne forbindelse henvises til den nedenfor p. 141 ff givne redegørelse for *voldgiftskendelsens* tilhørsforhold.

I den juridiske litteratur om disse forhold kan der bl.a. henvises til *Allan Philip* „Dansk international Privat- og Procesret“, 3. udg. (Kbh. 1976) kapt. 31 om voldgift, p. 433 ff. og „Lovvalget i Kontraktsforhold (Kbh. 1982) p. 17 ff. og p. 25; *Ole Lando* „Kontraktstatuttet“, 3. udg. (Kbh. 1981) og „Arbeiten zur Rechtsvergleichung“, 1972 p. 94 ff.; *Erik Siesby* „Søretlige Lovkonflikter“ (Kbh. 1965) p. 281 ff. og „Lærebog i international Privatret“ (Kbh. 1983) p. 114 ff. samt *Bernhard Gomard* „Voldgift i Danmark“ (1979) p. 59 ff.* – Det kan tilføjes, at *EF-konventi-*

* Endvidere kan nævnes *Blok* i *Juristen* 1981.122.f, *Siesby* i *Juristen* 1982.366.f. samt *Lando* i *Encyclopedia of Comparative Law*, Vol.III Ch.24 (1976) p.33. – Den udenlandske litteratur vedrørende international voldgift er så righoldig, at der her kun skal nævnes enkelte vigtige værker: *Julian Lew*: *Applicable Law in International Commercial Arbitration*, 1978, *Cohn m.fl.*: *Handbook of Institutional Arbitration in International Trade*, 1977. *Simmonds and Schmitthoff*: *International Commercial Arbitration*, *Gaja*: *The New*

onen om lovvalget i kontraktsforhold af 19. juni 1980, dansk lov nr. 188 af 9. maj 1984 og EF-domskonventionen af 27. september 1968 med senere ændringer, dansk lov nr. 325 af 4. juni 1986, *begge undtager voldgiftsaftaler* fra konventionens regler, men at disse konventioners bestemmelser, jfr. *Allan Philip* i „Lovvalget i Kontraktsforhold“ p. 25, i vidt omfang må kunne anvendes *analogt* ved bestemmelsen af voldgiftsaftalers og voldgiftskendelsers tilhørsforhold og gyldighed.

V. Særlige ugyldighedsgrunde for voldgiftsaftaler

A. Ugyldighed på grund af tvistens art *Sovereign immunity?*

Efter *voldgiftslovens § 1, stk. 2*, er en voldgiftsaftale ugyldig, „såfremt tvisten efter sin art ikke kan afgøres ved voldgift“.

Det har tidligere under henvisning til den noget dunkle bestemmelse i den nu ophævede D.L. 1-6-1 „... dog kongen sin sag forbeholden“ været drøftet, om *staten* kunne indgå voldgiftsaftaler. Dette spørgsmål har næppe interesse længere. Det er utvivlsomt, at staten kan indgå voldgiftsaftaler, når den optræder som part i mellemværender af privatretlig karakter, f.eks. hvis den opkøber korn, driver byggerivirksomhed, indtræder som interessent i private foretagender, er medlem af et ejerlaug af i øvrigt private personer o.l. Men også derudover må staten kunne indgå voldgiftsaftaler, for så vidt der ikke er tale om områder, hvori andre offentlige hensyn gør sig gældende.

Medens det som anført efter dansk ret må forekomme selvfølgeligt, at den danske stat, såfremt den har indgået en voldgiftsaftale, det være sig i en kommerciel, en økonomisk eller en politisk sammenhæng, ikke senere kan nægte at lade den aftalte voldgiftsret afgøre en inden for aftalens rammer faldende tvist, har spørgsmålet ofte givet anledning til tvist i *internationale voldgiftssager*, hvori en stat var indklaget, og i hvilken den pågældende stat har påberåbt sig den immunitet, som staten ville have kunnet påberåbe sig over for en stævning ved landets ordinære domstole,

York Convention, 1979, *Gillis Wetter*: The International Arbitral Process, 1979, *Schlösser*: Das Recht der Internationalen Privaten Schiedsgerichtsbahrkeit. *Arbitration in Sweden*, 2. udgave 1984. *Albert Jan van den Berg*: The New York Arbitration Convention of 1958. The art of Arbitration, *Liber Amicorum Pieter Sanders* 1982, og *Swiss Essays on International Arbitration* 1984 samt det sidst udkomne værk, *Redfern and Hunter*: Law and Practice of International Commercial Arbitration, London 1986.

„*sovereign immunity*“. Der har herom verseret en lang række internationale voldgiftssager, i hvilke en stat efter at have indgået en voldgiftsaftale (klausul) har nægtet at medvirke i voldgiftssagen under påberåbelse af immunitet.

Der er næppe grund til at gå dybere ind i dette spørgsmål, idet der efter dansk retsopfattelse ikke kan være nogen grund til at antage, at en stat eller en statslig myndighed eller virksomhed ikke skulle kunne indgå en voldgiftsaftale, resp. voldgiftsklausul, og har en stat indgået en sådan, ses der ikke at være nogen rimelig grund til, at den pågældende stat senere under henvisning til sin immunitet over for søgsmål ved et andet lands ordinære domstole skulle kunne fri sig for sin aftalemæssigt indgåede forpligtelse til at lade en uafhængig voldgiftsret afgøre den pågældende tvist. Er en stat suveræn, må den – som det i en international voldgiftssag er sagt af en engelsk voldgiftsmand – være suveræn nok til at indgå en bindende voldgiftsaftale.

Der har været forsøgt opstillet en sondring mellem, hvorvidt det drejer sig om en aftale inden for den normale kommercielle aftalesfære („*jure gestionis*“) eller inden for den politiske sfære („*jure imperii*“), men jeg er ikke, hvorpå en sådan sondring skulle begrundes. En aftale er en aftale, og aftaler skal holdes („*pacta sunt servanda*“) inden for begge områder. Man har også været inde på en sondring mellem aftaler indgået før tvistens opståen og efter tvistens opståen, således at kun den sidste skulle være gyldig, jfr. denne sondrings betydning inden for foreningsvoldgift o.1. Når en sådan sondring på andre felter har en vis relevans, er det imidlertid for at beskytte en svagere part mod at give afkald på domstolenes beskyttelse, før han kan overse betydningen af afkaldet, men en sådan situation foreligger jo slet ikke her; en suveræn stat kan selvfølgelig meget vel overse konsekvenserne af en voldgiftsklausul, selv om tvisten endnu ikke er opstået.

Medens en domstol udleder sin autoritet til at afgøre en tvist af statsmagtens lovgivning, udleder en voldgiftsret sin dømmende autoritet af parternes aftale og har derfor såvel de to parters aftale som den både nationalt og internationalt anerkendte fundamentale retsregel om indgåede aftalers retsgyldighed at holde sig til.

At en stat, der har indgået en gyldig voldgiftsaftale, ikke senere kan påberåbe sig „*sovereign immunity*“ synes da også nu at være almindelig anerkendt i de senere års internationale voldgiftssager, f.eks. i flere af Det Internationale Handelskammers voldgiftssager.

Hvad *privatpersoner* angår vil disse i en række forhold være afskåret fra at indgå voldgiftsaftaler. Forudsætningen for at indgå en voldgiftsaftale må være, at parterne har *fri rådighed* over det retsforhold, tvisten angår. Har de det, kan de også indgå en voldgiftsaftale derom.

Hvor retsordenen derimod har *afskåret privatpersoners* dispositionsret over en bestemt art retsforhold, er de også afskåret fra at indgå voldgiftsaftaler om forholdet: to ægtefæller kan f.eks. ikke ved gensidig overenskomst erklære ægteskabet for ophævet og kan derfor heller ikke undergive dette spørgsmål en voldgiftsafgørelse. – I mange tilfælde er privates dispositionsret derimod ikke udelukket, men der er *trukket* visse *grænser for deres dispositionsfrihed*, f.eks. af hensyn til tredjemands beskyttelse. Disse grænser gælder da også for den privates mulighed for at voldgive sagen, således at en voldgiftsaftale (resp. en voldgiftskendelse) bliver ugyldig, hvis den går ud over disse. Hvis forholdet ligger således, at privatpersoner kan træffe aftale, som de vil, men denne aftale senere kan tilsidesættes af domstolene eller øvrigheden, hvis forholdene forandrer sig væsentligt, jfr. f.eks. ægteskabslov I, nr. 256, 4. juni 1969 § 52, må det antages, at forholdet også må kunne afgøres ved en voldgiftskendelse med den begrænsning, at en voldgiftskendelses virkning ophører – på samme måde som en aftale mellem parterne – når domstolene eller øvrigheden på grund af ændrede forhold bestemmer andet, jfr. U. 1961.772.HKK. – Endelig kan det tænkes, at samfundsmæssige interesser har givet sig udtryk i visse præceptive *instruktoriske forskrifter* – f.eks. hvis det er bestemt, at et vist forhold skal skriftligt fikseres og anmeldes til en offentlig myndighed; i sådanne tilfælde berøves parterne ikke derved deres frie disposition over forholdet som sådant, herunder retten til at undergive det voldgift.

Hensynet til sikkerhed og orden i samfundet bevirker, at alle straffesager falder uden for voldgiftsområdet. Dog kan sådanne privatretlige tvistigheder, som udspringer af forbrydelser, f.eks. skadeserstatningskrav, undergives voldgift, for så vidt disse er undergivet den skadelidtes frie disposition, og det samme gælder bøder i foreninger. – Det bevirker endvidere udelukkelse af en række forhold vedrørende den „personlige status“, således spørgsmålet om en person har statsborgerret, valgret o.l. En række forhold er udelukkede af lignende hensyn, således spørgsmålet om ægteskabsopløsning. Principielt kan parterne ikke aftale separation eller skilsmisse; det kræves til aftalens realisation yderligere, at den anerkendes ved en offentlig akt, selv om denne altid skal gives, når visse betingelser foreligger. En voldgiftskendelse kan således ikke statuere separation eller skilsmisse. Noget andet er, at en voldgiftskendelse kan

danne forudsætningen derfor, f.eks. hvis ægtefællerne er uenige om vilkårene, men enes om at overlade afgørelsen heraf til en voldgiftsret (jfr. dog herved det ovenfor om Æ.I. § 52 bemærkede). I alle forhold, hvor en sådan statslig anerkendelse kræves, eller som blot er under statslig kontrol, er voldgift således udelukket og så meget desto mere i forhold, der er forbudt som stridende imod lov og ærbarhed. Efter omstændighederne vil hensynet til domstolens autoritet formentlig kunne medføre begrænsninger i aftalefriheden på dette område, men der er næppe anledning til at gå nærmere ind på disse ret upraktiske forhold.

B. Habilitetskrav

At *umyndige* som hovedregel *ikke* kan indgå voldgiftsaftaler følger af deres formueretlige inhabilitet. Spørgsmålet er kun, om og da i hvilket omfang denne almindelige regel må begrænses eller udelukkes i de tilfælde, hvor en i øvrigt umyndig undtagelsesvis kan disponere over det retsforhold, som danner voldgiftsaftalens genstand, eller om retsplejelovens § 257, hvorefter en umyndig er udelukket fra i retssager at optræde på egen hånd (herunder at anlægge retssag), bevirker, at hovedreglen må føres konsekvent igennem.

De hensyn, der ligger bag reglen i retsplejelovens § 257, må naturligvis så meget mere gælde for en voldgiftsret, der præsumptivt ikke frembyder de samme processuelle garantier som en ordinær domstol. Spørgsmålet kan kun blive, om de hensyn, der har ført til reglen i *myndighedslovens* (1b. 443, 3. oktober 1985) § 41, hvorefter en umyndig, som i henhold til § 49 har tilladelse til at udøve en næring eller virksomhed, på egen hånd kan indgå de retshandler, der falder inden for virksomhedens område, kan medføre, at bestemmelsen også må omfatte en sådan umyndig persons indgåelse af en voldgiftsaftale. Meningen med § 41 må have været den, at når man giver en umyndig lov til at drive en forretning, så må man også gøre det helt ud; han må da stå her som en myndig person, da han i modsat fald vil være handicappet i konkurrencen inden for sit fag. Udelukker man en umyndig, der driver virksomhed i en branche, hvor kontrakterne normalt indeholder en voldgiftsklausul, fra at indgå voldgiftsaftaler, stilles han forretningsmæssigt uheldigt. Han bør derfor ikke være udelukket fra at afslutte voldgiftsaftaler, der falder inden for virksomhedens område. Det synes dog – særlig under hensyn til § 41's undtagelses-karakter – at burde fastholdes, at en voldgiftsaftale for at være gyldig må være en i den pågældende virksomhed normal og sædvanlig aftale, f.eks. en stående voldgiftsklausul i en branchekontrakt. Forholdet har dog sik-

kert ikke større praktisk betydning, da der næppe vil blive givet umyndige tilladelse til at drive forretninger, der i større omfang medfører indgåelse af voldgiftsaftaler.

De praktiske hensyn, som her har været afgørende, gør sig *derimod* ikke på samme måde gældende med hensyn til tilfældene i myndighedslovens §§ 39, stk. 1, og 40, altså med hensyn til den umyndiges selverhverv og hvad han har fået til rådighed ved gave og testamente. Der foreligger ikke her den i § 41-forholdets forretningsmæssige karakter begrundede praktiske trang til at give umyndige tilladelse til en selvstændig afslutning af voldgiftsaftalen. Hovedreglen: værgen slutter aftale for den umyndige, må derfor gælde her.

Voldgiftsaftaler indgået af personer, der befinder sig i den i myndighedslovens § 65, 1. stk., beskrevne tilstand (d.v.s. på grund af sindssygdом, åndssvaghed, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand mangler evnen til at handle fornuftsmæssigt), er naturligvis uforbindende for disse.

Ifølge retsplejelovens § 257, stk. 2, kan en person, der er under *lavværgemål*, i retssager kun optræde i forbindelse med sin lavværge, og det samme gælder efter myndighedslovens § 55 om formueretlige retshandlinger; så meget mere kan en person under lavværgemål kun i forbindelse med lavværgen afslutte voldgiftsaftaler.

C. Kompetencekrav

Det drejer sig her om spørgsmålet, hvorvidt *parterne* er kompetente til at indgå en voldgiftsaftale. Spørgsmålet om selve voldgiftsrettens kompetence (voldgiftslovens §§ 1 og 2) behandles nedenfor p. 64 ff. i afsnittet om voldgiftsaftalens virkninger.

For at indgå en voldgiftsaftale må man være *rådig* over forholdet. Derfor kan f.eks. en ægtefælle ikke indgå en voldgiftsaftale med hensyn til den anden ægtefælles bodel. Den, der er rådig over forholdet, kan give en anden bemyndigelse til at indgå voldgiftsaftale for ham. Herom gælder den borgerlige rets almindelige fuldmagsregler (jfr. aftalelovens kap. 2). For som *fuldmægtig* at kunne indgå voldgiftsaftaler må det på grund af voldgiftsaftalens karakter som undtagelse fra den almindelige retsvej sikkert som regel forlanges, at man er udrustet med en udtrykkelig *specialfuldmagt*. En procesfuldmagt kan således ikke indbefatte bemyndigelse til at indgå voldgiftsaftaler, selv ikke når den indeholder bemyndigelse til at slutte forlig; at man har givet en person ret til at indgå forlig, indebærer ikke nødvendigvis, at man har givet ham ret til at overlade afgørelsen til

en tredjemand. – Der kan dog næppe være tvivl om, at „*stillingsfuldmægtige*“ (aftalelovens § 10, 2. stk.) i forretningslivet også uden særlig bemyndigelse må kunne forpligte fuldmagtsgiveren ved en voldgiftsaftale, der er en sædvanlig bestanddel af de forretninger og aftaler, som naturligt falder ind under deres kompetenceområde; jfr. dog herved U.1973.806 om en skibsførers manglende beføjelse til at indgå en bestemt aftale. De samme forhold, som hvor det drejede sig om umyndige, der har tilladelse til at udøve en næring eller virksomhed, gør sig gældende her. Ganske vist ved medkontrahenten gennemgående her, at det ikke er forretningens indehaver, men en fuldmægtig, han handler med, og at der her er noget, der hedder bemyndigelsens grænser, som han må passe på. Men han ved på den anden side også, at han først skal passe på, når han kommer uden for det i branchen og virksomheden naturlige og sædvanlige. – En prokurist bør under alle omstændigheder kunne forpligte sit firma ved en voldgiftsaftale i brancheforhold og så meget desto mere direktører og personer i lignende stillinger; derimod kan en kurator i et konkursbo sikkert ikke uden kreditorudvalgets eller skifterettens samtykke indgå voldgiftsaftaler.

Med hensyn til *værgens* kompetence er reglen jo den, at denne handler på den umyndiges vegne i retsforhold vedrørende formuen (myndighedslovens § 45 og retsplejelovens § 257), medmindre der er gjort særlig indskrænkning heri, og værgeren må derfor – når undtages de i retsplejelovens § 257 nævnte særlige tilfælde, der må gælde analogt her – kunne indgå voldgiftsaftaler på den umyndiges vegne.

Det må dog formentlig følge af værgebekendtgørelsen (nr. 75 af 25. februar 1986) § 18, at værgeren, hvor det drejer sig om en voldgiftsaftale af ekstraordinær karakter, f.eks. hvor det drejer sig om en velfærdssag for den umyndige, må indhente pupilautoriteternes samtykke til at indgå en voldgiftsaftale, hvorimod en voldgiftsklausul i en brancheaftale formentlig kan tiltrædes af værgeren alene.

En værge bør dog nok kun undtagelsesvis, når særlige forhold taler derfor, indgå voldgiftsaftaler. Dels er det en i sig selv farlig ting at give afkald på de ordinære domstoles retsbeskyttelse, hvilket bliver særlig betydningsfuldt, når man betænker den kvalificerede forsigtighed, en værge skal udvise, dels er det i almindelighed ufornuddent at indgå en voldgiftsaftale, idet jo den almindelige domstolsvej altid står værgeren åben. Det er naturligvis noget andet, hvor han driver en forretning for den umyndige e.l.; her må han kunne indgå de i forbindelse med forretningen sædvanligt forekommende voldgiftsaftaler.

D. Krav til samtykket

At et samtykke til voldgiftsaftalen fra parterne må kræves, er klart (jfr. J.U. 1863.165, SHT 1918.54 og SHT 1924.137). Spørgsmålet er kun, hvad der må kræves *dels a*) for at et sådant samtykke kan anses at foreligge, *dels b*) for at et foreliggende samtykke er gyldigt.

a) Med hensyn til spørgsmålet, *om et samtykke foreligger*, må man på grund af aftalens særlige karakter af afkald på den almindelige retsvej stille noget større krav end ved aftaler i almindelighed for at statuere samtykke. Dette gælder naturligvis særlig for voldgiftsklausuler i kontrakter. Foruden ved udtrykkeligt samtykke kan man forpligtes *dels ved passivitet*, *dels ved visse handlinger*, der fortolkes som samtykke.

Hvad *passivitet* angår vil det ikke virke som samtykke, dersom parten ved en kontrakts afslutning *ikke har kendt* den voldgiftsklausul, hvortil kontrakten henviser, og ej heller – samtlige omstændigheder taget i betragtning: hans stilling og særlige forhold, klausulens tilblivelse, fremtræden og udbredelse m.m. – burde have kendt den eller haft anledning til at undersøge forholdet nærmere. Således dommene i U.1900.739 (forhøringsvilkår indeholdt henvisning til faglig overenskomst, som atter indeholdt voldgiftsklausul, men i det eksemplar af overenskomsten, som overleveredes den forhyrede, var ikke medtaget noget af de punkter, der omhandlede voldgift i tilfælde af stridigheder); U. 1919.660 (i stadfæstelsesskrivelse henvist til de i en vis art slutsedler stipulerede betingelser, som indeholdt voldgiftsklausul: Modtageren af skrivelsen ikke bundet trods manglende reklamation); U. 1923.916 (*da* en kontrakt kun indeholdt en trykt henvisning til visse trykte konditioner uden direkte at nævne den i disse værende voldgiftsklausul, *da* disse konditioner ikke var overleveret, og *da* voldgiftsklausulen ej heller var nævnt under de mundtlige forhandlinger, fandtes der ikke at være tilstrækkelig sikkerhed for, at en endelig, verbindende voldgiftsaftale var sluttet); H. i U. 1930.85 (et gasværk købte en ladning kul af en importør. Slutsedlen, som krydsede køberens stadfæstelsesskrivelse, henviste til „Britscan Conditions“. Køber ikke bundet ved en voldgiftsklausul heri trods manglende reklamation. En note til dommen lægger vægt på, at disse betingelser kun passer mellem eksportør og importør og ikke i forhold til sidstes købere), jfr. T.f.R. 1931.103, hvor Troels G. Jørgensen om dommen bemærker, at købers passivitet medførte, „at der ikke fremkom et sådant formelt bevis på aftale om voldgift, som i almindelighed kræves, jfr. U. 1918.660“. VLT 1942. 84 (klausul: enhver uoverensstemmelse; begrundelse: efter omstændighederne undskyldeligt, at køber ikke var blevet opmærksom

på klausulen); H. i U. 1945. 1060 (en part, der havde udtalt, at han var indforstået med, at to mestre blev begge parter „syns- og skøns mænd, hvorefter sagen skulle kunne finde en løsning“, var ikke herved bundet til at underkaste sig en voldgiftsavgørelse); U. 1948.332 (i stadfæstelsesskrivelse henvist til „Kontrakt: slutseddel for handler i foderstoffer“, som indeholdt bestemmelse om tvisters afgørelse ved Københavns bedømmelses- og voldgiftsudvalg for korn- og foderstofhandelen. Denne konsekvens af henvisningen til slutsedlen ansås ikke tilstrækkeligt fremhævet over for den ikke-branchekyndige køber); VLT 1950.262 (klausul: i trykt tekst; begrundelse: ikke-branchekyndig køber); H. i U. 1955.282 (efter karakteren af købers indsigelser og hans passivitet over for sælgers henvendelser fandtes der ikke at have foreligget en tvist af en sådan beskaffenhed, at sælger havde været pligtig at indbringe sagen for voldgift); U. 1955. 1081 (voldgiftskendelse af Københavns bedømmelses- og voldgiftsudvalg for korn- og foderstofhandelen vedrørende en handel ifølge fob slutseddel ikke anset bindende, da den ene part kun én gang før havde indgået handel inden for denne branche og ikke kunne forudsættes bekendt med, at fob slutsedler indeholder en voldgiftsklausul); U. 1958. 1031 (klausul ikke meddelt part på tilstrækkelig tydelig måde); U.1963.488 H (ikke med fornøden sikkerhed udledes af kontrakten); U.1966.640 (tredjemandssynspunkt); U.1973.128.H (se kommentarer til dommen i U.1973.B.299 ff.). U.1973.806 (ikke godtgjort, at der forelå en gyldig værnetingsaftale). U.1976.739.V (bestemmelse i et andelsslagteris love, hvorefter „strid, der vedrører leverings- og afregningsforhold“ afgøres endeligt ved voldgift, fandtes ikke med sikkerhed at omfatte beslutninger om bod). U.1977.885 (Funktionærloven). U.1978.290.S (en henvisning i konnossement til „terms and conditions“ i certepartiet, uden at disse var nærmere specificeret, kunne ikke ligestilles med en bindende voldgiftsaftale). Se også U.1981.617.H („ikke tilstrækkelig sikkerhed og klarhed“), U.1982.1110.H (alm. betingelser, se dommen) og U.1983.20.H (se dommen). – Det vil i handelsforhold, hvor det drejer sig om trykte slutsedler o.l., ofte være en forudsætning for at betragte en part som bundet, at den pågældende har været branchekyndig.

Har den pågældende part derimod *kendt* voldgiftsklausulen eller burdet kende den, eller bliver han senere opmærksom på dens eksistens, må han reklamere uden ugrundet ophold. Således SHT 1917.386 (ganske vist kun trykte salgsbetingelser bag tilbudet med henvisning til brancheslutseddel, som indeholdt voldgiftsklausul. Men da sådanne handler sædvanlig foregår ved henvisning til denne slutseddel, blev voldgiftsaftalen betragtet som gyldig indgået); U. 1934.865 (bestemmelse i konnossement,

hvorefter dette var undergivet alle certepartiets betingelser, undtagelser og fritagelser, antoges at måtte medføre, at også certepartiets voldgiftsklausul blev bindende for parterne ... i hvert fald når det drejede sig om fragtens betaling). Jfr. også Troels G. Jørgensen i T.f.R. 1931.103: „... passivitet er ikke ubetinget tilstrækkelig til at ... fri for forpligtelse.“ Af HD i U. 1907.586 fremgår det fremdeles, at passivitet trods kendskab til en indledet voldgiftssag i almindelighed vil virke som et samtykke. U. 1940.825 (stadfæstelsesskrivelse i hvis trykte betingelser enhver disput henskydes til afgørelse af Københavns bedømmelses- og voldgiftsudvalg bindende for køberen); U. 1957.1121.Ø (en tømrermester kunne ikke påberåbe sig ukendskab til „Almindelige betingelser for arbejder og leverancer“ og den deri indeholdte voldgiftsklausul); U.1973.305.H („Alm. betingelser“. Underentreprenør bundet. Dissens.) cfr. U.1966.640. Se også U.1939.1130 (certeparti).

Også *foretagelsen af visse handlinger* kan efter omstændighederne bewirke, at samtykke anses at foreligge. Således antoges i tilfældet JU. 1858.837 et samtykke at foreligge, da en part havde tilsendt sin kommissionær, gennem hvem han var blevet underrettet om modpartens voldgiftsforslag, de af ham til brug under voldgiften rekvirerede oplysninger; i dommen U.1891.1188 blev deponering af omkostninger og møde omend under protest betragtet som samtykke, jfr. også U.1901.1009. H. i U.1976.682 (A's deltagelse i sagen antoges at måtte medføre, at A – selv om han formelt ikke var part i sagen – var bundet af kendelsen). Se også U.1974.49.H (interessentskabskontrakt), U.1974.843 (forsikringsbetingelser), U.1980.847.S og U.1981.530 (hyrekontrakt, særoverenskomst). Se *derimod* H. i U.1945.1060. (En bygherre havde hverken ved at erklære sig indforstået med to „syns- og skøns mænd“ eller ved sin optræden under et møde med disse bundet sig til voldgift). U.1983.123.H. (Begæring om udmeldelse af syns- og skøns mænd ved et voldgiftsnævn ikke sidestillet med accept af voldgift). Jfr. også U.1977.975.H. (At en part samme dag, som sagen behandlede i en ordinær domstol, havde taget skridt til påbegyndelse af en voldgiftssag i London, var ikke nok til sagens afvisning). Når en part møder, men protesterer f.eks. mod aftalens gyldighed og forbeholder sig senere at forelægge spørgsmålet om gyldigheden for en domstol, må det dog sikkert i almindelighed betragtes som tilstrækkeligt, således at hans deltagelse i voldgiftsproceduren ikke afskærer ham derfra.

b) Men selv om et samtykke formelt foreligger, vil dette kunne være *ugyldigt på grund af forholdene ved dets afgivelse*. Samtykket må først og

fremmest være afgivet frit og ikke være fremkaldt af tvang eller af andre forhold, der begrænser en parts viljefrihed (aftalelovens § 31). En sådan pression vil ofte give sig udslag i en begrænsning af parternes valgfrihed ved udpegelsen af voldgiftsmændene, jfr. således H. i U. 1915.588 (bjærgningsaftale med voldgiftsklausul, hvorefter bjærgelønnen skulle fastsættes af en voldgiftsret, der bestod af en repræsentant for bjærgningsselskabet, en repræsentant for assurandørerne og en opmand, kendt ugyldig); H. i U. 1916.1104 (tilsvarende forhold, opmanden valgtes af den ene part og den andens konkurrenter; aftalen ugyldig), jfr. herved konvention nr. 244, 24. oktober 1913, art. 7, og sølov nr. 163, 12. maj 1967 § 227. – *Derimod* H. i U. 1920.724 (bjærgningskontrakt, opmand evt. vælges af chefen for Orlogsværftet; voldgiftsaftalen gyldig). – Fremdeles må her, foruden voldgiftslovens § 1, stk. 2, som ved andre aftaler også reglerne i aftalelovens kapitler 1 og 3 om aftalers ugyldighed på grund af forhold ved deres indgåelse gælde.

E. Krav om klarhed til beviset for voldgift

Der stilles *ingen formkrav* til en voldgiftsaftale, hvis overtrædelse medfører dens ugyldighed. På grund af de strenge krav, der må stilles til beviset for en voldgiftsaftales indgåelse, kan man vel praktisk talt se bort fra mundtlige voldgiftsaftaler, såfremt den ene part nægter indgåelsen. Men teoretisk er der ikke noget til hinder for anerkendelsen af en mundtlig voldgiftsaftale. – Fremdeles kan en voldgiftsaftale indgås stiltiende ved en parts handlinger, f.eks. fremmøde for voldgiftsdomstolen uden protest, jfr. de ovenfor i teksten nævnte domme. Er aftalen ikke behørigt underskrevet, må den betragtes som ikke kommet til eksistens. Manglende datering bevirker ikke voldgiftsaftalens ugyldighed, men er der i aftalen fastsat en frist, der skal regnes fra dens indgåelse, må det i mangel af datering pålægges den, der påberåber sig aftalen, at føre fuldt bevis på anden måde for, at fristen ikke er udløbet.

Derimod vil voldgiftsaftalens *indhold* ofte kunne medføre dens ugyldighed. For det første er dette følgen af, at voldgiftsaftalens genstand ikke kan undergives voldgift, jfr. voldgiftslovens § 1, stk. 2, første punkt. Dernæst må det på grund af voldgiftens karakter som undtagelse fra den almindelige regel om retstvisters afgørelse ved de ordinære domstole kræves, at *aftalen* derom er klar og utvetydig. Dette fastholdes da også i domspraksis, jfr. således U. 1899.1002 (ikke voldgift, da det i aftalen var uklart og omtvistet, hvilke retsregler der skulle anvendes); U. 1901.925 (bestemmelse om, at parterne skulle være underkastet uvildige mænds

skøn, alt for ubestemt til at statuere voldgift); U.1911.237 (ikke tilstrækkelig klar vedtagelse (forening)); U.1922.214 (voldgiftsaftale tilsidesat, da mangel på nærmere regler om voldgiften og voldgiftsrettens udnævnelse); HKK i U.1922.511 (voldgiftsaftalen ikke taget i betragtning, da uklarhed i voldgiftsbestemmelserne), jfr. også H. i U.1948.69, U.1981.617.H. (En henvisning til en funktionærs tidligere ansættelsesvilkår ikke med tilstrækkelig sikkerhed og klarhed en aftale om voldgift). – *Derimod* forelå der tilstrækkelig klarhed og bestemthed i tilfældene U.1887.41 (klausulen „Arbitrage på Københavns Børs“ bevirker voldgift, selv om ingen fast arbitragekomité for den pågældende vareart), (cfr. *derimod* Gross.Soc.Resp. i SHT 1886.118); U.1902.647 (sælger og køber havde skriftligt præciseret deres modstående standpunkter og vedtaget voldgift; at intet var fastsat om valg af opmand og om fremgangsmåden ved voldgiften medførte ikke voldgiftsaftalens ugyldighed); U.1923.738 (at intet var vedtaget om voldgiftsrettens sammensætning gjorde ikke voldgiftsaftalen ugyldig). Se endvidere U.1980. 847.S (intet grundlag for at antage, at en voldgiftsklausul i en agentaftale ikke var tilstrækkelig tydelig og klar).

En særlig stilling indtager *Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed*, hvorom i det hele henvises til *Hørlyck*: *Entreprise- og Licitationsbetingelser* (3. udg.) p. 358 ff. Er „Almindelige betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed“ af 1972, hvis § 31 omhandler voldgift, indgået i kontraktmaterialet, må dermed voldgift almindeligvis anses vedtaget.

Der findes herom et par retsafgørelser af særlig betydning: U.1973.128.H (underentrepriskekontrakt henviste til „Alm. betingelser for arbejder og leverancer“, hvis § 24 henviste tvister til voldgift); U.1973.305.H (i aftale mellem hovedentreprenør og underentreprenør var der ikke tale om direkte vedtagelse af „Alm. betingelser“, men om en „middelbar“ vedtagelse af disse, som gjaldt for hovedentreprenøren. Antaget at „Alm. betingelser“s voldgiftsklausul (Ingeniørforeningens voldgiftsret) måtte omfatte tvisten). Se særlig *J. Trolles* kommentar i U.1973.B. p. 299-301, hvori det bl.a. hedder, at flertallet af dommerne (i sagen U.1973.305.H) „har fundet, at den forsigtighed, dansk ret viser ved at stille strenge krav til beviset for en voldgiftsaftale og dens klarhed, nok har kunnet modificeres noget, når der var tale om henvisning til en fast voldgiftsinstitution, der – som den her omtalte – nyder almindelig anerkendelse, og som der er en udbredt sædvane for at bruge på det pågældende forretningsområde“. U.1974.378.H (der fandtes ikke at foreligge nogen aftale om voldgiftsbehandling vedrørende opgørelse af arbejdet

som regningsarbejde eller sædvane herfor); 1982.1110.H (voldgiftsbestemmelse uden betydning i forholdet mellem en hovedentreprenør og en bank, der havde stillet garanti for en underentreprenørs forpligtelser).

Fra „Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed“ findes følgende kendelser: KFE.1982. 10 og 311, 1984.202 og 1985.9 (voldgift ikke vedtaget) og 1978.13 og 1983.52 (voldgift vedtaget). Af særlig interesse er sidstnævnte kendelse, hvor en udenlandsk part protesterede mod voldgiftsrettens kompetence, men hvor det udtaltes, at bestemmelsen i „Alm. betingelser“ om voldgift ikke var usædvanlig i internationale forhold og var særdeles overskuelig og rimelig tydeligt angivet. – En under denne voldgiftsret hørende voldgiftsaftale kan ikke tilsidesættes, blot fordi der ikke er fastsat nærmere regler om fremgangsmåden og behandlingsmåden, idet der herom gælder de almindelige regler for behandling af sager ved denne voldgiftsret.

Drejer det sig om voldgiftsaftaler vedrørende de *fremtidige* stridigheder, *voldgiftsklausuler* i kontrakter, må det retsforhold, klausulen skal omfatte, være klart angivet. I denne forbindelse kan det bemærkes, at vi ikke her i landet kender nogen begrænsning af adgangen til at indgå voldgiftsaftaler til allerede opståede tvistigheder.

Såvel allerede opståede som fremtidige tvister kan undergives voldgift, idet det dog i sidste tilfælde må kræves, at de udspringer af et bestemt, i voldgiftsaftalen klart individualiseret retsforhold. Da forhold, der ligger ude i fremtiden, erfaringsmæssigt vanskeligt kan overskues og vurderes, indeholder voldgiftsklausuler herom et kvalificeret risikomoment. Man må derfor i særlig grad skærpe kravene til en sådan aftales garantier for en processuelt betryggende afgørelse.

F. Krav om procesretlige garantier

Ikke blot materielretlige ugyldighedsgrunde vil kunne bevirke voldgiftsaftalers ugyldighed, men også procesretlige synspunkter, navnlig hensynet til det processuelt betryggende grundlag for afgørelsen, vil kunne medføre ugyldighed. Disse synspunkter har tidligere fundet udtryk dels i domstolspraksis, jfr. nedenfor, dels i den tidligere bestemmelse i forsikringsaftalelovens § 32, stk. 3, men er nu formuleret i *voldgiftslovens § 1, stk. 2, 2. punkt*, hvorefter:

„En voldgiftsaftale er ugyldig, såfremt ... aftalen foreskriver en sammensætning af voldgiftsretten eller en sagsbehandling, som ikke er betryggende for parterne eller en af disse.“

Når retsordenen accepterer, at man ved derom truffet aftale kan erstatte de ordinære domstole med en privat voldgiftsret, må betingelsen herfor være, at de grundlæggende retsplejehensyn om garanti for en upartisk virkemåde og afgørelse overholdes i forsvarligt omfang. Dette gør sig gældende for enhver voldgiftsret, men kommer i særlig grad frem, når den ene af de to aftaleparter har overvægt i forhold til den anden, og ikke mindst når det drejer sig om ikke aktuelle (og ofte ikke nærmere definerede) fremtidige tvister. Der vil da foreligge fare for, at aftalen får slagside. I et vist omfang kan dette naturligvis afbødes ved anvendelsen af bestemmelserne i aftalelovens kapitel 3 om ugyldighed af aftaler på grund af „undue influence“ m.v. Disse bestemmelser har imidlertid ikke altid været tilstrækkelige til at imødegå udnyttelse af den ene parts særlige overvægt, bedre indsigt i forholdene m.v. Som områder, på hvilke en sådan skjult udnyttelse tidligere gjorde sig gældende, kan bl.a. nævnes forsikringskontrakter og foreningsvedtægter. Til beskyttelse af forsikringstagere indsattes derfor i forsikringsaftaleloven den nu ved voldgiftsloven ophævede bestemmelse i § 32, stk. 3. Med hensyn til foreningsvedtægter arbejdede domstolene sig i løbet af det sidste halvt hundrede år frem til en praksis vedrørende ugyldighed af ikke-betryggende foreningsvedtægter. Denne praksis har stadig betydning med hensyn til spørgsmålet om, hvad der kræves af en voldgiftsaftale, for at denne skal fyldestgøre lovens krav om en betryggende sammensætning af voldgiftsretten. Som et eksempel herpå kan fra de senere år nævnes U.1983.730.H, hvor en voldgiftsbestemmelse i en kollektiv overenskomst ikke fandtes at frembyde fornøden sikkerhed for en betryggende behandling og derfor tilsidesattes (se også litteraturhenvisningerne til dommen i Ugeskriftet).

Det skal dog herved fremhæves, at de af domstolene i foreningsvedtægtssager anlagte synspunkter også må gælde for alle andre voldgiftsaftaler, selv om farerne ved disse ikke får den samme kvalificerede karakter som inden for foreningsssfæren. De særlige forhold, som foreligger her, gør sig kun med betydelige modifikationer gældende ved voldgiftsklausuler i forretningsmæssige kontrakter, hvor parterne præsumptivt er professionelt kyndige personer (branchekyndige) og i endnu langt mindre grad ved almindelige private voldgiftsaftaler om allerede aktuelle retstvister. Det må i det hele gælde, at jo nærmere man kommer foreningsforhold, og jo svagere den ene part står over for den anden, f.eks. i

forsikringsforhold, i jo højere grad må kravet om parternes ligelige indflydelse på voldgiftsrettens sammensætning gælde. Fra interessentskabsforhold kan herved henvises til U.1979.440.Ø, hvori det siges at følge af almindelige grundsætninger om voldgift, at de under tvisten optrædende modstridende parter eller interesser bør have ligelig indflydelse på voldgiftsrettens sammensætning.

Den nedenfor foretagne gennemgang har særlig relation til spørgsmålet om voldgiftsrettens *sammensætning*, medens der med hensyn til spørgsmålet om, hvad der kræves, for at sagsbehandlingen skal være betryggende, henvises til nedenfor i kapitel 14 vedrørende voldgiftsproceduren.

G. Foreningsvoldgift

Særlige gyldighedsbetingelser for voldgiftsaftaler i foreningsforhold

Når voldgiftsaftaler inden for foreningsforhold særlig har tiltrukket sig domstolenes opmærksomhed og her gøres til genstand for særlig behandling, skyldes dette, at en foreningsvoldgiftsaftale frembyder særligt kvalificerede faremomenter, og at ugyldighedsbedømmelsen derfor får en skarpere karakter. Dette beror på en række forhold, der kort skal skitseres.

Voldgiftsaftalen indgås ikke ved en særlig aftale, men ved medlemmets indmeldelse i foreningen, idet indmeldelsen implicite omfatter godtagelse af vedtægterne, der indeholder en voldgiftsklausul. Dernæst har denne ofte en vid formulering, hvorefter alle tvistigheder mellem foreningen og medlemmerne skal afgøres endeligt af et foreningsorgan og ikke kan forelægges for domstolene. Det drejer sig endvidere om fremtidige tvister, om hvis nærmere karakter og betydning medlemmet ofte ikke kan danne sig nogen sikker mening, men som efter omstændighederne kan vise sig at være en velfærdssag for ham. Fremdeles fyldestgør det foreningsorgan, vedtægterne henviser til som domsmyndighed, ofte ikke kravet om upartiskhed, hverken i henseende til sammensætning eller virkemåde. Yderligere består der en særlig fare for, at de af sådanne foreningsmyndigheder afsagte kendelser i vidt omfang opfyldes, uden at domstolene får lejlighed til at kontrollere upartiskhedskravet m.v., idet medlemmer som oftest ikke ønsker at komme i konflikt med foreningen, såfremt denne indtager en magtstilling over for medlemmerne, hvis økonomiske og faglige forhold ofte er knyttet til medlemskabet. Endelig kommer hertil den samfundsmæssigt betydningsfulde betragtning, at organisations- og foreningsvæsenet i vor tid har etableret sig på vidtstrakte

og betydningsfulde områder for samfundslivet, og at dets „dømmende“ virksomhed derfor vil kunne skyde domstolsgarantierne for den enkelte borger stærkt i baggrunden.

Det har derfor været nødvendigt på dette område at opstille og gennemføre begrænsninger i retten til at indgå sådanne voldgiftsaftaler.

I modsætning til enkelte andre lande, der ved lovgivning har søgt at skabe begrænsninger i foreningsvoldgiftsklausulers gyldighed, har det her i landet været domstolene, der har skåret igennem og skabt betryggende forhold på dette område. I det følgende skal der redegøres for denne domstolspraksis, der angiver de nærmere betingelser, der efter domstolernes opfattelse må stilles for at anerkende aftaler om private voldgiftsretter på foreningsområdet.*)

1. Ved gennemgangen af de retsafgørelser, der kunne tænkes at give vejledende synspunkter til besvarelse af ovenstående spørgsmål, må man først og fremmest *udsondre* sådanne domme, der vedrører foreningens *selvstyre*. Spørgsmålet om, i hvilket omfang et foreningsorgans beslutninger som led i foreningens selvstyre kan unddrages domstolenes realitetsbedømmelse, skal ikke her undersøges. Disse to områder, selvstyret og selvdømmet, løber imidlertid – selv om det begrebsmæssigt ikke volder vanskeligheder at holde dem ude fra hinanden – på en ejendommelig måde over i hinanden. Det er ganske vist et klart udtryk for selvstyre, hvis en forening f.eks. vedtager, at katolikker ikke kan være medlemmer, og derfor ekskluderer et medlem, der går over til katolicismen. Men hvis det i en foreningsvedtægt bestemmes, at et medlem, der optræder ukollektialt, ikke kan være medlem, og det medlem, denne beskyldning rettes imod, bestrider dette, er foreningens med den efter vedtægterne fornødne majoritet fattede beslutning om at ekskludere ham i virkeligheden et udtryk for selvdømme. Det pågældende foreningsorgan, normalt i sådanne tilfælde generalforsamlingen, *optræder* imidlertid her ikke som dømmende, men som besluttende. Det drejer sig om en disposition vedtaget af et til udøvelse af selvstyrefunktioner udpeget organ og opfattes netop også i de fleste tilfælde af foreningens medlemmer som en selvstyreakt, ikke som nogen retlig afgørelse. Det er her umuligt at udsondre de tilfælde, i hvilke der inden for det pågældende organ finder en til en domsmyndigheds behandling af en retstvist svarende undersøgelse, behandling og

* Der kan herved i det hele henvises til Ole Hasselbalch: *Arbejdsret* (3. udg. 1985) p. 65 ff., *Arbejdsretlige Funktioner* (1979) p. 172 ff., *Foreningsret* (1983) p. 207 f., Gomard: *Voldgift i Danmark* (1979) p. 29 f., Stuer Lauridsen: *Idrætsjura* (1983) p. 83 ff.

afgørelse sted, fra de tilfælde, i hvilke der finder en til en selvstyrebeslutning svarende behandling, afstemning etc. sted. Hvor en bestyrelse pålægger bøder, beregner erstatningsydelse, afgør understøttelser o.l., vil der vel ofte finde en vis procedure sted, der på enkelte punkter kan være beslægtet med en retsforhandling; hvor derimod en generalforsamling tager stilling til spørgsmålet om eksklusion af et medlem, vil dette sjældent være tilfældet. Forholdet på dette område karakteriseres formentlig bedst som *skjult selvdømme i selvstyrets former*. – Men allerede her begynder det, som *Troels G. Jørgensen* har kaldt „fingeret foreningsvoldgift“ (T.f.R 1925. 239 ff.) d.v.s. de tilfælde, i hvilke prøvelsen af det pågældende spørgsmål og foreningens tilkendegivelse af sit standpunkt dertil fremkommer gennem det samme organ. For at denne betegnelse kan virke helt træffende, må foreningen imidlertid netop „fingere“, at der finder en voldgiftsbehandling sted – men dette er ikke tilfældet, hvor afgørelsen sker under selvstyrets former. Nogen grænse lader sig imidlertid i praksis kun vanskeligt drage; den egentlig „fingerede“ voldgift bør man dog ikke tale om, så længe et af foreningens normale selvstyreorganer træffer afgørelsen, men først når et særligt dertil udpeget organ optræder, f.eks. en komité eller et udvalg, der altså fremtræder som et selvdømmeorgan, men blot ikke fyldestgør de processuelle krav, der må stilles til et sådant.

2. Det må nu her straks siges, at hvor det drejer sig om *selvdømmeafgørelser truffet af et selvstyreorgan, har domstolene skåret klart igennem* og selv foretaget en realitetsbedømmelse af det foreliggende spørgsmål. Dette har for det første fået udtryk i en lang række domme i *eksklusions-sager*: U.1887.1004 (foreningens karakter: faglig understøttelsesforening, dømmende organ: bestyrelsen), U.1888.510 (fag, generalfors.), U.1897.589 (sygekasse, generalf.), H. i U.1901.891. (andelsmejeri, generalf.), H. i U.1904.B.375. (laug, generalf.), U.1906 A.419 (forsikringsforening, generalf.), U.1913.703 (fagforening, generalfors.), U.1917.58 (fagforening, generalf.), U.1918.75 (jfr. 1916.987) (fagforening, generalfors.), U.1919.36 (selskabelig sportsforening, generalf.), U.1922.648 (fagf., generalfors.), U.1925.774 (fagf., bestyrelse og generalfors.), U.1929.140 (fagf. generalfors.), U.1935.747 (fagf. generalfors.). Kun hvor det drejer sig om rent religiøse foreninger (U.1934.1008), frimurerorden (H. i U.1899.594 og U.1925.163) o.l., i et vist omfang også sportsforeninger (U.1930.136, men derimod U.1919.36) går domstolene ikke ind på en realitetsbedømmelse. – På samme måde har domstolene tilsidesat foreningsorganets kompetence og selv taget sagen under pådømmelse i

en række sager, der ikke omhandler eksklusionstilfælde, men *pålægelse af bøder, afgørelse af erstatningsspørgsmål o.l.*, således U.1891.164 (foreningens karakter: sygekasse; dømmende organ: repræsentantskab; spørgsmål: udbetaling), U.1892.228 (forsikring, generalforsamling, erstatning), U.1896.822 (andelsmejeri, generalforsamling, udbytte m.m.), U.1897.798 (pensionskasse, bestyrelse, udbetaling), U.1899.706 (forsikring, generalforsamling, erstatning), U.1900.159 (do.), U.1903 A.286 (forsikring, bestyrelse, erstatning), U.1911.848 (fagforening, bestyrelse, bøde), U.1912.445 (fag, bestyrelse, bøde), H. i U.1915.252 (forsikring, direktion, erstatning), U.1918.308 (forsikring, bestyrelse, bøde), U.1920.456 (forsikring, generalforsamling, erstatning), U.1922.633 (forsikring, generalforsamling, erstatning), Ø.L.K. 31. maj 1923, ASS II.396 (forsikring, bestyrelse, erstatning), Ø.L.D. 7. juni 1923, ASS II.397 (forsikring, generalforsamling, erstatning), Ø.L.D. 9. febr. 1925, ASS V.69 (sygeforsikring, generalforsamling, erstatning), Ø.L.D. 16. novbr. 1926, ASS V.196 (kreaturforsikring, generalforsamling, erstatning), U.1926.199 (fagf. generalforsamling, bod og pålæg), U.1930.553 (understøttelse, bestyrelse, udbetaling), U.1931.981. (dræningsselskab, generalforsamling), U.1932.1116. (laug, hovedlaugsforsamling, bøde). Der er ikke her grund til at komme nærmere ind på denne domspraksis' begrundelse; der kan som allerede nævnt henvises til *Troels G. Jørgensen* i T.f.R.1925.239 ff, *Karsten Meyer* i forhdl. på Det 14. nordiske Juristmøde p. 126 ff og *C Torkild-Hansen* i U.1921.215.

3. Det spørgsmål, der her er af interesse, opstår i virkeligheden først, når *der af foreningen udsondres et særligt, udelukkende til varetagelse af selv-dømmet bestemt organ*, hvis afgørelser fremtræder som og opfattes som egentlige påkendelser af retskonflikter. Spørgsmålet bliver da, hvilke krav domstolene stiller til sådanne dømmende organer for at anerkende disses påkendelsesret.

Ved en gennemgang af dommene inden for dette afsnit støder man imidlertid på den vanskelighed, at domstolene tidligere meget sjældent har udtalt sig om, hvorvidt den pågældende foreningsdomstol tilfredsstillede de krav, der efter de ordinære domstoles opfattelse måtte stilles for at betrygge en upartisk afgørelse. Dette lå atter – som af *Troels G. Jørgensen* i den anførte afhandling påpeget – i opfattelsen af foreningsaftalen som en i hovedsagen under privatautonomien hørende aftale, uden at man havde øje for, at de almindelige processuelle retsgrundsætninger har måttet trække visse præceptive grænser; domstolene rettede derfor ikke så meget blikket på, om aftalen ud fra disse retsgrundsætninger i det

hele taget kunne anerkendes, som på, om der muligt i selvdømmeaftalen lå eller kunne indfortolkes en begrænsning, således at man kunne komme uden om aftalen ved at udtale, at den ikke turde antages at være rettet imod et tilfælde som det foreliggende e.l. (jfr. nærmere de ovenfor anførte afhandlinger). Først efter *Troels G. Jørgensens* påpegen af nødvendigheden af et præceptivt standpunkt er domstolene kommet væk fra denne „fortolkningspraksis“, men det er dog i almindelighed stadig vanskeligt af dommene at se, i hvilket omfang voldgiftsrettens sammensætning har været anset for betryggende. Besvarelsen vanskeliggøres yderligere derved, at der let vil fremkomme en tendens hos domstolene til at tage det materielle spørgsmål under påkendelse, såfremt selvdømmeafgørelsen af en eller anden årsag ikke forekommer en domstol tilfredsstillende, uanset selvdømmeorganets i og for sig upartiske sammensætning, medens det omvendt vil kunne forekomme, at en domstol lader det bero ved den af selvdømmeorganet truffene afgørelse, såfremt denne forekommer rimelig, og derfor slet ikke kommer ind på dette spørgsmål, uanset at sammensætningen ikke kan stå for kritik.

Ser man nu først på den *private domsmyndigheds sammensætning i de tilfælde, i hvilke dennes afgørelser af domstolene er blevet betragtet som bindende*, tør der næppe lægges for megen vægt på en dom fra 1909 i U.1909.493, hvor en afgørelse truffet af en dømmende komité i en hesteforsikringsforening blev anset for bindende, selv om den var sammensat af 3 mænd valgt af ét sogn, 3 valgt af et andet sogn, 1 repræsentant for klageren, 1 for den dømmende komité samt foreningens formand; på dette tidspunkt havde domstolene ikke øje for selvdømmeproblemets præceptive karakter, og man var i dommen ikke inde på spørgsmålet om betydningen af domsmyndighedens sammensætning. Fra omkring 1920 foreligger der imidlertid forskellige domme, der er mere belysende. I H i U.1922.1019, bestod en bogtrykkerforenings kollegiale ret af foreningens formand, et medlem af foreningens voldgiftsret samt en af disse to valgt anset mand uden for faget. I Ø 4. oktober 1923, ASS II.404. bestod en dommerkomité i en forsikringsforening af 3 medlemmer (med 3 suppl.) valgt af repræsentantskabets egen midte for 3 år ad gangen. I Ø 5. maj 1924, ASS II.443., bestod voldgiftsretten i en søforsikringsforening af 4 foreningsmedlemmer, hvoraf foreningen valgte 2 og klageren 2, der atter valgte en opmand uden for medlemmernes kreds, der så vidt muligt skulle være jurist. I U.1927.794 bestod en vurderingskommission af 3 medlemmer, hvoraf skadelidte og foreningen hver valgte et medlem og disse atter en i sagen uinteresseret tredjemand til formand. I U.1933.580 valgte de to parter blandt laugets medlemmer hver en repræsentant, der

atter i tilfælde af uenighed valgte en opmand, der som regel skulle være jurist og ikke behøvede at være medlem af foreningen. I U.1936.790 skulle såvel foreningen som det pågældende medlem vælge hver sin voldgiftsmand, der atter valgte en opmand. Af H. i U.1934.36 kan der ikke udledes noget med hensyn til domstolens krav til den private domstols sammensætning, idet det afgørende her var foreningens særlige karakter og tvistens karakter af indre foreningsanliggende, jfr. nedenfor; dette ses dels af, at noten til dommen henviser til H. i U.1899.594. (Odd-Fellow dommen), dels af *Troels G. Jørgensens* bemærkninger til dommen i T.f.R.1934.431. Domstolen bestod i det pågældende tilfælde af 7 medlemmer af foreningen valgt på generalforsamlingen. Det samme må formentlig gælde U.1957.917 (efter et andelsmejeris vedtægter skulle uenighed om foreningsanliggender afgøres ved voldgift. Spm. om berettigelsen af andelshavers udmeldelse efter vedtagelse af en betydelig udgift til modernisering omfattet af voldgiftsklausulen, uanset at voldgiftsmændene var valgt af andelshaverne).

Af de ovenfor nævnte domme i sig selv kan der ikke med nogen større sikkerhed udledes resultater; man må derfor sammenholde disse med de *afgørelser, i hvilke domstolene har tilsidesat den private domstols afgørelse og selv foretaget en realitetsbedømmelse*. Dette er sket i følgende tilfælde. I U.1920.468. var en såkaldt overkommission i en hesteforsikringsforening sammensat af 5 af foreningens medlemmer, der ikke måtte være nære pårørende af parterne: formanden valgte 2, skadelidte 2 og hertil kom en af generalforsamlingen valgt fast formand. Domsbegrundelsen henviser imidlertid ikke til sammensætningen, men til en fortolkning af kompetencebestemmelserne, jfr. ovenfor. I H. i U.1923.92. valgte generalforsamlingen 5 medlemmer og 2 suppleanter til en voldgiftsret. I U.1926.975. bestod en voldgiftsret i en forsikringsforening af en af bestyrelsen og en af klageren valgt voldgiftsmand, samt en af generalforsamlingen valgt opmand, der alle skulle være interessenter i foreningen; det udtales i dommen, at denne sammensætning ikke giver garanti for en upartisk afgørelse. I U.1927.699. bestod en voldgiftsdomstol i en fagforening af 2 medlemmer udpeget af foreningen; i begrundelsen henvises til, at de omhandlede vedtægtsbestemmelser var ugyldige som stridende mod aftalelovens § 38, og der tages således ikke udtrykkelig stilling til det heromhandlede problem. I en Ø.L.K. af 11. maj 1933, ref. i U.1934.191, note 2, bestod det dømmende repræsentantskab i et firmas pensionskasse efter vedtægternes § 9 af 5 personer, der ikke behøvede at være medlemmer af pensionskassen; de valgtes af forskellige kategorier funktionærer og arbejdere. Det hedder i dommen: „Selv om det måtte kunne antages,

at et repræsentantskab sammensat som i § 9 angivet i visse tilfælde ville kunne være tilstrækkeligt betryggende til afgørelse af tvistemål, skønnes det nærværende søgsmål i al fald at være af en sådan beskaffenhed, at bestemmelsen i § 9 ikke vil kunne afskære sagsøgeren fra at benytte den ham tilkommende almindelige ret til at få sine retstrætter påkendt ved domstolene.“ I U.1934.203. bestod den dømmende komité i en hesteforsikringsforening af de for hver by på ét år valgte byformænd, hvis kendelse kunne indankes for generalforsamlingen; det hedder, at denne sammensætning „ikke findes at give aldeles tilstrækkelig garanti for en betryggende og upartisk afgørelse af tvistigheder mellem de forsikrede og selskabet i erstatningssager“. I U.1938.673 bestod et andelsmejeris dømmende udvalg af 5 medlemmer valgt af den ordinære generalforsamling; det hedder i dommen, at udvalget ikke, når et enkelt medlem er kommet i konflikt med selskabet, skønnes at yde garanti for en upartisk afgørelse. I S.&H.R. dom i U.1938.881. bestod en brancheforenings voldgiftsdomstol af 4 medlemmer valgt af generalforsamlingen for et år ad gangen, hvilke 4 medlemmer supplerede sig med en jurist som formand. Det for overtrædelse af vedtægterne indklagede medlem kunne udskyde 2 af de branchekyndige dommere, hvorefter bestyrelsen udpegede indtil 2 andre branchekyndige dommere, der ikke behøvede at være medlemmer af foreningen. Det hedder i dommen: „... Medens voldgiftsrettens fire branchekyndige medlemmer således er valgt af foreningen, d.v.s. de sagsøgte modpart under voldgiftssagen, har de sagsøgte ikke haft deres særlige interesser repræsenteret inden for voldgiftsretten, og da de ikke er medlem af den sagsøgende forening, har de end ikke haft mulighed for at være medbestemmende ved sammensætningen af voldgiftsretten. Under disse omstændigheder må retten uanset den garanti for voldgiftsrettens uvildighed, der findes i bestemmelserne om valg af en jurist som formand (§ 19, 1.stk.) og den for overtrædelse anmeldtes ret til udskydelse af to af de branchekyndige dommere (§ 19, 4.stk.), nære betænkelighed ved at statuere, at domstolene skulle være afskåret fra at tage spørgsmålet om berettigelsen af det skete bødepålæg under påkendelse ...“ U.1946.952. (Tømrmester valgte 1, Tømrmesterforening 1 og Centralforeningen af Tømrmestre 2 medlemmer af voldgiftsretten. Da den sidste var part i sagen, afgav voldgiftsrettens sammensætning ikke garanti for upartiskhed). H. i U.1949.101, jfr. TfR 1949.204: Den alm. danske Lægeforenings overvoldgiftsret bestod af 5 medlemmer valgt af foreningens repræsentantskab. Eksklusionssag i forbindelse med besættelsen. Efter sammensætningen af voldgiftsretten og under hensyn til at lægen

havde en væsentlig erhvervsmæssig interesse i at være medlem, var han ikke afskåret fra at få prøvet eksklusionens berettigelse ved domstolene. I forbindelse med denne dom vil det være naturligt at referere nogle andre domme, der afspejler reaktionen over for foreningsmedlemmer efter besættelsen: U.1947.381, 1949.124.H (jfr. TfR 1949.205) og 1950.877.H (TfR 1951.504). – Uden for denne kreds se også U.1953.335 (bødesag, ekskluderet medlem. Opmanden udpeget af foreningen og havde lejlighedsvis repræsenteret denne. Ikke garanti for upartisk afgørelse).

Med disse domme kan sammenholdes enkelte andre domme, der ikke vedrører egentlige foreningsforhold, men som dog står disse nær, således H. i U.1916.1104 (jfr. p. 531), hvori det bl.a. hedder, at „en voldgiftssags parter ikke kan betragtes som stillede ens, når den ene part har været med til at vælge opmanden, medens den anden part er udelukket fra deltagelse i dette valg ...,” og videre i H. i U.1910.517, samt Ø.L.K. af 16. maj 1931 i ASS X.174. (Forsikrings A/S, i hvilket selskabet og forsikrede hver valgte 1 mand; hvis enighed ikke opnåedes, valgte direktionen en opmand til fastsættelse af erstatningens størrelse; ikke betryggende for en upartisk afgørelse).

Af disse domme og domsudtalelser fremgår nu for det første, at der ikke kan gives en for alle tilfælde gældende regel for domstolenes krav til en voldgiftsrets sammensætning, men at det først og fremmest kommer an på, hvad det er, der skal afgøres, altså på sagsgenstandens beskaffenhed. Afgørende for domstolene er her sontringen mellem spørgsmål, der har en væsentlig betydning for medlemmets almindelige retsstilling, herunder spørgsmål om medlemmets økonomiske krav på foreningen (og omvendt), og spørgsmål, der ikke eller kun i uvæsentlig grad rækker ud over foreningssfæren. I disse sidste tilfælde, hvor det altså drejer sig om rent interne foreningsspørgsmål, f.eks. vedrørende emblemer, rangfølge etc., etc., foretager domstolene – jfr. de to ledende domme, H. i U.1899.594 (Odd-Fellow) og H. i U.1934.36 (Forsvarsbrødrene) – end ikke nogen bedømmelse af, hvorvidt foreningsmyndighedens afgørelser er fældet på et processuelt forsvarligt grundlag; her har foreningerne uindskrænket selvdomme. Men selv hvor det drejer sig om forhold af økonomisk betydning for foreningen og medlemmet, strækker domstolene sig, når mellemværendet ligger inden for foreningssfæren, ganske vidt i retning af at anerkende voldgiftsklausuler, se f.eks. den ovenfor citerede dom i U.1957.917. – Overgangen til de tilfælde, i hvilke domstolene griber ind, er naturligvis ikke skarp, og man ser derfor, at domstolene – og

efter min mening med rette – omhyggeligt konkretiserer deres afgørelser til spørgsmålet, om domsmyndighedens sammensætning er betryggende i den foreliggende strid.

Også inden for det område, på hvilket domstolene foretager en undersøgelse af grundlaget for afgørelserne, er det derfor på grund af den foreliggende domspraksis' stærkt konkret betonedede karakter vanskeligt at trække bestemte linjer op med hensyn til upartiskhedskravets nærmere beskaffenhed. Det må i denne forbindelse erindres, at spørgsmålet jo ikke forelægges domstolene således, at der spørges, hvorvidt denne eller hin sammensætning er tilstrækkeligt betryggende, men således at der spørges, om den pågældende kendelse er fældet under tilstrækkeligt betryggende former, og under disse omstændigheder vil det konkrete sagsforhold – muligt ofte rent ubevidst – let komme til at spille en betydelig rolle ved domstolenes afgørelser. Det kan derfor heller ikke på forhånd forventes, at der af praksis kan udtrækkes skarpe retningslinjer; visse hovedpunkter for bedømmelsen synes dog at kunne fremdrages.

Noget rent matematisk *ligelighedsprincip*, hvorefter hver af parterne skal have kvantitativt samme repræsentation i voldgiftsretten synes domstolene – med føje – ikke at fordrer. Det må i hvert fald normalt være tilstrækkeligt, at de ensidige foreningsrepræsentanter i voldgiftsretten i stridigheder mellem foreningen og et medlem, *ikke er i stand til at forhindre en mod foreningens interesser stridende afgørelse*. Men dette må på den anden side også strengt fastholdes. Af særlig betydning er *opmandens* stilling. Dette hænger naturligvis sammen med, at opmanden ofte vil få en afgørende stilling, enten ved at han slutter sig til den ene side, eller derved at han i tilfælde af stemmelighed træffer afgørelsen alene. Derfor fastholdes reglen om *parternes ligelige indflydelse på opmandens valg* strengt; har den ene part haft større indflydelse herpå end den anden, frembyder voldgiftsretten ikke betryggende sikkerhed for upartiskhed, jfr. U.1953.335. Endvidere vil det forhold, at opmanden skal være *medlem af foreningen*, normalt gøre kendelsen ugyldig. Dette må i hvert fald gælde i sådanne tilfælde, i hvilke en afgørelse, om den går foreningen imod, vil have direkte økonomisk betydning for denne, f.eks. hvor det drejer sig om en forsikringsforening. I sådanne tilfælde derimod, hvor en afgørelse, der går foreningen imod, ikke vil have direkte skadelig virkning for foreningen, f.eks. hvor et medlem er indklaget til betaling af bøde for overtrædelse af en vedtægtsbestemmelse eller for ukollegialitet o.l., vil en domstol vel efter omstændighederne kunne strække sig noget på dette punkt. Under denne synsvinkel må formentlig højesteretsdommen i U.1922.1019 ses. Dette kan dog formentlig kun gælde, når det er

en for en vis tid og ikke en for den enkelte sag valgt opmand. Ved pådømmelse af *medlemmernes indbyrdes tvistigheder*, i hvilke foreningens egne interesser ikke er direkte eller indirekte impliceret, er forholdet jo et andet. Her bortfalder for så vidt de særlige foreningsretlige synspunkter, der bygger på det forhold, at i stridigheder mellem foreningen og et medlem må foreningsrepræsentanters upartiskhed på forhånd anses for tvivlsom. At en voldgiftsmand er en foreningsrepræsentant, berører derimod i stridigheder mellem medlemmerne indbyrdes ikke på forhånd hans habilitet; dette gælder navnlig også i de *stående voldgiftsdomstole af særlig faglig eller teknisk karakter*. Det bliver derfor de almindelige voldgiftsretlige regler om voldgiftsmænds almindelige og specielle habilitet, der finder anvendelse i sager mellem medlemmerne indbyrdes.

VI. Voldgiftsaftalens indhold

En voldgiftsaftale går ud på at overdrage til en eller flere voldgiftsmænd at træffe afgørelse af et omtvistet – eller dog uvist – forhold mellem parterne. Den indeholder m.a.o. normalt to led, dels valg af en eller flere voldgiftsmænd, dels en angivelse af dens genstand, d.v.s. det forhold, voldgiftsmændene skal afgøre.

A. Valg af voldgiftsmænd

Normalt vil en voldgiftsaftale indeholde bestemmelser om, hvem der skal være voldgiftsmænd, eller hvorledes disse skal udpeges.

Såfremt sådanne bestemmelser ikke findes i voldgiftsaftalen (voldgiftsklausulen), og enighed herom ikke kan opnås, eller den ene part nægter at medvirke til at etablere voldgiftsretten, må parterne resp. den anden part henvende sig til domstolene om hjælp.

Det bestemmes herom i *voldgiftslovens § 3*:

„Domstolene yder efter anmodning bistand til gennemførelse af en voldgiftssag. Bistand ydes bl.a. i følgende tilfælde:

1. Er antallet af voldgiftsmænd, fremgangsmåden ved udpegningen af voldgiftsmændene eller stedet for voldgiften ikke aftalt, og kan enighed derom ikke opnås, træffes den nødvendige afgørelse af retten, så vidt muligt i overensstemmelse med almindelig brug på det pågældende område.

2. Undlader en part at udpege sin eller sine voldgiftsmænd, foretages valget af retten.

Det samme gælder, hvis valg af enevoldgiftsmand eller af voldgiftsrettens formand ikke kan gennemføres på grund af uenighed.“

I ældre voldgiftsaftaler træffer man ofte den bestemmelse, at en part, hvis modparten ikke udpeger sin voldgiftsmand inden for den i voldgiftsaftalen anførte frist, da kan udpege også den anden voldgiftsmand. En voldgiftsret, hvortil den ene part har udpeget begge voldgiftsmænd, vil jo imidlertid normalt ikke fyldestgøre kravet om upartiskhed, og i så fald vil dens kendelse kunne anfægtes som ugyldig. Dette behøver dog ikke at være tilfældet, jfr. U.1957.581 (indsigelse mod en voldgiftskendelses gyldighed støttet på; at den ene part havde valgt begge voldgiftsmænd, ikke taget til følge, da parterne herved havde fulgt voldgiftsaftalens forskrifter, da den anden part havde vist modvilje med hensyn til voldgiftsrettens etablering, og da der ikke var fremført indvendinger mod voldgiftsmændenes upartiskhed og sagkundskab).

Det er nu i voldgiftslovens § 3 bestemt, at domstolene efter anmodning yder bistand til gennemførelse af en voldgiftssag, og at dette bl.a. sker ved, at retten, når en part undlader at udpege sin voldgiftsmand, foretager valget. Man kunne nu rejse det spørgsmål, om en bestemmelse i voldgiftsaftalen om, at den anden part i tilfælde af den første parts undladelse af at udpege sin voldgiftsmand kan udpege også den anden voldgiftsmand, herefter berettiger den anden part til at gøre dette, eller om voldgiftslovens § 3 binder ham til at gå til domstolene.

Under hensyn til, at retshjælpsbestemmelserne i voldgiftsloven må antages at have deklaratorisk karakter, skulle disse bestemmelser ikke afskære en part fra i overensstemmelse med voldgiftsaftalen også at udpege den anden voldgiftsmand, dog med den begrænsning der følger af bestemmelsen i voldgiftslovens § 1, stk. 2, om en voldgiftsaftales ugyldighed, når voldgiftsrettens sammensætning ikke er betryggende for en upartisk afgørelse, samt lovens § 7, nr. 2, hvorefter en voldgiftskendelse er ugyldig, såfremt voldgiftsrettens sammensætning „ikke har været betryggende for parterne eller en af disse“. Jfr. også U.1980.737.H. (Vurdering ved to vurderingsmænd, udpeget af den ene part, ikke forkastet, idet der ikke var grundlag for at forkaste vurderingsprincipperne, og resultatet ikke var åbenbart urimeligt). Det må nok normalt anbefales parterne i egen interesse at gå frem i overensstemmelse med lovens § 3, nr. 2.

I nyere voldgiftsaftaler anvises dog så godt som altid den fremgangsmåde, at en uvildig instans, f.eks. Sø- og Handelsrettens præsident, udmel-

der den anden voldgiftsmand, hvis modparten nægter eller forsømmer at udmelde sin voldgiftsmand. En voldgiftskendelse, der er afsagt af en på denne måde udpeget voldgiftsmand, vil naturligvis ikke kunne anfægtes, fordi man ikke er gået frem i overensstemmelse med lovens § 3, nr. 2.

Som det vil ses, er bestemmelsen i § 3 om, at domstolene yder bistand, ganske generelt formuleret, og det må derfor antages, at en part – resp. parterne – i en voldgiftsaftale i alle tilfælde, hvor det drejer sig om at udfylde en voldgiftsaftales manglende eller mangelfulde bestemmelser, kan anmode domstolen om bistand til gennemførelse af den aftalte voldgiftssag. Dette er et meget betydningsfuldt fremskridt i forhold til den hidtil gældende retstilstand og vil utvivlsomt medvirke til en udvikling af voldgiftsinstituttet.

Med hensyn til den nærmere fremgangsmåde ved anvendelsen af voldgiftslovens § 3 henvises til *lovens § 8*.

Der findes ikke i voldgiftsloven bestemmelser om antallet af voldgiftsmænd, således som det ofte er tilfældet i andre landes lovgivning. I Euro-parådets udkast til en uniform lov art. 5 findes f.eks. en bestemmelse om, at der skal være et ulige antal voldgiftsmænd eller en enevoldgiftsmand, og hvis voldgiftsaftalen fastsætter et lige antal, skal der udpeges en yderligere voldgiftsmand; hvis intet er aftalt, skal der være tre voldgiftsmænd.

I tilslutning til ovenstående kan det her være naturligt at henvise til „*Det danske Voldgiftsinstitut*“, der påtager sig at udpege voldgiftsdommere, og som har fastsat regler om voldgiftsbehandling. Det danske Voldgiftsinstituts adresse er Vester Farimagsgade 29, 1606 København V, hvor statut og regler kan rekvireres, se denne bogs bilag 4-5. Det danske Voldgiftsinstitut administrerer *dels* en voldgiftsret for danske civile tvistemål under navnet Den almindelige Voldgiftsret i Danmark,* *dels* en international voldgiftsret under navnet Den internationale Voldgiftsret i København.** Det danske Voldgiftsinstitut er en selvejende institution, der ledes af et repræsentantskab, hvis medlemmer udpeges af tilsluttede erhvervsorganisationer, og af en bestyrelse, hvis medlemmer bl.a. udpe-

- * Voldgiftsklausul: „Enhver tvist, der udspringer af denne kontrakt, afgøres af en af Det danske Voldgiftsinstitut nedsat voldgiftsret i overensstemmelse med „Regler for behandling af sager ved den almindelige voldgiftsret i Danmark.“
- ** Voldgiftsklausul: „Enhver tvist, der udspringer af denne kontrakt, afgøres af Den internationale Voldgiftsret i København i overensstemmelse med „Regler for behandling af sager ved Den internationale Voldgiftsret i København.““ (Husk angivelse af procesprog.)

ges af Det danske Advokatsamfund, Dansk Ingeniørforening og Den danske Dommerforening. – I kontrakter med udenlandske forbindelser kan det ofte anbefales at indsætte *Det internationale Handelskammers voldgiftsklausul*: „Alle tvistigheder, der måtte udspringe af nærværende kontrakt, afgøres endeligt efter Det internationale Handelskammers „regler om forligsmægling og voldgift“ af én eller flere i henhold til „reglerne“ udpeget eller valgt voldgiftsmand.“ De af Det internationale Handelskammer udarbejdede „regler om forligsmægling og voldgift“ kan rekvireres ved henvendelse til Det internationale Handelskammer, Den Danske Nationale Komité, Børsen, 1217 København K. Det internationale Handelskammers voldgiftsreglement er optrykt som bilag 6 til denne bog.

B. Voldgiftsaftalens fortolkning belyst af domspraksis

Voldgiftsaftalens genstand er det omtvistede – eller uvisse – forhold. Det kan i voldgiftsaftalen være defineret mere eller mindre udtømmende, og der kan næppe siges noget generelt om aftalens forståelse, ud over at en voldgiftsaftale, som flere gange ovenfor fremhævet, må fortolkes restriktivt.

Til gengæld foreligger der en righoldig domspraksis til belysning af, i hvilket omfang voldgiftsklausuler i kontrakter omfatter det omstridte spørgsmål, eller om dette hører under de almindelige domstoles domsmyndighed.

1. Kontrakter i handelsforhold

Tilfælde, i hvilke det omstridte forhold *ikke var omfattet* af voldgiftsklausulen: H. i U.1886.870 (voldgiftsklausul: enhver meningsulighed mellem parterne angående forståelse af kontrakten. – Begrundelse: forholdet hævet, ikke spørgsmål om kontraktmæssige ydelser, men om erstatning); H. i U. 1888.639 (kl.: uenighed om klausuler i kontrakten. – Begr.: ikke spørgsmål om fortolkning af kontraktens klausuler og betingelser, men om gyldigheden af en opsigelse underskrevet af inkompetent person); U.1889.533 (Gross.Soc.Resp.) (kl.: uoverensstemmelser. – Begr.: sælger erklærer slet ikke at kunne levere); U.1893.255 (kl.: alle tvistigheder i slutseddel. – Begr.: 1) sagen drejede sig om et retsspørgsmål, 2) voldgiftsklausulen ikke utvetydig, 3) sagsøgeren udlænding. Formentlig urigtig dom; rigtig dissens); U.1903.238 (kl.: enhver uenighed om kontraktens bestemmelser og rette fortolkning. – Begr.: spørgsmål

om, hvorvidt kontrakten var brudt ikke under klausul); H. i U.1905.B.259, jfr. 1904.A.611 (for så vidt angår den (sidste) del af V klausulen, som i almindelighed henskød tvistigheder til Hamburg Arbitrage; dette hindrede ikke domstolen i at pådømme spørgsmålet om, hvorvidt aftale var kommet i stand, hvorved den samtidig besvarede spørgsmålet, om klausulen omfattede slige forhold, benægtende); H. i U. 1921.87 (kl.: meningsulighed mellem parterne. – Begr.: ændring af kontrakten ikke under klausul); HKK. i U.1934.1025 (kl.: tvistigheder om spørgsmål angående arbejdet, materialet eller andet byggeriet vedrørende. – Begr.: klausulen antaget at sigte til uoverensstemmelser af faglig eller teknisk art, ikke til den retlige bedømmelse af parternes økonomiske mellemværende); SHT. 1940.42 (fortolkning på grund af manglende betryggelse af upartiskhed); U.1946.1196; H. i U. 1948.69 (bestemmelser om voldgiftsudvalgs kompetence ikke ganske klare); H. i U.1948.461 (kl.: tvister af teknisk natur, begr.: erstatningspligt for merudgifter); H. i U.1949.806 (ulykkesforsikring); H. i U.1952.361 (pensionsspørgsmål, velfærdssynspunkt); U.1957.249; H. i U. 1958.67 (tvist ikke med sikkerhed omfattet af klausul); U.1962.691 (spørgsmål om lønmæssig placering ikke under klausul).

Tilfælde, i hvilke klausulen *omfattede* forholdet:

J.U.1851.892 (kl.: disse *conditioners rette forståelse*.– I afgørelsen ansås spørgsmålet om *dækningskøb* i anledning af, at sælgeren ikke præstere den ham påhvilende leverance, som faldende under klausulen); U.1867.790 (kl.: enhver tvist i anledning af *handelen*. Ved afgørelsen toges ikke hensyn til, at striden var begrundet i forhold, der lå uden for *kontrakten*); H. i U.1905.B.259, jfr. U.1904.A.611 (forsåvidt angår den del af klausulen, som bestemte, at evt. erstatning skulle afgøres ved arbitrage i Hamburg); U.1906.480 (kl.: *enhver tvist* – indbefatter også spørgsmålet om *refusering* af varerne); H. i U. 1913.210 (kl.: tvistigheder om misligholdelse af en forpagtningskontrakt med bestemmelse om beplantning af et vist areal – omfatter „*efterplantninger*“ og „*forberedende kulturarbejder*“); U.1915.24 (kontrakt med voldgiftsklausul (alle disputer, der opstår af kontrakten) afløst af ny kontrakt uden voldgiftsklausul. Da en part under påberåbelse af, at den nye kontrakt var indgået under bristende forudsætninger, indtalte sit krav efter den oprindelige kontrakt, blev det antaget, at tvisten, herunder altså også spørgsmålet om den nye kontrakt var indgået under bristende forudsætninger, således at den gamle måtte gælde, hørte under voldgift); H. i U.1917.844 (kl.: *nogen disput* i anledning af denne kontrakt. – Begr.: klausulen omfatter

ikke blot kvalitetsdifferencer, men *enhver tvistighed*); U.1936.648 (kl.: meningsforskel vedrørende *noget punkt*, der henhører under nærværende kontrakt. Voldgiftsklausulen fandtes ikke at kunne indskrænkes til afgørelser af rent teknisk art); U.1939.583 (kl.: eventuelle uoverensstemmelser. – Begr.: ret til erstatning for mistet provision); U.1939. 1130 (certeparti – rederiets ansvar for ladningsbeskadigelse); U.1940.825 (stadfæstelsesskrivelse, trykte salgsbetingelser; kl.: enhver disput, begr.: strid om afgiftsspørgsmål); U.1948.231 (trykt bestemmelse i slutseddel, branchekyndige parter, begr.: strid om kvalitet); U.1957.1121 (branchekyndig part, se ugeskriftets „hoved“); H. i U.1962.93 (kl.: enhver tvist, der opstår af kontrakten omfattede spørgsmål om parts opsigelse af kontrakten).

2. Interessentskabskontrakter

De herhenhørende domme drejer sig gennemgående om de tvivlsomme forhold, der opstår, efter at interessentskabet er ophørt at eksistere.

Tilfælde, hvor klausulen *ikke* omfatter det omtvistede forhold:

U.1890.1161 (kl.: ethvert spørgsmål om *forremingen og dens drift*. – Et regreskrav *efter* kontraktens ophævelse ikke omfattet af klausulen); H. i U.1910.517, jfr. U.1909.968 (kl.: uenighed om noget punkt i interessentskabskontrakten eller om noget forhold, der *vedrørte* denne, eller om nogen af interessenternes stilling i *eller til denne*. – Dette antoges at sigte til afgørelsen af tvistemål vedrørende interessentskabets drift og virkemåde, ikke derimod til afgørelsen af et retsspørgsmål som det foreliggende, nemlig om en interessent *efter* interessentskabets ophævelse havde noget krav mod de andre); HKK i HRT 1927. 294 (kl.: tvistigheder vedrørende fællesskabet. – Tvist angående den rette opgørelse af mellemværende i anledning af det ophævede sameje ikke ind herunder); U.1967.738 (tilfælde af restriktiv fortolkning). Se også U.1983.20.H.

Tilfælde, hvor klausulen *omfatter* det omtvistede forhold:

U.1870.335 (kl.: disputer angående interessentskabskontraktens forståelse og anvendelse; søgsmål om tilbagebetaling af indskud og erstatning for brud på kontrakten under klausulen. Det udtaltes i dommen, at der her er spørgsmål om forståelse af kontrakten, nemlig om den – direkte eller indirekte, ligefrem eller analogisk – indeholdt regler for det omtvistede forhold); U.1887.790 (forhold under et interessentskabs opløsning – nærmere i domsbegrundelsen p.792); U.1964.196 (kl.: uoverens-

stemmelser skulle afgøres ved voldgift; begr.: parts udtræden og vilkår for opløsning); U.1974. 49.H (voldgiftsaftale i interessentskabskontrakt, om pension omfatter spørgsmål om betaling af et til pensionen svarende kapitaliseret beløb). U.1979.440.Ø (fortolkning af voldgiftsklausul i interessentskabskontrakt).

3. Foreningsvedtægter

Som ovenfor under V.G.omtalt – hvortil i det hele henvises – har domstolene i tidligere tid ofte benyttet sig af en „fortolkning“ af voldgiftsaftalen, når man ønskede at bringe den foreliggende tvist uden for foreningsvoldgiftens område på grund af voldgiftsrettens mindre betryggende sammensætning. Som følge heraf er de ældre domme om en voldgiftsrets kompetence ikke velegnede til at give et pålideligt billede af fortolkningen af foreningsvoldgiftsklausuler vedrørende voldgiftsaftalers udstrækning, men nogle tilfælde kan dog nævnes.

U.1948.69.H (overenskomst mellem Dansk Dampskibsrederiforening og Maskinmestrenes forening, F, hvorefter alle tvistigheder vedrørende overenskomsten skulle afgøres ved voldgift. Spørgsmålet drejede sig om feriepenge til en maskinmester M. Allerede under hensyn til, at F. havde afslået en anmodning fra M. om nedsættelse af en voldgiftsret, samt til at bestemmelserne om voldgiftsudvalgets kompetence ikke var ganske klare, fandtes M. som medlem af F. ikke afskåret fra at indbringe sagen for de ordinære domstole); VLT.1951.330 (en forening pålagde et medlem M. bøde i henhold til foreningsvedtægternes §§ 4 og 5. M. indbragte sagen for centralforeningens voldgift, som fandt, at M.'s handlemåde ikke faldt under § 4, men var ukollegial, og derfor idømte ham en bøde. Da voldgiftssagen alene var rejst til afgørelse af, om M. havde overtrådt §§ 4 og 5, var der ikke hjemmel til at idømme ham bøde på andet grundlag).

4. Underordningsforhold o.l.

Dersom den ene part står i et underordningsforhold eller et forhold, der kan sidestilles hermed, til den anden part, vil domstolene naturligvis – og i endnu højere grad end hvor det drejer sig om foreninger – være på deres post over for voldgiftsbestemmelser og fortolke dem indskrænkende. Se således H. i U.1913.101 (forholdet mellem et lotteri og en kollektør. Lotteriplanen indeholdt ikke bestemmelser, der på klar og tydelig måde afskar kollektøren fra domstolene i et tilfælde som dette); U.1917.591

(ikke klar hjemmel for, at en voldgiftsaftale mellem Maskinmestrenes forening og forskellige dampskibsselskaber omfattede det enkelte medlems krav efter en hyrekontrakt); U.1926.457 (voldgiftsklausul vedrørende tvister om en faglig prisfortegnelse omfattede ikke spørgsmål om gyldigheden af en lønaftale mellem en svend og hans mester); U.1986.318.H, hvorefter spørgsmål om berettigelsen af en bortvisning ikke var omfattet af en voldgiftsklausul i en direktørs ansættelseskontrakt.

5. Endvidere foreligger der *forskellige tilfælde*, der ikke lader sig indrulle under mere almindelige betegnelser. Fremhæves kan her U.1893.1335 (kl.: alle tvistigheder, der rejser sig af handelen. – Dette medførte ikke, at nogen af parterne kunne fordrø enkelte dele af mellemværendet, hvorom der ikke var strid, d.v.s. uomtvistede fordringer, afgjort særlig for sig ved domstolene med udelukkelse af modpartens ret til derved at få kompenseret, hvad der muligt måtte tilkomme ham fra omtvistede dele af mellemværendet); H. i U.1904.B.102 (jfr. U.1903.299) (jfr. nærmere i dommen; eksempel på restriktiv fortolkning). U.1973.357 (voldgiftsklausul ikke til hinder for, at en part ved de alm. domstole søgte ekssigibilitet for ubestridte dele af mellemværendet). – U.1974.843.Ø (tvist om forståelse af forsikringsbetingelser afvist fra domstolene som omfattet af voldgiftsklausul). Se også H. i U.1986.314 og den ovenfor under 4 omtalte dom U.1986.318.H.

Som tidligere omtalt er en voldgiftsaftale ikke begrebsmæssigt begrænset til tilfælde, hvor der foreligger en tvist mellem parterne, men kan også omfatte sådanne forhold, hvor voldgiftsrettens opgave er af kontraktudfyldende karakter. I denne forbindelse kan man betragte det tilfælde, at parterne har afsluttet en kontrakt og mener at have taget alle forhold i betragtning og derfor kun bestemmer, at „tvistigheder“, „differencer“ eller lignende skal afgøres af en voldgiftsret, men der – som det ofte sker – hurtigt viser sig punkter, som ikke er klaret; kan da en part, før det pågældende punkt bliver aktuelt, æske voldgiftsrettens afgørelse enten for at forhindre, at strid opstår, eller for at have punktet liggende klart til et tidspunkt, da det for ham gælder om at have alt i orden?

Selv om parterne har brugt udtrykket „tvistigheder“ el.l. må man gå ud fra, at dette udtryk kun er brugt for at betegne det hyppigst forekommende forhold, og at meningen har været, at voldgiftsretten skulle kunne afgøre uklare og uvisse forhold. Når en part har en rimelig retlig interesse i at få et sådant forhold afgjort, f.eks. for at sikre opfyldelse til forfaldstid

i tilfælde af anteciperet skyldnermora, må dette derfor falde under voldgiftsaftalen.

Har parterne vedtaget, at „alle af aftalen udspringende forhold skal forelægges en voldgiftsret og ikke kan indbringes for domstolene“, og den ene part, debitor, ikke bestrider den anden parts, kreditors, fordring, men blot ikke kan eller vil betale til forfaldstid og nægter at underskrive et „frivilligt forlig“, er kreditor da tvunget til at gå til voldgiftsretten, eller kan han gå til domstolene og få dom for sin fordring? Da der ikke foreligger nogen retsuvished, men en simpel betalingsvægring, falder forholdet ikke ind under voldgiftsaftalen, og parterne må derfor kunne gå til domstolene uden at risikere afvisning.

VII. Hvem binder voldgiftsaftalen?

Voldgiftsaftalen omfatter principielt kun *parterne*. Kun disse kan påberåbe sig voldgiftsaftalen, og kun mod disse kan voldgiftsaftalen gøres gældende, medens den hverken kan påberåbes imod eller gøres gældende af *tredjemand*.

Ud fra det ofte omtalte restriktive fortolkningssynspunkt har domstolene i flere tilfælde, hvor det kunne være tvivlsomt, hvorvidt en person er bundet af en voldgiftsaftale, statueret, at den pågældende ikke var bundet af aftalen. Som udtryk herfor kan nævnes U.1966.640 (i nogle mellem T som underentreprenør og H som hovedentreprenør indgåede kontrakter om T's udførelse af tømrerarbejde var henvist til „Almindelige betingelser for arbejde og leverancer“. Under hensyn til en deri indeholdt voldgiftsklausul påstod H, der af T var sagsøgt til betaling af et resttilgodehavende vedrørende arbejdet, sagen afvist. Da klausulen efter sin ordlyd alene angik tvistigheder mellem en bygherre og en entreprenør, og spørgsmålet om evt. voldgift ikke var drøftet eller særlig omtalt i kontrakterne, fandtes T ikke afskåret fra at søge sit krav gennemført ved domstolene). Dommen er dog næppe aktuel efter „Alm. Betingelser“ af 1972. Jfr. også H. i U.1952.361. U.1976.730.V. (i en domstolssag mellem A og B fandtes A's *ad citation* af tredjemand C (da A's krav mod B og C havde fælles oprindelse) ikke afskåret ved, at kontrakten mellem B og C indeholdt en henvisning til „Alm. betingelser for arbejder og leverancer“ og den deri indeholdte voldgiftsklausul).

Det er fra hovedreglen ingen undtagelse, når det nedenfor p. 72f. antages, at en parts *successorer* i det materielretlige forhold, til hvilket vold-

giftsaftalen er knyttet, bindes af voldgiftsaftalen. – Det kan heller ikke kaldes en undtagelse, når en *kautionist* efter omstændighederne bindes af en voldgiftsaftale mellem kreditor og hovedmand, idet forholdet da må ses som en tiltrædelse af eller samtykke i voldgiftsaftalen af kautionisten. En kautionist må antages at blive bundet af voldgiftsaftalen (og kan da også påberåbe sig den), dersom denne er indgået mellem kreditor og hovedmanden, da kautionisten træder til, medmindre han har taget særlig reservation, eller han ikke kendte aftalen og ej heller ved en rimelig undersøgelse af forholdet havde kunnet erfare noget om den. Spørgsmålet kommer dog kun direkte frem ved selvskyldnerkaution; ved simpel kaution ændres spørgsmålet til, om kautionisten er bundet ved en voldgiftskendelse mellem kreditor og hovedmanden. Er voldgiftsaftalen indgået efter kautionistens tilkomst uden hans samtykke, er han naturligvis ikke bundet derved.

VIII. Voldgiftsaftalens virkning.

Hvem afgør afgrænsningen af voldgiftsrettens kompetence?

I forholdet mellem *parterne* bevirker voldgiftsaftalen, at disse forpligtes til at *medvirke* til aftalens gennemførelse, d.v.s. til dannelsen af voldgiftsretten, til sagens fremme for denne og til udførelsen af voldgiftskendelsen. Her kan nævnes U.1974.49 som eksempel på, at en part er bundet af voldgiftsaftalen, selv om forholdene har ændret sig noget, og selv om han ikke er i stand til at betale omkostningerne ved voldgiftssagen.

I forhold til de *ordinære domstole* bevirker voldgiftsaftalen, at disse bliver *inkompetente* til at påkende sagen og derfor skal *afvise* et eventuelt sagsanlæg, der falder ind under voldgiftsaftalen, jfr. voldgiftslovens §§ 1 og 2. Se f.eks. U.1986.952 (V.) (entrepriseforhold, syn og skøn, Alm. Bet. 72 § 30).

For internationale voldgiftssagers vedkommende henvises til New York-konventionens art.II (bilag 10) og til Genèvekonventionens art. IV og VI (bilag 11). Se dog som særlige tilfælde U.1976.730 (ad citation trods voldgiftsaftale) og U.1977.975 (voldgiftssag i udlandet udelukkede ikke, at retssag her i landet fremmedes).

Voldgiftslovens § 1, stk. 1 bestemmer herom:

„Retssag om tvister, som efter aftale mellem parterne skal afgøres ved voldgift, skal efter påstand afvises fra domstolene.“

Voldgiftslovens § 2, stk. 1 bestemmer videre:

„Under en retssag, der er anlagt, efter at tvisten er indbragt for voldgiftsret, kan domstolene ikke tage stilling til, om tvisten i sin helhed eller for en del hører under voldgiftsrettens kompetence. Bestemmelsen i 1. pkt. gælder kun, indtil voldgiftsretten har truffet sin afgørelse, og kan fraviges, hvis vægtige grunde taler herfor.“

Der må herefter sondres mellem tiden *inden* og tiden *efter*, at tvisten er indbragt for voldgiftsretten. I det første tidsrum kan en domstol påkende såvel spørgsmålet om voldgiftsaftalens gyldighed som om dens omfang (kompetencespørgsmålet). I det andet tidsrum kan domstolen kun tage stilling til gyldighedsspørgsmålet, men er afskåret fra at påkende kompetencespørgsmålet. Eller m.a.o.: spørgsmål om en voldgiftsaftales gyldighed kan altid indbringes for domstolene, medens spørgsmålet om dens omfang – voldgiftsrettens kompetence – skal afvises af domstolene, medens tvisten verserer for voldgiftsretten, dog at domstolene kan tage også dette spørgsmål under påkendelse, hvis vægtige grunde taler derfor.

Medens bctænkningssudkastet lagde vægt på at afskære en part i en voldgiftsaftale fra at indbringe spørgsmål om en voldgiftsaftales *gyldighed* for domstolene og derfor pålagde domstolene at afvise ugyldigheds-søgsmål, „medmindre vægtige grunde taler derimod“ – idet man derved navnlig ville forhindre en part i at forhale en voldgiftssag ved søgsmål, der alene havde til formål at trække sagen i langdrag – har retsplejerådets udkast til § 1, stk. 1, som loven har fulgt, anset det for „betænkeligt at unddrage spørgsmålet om gyldigheden af en voldgiftsaftale fra prøvelse ved domstolene, indtil voldgiftssag er afsluttet“. Der henvises i bemærkningerne til retsplejerådets udkast dels til, at art. VI, stk. 3 i Genèvekonventionen af 21.4.1961 om international voldgift ikke går videre i henseende til at indskrænke domstolenes kompetence, jfr. Spleth i U.1967.B. p. 34 og betænkningen p. 37, dels til at en prøvelse af aftalens gyldighed på et tidligere stadium bl.a. vil kunne være ønskelig, hvor vedtagelse af voldgift er et led i parternes samlede aftale, således at en ugyldighedsgrund rammer aftalen som helhed og ikke blot voldgiftsklausulen.

Det hedder i retsplejerådets betænkning til § 2, stk. 1, at bestemmelsen „stemmer overens med art. VI, stk. 3 i Genèvekonventionen. Hovedreglen er, at spørgsmål om voldgiftsrettens kompetence ikke kan prøves af domstolene, så længe sagen er under behandling ved voldgift. Prøvelse kan dog ske, hvor vægtige grunde taler derfor, hvad enten tvivlen om voldgiftsrettens kompetence skyldes tvist mellem parterne, om der over-

hovedet er indgået en voldgiftsaftale, om en indgået aftale er faldet bort eller er ugyldig, eller om sagen er omfattet af en – indgået og gyldig – aftale. Den foreslåede formulering tager hensyn til, at en kompetenceoverskridelse kan være fuldstændig eller delvis, og åbner mulighed for, at retten i stedet for at afvise sagen kan udsætte denne i medfør af reglen i retsplejelovens § 287“.

Spørgsmålet om grænserne for den i voldgiftsaftalen indeholdte be- myndigelse til voldgiftsretten rejser kompetencespørgsmålet: *hvem der er kompetent til at afgøre omfanget af – d.v.s. afgrænsningen af – voldgifts- rettens kompetence?* Dette spørgsmål er nu afgjort med bestemmelserne i *voldgiftslovens § 2.* – Før voldgiftsloven var det de almindelige domstole, der havde kompetencen hertil. Der var næppe noget til hinder for, at en part, der havde indgået en voldgiftsaftale med en anden, sævel før vold- giftssagen var påbegyndt som under sagen, som efter at voldgiftskendel- sen var afsagt, kunne anlægge sag for at få voldgiftsaftalens gyldighed un- derkendt eller dens omfang fastslået. Et sådant sagsanlæg ville i alminde- lighed bevirke, at voldgiftssagen ikke påbegyndtes eller gik i stå, indtil retten endeligt havde afgjort spørgsmålet. Det var en tilstand, som i man- ge henseender var upraktisk og tidsspildende, og som kunne benyttes til at trække voldgiftssagen ud, skønt hensigten med en aftale om voldgift ofte er at få en hurtig behandling. I adskillige fremmede lande har man derfor indført regler, der går ud på, at spørgsmålet om voldgiftsrettens kompetence i almindelighed i første omgang skal afgøres af voldgiftsret- ten selv; hvis den finder sig kompetent, afgør den derefter sagen, og først når denne afgørelse er truffet, kan spørgsmålet indbringes for de ordinæ- re domstole. En lignende regel foreslog voldgiftsudvalget. I loven er den imidlertid modificeret derhen, at denne voldgiftsrettens første ret til at afgøre spørgsmålet efter voldgiftslovens § 2, stk. 1, se ovenfor, kun gæl- der, når voldgiftssag er anlagt før kompetencespørgsmålet er indbragt for de almindelige domstole.

Det fremgår heraf, at den endelige afgørelse af en gyldig voldgiftsafta- les udstrækning er henlagt til domstolene, som blot ikke under en verse- rende voldgiftssag kan tage stilling dertil, medmindre vægtige grunde taler herfor.

Parterne kan således ikke gyldigt aftale, at voldgiftsretten selv *endeligt* skal afgøre voldgiftsaftalens udstrækning og dermed spørgsmålet om sin egen kompetences grænser.

Som ovenfor kapt. 2, II, p. 19 omtalt forekommer det ofte, at vold- giftsaftalen indeholdes som en klausul i en *hovedkontrakt*. Sammesteds er omtalt de to aftalers indbyrdes uafhængighed, „the doctrine of separa-

bility". Hvis der nu opstår en tvist om hovedkontraktens eksistens eller gyldighed, falder dette spørgsmål da ind under *voldgiftsrettens kompetence*? Det må ved en fortolkning af voldgiftsaftalen undersøges, om det har været meningen med voldgiftsaftalen, at voldgiftsretten skulle kunne påkende spørgsmålet om hovedkontraktens gyldighed.

I udenlandsk ret gælder det ofte, at voldgiftsretten har „la competence de la competence“, med andre ord at voldgiftsretten selv afgør sin egen kompetence. herunder altså også spørgsmålet om hovedkontraktens gyldighed. Hvor man derimod som i Danmark vel efter voldgiftslovens § 2. stk. 1, afskærer domstolene fra at tage en under en voldgiftsaftales faldende tvist under påkendelse, efter at en voldgiftssag er indledet, men dog med den begrænsning, at dette kun gælder, indtil voldgiftsretten har truffet sin afgørelse, og kan fraviges, hvor vægtige grunde taler derfor, har man forbeholdt domstolene den endelige afgørelse af spørgsmålet om savel hovedkontraktens som voldgiftsklausulens omfang og gyldighed. Dette vil med andre ord sige, at under normale forhold vil en voldgiftsret, efter at tvisten er indbragt for denne, have „la competence de la competence“, men at loven har forbeholdt domstolene, „når vægtige grunde taler derfor,“ allerede medens tvisten er under behandling ved voldgiftsretten at afgøre kompetencespørgsmålet, herunder spørgsmålet om hovedkontraktens og voldgiftsklausulens indbyrdes afhængighed, ligesom domstolene efter voldgiftskendelsens afsigelse kan påkende gyldighedsspørgsmålet.

Når spørgsmålet om de to aftalers gyldighed skal bedømmes, må det afgørende være, om den eventuelle ophørsgrund, der rammer hovedkontrakten, også omfatter voldgiftsklausulen og omvendt, se herom hvad der ovenfor i kapt. 2.II. er sagt om „the doctrine of separability“.

Dansk retspraksis kræver, at det klart fremgår af voldgiftsaftalen, at spørgsmålet om hovedkontraktens gyldighed falder ind under voldgiftsrettens kompetence. Af domme, der har henvist sagen til voldgift, kan nævnes: U.1867.790 (en i to købekontrakter indeholdt klausul om, at „enhver meningsforskel, der måtte opstå i anledning af denne handel,“ skulle undergives voldgift, antoges også at omfatte en tvist om, hvorvidt kontrakterne var kommet gyldigt i stand), U.1915.24 (klausulen „alle disputer, der opstår af kontrakten“ omfattede spørgsmålet om kontraktens fortsatte beståen), samt U.1964.196. – Derimod har domstolene taget sagen under påkendelse i følgende tilfælde: U.1901.548 (klausulen „alle tvistigheder angående slutsedlen“ omfattede ikke spørgsmålet, om der forelå en gyldig slutseddel), U.1903.238 (klausulen „enhver uenighed om kontraktens bestemmelser og rette fortolkning“ omfattede ikke

spørgsmålet om, hvem der havde brudt kontrakten), H. i U.1905.B.259 (jfr. U.1904.A.611) samt U.1949.806.H (uklar bestemmelse i forsikringspolice). Endelig kan nævnes U.1950.926, hvorefter den i en opsagt kontrakt indeholdte voldgiftsklausul ikke længere havde gyldighed, da kontrakten ikke længere dannede umiddelbart retsgrundlag for parternes mellemværende. – Vil man være sikker, bør man udtrykkeligt vedtage, at voldgiftsretten skal kunne bedømme hovedkontraktens gyldighed.

I tilslutning til det ovenfor om domstolenes pligt til afvisning af en under voldgiftsaftalen faldende tvist, efter at voldgiftssagen er anlagt, skal det erindres, at *voldgiftslovens § 2, stk. 2*, om *tidspunktet* for voldgiftssagens anlæg bestemmer:

„En sag anses for indbragt for voldgiftsret, når en af parterne har fremsat anmodning om udpegning af voldgiftsmænd, eller, hvis voldgiftsrettens medlemmer på forhånd er udpeget, har indgivet klageskrift til voldgiftsretten.“

Nedlægges der under en retssag en på en voldgiftsaftale baseret afvisningspåstand, må denne som *formalitetsindsigelse* fremsættes i svarskriftet eller, hvis sagen ikke forberedes skriftligt, i første retsmøde, jfr. retsplejelovens § 357, stk. 2, medmindre retten i medfør af § 253 bestemmer, at indsigelse skal forhandles og påkendes, inden realiteten kommer til behandling. Jfr. U.1973.601 (afvisningspåstand fremsat for sent).

Hvis voldgiftsaftalen drejer sig om *konstatering* af et (faktisk) forhold, som danner en forudsætning for den retlige bedømmelse af sagen, kan domstolene, så længe voldgiftskendelsen ikke foreligger, ikke påkende sagen. Er voldgiftskendelsen kun en forudsætning for pådømmelsen af en *del* af en sag, kan domstolene pådømme de af voldgiftskendelsen uafhængige dele, medens afgørelsen af de dele, for hvilke voldgiftskendelsen er en forudsætning, udsættes, jfr. retsplejelovens § 253, og U.1973.357 (ubestridt krav for domstolene, sagen i øvrigt udsat).

Er der strid såvel om en forpligtelses beståen som om dens *størrelse*, og kun det sidste er overladt til voldgift, kan domstolene afsige dom i det dem til afgørelse overladte spørgsmål.

Når under en domstolssag sagsøgte fremsætter et *modkrav*, som er undergivet voldgift, må sagen udsættes for at afvente voldgiftskendelsen vedr. modkravet, der dog bør fremmes med fornøden hurtighed. Se U.1982.80 (retssag udsat på voldgift om modkrav).

En voldgiftsaftales resp. voldgiftsklausuls såkaldte „negative“ retskraftvirkning, nemlig at domstolene skal afvise en ved dem anlagt retssag, der

er omfattet af aftalen (voldgiftslovens § 2), medfører ikke, at en parts adgang til de såkaldte „foreløbige retsmidler“, altså *arrest* eller *forbud*, spærres, jfr. U.1907.841 (dissens), U.1909.120, U.1915.56 og U.1921.580; jfr. U.1980.259 (voldgiftsaftale ikke afkald på forbud). For internationale voldgiftssagers vedkommende kan henvises til Genèvekonventionen af 1961 (se bilag 11) Art.VI, stk.4: „En henvendelse til en domstol om forholdsregler til bevarelse af status quo er ikke uforenelig med en voldgiftsaftale og er heller ikke at betragte som et sagsanlæg vedrørende sagens realitet.“ Jfr. også Philip: Dansk international Privat- og Procesret p. 442. – Disse „retsmidler“ tager ikke endelig stilling til selve retsspørgsmålet mellem parterne, men er *sikringsdispositioner*, der anvendes i situationer, i hvilke der er risiko for, at en parts retsstilling forværres, medmindre den pågældende sikrer sig status quo over for sin medkontrahent; og den retsinstans, fogedretten, som tager stilling til, om situationen hjemler anvendelse af et sådant foreløbigt „retsmiddel“, tager kun summarisk stilling til, om den pågældende part har et egentligt retskrav over for medkontrahenten. Derfor må der efter retsplejeloven (kapt. 56-57) umiddelbart efter arresten eller forbudet anlægges en såkaldt justifikationssag, der skal afgøre, om den pågældende part har et retsskrav, der kan retfærdiggøre arresten eller forbudet. Det er altså først under justifikationssagen, at domstolene tager stilling til, om det påberåbte krav eksisterer, og det er derfor her, at voldgiftsaftalen (klausulen) spiller ind, således at voldgiftsretten må afgøre, om der foreligger et retskrav. En eventuel justifikationssag ved den ordinære domstol må derfor efter en parts begæring udsættes (retsplejelovens § 345), indtil voldgiftsretten har afgjort, om der eksisterer et retskrav. Denne fremgangsmåde kan naturligvis efter omstændighederne give anledning til praktiske vanskeligheder, og i en artikel i U.1985 B, p.63 ff. mener *Jens Anker Andersen* og *Erik Werlauff* derfor, at det bør overvejes i retsplejeloven at bestemme, at fogedretten skal foretage en egentlig prøvelse af det begærede forbuds (resp. arrests) lovlighed. Hvis en sådan egentlig prøvelsesret for fogedretten skulle blive gennemført, måtte konsekvensen heraf vel imidlertid blive, at en part her, hvor der foreligger en voldgiftsaftale, ville kunne påberåbe sig denne og derved gøre det „foreløbige“ retsmiddel ganske upraktisk. I hvert fald bør fogedretten, hvor der foreligger en voldgiftsaftale, ikke gå ud over den nuværende „summariske“ prøvelse, og en domstol efter påstand afvise at afgøre en justifikationssag, indtil den af parterne aftalte voldgiftsret har afsagt sin kendelse om det materielretlige spørgsmål. – De to forfattere rejser samtidig et andet spørgsmål, nemlig om der af parterne kan gives forhåndsafkald

på retten til at anvende de to her nævnte foreløbige retsmidler. Da disse i mange tilfælde kan være nødvendige for at sikre en parts retsstilling og altså kan have betydelig relevans, og da det drejer sig om situationer, hvis betydning man ikke på forhånd kan overse, mener jeg, at et forhåndsafkald på at anvende disse retsmidler må være ugyldigt og efter påstand tilsidesættes af domstolene, jfr. hvad der ovenfor er sagt om vurderingsmangel som ugyldighedsgrund.

Kravet om voldgift og dermed *afvisningspåstanden* kan på forskellig måde være *forspildt*, således hvis den, der kræver voldgift, selv har anlagt sag (jfr. U.1924.666), tidligere har godkendt kravet (Ass.Soc.skr. IV/181), selv har hindret, at voldgiften er kommet i stand (jfr. U.1905.381), eller hans handlinger i øvrigt må opfattes som et afkald på voldgiften (jfr. U.1899.430, U.1903.143, U.1917.537, U.1948.69.H, U.1943.601.V og U.1976.682.H.)

IX. Voldgiftsaftalens ophør

En voldgiftsaftale ophører naturligtvis, når det forhold, der danner aftalens *genstand*, *ophører* at eksistere, når striden ophører ved *forlig* mellem parterne, eller når parterne træffer en *ny aftale* vedr. det omtvistede forhold; den vågner da ikke op igen, fordi der i anledning af forliget eller den nye aftale udspringer nye stridigheder, jfr. U.1950.926. Men hvis forliget eller den nye aftale senere bortfalder, f.eks. på grund af bristende forudsætninger, vil den gamle voldgiftsaftale e.o. kunne vågne igen (jfr. U.1915.24). Fremdeles ophører voldgiftsaftalen, dersom en af parterne henvender sig til retten med sagen, uden at den anden part protesterer og kræver afvisning; i dette tilfælde kan en part ikke senere springe fra og kræve voldgift, U.1901.1009.

I betænkningssudkastet til voldgiftsloven var der i § 1, stk. 2, medtaget en bestemmelse om, at indsigelse under en retssag om, at domstolene ikke er kompetente, fordi der er truffet aftale om voldgift, fortæbes, såfremt den ikke fremsættes senest ved afgivelse af svar i sagen. Denne bestemmelse er ikke medtaget i voldgiftsloven.

Der har i domspraksis foreligget et tilfælde fra *foreningsvoldgiftsområdet*, U.1954.801, hvor det under en retssag i anledning af et medlems protest mod at underkaste sig bestemmelserne i vedtægternes voldgiftsklausul under en eksklusionssag viste sig, at voldgiftsaftalen var ugyldig, fordi dens bestemmelser om voldgiftsrettens sammensætning ikke sikre-

de dens upartiskhed, og hvor foreningen derefter ændrede de pågældende bestemmelser således, at disse ikke kunne rammes af en ugyldighedsindsigelse. Det antoges imidlertid, at medlemmet alene var pligtig til at underkaste sig voldgiftsbehandling af det pågældende spørgsmål efter de vedtægtsbestemmelser, som var gældende, da eksklusionen fandt sted. Da reglen formentlig også må gælde uden for eksklusionstilfældene – jfr. herved også den generelle formulering i dommen – skulle man altså heraf kunne slutte, at hvis en voldgiftsaftale er ugyldig, når en tvist bliver aktuel, betragtes voldgiftsaftalen som ophørt for det pågældende tilfælde vedkommende, og dette kan da ikke på ny bringes ind under voldgiftsrettens kompetence ved en ny foreningsbeslutning, selv om denne ændrer reglerne, således at der ikke kan rejses ugyldighedsindsigelse mod dem længere. Afgørelsen er tvivlsom, jfr. herved dissensen til dommen, hvori det navnlig påpeges, at den omstændighed, at den tidligere nedsatte voldgift ikke har frembudt garanti for en upartisk afgørelse, ikke kan medføre voldgiftsaftalens bortfald.

Fremdeles kan en voldgiftsklausul bortfalde, såfremt *hovedkontrakten* ophører, jfr. nærmere ovenfor kap. 2.II om „separability of contracts“. Viser hovedkontrakten sig at være ugyldig, enten p.gr.a. et forhold, der har foreligget ved dens indgåelse, eller p.gr.a. dens indhold, vil det medføre voldgiftsaftalens bortfald. Er en gyldig hovedkontrakt derimod senere bragt til ophør, f.eks. p.gr.a. misligholdelse, må det i det enkelte tilfælde undersøges, hvor vidt den ophørsgrund, der rammer hovedkontrakten, også rammer voldgiftsaftalen.

Endvidere kan voldgiftsaftalen bortfalde, dersom dens gennemførelse viser sig at være *umulig*. Hindringer for gennemførelse af en voldgiftsaftale kan fremkomme på forskellig måde men vil gennemgående ligge enten i parternes eller i voldgiftsrettens forhold. Hvad de første angår, kan en *part* lægge sådanne hindringer i vejen, at den anden part må være berettiget til at erklære sig for løst fra aftalen og gå til domstolene, jfr. U.1905.381, U.1917.167 („... ikke ... pligtig at finde sig i, at hans retsnydelse forhales ved, at de indstævnte lægger umotiverede hindringer i vejen for voldgiftsbehandlingen ... løst fra voldgiftsoverenskomsten“) og U.1918.126, jfr. også U.1974.49 (en part søgte under forskellige påskud at unddrage sig voldgift). U.1983.442 (voldgiftsaftale misligholdt ved undladelse af at stille sikkerhed; modparten kunne derefter indbringe tvisten for de almindelige domstole). – Men ikke alle den anden parts mod aftalen stridende handlinger berettiger medkontrahenten til at betragte sig som frit stillet. Han må da i medfør af *voldgiftslovens* § 3 henvende sig til domstolene og påkalde disses hjælp til gennemførelse af

sin ret efter voldgiftsaftalen. Forholdet må være det, at efter at voldgiftsloven har givet parterne mulighed for at påkalde domstolenes hjælp til gennemførelse af voldgiften, vil der ikke være den samme trang for en part til at springe fra voldgiften, men det må dog stadig være således, at chikane fra den anden part e.o. vil kunne berettige en part til at springe fra.

De nærmere regler om fremgangsmåden ved henvendelsen til domstolene findes i *voldgiftsloven* § 8.

Det fremhæves, at bestemmelsen i § 3 er generel, og at de særligt opregnede tilfælde er eksempler på karakteristiske forhold, jfr. ordene „bl.a.“. Domstolene er m.a.o. forpligtet til at yde almindelig støtte til voldgiftens gennemførelse på den måde, de finder formålstjenlig.

Succession i det materielle retsforhold, som voldgiftsaftalen er knyttet til, bringer som regel ikke denne til ophør. Hvad *singulærsuccession* angår, følger dette af, at erhververen som regel ikke erhverver større ret end overdrageren. Men hvor der efter de almindelige regler foreligger en eksstinktiv erhvervelse, vil denne naturligvis også efter omstændighederne kunne eksstingvere voldgiftsaftalen (jfr. *Gomard* Tvistemål, p.175: „De processuelle successionsregler følger ... så nært som muligt de materielle successionsregler“).

Ej heller *universalsuccession* bringer voldgiftsaftalen til ophør. Medens man i fremmed ret har eksempler på, at en parts *død* bringer voldgiftsaftalen til ophør, indtager dog de fleste retsordninger det modsatte standpunkt, jfr. også Europarådsudkastet art. 11. Dansk retspraksis har ikke haft anledning til at beskæftige sig med spørgsmålet, men under henvisning til det om singulærsuccession bemærkede og – for så vidt det særlige tilfælde angår, at voldgiftsproceduren allerede er begyndt – til den uforholdsmæssige ulejlighed og bekostning, det regelmæssigt ville give anledning til, hvis sagen skulle begynde forfra ved domstolene – kan der næppe være tvivl om, at voldgiftsaftalen som regel forbliver stående trods en parts *død*.

Det samme bør sikkert gælde virkningen af en parts *konkurs*. Er en voldgiftsaftale gyldigt indgået af skyldneren inden dennes konkurs, er den normalt bindende for konkursboet, hvilket også må gælde i andre tilfælde af *universalsuccession*, f.eks. i tilfælde af *fusion*. – Se dog U.1972.138 V, hvorefter en købers likvidationsbo ikke var bundet af købers voldgiftsaftale med en tysk sælger med hensyn til ejendomsforholdet (ordre public synspunkt).

Som et særligt tilfælde kan nævnes dommen U.1906.A.700. En bogbinde havde forsikret sig i et forsikringselskab mod invaliditet, og i forsik-

ringsaftalen hed det, at den forsikredes rettigheder iflg. policen ikke kunne pantsættes, at forsikringssummen skulle udbetales til den forsikrede og erstatning for dødsfald til den i policen som begunstiget indsatte eller i mangel heraf hans enke, derefter til hans børn o.s.v., og at spørgsmålet om invaliditeten, dennes grad og erstatningens størrelse skulle fastsættes ved voldgift. Den forsikrede kom til skade og anmeldte dette til selskabet, men gik kort efter konkurs, og hans konkursbo anlagde derefter sag mod selskabet for at få dette til at udbetale det beløb, som en voldgiftskendelse måtte fastsætte dem imellem, idet boet hævdede at være indtrådt i den forsikredes ret. Selskabet krævede principalt afvisning på grund af voldgiftsklausulen, men tilbagevistes heri af retten med den motivering, at retten var kompetent til at påkende spørgsmålet om konkursboets ret til at indtræde i fallentens krav på forsikringsselskabet i det hele, herunder i kravet på at få sit kravs eksistens og omfang fastslået ved voldgift. Retten pådømte da dette spørgsmål med det resultat, at boet ikke var berettiget til at indtræde i fallentens krav – og altså heller ikke i retten til at få kravets eksistens og omfang fastslået ved voldgift. M.a.o.: iflg. forsikringsaftalen kunne fallentens krav ikke inddrages i boet og derfor heller ikke hans ret til voldgift.

Et spørgsmål, som ved afgørelsen af sådanne forhold altid nøje må undersøges, er, om den aftale, hvortil voldgiftsaftalen knytter sig, eller hvori den indgår som et led, stadig består. Jeg har ovenfor kap. 2.II omtalt de to aftalers indbyrdes uafhængighed – the doctrine of separability – men *er* der et *afhængighedsforhold* mellem hovedkontrakt og voldgiftsaftale, forsvinder jo den sidste med den første. Indgår de to parter en aftale, der ikke skaber eller kan skabe rettigheder eller forpligtelser for eller imod tredjemand – f.eks. den enes kreditor eller konkursbo – kan der jo heller ikke blive tale om, at den til aftalen knyttede voldgiftsaftale („alle tvistigheder i anledning af aftalen afgøres ved voldgift“) kan påberåbes for eller imod tredjemand.

En garant vil formentlig normalt kunne påberåbe sig en af skyldneren indgået voldgiftsaftale, medens skyldnerens bo næppe vil kunne påberåbe sig en voldgiftsaftale over for skyldnerens garant, som ikke har kendt eller burdet kende voldgiftsaftalen.

Til belysning af sådanne situationer kan der henvises til forskellige domme: HKK i U.1982.1110 (garant ikke bundet af voldgiftsaftale), U.1983.44 (konkursbo bundet), U.1983.123 (voldgiftsklausul i entreprisekontrakt ikke bindende for erhververen af ejendommen iflg. transportkøbekontrakt fra en kreditor i ejers konkursbo for krav, der ikke støttes på entreprisekontrakten), U.1986.440 HKK (aftale om voldgift og vær-

neting i Tyskland var uden betydning for en omstødelsessag for de danske domstole anlagt med skifterettens tiltrædelse (jfr. konkurslovens § 185, stk.1) under tvangsakkord uden for konkurs) samt KFE.1983.73 (entreprenør konkurs, modparten kunne ikke fragå voldgiftsaftale) og *Hørlyck* „Entreprise- og Licitationsbetingelser“, 3.udg. p.365 f. – Herved må det atter erindres, at på den ene side en sælger kan få særlige rettigheder mod et konkursbo, som han ikke havde mod fallenten før konkursen, og at på den anden side boet kan have særlige rettigheder over for fallentens medkontrahent, som fallenten før konkursen ikke selv havde. Hvis f.eks. en retshandel afkræftes, hjælper det ikke fallentens medkontrahent, at han over for fallenten havde krav på forholdets ordning ved voldgift; konkursboet forpligtes ikke ved denne af fallenten indgæede voldgiftsaftale.

At med de ovenfor berørte modifikationer (jfr. tilsvarende for singulærsuccession eksstinktionsreglerne) en af fallenten indgæet voldgiftsaftale bør være gældende for konkursboet synes i det hele taget ikke tvivlsomt. Fallentens retshandler er regelmæssigt bindende for konkursboet, medmindre særlige hensyn bevirker noget andet, men sådanne ses ikke at foreligge her. Kreditorernes stilling over for fallentens medkontrahenter bør ikke ved konkursen forbedres i forhold til deres stilling før denne, medmindre loven klart motiverer dette. Men dette hverken gør den eller bør den gøre i dette tilfælde.

Ej heller vil en voldgiftsmands død, inhabilitet, forhindring eller vægring ved at udføre sit hverv i mangel af bestemmelse herom i voldgiftsaftalen som regel bevirke voldgiftsaftalens ophør, men kun medføre, at den pågældende part må vælge ny voldgiftsmand, U.1903.575 („da den af de indstævnte valgte voldgiftsmands mulige inhabilitet ikke kan bevirke, at de indstævnte fortaber retten til overhovedet at erholde sagen afgjort ved voldgift, men kun vil kunne medføre en forpligtelse for dem til at træffe et andet valg ...“), U.1917.167 (forudsætningsvis, „e.o. ikke ... pålægges dem at medvirke til nye forsøg“), U.1918.126 (citanten ikke „afskåret fra, da ... voldgiftsmand fratrådte ... at vælge en ny voldgiftsmand i hans sted“). Det samme gælder en opmand (U.1907.705).

Dog må det antages, at dersom voldgiftsaftalen *angiver bestemte personer* som voldgiftsmænd, vil en af disses vægring, død eller forhindring i alm. medføre voldgiftsaftalens ophør, idet indsættelsen af en bestemt person som voldgiftsmand i selve voldgiftsaftalen ordentligvis må betragtes som en tilkendegivelse af, at det er en betingelse for voldgiftsaftalen, at den pågældende person bliver voldgiftsmand, jfr. U.1954.841 (ifølge vedtægten skulle den stedlige dommer være formand for voldgiftsretten.

Da dommeren nægtede at tiltræde, måtte sagen afgøres ved domstolene). Der må dog her være et vist spillerum efter udtryksmåden i voldgiftsaftalen: hvis denne f.eks. siger: „Tvisten skal afgøres ved voldgift med udelukkelse af domstolene. – Til voldgiftsmand vælger undertegnede A: P.P., og undertegnede B: M.M.,“ må bestemmelsen om voldgift og udnævnelsen af voldgiftsmænd betragtes som uafhængige, således at en hindring m.h.t. det sidste forhold næppe berører gyldigheden af det første, men blot medfører, at nye voldgiftsmænd må vælges.

Dersom voldgiftsaftalen i øvrigt er gjort afhængig af en *betingelse*, men denne ikke opfyldes, bortfalder voldgiftsaftalen. Herom henvises til alm. regler om betingelser og deres betydning for aftaler.

Derimod skal der her gøres nogle særlige bemærkninger om *tidsfrister*. En tidsfrist kan i denne forbindelse for det første gå ud på, at det *krav, der danner voldgiftsaftalens genstand*, skal fremsættes for voldgiftsretten *inden en vis frist* (pålæg til en *part*) f.eks. inden 14 dage efter en vares levering. Sker dette ikke, prækluderes kravet, HD i U.1923.92. (forudsætningsvis) og HKK i U.1925.598, og selv om det ikke er udtrykkelig aftalt, må det antages, at den forsømmelige part ved overskridelsen udelukkes såvel fra voldgift som fra at fremsætte sit krav for de ordinære domstole, jfr. U.1941.1173, medmindre disse tilsidesætter fristen af andre grunde, f.eks. fordi det drejer sig om varer, hvis kontraktmæssighed umuligt kan afgøres inden for den fastsatte tidsfrist.

Dernæst kan en tidsfrist gå ud på, at *voldgiftskendelsen* skal afsiges inden en *vis frist* (pålæg til voldgiftsretten) f.eks. inden 3 måneder efter voldgiftsrettens dannelse, således at hver af parterne kan gå til domstolene med sagen, hvis fristen overskrides. Er der, når en part efter fristens udløb kommer til domstolene med sagen, endnu ingen voldgiftskendelse afsagt, må disse da tage sagen til påkendelse, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der medfører et andet resultat, således hvis den part, der søger domstolen, ved sin egen handlemåde har hindret voldgiftskendelsens rettidige afsigelse, jfr. HD i U.1881.516; i så fald må domstolen afvise sagen. Er der allerede faldet (en for sen) voldgiftskendelse, må domstolene i alm. erklære denne for ugyldig og tage sagen. men kan dog efter omstændighederne erklære voldgiftskendelsen for gyldig trods fristens overskridelse. Ved HD i U.1909.446 ansås således en voldgiftskendelse for gyldig trods overskridelsen, fordi den part, som gik til retten, ved sin tidligere handlemåde havde vist, at tidsfristens overholdelse ikke var af afgørende betydning for ham. Når p.d.a.s. SHT 1916.349. karakteriserer en indsigelse om tidsfristens overskridelse som ikke værende af en sådan beskaffenhed, at den medfører voldgiftskendel-

sens ugyldighed, kan dette ikke i alm. tiltrædes. Noget andet er, at hvis det drejer sig om en stor og vanskelig sag, som har været (eller er) i hænderne på gode voldgiftsmænd, men som skal begynde helt forfra hos domstolene, hvis tidsfristen strengt skal påses, eller hvis tidsfristens overholdelse ville have hindret voldgiftsretten i at nå et forsvarligt resultat, vil domstolene utvivlsomt og med rette være tilbøjelige til at finde undskyldende momenter og betragte tidsfristen som en mindre væsentlig betingelse, der ikke i sig selv gør voldgiftsaftalen resp. voldgiftskendelsen ugyldig. Dette gælder ganske særligt, hvor det drejer sig om en chikanøs part, som gerne vil springe fra voldgiften, hvilket så godt som altid vil være tilfældet, da parterne i modsat fald vil komme overens om at forlænge fristen. En sådan *forlængelse af fristen* kan parterne altid beslutte. Det behøver ikke at ske udtrykkeligt; møder en part efter fristens udløb for voldgiftsretten uden at rejse indsigelse, er det tilstrækkeligt.

Voldgiftsaftaler indeholder undertiden urealistiske frister for sagens behandling. Det kan anbefales voldgiftsretten i sådanne tilfælde at sikre sig parternes udtrykkelige samtykke til at bortse fra fristerne.

Voldgiftsaftalen kan som andre aftaler ophøre på grund af ændrede forhold, *urigtige og bristende forudsætninger*.

Voldgiftsretten

I. Voldgiftsmandsaftalen

Voldgiftsmandsaftalen kan betegnes som en *bemyndigelsesaftale* mellem en fuldmagtsgiver, parten, og en befuldmægtiget, voldgiftsmanden, hvorved denne sidste bemyndiges til at fastsætte et mellem fuldmagtsgiveren og den anden part bestående omtvistet forhold. Der kan dog næppe på dette særlige fuldmagtsforhold anvendes de alm. for fuldmagtsforhold gældende regler, ganske særlig fordi voldgiftsmanden ikke skal varetage sin mandants interesser, men på upartisk måde normere forholdet imellem parterne. Han er derfor *ingen partsrepræsentant* i dette ords almindelige betydning (jfr. udtalelserne i U.1916.309 og HD i U.1930.933). Man kan derfor snarere sige, at begge parter står som fuldmagtsgivere over for samtlige voldgiftsmænd, og hver enkelt af disse som befuldmægtiget for begge parter, ikke blot for den, der formelt har udpeget ham.

Fra det øjeblik, voldgiftsmanden er udnævnt, er han – med respekt for sin fuldmagts grænser – principielt uafhængig af parterne. Der er således heller ikke tale om, at reglerne om rettergangsfuldmagt kan anvendes her. Forholdet mellem en part og en voldgiftsmand er således et mandatsforhold „sui generis“.

Voldgiftsmandsaftalen som sådan er af rent privat karakter uden noget offentligretligt præg, og den får ej heller noget sådan, selv om det f.eks. er en domstol, der udpeger voldgiftsmanden, eller denne selv er dommer. Men aftalen indeholder ligesom selve voldgiftsaftalen i alm. både materielretlige og processuelle momenter, og civil- og procesretlige synspunkter vil derfor e.o. kunne finde anvendelse på den; herom kan i alm. henvises til det om voldgiftsaftalen i så henseende bemærkede.

II. Habilitetsbetingelserne. Hvem kan være voldgiftsmand?

A. Almindelige synspunkter

Domstolene påkender spørgsmålet om en voldgiftsmands habilitet. Det hedder herom i *voldgiftslovens § 4*:

„Indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene, så snart voldgiftsmanden er udpeget.“

Om fremgangsmåden ved henvendelse til domstolene se lovens § 8.

I retsplejerådets kommentar til voldgiftslovens § 4 hedder det: „Den omfatter kun tilfælde, hvor indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet forkastes. En voldgiftsmands erklæring om, at han anser sig for inhabil kan ikke indbringes for domstolene, jfr. den tilsvarende bestemmelse om dommere i retsplejelovens § 64.“

Loven indeholder ingen bestemmelser om habilitetskravene. I det følgende skal disse nærmere belyses.

Vedrørende voldgiftsmændenes habilitetskrav siges det i almindelighed, at reglerne om dommeres almindelige og specielle inhabilitet i rpl. §§ 42 og 60 naturligt kan overføres på voldgiftsmændene. For den første dels vedkommende – spørgsmålet om de almindelige habilitetskrav – er det på væsentlige punkter rigtigt; for den anden dels vedkommende – spørgsmålet om de specielle inhabilitetstilfælde – er det kun med væsentlige modifikationer rigtigt.

Vedrørende de krav, der må stilles til voldgiftsmændene, kan det i al almindelighed siges, at en parts frie adgang til at vælge, hvem han vil til voldgiftsmænd, begrænses af modpartens krav på en retligt betryggende afgørelse. Dette fremtræder i to relationer; dels (almindeligt) i et krav om, at voldgiftsmændene er i besiddelse af visse for enhver dommervirkosomhed grundlæggende egenskaber, der giver et vist minimum af garanti for afgørelsens forsvarlighed i alle tilfælde – de alm. habilitetsbetingelser – dels (specielt) i et krav om, at de ikke indtager et sådant forhold til den omhandlede sag, at de i dette specielle tilfælde frembyder en fare for en partisk afgørelse – de specielle inhabilitetsgrunde.

Foretager man en sammenligning mellem de ordinære domstoles dommere og voldgiftsmænd, vil man m.h.t. den *specielle inhabilitet* bemærke visse forskelle, der medfører en noget afvigende behandling i denne relation.

Dommerens kendemærke er hans i forhold til parterne neutrale stilling. En voldgiftsmand indtager derimod ikke altid den samme stilling.

Ganske vist er han ikke – og må ikke betragte sig som – repræsentant for en af parterne, men er og skal opfatte sig som uvildig. I det typiske voldgiftstilfælde, hvor hver part vælger sin voldgiftsmand, kommer imidlertid hertil et „tillidssynspunkt“, idet hver part må have lov til at vælge en person, der har den pågældendes absolutte tillid. Dette kan en part ikke afskæres fra: det er jo herved, at han mener at sikre sig, at hans berettigede interesse ikke bliver tilsidesat. Er der flere voldgiftsmænd, f.eks. hvor hver part vælger en voldgiftsmand, og disse atter en opmand, kan upartiskhedssynspunktet næppe gennemføres i sin fulde udstrækning på de to partsvalgte voldgiftsmænd. At en voldgiftsmand p.g.r.a. sit tillidsforhold til parten ser med sympati på dennes sag, er ikke tilstrækkeligt til at gøre ham inhabil; dette opvejes ved den anden voldgiftsmands tillidsforhold til den anden part og sympati for dennes sag. I A. *Drachmann Bentzons* kommentar til forsikringsaftaleloven 2. udg. 1952 p. 196-97 udtrykkes dette således: „Til de enkelte og særlig de af parterne valgte voldgiftsmænd kan fordringen om en absolut upartisk og uafhængig stilning ikke stilles.“

Det mest almindelige er vel i øvrigt også, at de af parterne udpegede voldgiftsmænd ikke føler sig bundne til den pågældende part, men opfatter deres opgave således, at de skal søge at sikre, at der ikke sker deres part uret, men bortset herfra føler sig uafhængige.

Hvis parterne enes om at vælge én voldgiftsmand, eller når parterne ikke vælger voldgiftsmændene, men det drejer sig om en stående, institutionel voldgiftsret, samt når det drejer sig om valg af opmand, kommer de samme betragtninger ikke frem, men de for ordinære dommere gældende betragtninger må gælde tilsvarende.

Den forskellige vurdering af de habilitetskrav, der må stilles til en voldgiftsmand, henholdsvis hvor hver part vælger sin voldgiftsmand, og hvor begge udpeger en enevoldgiftsmand resp. en opmand, kommer kun frem inden for de specielle inhabilitetsgrunde. Ser vi på de *almindelige habilitetsbetingelser*, er sondringen mellem de forskellige typer af voldgiftsmænd ikke af så væsentlig betydning. Kravet til voldgiftsmændenes moralske og intellektuelle habitus er et „bundkrav“, en for afgørelsens forsvarlighed så grundlæggende fordring, at der her ikke er megen plads for nuancering efter, om det er en enevoldgiftsmand eller to partsvalgte voldgiftsmænd. Hvad enten det er det ene eller det andet, må en part have krav på at afvise personer, der er sindssyge, åndssvage, berygtede eller moralsk upålidelige; hvad de to sidste kategorier angår, er grunden til deres ubrugelighed ikke blot som enevoldgiftsmand, men også som en af flere voldgiftsmænd måske snarest den, at den nævnte moralske under-

lødighed åbner en nærliggende mulighed for forhaling og fordrejning af sagen.

B. De almindelige habilitetsbetingelser

Ved de *alm. habilitetsbetingelser* forstås et krav om, at en voldgiftsmand er i besiddelse af visse personlige forudsætninger.

For dommerne er reglerne herom fastsat i rpl. § 42, stk. 3, som i det store og hele også må angive de krav, der må stilles til en voldgiftsmand.

De øvrige *alm. habilitetskrav* i rpl. § 42 kan derimod ikke stilles til en voldgiftsmand, idet disse er begrundede i særlige forhold, der ikke gør sig gældende for voldgiftsmænd. Hvad først *myndighedskravet* angår, kan man på forhånd ikke stille så store krav til voldgiftsmænd som til egentlige dommere. De sidste skal kunne dømme i alle sager; de kan ikke fri sig derfor, og borgerne kan tvinges til at underkaste sig deres dom. Voldgiftsmænd skal kun dømme i én sag, de kan altid afslå at tage hvervet, og det er en rent frivillig sag for borgerne at give sig ind under deres afgørelse. Disse sidste synspunkter gælder dog fuldt ud kun ved „ad hoc“ voldgift, hvor en voldgiftsmand er udpeget af en part til at afgøre eller deltage i afgørelsen af dette specielle forhold; de gør sig i mindre grad gældende ved stående, institutionelle voldgiftsdomstole, f.eks. ved foreningsvoldgift, hvor forholdet langt mere nærmer sig de ordinære domstole, og hvor større krav derfor må stilles til voldgiftsmændenes *alm. og spc. habilitet*.

Det afgørende synspunkt må være det i voldgiftslovens § 1, stk. 2 udtrykte: voldgiftsrettens sammensætning må være betryggende for parterne. Dette gælder også de krav, der må stilles til den enkelte voldgiftsmand: hvis hans forhold er således, at en af parterne med rimelighed kan sige, at det ikke er betryggende for en upartisk afgørelse, må han betegnes som inhabil.

Hvad en voldgiftsmands alder angår, er det vel et spørgsmål, hvor langt ned man kan gå i kravene. I Norge og Sverige kræver man myndighed, og efter den finske lov kan ingen under 25 år vælges til voldgiftsmand. Så strenge regler findes ikke nødvendige. En part synes i og for sig ikke at kunne indvende noget imod, at modparten vælger en 18-årig person til voldgiftsmand, men kommer man længere ned, må partens krav om et forsvarligt grundlag for afgørelsen formentlig komme så stærkt frem, at der må skrives ind. Også i en anden henseende er 18-årsgrænsen naturlig, idet en voldgiftsmand under denne alder ikke gyldigt vil kunne forpligte sig til at udføre hvervet. Det ligger i sagens natur, at sindssyge eller åndssvage ikke kan fungere som voldgiftsmænd. Vedrø-

rende andre personlige defekter – sygdom o.l. – kan der næppe i almindelighed siges noget andet end, at hvis de har antaget et sådant omfang, at den pågældende er ude af stand til at sikre en forsvarlig afgørelse eller fuldføre hvervet, må han kunne forkastes.

Noget krav om dansk nationalitet, race o.l. kan ikke stilles. – I denne forbindelse kan det nævnes, at der herhjemme ikke – som i Sverige og Norge – findes regler, der udelukker indehavere af visse offentlige stillinger fra at være voldgiftsmænd, således at f.eks. dommere godt kan være og meget ofte vælges til voldgiftsmænd.

C. De specielle inhabilitetsgrunde

Med hensyn til spørgsmålet, hvor meget der må kræves, for at en voldgiftsmand kan afvises p.gr. af speciel inhabilitet, må der formentlig stilles forskellige krav, alt efter om det drejer sig om et tilfælde, hvori hver part vælger sin voldgiftsmand, eller om et tilfælde, hvori parterne sammen vælger en enevoldgiftsmand.

Vælger hver part sin voldgiftsmand, og disse atter en opmand, kan et personligt tilknytningsforhold mellem en part og en voldgiftsmand ikke gøre den sidste inhabil. Parten må – som ovenfor nævnt – have ret til at vælge en person, til hvem han har kvalificeret tillid, altså også en ven eller efter omstændighederne slægtning, uden at blive mødt med en inhabilitetsindsigelse, idet rpl. § 60, 2° og 3° ikke uden videre kan anvendes analogt på voldgift. Dog må det nok kunne stille sig noget forskelligt, alt eftersom det drejer sig om en familietvist eller om et mere kommercielt præget forhold. Man må dog sikkert under alle omstændigheder kunne afvise en af modparten valgt voldgiftsmand, til hvem man står i et åbenlyst uvenskabeligt forhold.

Derimod vil en saglig interesse i sagens udfald naturligvis i vidt omfang gøre en voldgiftsmand inhabil. Man må således kunne afvise en voldgiftsmand, der er ens insolvente modparts kreditor, eller som omvendt står i et økonomisk afhængighedsforhold til ham, er hans underordnede e.l. I samme klasse falder det tilfælde, at den pågældende voldgiftsmand er part i en tilsvarende sag. En mere udførlig gennemgang af de tilfælde, der her kan komme på tale, skal naturligvis ikke forsøges; fra retspraksis kan nævnes som tilfælde, hvor inhabilitet statueredes: SHD i U.1925.530 (forretningsmæssigt afhængighedsforhold), U.1926-885 (økonomisk afhængighedsforhold), og U.1953.335.V (nævnt på næste side) – og som tilfælde, hvor inhabilitet ikke forelå: U.1901.1009 (e.o. interessenter i et andelsselskab ikke inhabile), U.1911.112 (den økonomiske interesse for

fjerntliggende), U.1957.917.V og KFE.1985.179 (185), hvorefter tekniske dommere, der i forbindelse med et forligsforslag havde tilkendegivet synspunkter, hvis holdbarhed blev svækket ved senere indhentede erklæringer, ansås inhabile, hvorfor sagen blev genoptaget med nye tekniske dommere. I denne forbindelse kan nævnes, at dersom en person tidligere offentligt har taget et vist standpunkt til sagen, må han kunne afvises som voldgiftsmand; dette gælder således de i *rpl.* § 60, 4° og 5° nævnte personer, der for retten har aflagt vidnesbyrd, været syns- og skønsmand, advokater m.m. eller været dommere i sagen. Disse forhold kan f.eks. tænkes at opstå, hvis en sag først har været for retten, men inden domsafsigelsen hæves eller efter dommen bringes for en voldgiftsret.

Hvis parterne enes om en *enevoldgiftsmand*, opstår spørgsmålet vel her i alm. derved, at en part, efter at parterne har valgt en *enevoldgiftsmand*, erfarer, at denne har enten en saglig eller en personlig relation til sagen. Er der kun én voldgiftsmand, er dennes uafhængighed af lige så stor betydning som en dommers – ja gennemgående af større betydning, da en voldgiftskendelse er upåankelig. Principielt må derfor de samme spec. inhabilitetsgrunde komme til anvendelse her som i den ordinære proces, altså alle de i *rpl.* § 60 jfr. § 62 nævnte forhold. Særligt bemærkes, at kravet til den saglige interesse her må blive strengere, og at en personlig tilknytning til en part i vidt omfang diskvalificerer; erfarer således en part, efter at voldgiftsmanden er valgt, at denne er en slægtning eller en god ven af modparten, må han kunne afvise denne, jfr. U.1953.335 (opmand havde lejlighedsvis som advokat repræsenteret den ene part i retssager m.v.).

Det samme som gælder, når parterne har valgt én voldgiftsmand, må gælde, når de indanker sagen for en institutionel voldgiftsret med fast dommer (dommere).

Vedr. fremsættelse af indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet bestemmer *voldgiftslovens* § 4:

„Indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene, så snart voldgiftsmanden er udpeget.“

Om den nærmere fremgangsmåde herved henvises til *lovens* § 8.

D. Tilbagekaldelse af bemyndigelsen

Vedrørende adgangen til at gøre en inhabilitetsindsigelse gældende er der i noten til HD i U.1927.275 blevet fremsat den antagelse, at alene modparten skulle kunne protestere mod den inhabile voldgiftsmand, medens

derimod den udnævrende part, når han senere opdager forholdet, ikke skulle kunne tilbagekalde sin voldgiftsmands bemyndigelse uden modpartens samtykke, idet det må gå ud over den udnævrende selv, at han har udnævnt en uheldig voldgiftsmand. Vel sigter antagelsen efter den sammenhæng, hvori den fremkom, nærmest til de specielle inhabilitetsgrunde, men den er sikkert ikke rigtig hverken m.h.t. de alm. habilitetsbetingelser eller m.h.t. de spe. inhabilitetsgrunde. Der ligger hverken i voldgiftsaftalen eller i voldgiftsmandsaftalen et løfte til modparten om ikke at tilbagekalde sin voldgiftsmands bemyndigelse. I voldgiftsaftalen ligger der et løfte om at udnævne (bemyndige) en voldgiftsmand, men ikke mere og altså heller ingen hindring for at tilbagekalde en speciel bemyndigelse til en given voldgiftsmand; dog må hans forpligtelse til at medvirke til voldgiftens behørig gennemførelse medføre, at tilbagekaldelse kun kan tillades, *når* han kan påvise en loyal og relevant interesse deri, *og når* han omgående tager skridt til at erstatte den afgåede voldgiftsmand med en ny, som modparten ikke kan indvende noget imod. P.d.a.s. bør der også tages hensyn til modpartens mulige interesse i, at sagen ikke forsinkes, og resultatet må i sådanne tilfælde fremkomme igennem en afvejning af de modstående interesser. Men viser det sig f.eks., at en parts voldgiftsmand lider af en inhabilitetsgrund, som ikke har været parten bekendt, da udnævnelsen skete, er en relevant interesse dermed givet, jfr. Europarådsudkastet art. 12, stk. 2.

Derimod må der ved bedømmelsen af, om inhabilitet foreligger, stilles større krav, når en part vil tilbagekalde sin voldgiftsmands bemyndigelse, end når en modpart vil afvise ham; inhabilitetsgraden (relevanskra­vet) må i første tilfælde være større. Denne sondring mellem tilbagekaldelse og afvisning finder kun anvendelse, hvor hver part har valgt sin voldgiftsmand. Er de enedes om en fællesvoldgiftsmand, er der jo alene tale om tilbagekaldelse af samtykke. Betingelserne herfor må da være lige for begge parter. Dersom f.eks. en enevoldgiftsmand anmoder en part om lån, må såvel den pågældende part (hvor han afslår), som den anden part (hvor første part indvilliger) kunne tilbagekalde den givne bemyndigelse.

Hvis parterne på grundlag af en gyldig voldgiftsaftale og med kendskab til en voldgiftsmands inhabilitet dog vælger ham som voldgiftsmand, må det virke som et afkald på at gøre habilitetsindsigelsen gældende og således afskære senere protest.

Der er næppe grund til at antage, at domstolene – f.eks. under en retssag vedr. en voldgiftskendelses ugyldighed af andre grunde – *ex officio* skal tage spørgsmålet om en voldgiftsmands inhabilitet under påkendelse; det må forudsætte en parts protest. Dette må være en følge af

bestemmelsen i *voldgiftslovens* § 4 (citeret ovenfor), hvorefter indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet prøves af domstolene „efter anmodning af en part“.

III. Voldgiftsmandsaftalens indgåelse

Om udnævnelsen af voldgiftsmænd gælder intet særligt. Voldgiftsmanden kan naturligvis afslå hvervet, men modtager han det, kan han på den anden side ikke atter ensidigt frasige sig det (U.1873.377, jfr. også H. i U.1914.637), medmindre hvervet er umuligt at udføre, f.eks. fordi han ikke kan afsige kendelse på det givne grundlag (således i U.1894.817); men dersom parterne senere gør det muligt for ham, må forpligtelsen formentlig stadig påhvile ham.

Derimod må en voldgiftsmand som hovedregel kunne træde tilbage efter gensidig aftale med den part, der har udnævnt ham (jfr. U.1918.126).

En voldgiftsmand må også kunne frasige sig hvervet, dersom dette viser sig at være væsentlig større og mere byrdefuldt, end han med rimelighed kunne forvente, det ville blive, da han blev anmodet om at påtage sig det, eller hvis en part ytrer mistillid til ham, smlgn. rpl. § 62, stk. 1. Voldgiftsmanden må, hvis parterne ikke vil indrømme ham ret til at trække sig tilbage, henvende sig til domstolene og søge dom for, at han ikke er pligtig at fungere som sådan.

Parterne kan enes om at vælge en enkelt voldgiftsmand til at dømme dem imellem, men de kan også vælge så mange, de vil, i et ulige eller lige antal. For at undgå, at voldgiftssagen stranded på stemmelighed, kan de – foruden at udnævne et ulige antal voldgiftsmænd – udnævne en opmand. Denne beføjelse tillægges dog som regel voldgiftsmændene, hvorfor det nærmere herom henkydes til nedenfor under voldgiftsmændenes rettigheder og pligter.

Voldgiftsmandsaftalen er ikke bundet til nogen særlig form; den kan indgås såvel mundtligt som skriftligt, udtrykkeligt som stiltiende, men den bør altid oprettes skriftligt eller klart fremgå af en korrespondance e.l.

IV. Voldgiftsmandsaftalens indhold

A. Voldgiftsmændenes pligter

1. Voldgiftsmændenes pligter i alm.

En voldgiftsmands hovedforpligtelse er upartisk at afgøre det ham forelagte omtvistede eller uvisse forhold. Vel hidrører voldgiftsmandens bemyndigelse fra parterne, men det er ovenfor fremhævet, at han ikke af den grund må betragte sig som en partsrepræsentant (jfr. bem. i H. i U.1930.993); en voldgiftsmand har derfor heller ikke nogen pligt til at følge sin „parts“ instrukser (U.1916.309). En voldgiftsmands partiskhed berettiger som nævnt parterne til at fratage ham hvervet, og må formentlig også e.o. berettigge hans evt. medvoldgiftsmænd til at frasige sig hvervet, hvis ikke han bliver fjernet. En voldgiftsmands partiskhed falder imidlertid ikke ind under straffelovens bestemmelser i kapt. 16, særlig § 146.

Viser det sig umuligt at gennemføre en afgørelse, kan voldgiftsmændene nedlægge hvervet, og forholdene kan jo også i øvrigt stille sig hindrende i vejen, således hvis de er uenige om kendelsen, og der er stemmelighed. I modsat fald er majoritetens mening (i mangel af anden aftale) afgørende, jfr. H. i U.1906.279 (285), der også må have gyldighed for andre forhold end selve voldgiftskendelsen.

Er der et lige antal voldgiftsmænd, og der ikke foreligger aftale om valg af opmand, kunne man spørge, om domstolene efter anmodning af den ene part kan udpege en opmand. Medens man tidligere i mangel af lovhjælp næppe kunne gennemføre valg af opmand på denne måde, kan måske bestemmelsen i *voldgiftslovens* § 3:

„Domstolene yder efter anmodning bistand til gennemførelse af en voldgiftssag. Bistand ydes bl.a. i følgende tilfælde ...“

være udtryk for, at de i den følgende del af bestemmelsen angivne tilfælde – blandt hvilke vel udnævnelse af voldgiftsmænd for en modvillig part, men ikke udnævnelse af opmand er nævnt – næppe er udtømmende, men bestemmelsen kan formentlig finde anvendelse i analoge tilfælde. Meningen med bestemmelsen må således antages at være, at når parterne ved en voldgiftsaftale på tilstrækkelig klar måde har tilkendegivet, at de ønsker tvisten afgjort ved voldgift, men ikke har truffet alle de til gennemførelsen heraf fornødne bestemmelser, kan domstolene supplere disse, selv imod en parts protest. Dette er da også i overensstemmelse med internationale synspunkter, jfr. herved Europarådets udkast art. 9.

Indeholder voldgiftsaftalen en opmandsklausul, men parterne eller voldgiftsmændene ikke kan enes om opmanden, gælder best. i voldgiftslovens § 3, 2°, andet punktum, om udpegelse ved domstolenes bistand. – På den anden side må det være klart, at hvis parterne i deres aftale har tilkendegivet, at såfremt de to voldgiftsmænd ikke kan enes, ønsker de ikke en tredje voldgiftsmand (eller opmand) valgt, kan den ene part ikke senere under henvisning til lovens bestemmelser gå til domstolene om valg af en tredje voldgiftsmand (opmand); voldgiften må da anses for strandet.

Nedlægger opmanden sit hverv, f.eks. på grund af indtrådt inhabilitet, må der vælges en ny opmand (U.1907.705). Selv om voldgiftsmændene resp. opmanden erklærer det for umuligt at afsige kendelse, bevirker dette ikke hvervets ophør, dersom det er muligt for parterne at komme ud over denne umulighed, således U.1894.817 (pligt til at søge tilvejebragt nye prøver, på grundlag af hvilke kendelsen kunne afsiges), jfr. også HD i U.1914.637.

Er der sat en frist for afgørelsen, må denne overholdes: om betydningen af en sådan frist er talt ovf. p. 75. Er der ingen frist sat, må voldgiftsmændene (eller opmanden) fuldføre deres hverv inden rimelig tid. Trækker de det utilbørligt længe ud, kan hver part tilbagekalde sin bemyndigelse. Hvis det er modpartens voldgiftsmand, der er grund til fristoverskridelsen, og kan modparten ikke bevæges til at tilbagekalde bemyndigelsen, må parten gå til domstolene med anmodning om, at det pålægges modpartens voldgiftsmand at medvirke til afsigelse af kendelse, resp. at udnævne en ny voldgiftsmand, jfr. § 457 i den norske tvistemålslov, hvorefter samtlige parter kan klage til domstolene over en forsømmelig voldgiftsmand.

Er der flere voldgiftsmænd, må hver enkelt voldgiftsmand personligt deltage i alle retsmøder under sagen og i alle beslutninger, som træffes; dog må voldgiftsretten, hvor det drejer sig om forberedende eller formelle tekniske retsskridt, f.eks. drøftelse med parterne af den nærmere tilrettelæggelse af sagens behandling eller afholdelse af et møde, hvori der ikke foregår andet, end at parterne afleverer indlæg eller dokumenter, kunne delegerere til en enkelt voldgiftsmand at modtage disse. – Bortset herfra må voldgiftsmændene – og opmanden – selv udføre deres hverv og kan ikke overdrage det til andre, idet det har en særlig personlig karakter: parterne har valgt den pågældende, fordi netop han ansås for særlig kvalificeret (jfr. HD i HRT.1866.657: „betryggelsen for afgørelsens retfærdighed ligger efter lovens anskuelse i parternes valg af mændene som

dem, der ved upartiskhed og kyndighed af dem anses som vel skikkede til at ramme deres tarv“).

Der påhviler utvivlsomt voldgiftsmænd tavshedspligt, og bryder de denne, kan de e.o. ifalde erstatningsansvar.

Med hensyn til spørgsmålet om erstatningsansvar i øvrigt for voldgiftsmænd har dette nok ikke megen praktisk betydning og er mig bekendt aldrig blevet rejst i Danmark, men teoretisk kan det naturligvis tænkes, således hvis en voldgiftsmand har handlet culpøst under ledelse af voldgiftsproceduren, f.eks. ved at nægte en part ligestilling med modparten under bevisførelsen, og hans kendelse derfor af domstolene er blevet kendt ugyldig. Vanskeligere er det vel at tænke sig, at erstatningspligt skulle kunne opstå på grund af en voldgiftsmands retlige bedømmelse af sagen, men kan vel også her teoretisk tænkes at forekomme, f.eks. hvis en voldgiftsmands kendelse er åbenbart uforenelig med dansk retsorden, jfr. voldgiftslovens § 1, stk. 2.

Om de nærmere pligter under voldgiftssagens gang henvises til det om denne i kapt. 4 bemærkede; om voldgiftsmændenes forpligtelser til lige- ligt at give begge parter lejlighed til at blive hørt og varetage deres interesser henvises til p. 99ff. Om voldgiftsmændenes pligter ved voldgiftskendelsens afsigelse og forholdene derefter henvises til nedenfor kapt. 5.

Medens man ikke ved pålæggelse af tvangsbøder o.l. kan tvinge en voldgiftsmand til at udføre sit hverv, kan man, om man vil, ved dom få ham kendt pligtig til at udføre sit hverv med de deraf følgende sanktioner. Men i sidste instans lader en voldgiftsmand sig dog naturligvis ikke tvinge, og det er jo også et spørgsmål, om der for parterne ville være opnået noget ved at tvinge en modvillig voldgiftsmand eller opmand. Efter omstændighederne vil parterne kunne få ham ikendt erstatning, f.eks. hvis han uden rimelig grund har negligeret sagen og trukket den i langdrag, således at der i mellemtiden er lidt et tab, som kunne have været undgået, hvis kendelsen var blevet afsagt i rette tid.

2. *Voldgiftsrettens bemyndigelse*

Da voldgiftsmændenes autoritet alene hviler på aftalen med parten (parterne), må de holde sig strengt inden for den givne bemyndigelse såvel under udførelsen af deres hverv som ved deres afgørelse af sagen. Højesteretsdommen i HRT.1866.657, der, som ovenfor citeret, siger, at betryggelsen for afgørelsens retfærdighed ligger i parternes valg af vold-

giftsmænd, til hvem de har særlig tillid, udtaler endvidere, at „..... det, som lovgiveren har anset som det væsentligste ved voldgiftskendelsens gyldighed er deres (voldgiftsmændenes) overensstemmelse med den af parterne givne fuldmagt“. Som nogle tilf., i hvilke praksis har taget stilling til voldgiftsmændenes overskridelse af bemyndigelsen, kan nævnes: U.1885.231, U.1890.220, H i U.1904.B.102 (jfr. U.1903.299), U.1917.348 (jfr. F.V.K., U.1928.916 og H. i U.1929.100), i hvilke tilfælde bemyndigelsen ansås for overskredet. – Som tilf., i hvilke voldgiftsmændene var inden for deres bemyndigelse: J.U.1873.69, U.1910.302, U.1922.1019, U.1957.546 (H). og U.1962.93 (H). – Selv om voldgiftsmændene har overskredet bemyndigelsen, bliver afgørelsen dog gyldig ved parternes efterfølgende samtykke. Dette kan foreligge stiltiende ved en parts handlemåde eller manglende protest, se således U.1891.1188 og U.1901.1009, samt HR's udtryk i U.1907.586 (jfr. U.1905.95) p. 589, som lægger afgørende vægt på den manglende protest. I en enkelt henseende kan voldgiftsmændene gå ud over bemyndigelsen, idet de kan tilkende *renter*, skønt disse ikke er påstået, U.1899.457.

Spørgsmålet om, hvem der er kompetent til at afgøre *omfanget* (afgrænsningen) af *voldgiftsrettens kompetence* („la competence de la competence“) er behandlet ovenfor i afsnittet „Voldgiftsaftalens virkning“, kap. 2 afsnit VIII, p. 64 ff., hvortil henvises.

3. I hvilket omfang kan voldgiftsretten lægge billighedssynspunkter til grund for kendelsen?

Hvis voldgiftsaftalen pålægger voldgiftsmændene at følge „gældende ret“, „loven“, eller lignende udtryk, har de naturligvis pligt dertil. Hvis der imidlertid – som det normalt er tilfældet – ikke indeholdes nogen udtalelse herom i voldgiftsaftalen, har voldgiftsmændene da nogen pligt til at dømme efter gældende ret, eller kan de helt henholde sig til deres skøn over, hvad billighed i det foreliggende tilfælde tilsiger?

Man kan næppe uden videre ud fra det forhold, at en voldgiftskendelse iflg. dansk ret ikke kan undergives realitetsbedømmelse ved domstolene, slutte, at der ej heller påhviler voldgiftsmændene nogen retspligt til at følge gældende ret. Det ville sikkert heller ikke være videre praktisk at pålægge voldgiftsmændene en sådan pligt, idet det formentlig ville medføre ugyldighedssøgsmål i stort omfang under henvisning til, at kendelsen ikke stemte med gældende ret.

Det er næppe heller af afgørende betydning, om der – hvad der ofte er tilfældet – i voldgiftsaftalen indeholdes bestemmelser om, at tvister skal

afgøres „ex bono et æqvo“, eller at billighedshensyn skal iagttages e.l.; sådanne udtalelser må betragtes som en understregning af, at voldgiftsretten ikke er strengt bundet til lovens regler, men gør i praksis næppe nogen forskel.

Det er næppe heller hverken nødvendigt eller rigtigt i almindelighed at antage en sådan pligt. Medens man er forpligtet til at underkaste sig en domstols afgørelse, og borgerne derfor må have krav på, at domstolene holder sig til gældende ret, er det en frivillig sag at træffe aftale om voldgift, og har parterne ikke samtidig aftalt, at voldgiftsretten skal dømme efter gældende ret, kan man ikke på forhånd gå ud fra, at voldgiftsmændene har pligt til at følge gældende ret. Vægten glider i højere grad over på parternes tillid til de personer, de har valgt til at afgøre tvisten, og som de præsumptivt mener er særligt velegnede dertil. Dette synspunkt er bl.a. kommet frem i højesteretsdommen i HRT.1866.657, som udtaler, at „betryggelsen for afgørelsens retfærdighed ligger efter lovens anskuelse i parternes valg af voldgiftsmændene ...“.

Det må imidlertid samtidig fastholdes, at voldgiftsmændene afleder deres bemyndigelse til at afgøre tvisten fra parternes aftale, og omfanget af voldgiftsmændenes bemyndigelse til at afgøre sagen må derfor være begrænset af, hvad parterne selv ved en aftale om det omtvistede forholds regulering ville have været i stand til at vedtage. Såfremt tvisten drejer sig om et forhold, om hvilket der kun gælder deklaratoriske retsregler, vil de m.a.o. ikke være begrænsede i deres aftalemæssige regulering af det omtvistede forhold. En deklaratorisk lovbestemmelse kan som bekendt ikke forhindre enige parter i at vedtage noget andet; f.eks. hindrer købelovens § 17 ikke parterne i at vedtage, at faren for salgsgenstandens hændelige undergang i det foreliggende tilfælde går over på køberen ved selve salgsaftalen. På disse retsområder er parterne berettiget til at bemyndige voldgiftsmændene til at fravige loven i samme omfang, som de selv ville kunne gøre det. Fremdeles må voldgiftsmændene – hvis voldgiftsaftalen ikke siger noget modsat – være berettiget til at følge deres skøn over, hvad billighed tilsiger, selv om de derved ikke følger lovens bestemmelser. – Hvor der derimod findes præceptive regler, som parterne ikke ved aftale kan sætte sig ud over, kan de heller ikke ved at henskyde afgørelsen til en tredjemand opnå noget, de selv er afskåret fra.

Ser man bort fra de præceptivt regulerede retsområder, kan der således ikke påvises nogen pligt for voldgiftsmændene til at følge gældende ret. Der findes da heller ikke i voldgiftsloven nogen antydning af en sådan pligt. Det samme kan også forudsætningsvis støttes på højesteretsdommen i U.1956.436, hvori Højesteret udtaler, „at det kan ikke anses

stridende mod voldgiftsaftalen, at opmanden ved sin afgørelse også har anlagt billighedsbetragtninger“.

I øvrigt må man vel sige, at sondringen mellem egentlige „retlige“ betragtninger og „billighedsbetragtninger“ – en sondring som formentlig er et levn fra et mere formelt præget retssystemets sondring mellem jus strictum og jus bonum et æquum – næppe egner sig til at fremføres som en principiel forskel mellem voldgiftsavgørelser og domstolsavgørelser. I begge sæt afgørelser indgår som oftest billighedsbetragtninger. Man kan næppe komme det nærmere end til at sige, at billighedsbetragtninger hos domstolene må høre op, når de kolliderer med en klar retsregel, en fast retspraksis, et præjudicat m.v., medens de for voldgiftsmændene først hører op, når de kolliderer med retssystemets „hårde kerne“, med de ufravigelige retsregler. Så er man ude i ugyldighedsområdet, hvor ufravigelige samfundsmæssige hensyn tilsiger, at voldgiftskendelsen enten af hensyn til samfundet eller af hensyn til parternes retsbeskyttelse, f.eks. fordi de ikke har kunnet overse konsekvenserne af deres aftale (vurderingsmangel), må være ugyldig.

Det er nok muligt, at man ikke skal gå helt så vidt som til at sige, at det kun er, når man når det egentlige ugyldighedsområde, at en voldgiftskendelse kan tilsidesættes. Det gamle, meget kategoriske forbud i den nu ophævede bestemmelse D.L. 1-6-1 mod „underkiendelse“ af en voldgiftskendelse, bør vel i vor tid næppe tages helt bogstaveligt. Der findes vel, før man når det egentlige ugyldighedsområde, et skal vi kalde det „gråt“ område, hvor en kendelse i den grad kan stride mod det, man med udgangspunktet i gældende ret ville komme til, at domstolene ikke bør lade sig afholde fra at tilsidesætte kendelsen, selv om dette vanskeligt kan motiveres ud fra de almindelige ugyldighedsgrunde. Dette gælder vel i højere grad, hvor voldgiftsmændene har indladt sig på en egentlig retsanvendelse, end hvor de holder sig til en rent skønsmæssig bedømmelse, jfr. nærmere nedenfor i kap. 5 p. 132.

Der må naturligvis herved også lægges vægt på, at ikke alle områder jo er lige velegnede til anlæggelse af billighedsbetragtninger. Disse bør have et videre råderum, når det drejer sig om personlige og familiære forhold, end når det drejer sig om køb og salg eller andre spørgsmål af mere professionel karakter, eller hvor parterne har valgt professionelle jurister, f.eks. dommere, til voldgiftsmænd. I så fald må det forventes, at gældende ret bliver lagt til grund for afgørelsen, i hvert fald i det væsentlige.

I det hele må man formentlig lægge væsentlig vægt på *tvistens karakter*. Der frembyder sig en række tilfælde fra p.d.e.s. en aftale mellem arvin-

ger i et dødsbo, hvorefter en onkel bemyndiges til at dele indboet mellem arvingerne, over en række mellemtilfælde til p.d.a.s. en aftale om bedømmelsen af en vares kontraktmæssighed og følgerne af, at den lider af mangler. I sager af den første kategori vil det formentlig være rigtigst at udtrykke forholdet således, at såfremt der ikke i aftalen siges andet, må voldgiftsmanden (-mændene) kunne afgøre sagen efter billighed, medens man i den sidste kategori vel snarere må dreje synspunktet derhen, at hvor intet andet er udtalt, må man regne med, at det har ligget inden for parternes forudsætninger, at voldgiftsmændene skal holde sig til retsordens hovedprincipper med en vis tilsætning af billighed. Inden for denne sidste kategori bør f.eks. en afgørelse, der statuerer, at en vare lider af væsentlige mangler, men at køberen dog ikke kan hæve købet, kunne tilsidesættes af en domstol som værende i strid med almindelige retsgrundsætninger.

Det er i øvrigt ganske sædvanligt, at voldgiftsretter – ligesom domstolene – søger at mægle *forlig* mellem parterne og stiller forslag herom. I så fald er voldgiftsretten jo i hvert fald frit stillet med hensyn til retsgrundlaget.

I *internationale konventioner* indeholdes der ofte bestemmelser om, at voldgiftsretten skal anvende gældende ret ved sagens afgørelse, f.eks. i Uncitral-reglernes art.33, stk.2, hvorefter voldgiftsretten kun kan anvende billighedsbetragtninger (afgøre sagen „ex bono et æqvo“), når parterne har vedtaget dette, og en sådan vedtagelse er tilladt efter den ved voldgiftssagens afgørelse anvendelige lov, jfr. Genèvekonventionen af 21. april 1961, Art.VII,2. Dette er nu også tilfældet med hensyn til udenlandske voldgiftskendelser og i international handelsvoldgift efter dansk ret, idet bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973 i § 12, stk. 2, bestemmer:

„Voldgiftsretten skal afgøre sagen efter billighed, hvis parterne har vedtaget dette og kan gøre det efter den lov, der gælder for voldgiften.“

Sådanne bestemmelser er naturlige, netop når det drejer sig om internationale voldgiftssager, idet deres på forhånd for parterne ofte ubestemte international-privatretlige tilhørsforhold kan gøre det betænkeligt at lade voldgiftsretten få frihed til at anlægge billighedsbetragtninger ved sagens afgørelse, og det derfor kan være af betydning at binde voldgiftsretten til et fast retssystem. For danske, indenlandske voldgiftssagers vedkommende kan der imidlertid næppe være betænkeligheder ved at antage, at voldgiftsretten, hvis intet andet er aftalt, kan inddrage billighedssynspunkter i sin afgørelse, således at grænsen for disse er præceptive lovbestemmelser i dansk ret.

4. Særligt om opmanden

De følgende bemærkninger gælder for en „opmand“, ikke for en af parterne eller på anden måde valgt formand for en voldgiftsret, der må være helt frit stillet i sin stillingtagen til sagen.

En opmand har i det store og hele de samme pligter som voldgiftsmændene: først og fremmest at hidføre en upartisk afgørelse af striden. Om grænserne for hans bemyndigelse har der hersket nogen tvivl. Ikke med hensyn til, hvilke stridspunkter, der er undergivet hans afgørelse; her falder hans bemyndigelse sammen med voldgiftsmændenes, medmindre andet særligt er bestemt, f.eks. at det kun er visse punkter, der henskydes til hans afgørelse. Derimod med hensyn til hvor vidt han i sin afgørelse kan gå uden for de af voldgiftsmændene tilkendegivne standpunkter, eller om han kun kan henholde sig til et af disse, resp. træffe en afgørelse inden for den ramme, der er lagt ved voldgiftsmændenes vota.

Ved afgørelsen heraf må man i første række holde sig til den konkrete fortolkning af den foreliggende opmandsklausul, der som den primære retskilde altid først nøje bør undersøges. Hvis denne f.eks. lyder således: „I tilfælde af uenighed vælger voldgiftsmændene en opmand, som ved at tiltræde et af standpunkterne afgør sagen,“ er forholdet jo dermed givet. Omvendt er det også klart, hvis klausulen lyder på, at opmanden alene og ganske frit afgør sagen; siger denne f.eks. at hvis voldgiftsmændene ikke kan nå til enighed, „vælger de en opmand, der da afgør tvisten“, (L.nr. 64, 26. marts 1898 § 9), betyder det, at voldgiftsmændene er gået definitivt ud, og at opmanden herefter står frit i sin afgørelse. Endvidere må det – jfr. den ovf. citerede S & H dom, U.1940.896 – undersøges, om der foreligger særlige kutymers inden for det pågældende område.

Der skal nedenfor fremsættes nogle bemærkninger om forståelsen af opmandsklausulen, men det vil være naturligt først her at undersøge de forskellige former, opmandsinstitutionen kan tage, og at bestemme den subsidiære regel, som må gælde for det tilfælde, at klausulen *ikke* siger noget bestemt.

Opmandsinstitutionens retsgrund er ønsket om at få fremkaldt en afgørelse. En sådan kan nås på to måder: *dels* ved, at en *ny voldgiftsmand* træder til og *alene* afgør sagen, *dels* ved, at en *trede voldgiftsmand* træder til og afgør sagen *sammen* med de andre, altså ved majoritetsdannelse. Disse to muligheder medfører atter visse konsekvenser.

Anlægger man *synspunktet*: *opmand* = *ny voldgiftsmand*, er der begrebsmæssigt ingen grund til at binde hans afgørelse til de af voldgiftsmændene anlagte synspunkter; der er her ikke tale om majoritetsdannel-

se, men om en ny enevoldgiftsmands afgørelse, og formålet nås, hvilket standpunkt han så indtager. Imidlertid kunne man også tænke sig dette principielle synspunkt begrænset således, at den nye voldgiftsmands bemyndigelse (særlig ved kvantitative afgørelser) var begrænset til at falde inden for det område, som de oprindelige dommere ved deres standpunkter har afstukket. Dette synspunkt medfører fremdeles, at fra det øjeblik, opmanden træder til, er voldgiftsmændene sat ud af funktion som sådanne og deres virke indskrænket til at bistå opmanden ved at referere sagen og deres synspunkter.

Anlægger man *synspunktet: opmand = tredje voldgiftsmand*, må afgørelsen hidføres ved, at han skaber majoritet for et standpunkt. Dette kan dels ske derved, at han antager et af de af voldgiftsmændene indtagne standpunkter, dels derved, at en af voldgiftsmændene bringes til at indtage det af opmanden indtagne standpunkt; dette sidste forudsætter, at voldgiftsmændene kan ændre deres tidligere standpunkter, men herfor skulle der jo i og for sig heller ikke være noget til hinder, så længe de fungerer som voldgiftsmænd og ikke bindende har fastlagt deres standpunkt. Dette synspunkt: opmand = tredje voldgiftsmand medfører fremdeles, at de to oprindelige voldgiftsmænd ikke går ud, men fortsætter som voldgiftsmænd sammen med den tredje.

Løsningen må i første række afhænge af, hvad der normalt er parternes mening med opmandsinstitutionen. Parternes hensigt med at vælge – eller at give voldgiftsmændene ret til at vælge – en opmand, vil normalt ikke være at vælge en enedommer, der suverænt skal afgøre sagen, hvis de to første er kørt fast, thi så kunne de lige så godt vælge ham med det samme og ikke gå den omvej først at lade de to voldgiftsmænd forsøge. Hensigten må være, at den tredje skal træde til for at bringe voldgiften over det døde punkt, når de to, på hvis jugement parterne først og fremmest forlader sig, og som de betragter som garanter for et fornuftigt resultat, ikke kan nå til enighed. Meningen med at skubbe tredjemand ind i forholdet er da at nå et resultat og nå det i så nær tilknytning som muligt til parternes egentlige tillidsmænd, voldgiftsmændene.

Disse betragtninger fører atter til, at opmanden i første omgang må forsøge at skabe *enighed* om en afgørelse, f.eks. ved at fremsætte et nyt synspunkt, som alle kan forenes om. Lykkes det ikke, må han søge at skabe *majoritet* for et resultat, enten ved at slutte sig til et af de fremsatte standpunkter eller ved at fremsætte et nyt, som en af voldgiftsmændene kan slutte sig til. Først hvis dette ikke lykkes, må man skære igennem; et resultat skal nås, og kan det ikke nås ved majoritetsdannelse, må opmanden fastsætte det. Dog må han her stadig bevare tilknytningen til vold-

giftsmændenes oprindelige standpunkter, den basis de har angivet, og han må da være indskrænket til at indtage et standpunkt, som ligger på eller imellem de to yderpunkter, der dannes af voldgiftsmændenes standpunkter. De praktiske konsekvenser af denne ordning må imidlertid blive, at opmanden, hvis han er overbevist om rigtigheden af en afgørelse, som ligger mellem parternes standpunkter, ikke behøver først at søge skabt majoritet for denne, idet han, hvis dette ikke skulle lykkes, dog uden videre alene kan gennemføre sit standpunkt. *Resultatet* bliver herefter, at en *afgørelse altid er gyldig, hvis den enten træffes af opmanden + en af (eller begge) de oprindelige voldgiftsmænd, eller den træffes af opmanden alene og da ligger inden for det område, der angives af voldgiftsmændenes oprindelige standpunkter.*

Denne løsning frembyder måske nok teoretiske konstruktionsmangler. Opmanden betragtes først som en tredje voldgiftsmand, der skal skabe majoritet, og derefter som en ny dommer, der alene fastsætter et resultat. Voldgiftsmændene anses først som stadig værende i funktion og derefter som udgåede. Men heroverfor må det fastholdes, at løsningen samtidig er det naturlige resultat af de to ledende synspunkter: der skal nås en afgørelse, og denne skal have tilknytning til de to oprindelige voldgiftsmænds mening, og den mest hensigtsmæssige løsning.

Hertil kommer, at man i *praksis* synes at hælde stærkt til den større selvstændighed for opmanden, som den her forfægtede opfattelse giver, nemlig at han selvstændigt kan afgøre sagen, når han er inden for det af voldgiftsmændene angivne område. Ganske vist udtaler en dom i U.1873.377 i præmisserne, at en opmand skal erklære sig for et af de „ulige“ standpunkter, men denne dom er på andre punkter urigtig, og der tør næppe sluttes noget derfra; ej heller kan den i U.1906 B. p. 132 nævnte HD. af 27. marts 1776, der stiller sig på samme standpunkt, betragtes som et præjudikat. Derimod udtaler en kendelse af den faste voldgiftsret i U.1931.884, at „opmanden har truffet en afgørelse, der må siges at ligge imellem de af voldgiftsmændene indtagne standpunkter, og han har derfor ikke overskredet sin kompetence“. En dom i VLT 1939.205 udtaler i en sag ang. erstatning for arealmangel, at det lå uden for en opmands kompetence at gå ud over de af voldgiftsmændene ansatte beløb. – Endelig udtales det i en dom i U.1940.896.SH angående en sagsøgts pligt til at betale et ved en opmandskendelse pålagt beløb, at retten efter de foreliggende oplysninger – erklæringer fra Fællesforeningen af danske Trælastforeninger, Trælast-Sektionen og de her i landet fungerende 8 opmænd – må mene, at der for voldgift inden for trælast-

branchen ang. kvalitetsbedømmelse har dannet sig en særlig kutyme, hvorefter opmanden i modstrid med, hvad der ellers må antages at være gældende ret, er kompetent til ved sin afgørelse at tillægge større erstatning, end nogen af voldgiftsmændene er nået til.

Den moderne *lovgivning* vil lade opmanden være afgørende inden for de oftnævnte grænser, jfr. Stærkstrømsloven af 11. maj 1928 § 11; derimod stiller alle jernbanekoncessionerne fra bek. nr. 79, 26. maj 1874 § 23 og opefter opmanden ganske frit.

Spørger man endelig: Hvad bør parterne aftale? må svaret blive, at den ovenfor givne regel jo er en gennemsnitlig fornuftig og praktisk regel, men at synspunktet i alm. må være, at det kommer an på situationens særegne beskaffenhed; én situation kan kræve én løsning, en anden en anden løsning. F.eks. vil den løsning, at opmanden skal antage en af de to voldgiftsmænds standpunkter, kunne virke som en pression på disse til at indtage fornuftige standpunkter (jfr. Poul Bentzon i U.1906.132-33). Hvis man nu tænker sig en taksationskommission sammensat af repræsentanter for begge de interesserede parter + en uvildig formand, der evt. skal fungere som opmand, vil man kunne forudse, at disse interesser i en meget lang række ganske ensartede afgørelser vil komme til at stå på samme måde over for hinanden, uden at noget egentligt principielt skiller dem ad. Der er da i virkeligheden ikke noget til hinder for, at de to parter med lidt god vilje kan finde hinanden og derved spare opmanden for i en lang række tilfælde at træde til for at løse ganske den samme situation, der således giver dobbelt ulempe. Her vil det derfor være naturligt at indføre den nævnte „pressionsregel“, hvorefter opmanden *skal* slutte sig til et af standpunkterne, der ikke passede som alm. regel.

B. Voldgiftsmændenes rettigheder

At voldgiftsmændene har ret til vederlag for deres arbejde følger af sagens natur og forudsætningsvis af *voldgiftslovens* § 6:

„Voldgiftsrettens fastsættelse af sit honorar kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene.“

I dommen U.1895.195 udtales det, at voldgiftsmændenes ret til vederlag ikke er betinget af, at tilsagn herom forud er givet. I den citerede dom statueres det imidlertid, at da voldgiftskendelsen på grund af fejlagtig behandling af sagen fra voldgiftsmændenes side var ugyldig, „følger det heraf, at disse ikke kunne være pligtige at honorere citanternes (voldgiftsmændenes) arbejde“; det synes nu også meget naturligt – i mangel af

særlig aftale – at antage, at voldgiftsmændenes vederlagsret bortfalder, dersom sagen på grund af forhold hos voldgiftsmændene ikke fører til noget resultat. Omvendt kan vederlagsretten ikke være afhængig af, at noget resultat nås, dersom dette skyldes fejl fra parternes side eller i det hele forhold, for hvilke voldgiftsmændene ikke bærer ansvaret, f.eks. dersom parterne afslutter forlig i sagen. Parterne må i mangel af modsat vedtagelse hæfte solidarisk for betalingen af vederlaget til voldgiftsmændene, idet det er ved parternes fælles overenskomst, at voldgiftsretten er kommet til eksistens og sat i funktion.

Dette forhold bevirker dog naturligvis ikke, at selve vederlaget til voldgiftsmændene uden videre skal bæres ligeligt af parterne. Dette kan ligesom omkostningerne i øvrigt af voldgiftsmændene pålægges den ene part, idet pligten til at betale en sags omkostninger må bestemmes af voldgiftsmændene efter kriterier, der står i forbindelse med de forhold, der har bragt netop dette spørgsmål for voldgiftsretten. – Noget andet er, at vederlaget til voldgiftsmændene, ligesom sagsomkostninger i det hele taget, i voldgiftskendelser ofte deles ligeligt mellem parterne, formentlig ud fra det synspunkt, at sagens påkendelse udspringer af en aftale mellem parterne, således at man ikke kan tale om, at den ene part har „påført“ den anden sagen og derfor – hvis han taber – skal betale sagens omkostninger. Det mest almindelige er dog vel, at det pålægges den tabende part at betale sagens omkostninger, herunder vederlaget til voldgiftsmændene.

Der er intet i vejen for, at voldgiftskendelsen, hvis forholdene taler derfor, tillægger et enkelt af voldgiftsrettens medlemmer mere i vederlag end de andre (det andet).

Honorarets størrelse må afhænge dels af værdien af sagens genstand, dels af omfanget af det udførte arbejde.

I *Voldgiftsretten for Bygge- og Anlægsvirksomhed* er det fast praksis, at det samlede honorar til tre voldgiftsmænd fastsættes lig med en advokats takstmæssige salær for procedure af en sag af den omstridte værdi. Hvis en sag om et mindre beløb har medført et betydeligt arbejde for voldgiftsmændene eller er af principiel betydning, kan der blive spørgsmål om en forhøjelse. Omvendt: hvis en sag angår et meget stort beløb, og et honorar beregnet som nævnt ville blive urimelig stort i forhold til arbejdets omfang, kan der blive tale om en nedsættelse.

Dette princip kan bruges som udgangspunkt ved honorarfastsættelsen i *private voldgiftssager* og kan i det hele være vejledende.

Honoraret *forfalder* ved sagens afslutning, men f.eks. hvor der er truffet mellemafgørelser, og sagen strækker sig over lang tid, kan der blive

spørgsmål om betaling af aconto-honorarer. Hvis parterne hæver eller forliger sagen under forberedelsen, må voldgiftsmændene have krav på et passende honorar.

Det er sædvanligt, at *formanden*, der leder forberedelsen og den mundtlige forhandling, og som skriver kendelsen, får et større honorar end de andre voldgiftsmænd, f.eks. 1½ gang så meget. Men repræsenterer disse en særlig sagkundskab, og har de udført tekniske eller talmæssige beregninger, bør dette princip modificeres.

Hvis en part som følge af *den solidariske hæftelse* har udredet den del af voldgiftsrettens omkostninger, som det påhviler modparten at udrede, må han anlægge retssag ved domstolene om betaling af beløbet.

Med hensyn til sikringen af vederlaget kunne der blive spørgsmål om, hvorvidt voldgiftsmændene er berettiget til – om muligt – at udøve *tilbageholdsret* derfor. Selve afsigelsen af voldgiftskendelsen kan der jo ikke være tale om at „tilbageholde,“ allerede fordi de ikke har fuldført deres opgave og derfor heller ikke har erhvervet deres vederlagskrav, før voldgiftskendelsen er afsagt. De kan næppe heller tilbageholde voldgiftskendelsen som dokument; det synes at høre med til, hvad de må udføre for at have fuldført deres opgave, at kendelsen er fikseret skriftligt i behørig form og udleveret til parterne. Noget andet bør formentlig gælde med hensyn til sagens akter, idet herunder ikke blot tænkes på erklæringer o.l., som voldgiftsmændene har indhentet under sagen, men også på dokumenter m.m., som parterne har overgivet voldgiftsmændene i anledning af sagen. I disse genstande bør voldgiftsmændene kunne udøve tilbageholdsret såvel for udlæg under sagen som for honoraret (jfr. T.f.R. 1932.355); der foreligger i begge tilfælde den fornødne konneksitet mellem fordring og besiddelse, og når man holder sig den interesseafvejning for øje, som herved bør foretages, og hvori indgår såvel de offentlige som ejerens interesser, og som efter omstændighederne vil kunne føre til at pålægge retinenten udlevering, bør der formentlig ikke herske betænkelighed ved i princippet at anerkende tilbageholdsret her både for udlæg og vederlagskrav.

Det er i internationale voldgiftssager almindeligt, at voldgiftsretten kræver *sikkerhedsstillelse* for honorar og omkostninger. Når dette ofte ikke sker i indenlandske voldgiftssager, er det formentlig, fordi man går ud fra, dels at parterne hæfter solidarisk, dels at også advokaterne hæfter. Hvor der kan være tvivl om parternes evne til at betale sagsomkostninger, eller hvor voldgiftsretten må forudse større udlæg, bør man kræve sikkerhedsstillelse. Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed kræver altid sikkerhedsstillelse.

Vedrørende voldgiftsmændenes rettigheder i forhold til parterne under voldgiftssagens gang henvises til nedenfor i kapt.

V. Voldgiftsmandsaftalens ophør

Voldgiftsmandsaftalen ophører for det første, dersom voldgiftsaftalen ophører, hvorom henvises til det ovenfor i kap. 2, IX bemærkede. Voldgiftsmandsaftalen ophører endvidere ved voldgiftskendelsens afsigelse, således at voldgiftsmændene ikke kan ændre en én gang afsagt kendelse, jfr. nedenfor kap. 6. Såfremt en voldgiftskendelse bliver kendt ugyldig p.gr. af forhold, som kan lægges voldgiftsmændene til last, f.eks. p.gr. af urigtig fremgangsmåde ved voldgiftssagens behandling, er parterne ikke bundet ved deres tidligere valg af voldgiftsmænd, jfr. U.1943.500 (H) og T.f.R. 1946.113. En parts død, umyndiggørelse eller konkurs, som ikke medfører voldgiftsaftalens ophør, medfører ej heller voldgiftsmandsaftalens ophør. Endvidere ophører voldgiftsmandsaftalen selvstændigt, nemlig når en inhabilitetsgrund foreligger, eller når bemyndigelsen af andre grunde (jfr. ovf. p. 82 ff.) tilbagekaldes.

Voldgiftsproceduren

Indledende bemærkninger

Vedrørende procesretlige *aftaler* henvises til det ovf. p. 22ff. bemærkede og til det nedenfor udviklede.

Hvad angør *proceserklæringer*, der går ud på oplysning eller begrundelse af fakta eller nærmere redegørelse for sagen, kan der her lige så lidt som i den ordinære proces være tale om at behandle dem som egentlige, forpligtende viljeserklæringer. De samme betragtninger som i den ordinære proces må også her føre til, at voldgiftsretten er berettiget til, for så vidt angår disse erklæringers procesbestemmende og bevisende betydning, at anvende de for den ordinære proces gældende regler analogt (således retsplejelovens kap. 32). Det samme må sikkert gælde spm. om proceserklæringers betydning under nye processer for de ordinære domstole eller for voldgiftsretter. Parternes *påstande* frembyder i voldgiftsproceduren ganske samme karakteristika som i den ordinære proces; de er som disse udtryk for vilje til at erhverve ret, ikke til at påtage sig forpligtelser, og går kun ud på at få en bestemt ret anerkendt, ikke på at stifte ny ret. Der må derfor herom gælde de samme regler som om påstande i den ordinære proces.

I. Den processuelle retsbeskyttelse under sagen

A. Lighedsgrundsætningen

Den til grund for enhver proces liggende grundsætning, hvorefter begge parter under processen nyder samme processuelle retsbeskyttelse i enhver henseende, som kan have betydning for afgørelsen, og således er fuldstændigt ligestillede, må naturligvis principielt beherske voldgiftsproceduren lige så vel som proceduren for domstolene.

Ovenfor er flere gange omtalt spørgsmålet om voldgiftsaftalens ugyldighed på grund af manglende garantier for en processuelt betryggende afgørelse. Dette synspunkt viser sig i første række i parternes ret til krav

om voldgiftsrettens *upartiske sammensætning*, jfr. *voldgiftslovens § 1, stk. 2*. Der er ovf. p. 26f. redegjort for dette kravs betydning for voldgiftsaftalens gyldighed, jfr. U.1979.440.Ø (det antoges at følge af almindelige retsgrundsætninger, at de under tvisten optrædende parter eller interesser bør have ligelig indflydelse på voldgiftsrettens sammensætning).

Under voldgiftsproceduren viser dette synspunkt sig i bestemmelsen i *voldgiftslovens § 1, stk. 2 i slutningen*, hvorefter en voldgiftsaftale er ugyldig, hvis den foreskriver en sagsbehandling, som ikke er betryggende for parterne eller en af disse. Dette kommer bl.a. frem i *kravet om ligelig og fri adgang til forsvar for begge parter*. Dette bevirker for det første, at hver part må have ligelig adgang til at blive hørt i sagen, d.v.s. til at fremsætte sine synspunkter og imødegå modpartens (jfr. dog om visse modifikationer ndf. under B.). Se herom U.1896.22 (voldgiftskendelsen ugyldig, da parterne ikke underrettet om sagens foretagelse); U.1910.420 (p. 423) (forudsætningsvis); U.1911.112 (den ene part ikke hørt, voldgiftskendelsen ugyldig); U.1916.449 (den ene part ikke lejlighed til at svare på den anden parts indlæg); S.H.T.1921.103 (tilstrækkeligt at en agent var varslet, da dette var hjemlet i slutsedlen); U.1930.993 H (voldgiftskendelsen ugyldig, da parterne ikke havde haft lejlighed til at give møde); H. i U.1931.19 (voldgiftskendelsen ugyldig, da der ikke var givet den ene part lejlighed til at fremsætte sine synspunkter eller underretning om, at der ville blive afsagt dom); U.1941.393 (voldgiftskendelsen ugyldig, da parterne ikke havde fået lejlighed til at varetage deres tarv m.h.t. indhentning af oplysning om et relevant forhold); U.1942.968 (voldgiftskendelsen ugyldig, da en part ikke var blevet indvarslet til at gøre sine synspunkter m.h.t. en vurdering gældende); U.1943.500 H (voldgiftskendelsen ugyldig, da voldgiftsmændene havde undladt at indkalde parterne til møde, men fra den ene part havde indhentet skriftlige oplysninger og erklæringer, bl.a. indeholdende påstand om en væsentlig forhøjelse af den oprindeligt påståede erstatning, uden at forelægge dette for den anden part, ligesom man undlod at indkalde parterne til en vurderingsforretning); U.1955.340 (voldgiftsudvalg i h.t. lov nr. 138 af 23. marts 1948 fastslog ved foreløbig kendelse, at A var erstatningspligtig over for B og afsagde derefter kendelse om erstatningens størrelse uden at give A lejlighed til at udtale sig derom. Voldgiftskendelsen derfor ugyldig); U.1954.426 H (voldgiftsmanden havde på egen hånd indhentet oplysninger om en motor i et teknisk anlæg uden at underrette sælgeren og derved give ham lejlighed til at søge tilvejebragt oplysninger. Dette fandtes at være en alvorlig tilsidesættelse af en elementær retsplejegrundsætning, og da det ikke på forhånd kunne anses for udelukket, at dette havde haft

betydning for voldgiftskendelsen, blev denne kendt ugyldig); U.1955.246 (en i h.t. § 12 i anordn. nr. 63 af 27. marts 1936 nedsat voldgiftsret havde anvendt en urigtig fremgangsmåde ved sagens behandling og fastsat erstatningerne på et urigtigt grundlag. Kendelsen ugyldig). Jfr. U.1979.440 Ø (da B og C under en af A anlagt voldgiftssag havde sammenfaldende interesser, fandtes voldgiftsklausulen at måtte føre til, at B og C kun var berettiget til i fællesskab at udnævne én voldgiftsmand).

Til belysning af udstrækningen af kravet om ligelig adgang til forsvar kan nævnes U.1980.737 H. Den ene part – B – undlod at udpege en vurderingsmand. Da B groft havde saboteret A's køberet, og idet der ikke var rejst indsigelse imod de af A udpegede vurderingsmænds sagskundskab og upartiskhed, blev vurderingen ikke forkastet, fordi A i overensstemmelse med skødet havde udpeget *begge* vurderingsmænd. Det tilføjes i dommen, at *da* der ikke fandtes grundlag for at kritisere de principper, hvorefter vurderingen var foretaget, og *da* dens resultat ikke kunne forkastes som åbenbart urimeligt, måtte vurderingen lægges til grund. Jfr. også U.1984.1045 Ø.

Undtagelsesvis vil dette krav dog kunne modificeres, hvis der efter forholdets hele stilling må siges at påhvile den pågældende part en pligt til selv at passe på, eller at hans møde må anses som værende irrelevant for sagens oplysning og afgørelse, jfr. således den ved H. i U.1917.211 stadfæstede dom i U.1915.614 på side 616 (sagen drejede sig „i det væsentlige om en bedømmelse af varernes kontraktmæssighed og deres mindreværdi. De indstævnte vidste, at voldgiften ville blive foretaget, og de vidste, hvem citanten havde udnævnt til voldgiftsmænd. Herefter, og når hensyn tages til, at der har været forelagt voldgiftsretten et ret fyldigt materiale, og til de indstævntes hele holdning over for spørgsmålet om voldgift, findes det ikke at kunne gøre den afsagte kendelse uforbindende, at de indstævnte ikke udtrykkelig er blevet opfordret til at give møde for voldgiftsretten“); jfr. også SHT.1916.349.

De samme synspunkter gælder ved voldgiftskendelsens affattelse. Voldgiftsmændene kan her ikke uden den ene parts billigelse benytte den anden parts assistance, jfr. U.1896.1252.

Den omtalte „lighedsgrundsætning“ kan dog naturligvis ikke påberåbes af en part, som i virkeligheden har haft tid og lejlighed til at varetage sit tarv, eller som indrømmer rigtigheden af det af modparten fremførte, resp. kendelsens berettigelse, således at hans indsigelse er af rent formel karakter, jfr. således SHT.1866.78., H. i U.1910.240 og U.1920.307.

B. Procesledelsesgrundsætningen og dens forhold til lighedsgroundsætningen

Kommer vi imidlertid uden for disse fundamentale, absolutte punkter, gør lighedsgroundsætningen sig kun relativt gældende, idet den vel stadig har gyldighed, men modificeres af andre grundsætninger, særlig af hvad man kunne kalde for procesledelsesgrundsætningen. Denne grundsætning står i forbindelse med voldgiftsrettens opgave: at føre sagen igennem til en afgørelse, idet gennemførelsen heraf kan blive umuliggjort, dersom man ikke giver voldgiftsretten en vis frihed hertil. Voldgiftsretten må derfor såvel hvad realiteten, som hvad den formelle procesledelse angår, have en dommers myndighed, således at den ud fra sit skøn over det hensigtsmæssige kan dirigere processens gang uden at være bundet af andet end af visse partsdispositioner (jfr. nedf.) og de fundamentale punkter i lighedsgroundsætningen. Dette anerkendes af retspraksis, jfr. således udtrykket i dommen U.1915.614 (616) stadfæstet ved H. i U.1917.211. („Det må i vidt omfang bero på voldgiftsmændene selv, hvilke processuelle former de vil benytte“) og U.1921.816 på p. 818 (voldgiftsmanden selv træffe nærmere best. om fremgangsmåden); jfr. også U.1899.457 (p. 462 „... ikke ... bunden til de for retstvistighedens afgørelse ved domstolene gældende processuelle regler ...“). Medens det således i og for sig må følge af lighedsgroundsætningen, at der skal gives parterne en ligelig adgang til at blive kendt med det af modparten fremskaffede materiale (aktindsigt) bevirker procesledelsesgrundsætningen p.d.a.s., at voldgiftsretten e.o. kan begrænse denne adgang. En H. i U.1909.446 tiltræder „i det væsentlige“ en SHRD (smstds.), hvori det (p. 448) hedder, at „det må være overladt til voldgiftsmændene selv at afgøre, i hvilket omfang de anser det for nødvendigt at gøre en part bekendt med de bemærkninger, der ere fremkomne fra den anden parts side ...“; det samme antages af dommen U.1910.413 (cfr. U.1916.449, p. 451). Dette er sikkert alt for absolut udtrykt og kan ikke opretholdes; for at udelukke en part fra kendskab til modpartens materiale og bemærkninger må det i hvert fald kræves, at modparten kan påvise en afgørende interesse i, at den pågældende part ikke får kendskab dertil (forretningshemmeligheder, opfindelser o.l.), og at denne sidste på den anden side ikke kan påvise nogen for sagens afgørelse afgørende interesse i at blive kendt med de pågældende forhold. – Det samme må gælde for den regel, at hver af parterne har ret til at fremkomme med de oplysninger m.m., de anser for fornødne, idet voldgiftsretten må kunne forhindre, at denne misbruges til uden grund at forhalé sagen – se således SHT.1866.78 (vold-

giftsmændene selv skønner, når der er tilstrækkeligt materiale; at dette er afgivet af den ene part alene, er ikke tilstrækkeligt til at gøre kendelsen ugyldig); U.1896.1252 (voldgiftsretten nægtet en part anstand til sagens oplysning); U.1910.420 (voldgiftsretten selv afgør, i hvilket omfang det er nødvendigt at indhente oplysninger af parterne); U.1915.614; jfr. også i U. i U.1917.211 („... Det må i vidt omfang bero på voldgiftsmændene selv, hvilke processuelle former de vil benytte, og hvilke oplysninger de vil indhente ...“). Når U.1921.816 siger, at voldgiftsmændene selv må træffe de nærmere bestemmelser om sagens gang „kun at det må være en forudsætning, at der gives begge parter adgang til i samme omfang at oplyse sagen“, er dette i god overensstemmelse med det anførte.

C. Dispositionsmaksimen

Det fremgår imidlertid af de her anførte domme, at procesledelsesgrund-sætningens gennemførelse til en vis grad er knyttet til den forudsætning, at parterne ikke har bestemt andet, jfr. således H. i U.1909.446 (p. 448 „Parter ... overladt afgørelsen ... til voldgiftsmændene uden at fastsætte, hvilke processuelle regler voldgiftsmændene skulle følge ...“); U.1910.413 (lignende udtalelse); U.1910.420. („uden at der er foreskrevet bestemte regler for voldgiftsmændenes fremgangsmåde ...“); U.1916.449 (p. 451 „... ikke hjemlet ved kontrakten“). Det drejer sig med andre ord her om dispositionsmaksimens rækkevidde i voldgiften, altså i hvilket omfang parterne ved deres aftale kan bestemme voldgifts-procedurens form og indhold.

På forhånd må det nu synes nærliggende, at dispositionsmaksimen har en større betydning her, hvor der ikke som i den ordinære proces eksisterer en i vidt omfang præceptiv ordning; om dette også virkelig er tilfældet, må da afhænge af, om de hensyn, der i den ordinære proces har ført til de præceptive regler, altså til indskrænkning af dispositionsmaksimen, også gælder her. Dette må naturligvis atter afhænge af, hvori grunden til de pågældende procesreglers præceptive karakter må søges. Må den søges i forhold, der har med de ordinære domstoles specielle organisation at gøre, vil der således ikke være anledning til at overføre disse til voldgiftens område; må grunden derimod søges i processuelle retsbeskyttelses-synspunkter eller mere alm. procedureprincipper, vil der på forhånd være sandsynlighed for, at disse også gør sig gældende i voldgiftsproceduren. – På den anden side vil der, på grund af voldgiftens karakter som en undtagelse fra den normale retsvej og den manglende forhåndsgaranti for parternes processuelle retsbeskyttelse, i voldgiftsproceduren kunne tæn-

kes at forekomme indskrænkninger i dispositionsmaksimen, som ikke forekommer i den ordinære proces.

At en part ikke kan give den af ham udpegede voldgiftsmand bindende instrukser er ofte fremhævet (U.1916.309 og H. i U.1930.993). Spørgsmålet er imidlertid her, om de enige parter kan træffe vedtagelser vedrørende sagens gang, bedømmelse o.s.v., som binder voldgiftsretten. Forholdet stiller sig afgørende forskelligt før og efter, at voldgiftsmændene har overtaget deres hverv. Det er en frivillig sag for parterne at vælge en voldgiftsmand, og de enige parter kan derfor stille betingelser til denne, som han må opfylde, hvis han går ind på at være voldgiftsmand. Men så snart han har overtaget hvervet, er han principielt en over for parterne frit stående dommer, hvilket naturligvis i den her omhandlede henseende ændrer hans stilling.

Hvad først parternes dispositionsret under sagen (3: efter at voldgiftsmanden har overtaget sit hverv) angår, må derfor i hovedsagen de samme regler gælde, som gælder under en alm. sag for en ordinær domstol, hvortil der da kan henvises. Parterne er således rådige over påstandene og principielt også over sagens faktiske momenter: hvad der skal føres frem for domstolen. Også m.h.t. beviser må dette til en vis grad gælde, idet parterne må kunne give afkald på bevis for rigtigheden af en påstand o.l. – En direkte indgriben over for voldgiftsretten ved aftaler om selve sagens nærmere gang og form (instrukser) vil de derimod være afskåret fra, idet procesledelsesprincippet her principielt må træde i stedet for de præceptive formregler om sagens gang og gennemførelse i den ordinære proces, da det i modsat fald ville blive en praktisk umulighed at sikre en ensartet og hensigtsmæssig gennemførelse og bedømmelse af sagen. Noget andet er, at det jo står de enige parter frit for at opløse den pågældende voldgiftsret og vælge en ny og således indirekte få deres vilje m.h.t. sagens førelse sat igennem, og i almindelighed vil en voldgiftsret rette sig efter parter, der er enige om spørgsmålet m.h.t. sagens gang og form.

Også hvad spørgsmålet om den enkelte parts dispositioner angår, må regler svarende til de i den ordinære proces gældende råde, således at den enkelte part som regel kun kan foretage sådanne dispositioner, hvorved han indskrænker sine krav eller giver afkald på fordele, f.eks. frafalder påstande, hæver sagen o.l.

Det betydningfulde spørgsmål er imidlertid her, i hvilket omfang en voldgiftsmand er bundet af de aftaler, som parterne har truffet før han har overtaget sit hverv, altså sådanne der er fastsat i voldgiftsaftalen, voldgiftsmandsaftalen eller på anden måde. Kan parterne m.a.o. på for-

hånd fastsætte regler for voldgiftssagens gang og forholdets bedømmelse, som er bindende for voldgiftsretten? Svaret kan ikke gives under ét, men er afhængigt af aftalens indhold. Der bortses i denne sammenhæng fra de stående institutionelle voldgiftsretter med faste vedtægter, i hvilket tilfælde virkningen af de to parter aftale for voldgiftssagen snarere må side-stilles med virkningen af deres aftaler overfor en ordinær domstol.

Først må nu udskydes sådanne partsdispositioner, der ikke er bindende på gr. af tilsidesættelse af fundamentale processuelle grundsætninger, m.h.t. sagens gang og bedømmelse, idet disse er uforbindende, jfr. voldgiftslovens § 1, stk. 2. Er aftalen derimod gyldig mellem parterne, må også voldgiftsretten holde sig aftalen efterrettelig, idet en sådan aftale, når den er meddelt voldgiftsretten, må betragtes som en gyldighedsbetingelse, hvis overskridelse medfører voldgiftskendelsens ugyldighed. Men er voldgiftsretten, at aftalen er til hinder for at nå til det rigtige resultat, må den nægte at afsige kendelse på dette grundlag. Tilsidesættes aftalen, bliver kendelsen uforbindende for den part, der har indsat den pågældende aftalebestemmelse; muligt har momenter, som voldgiftsretten ikke kan overse, medvirket til aftalen, og parten vil kunne lide et uberegneligt tab, hvis den ikke overholdes.

Det samme, som gælder vedr. aftaler om parternes stilling, rettigheder og forpligtelser under voldgiftssagen, må gælde om andre aftaler vedr. bedømmelsens grundlag. Aftaler om faktum – det faktiske grundlag på hvilket der skal dømmes – vil regelmæssigt være gyldige og bindende for voldgiftsretten, men hvis grundlaget efter voldgiftsmændenes opfattelse er notorisk urigtigt, må de nægte at afsige kendelse. Også aftaler om jus – de retsregler hvorefter der skal dømmes – vil i alm. være bindende for voldgiftsretten, således hvis parterne har vedtaget, at et fremmed lands materielle retsregler skal anvendes ved afgørelsen, eller at alene „billighed“ skal være afgørende, jfr. herom i det hele ovenfor p. 27 og 88ff. Endelig gælder det samme m.h.t. bevisaftaler, idet parterne bindende kan give afkald på bevis for rigtigheden af visse påstande eller udelukke visse former for bevis; derimod kan de ikke foreskrive voldgiftsmændene noget om, hvilken vægt de skal tillægge et bestemt bevis – det drejer sig her om voldgiftsmændenes skøn, som parterne ikke kan blande sig i.

Hvad endelig de til voldgiftsmændene rettede instruksiske bestemmelser vedr. sagens gang og formelle behandling angår, kan disse i alm. ikke opfattes som egentlige gyldighedsbetingelser, hvorfor en voldgiftskendelse bliver gyldig, selv om voldgiftsmændene under proceduren har tilsidesat parternes instrukser. Fra retspraksis kan her henvises til U.1891.1188 (voldgiftskendelse gyldig trods tilsidesættelse af den i grund-

bestemmelserne for voldgiften fastsatte forretningsgang); SHT.1916.349 (voldgiftskendelsen gyldig, selv om voldgiftsretten ikke havde overholdt en foreskrevet frist); U.1923.698 (voldgiftskendelsen e.o. gyldig, skønt voldgiftsmændene havde forsømt som foreskrevet at vælge opmanden før forhandlingernes begyndelse, jfr. lov nr. 77 af 19. april 1907 § 12). Dette gælder dog naturligvis kun med den begrænsning, at hvis parterne udtrykkeligt har foreskrevet, eller det i øvrigt af omstændighederne fremgår, at den pågældende bestemmelses overholdelse er en ligefrem gyldighedsbetingelse for voldgiftsaftalen (resp. voldgiftskendelsen), er parterne ikke bundet af voldgiftskendelsen, hvis voldgiftsmændene ikke har overholdt bestemmelsen.

D. Andre processuelle grundsætninger

M.h.t. de *øvrige procesretlige grundsætningers* anvendelse i en voldgiftsprocedure må den kendsgerning, at man her står over for dommere valgt af parterne selv og med en af disse afgrænset bemyndigelse, vel i det enkelte tilfælde bevirker en større eller mindre afvigelse fra de principper, der gælder for den ordinære proces; men bortset herfra må de for denne sidste gældende grundsætninger i hovedsagen også komme til anvendelse i voldgiftsproceduren. Som eksempel på anvendelse af almindelige procesretlige grundsætninger kan nævnes KFE 1976.32, hvorefter en indsigelse mod et af den ene part ensidigt indhentet materiale blev taget til følge, og 1978.164, hvorefter der ikke blev taget hensyn til nye indsigelser fremsat ved slutningen af den mundtlige forhandling. – Se på den anden side KFE 1982.31, hvorefter retsplejelovens strenge præklusionsregler ikke kunne anvendes i en voldgiftssag; et for sent indgivet svarskrift blev derfor ikke betragtet som udeblivelse, men sagen fremmedes på grundlag af det af begge parter anførte.

Betrager man således først den for processtoffets tilvejebringelse og sagens oplysning i den danske retspleje i hovedsagen gældende grundsætning, *forhandlingsmaksimen*, hvorefter det principielt påhviler parterne selv at tilvejebringe processtoffet, må denne også – bortset fra eventuelle særlige bestemmelser i voldgiftsaftalen eller voldgiftsmandsaftalen – i hovedsagen være den naturligste løsning i en voldgiftssag. Dog må voldgiftsretten også kunne udfolde en supplerende, selvstændig virksomhed, således ved udspørgen af parterne („spørgsmålsret“), opfordring til disse om at fremskaffe yderligere materiale o.l. og vil også e.o. kunne sætte sig selv i bevægelse for at fremskaffe oplysninger og beviser; i det hele har den her en friere stilling end en ordinær domstol. Her kan også erindres

om voldgiftsrettens beføjelse til at afskære yderligere indsamling af materiale og oplysninger, når den skønner, at der er tilvejebragt et tilstrækkeligt grundlag for afgørelsen (eks. SHT 1866.78, U.1896.1252 og U.1910.420). Her kan også henvises til Byggeriets Voldgiftsrets skrivelse af 7.10.1976 (KFE 1977.9), hvorefter denne ret efter sin særlige sammensætning anser sig for berettiget til, evt. forpligtet til, at inddrage nye synspunkter, således at parterne får lejlighed til at udtale sig derom. – Denne stilling kan vel ikke uden videre overføres til anden voldgift, men nok hvor voldgiftsmændene er valgt som repræsenterende en særlig sagskundskab.

Hvad de enkelte sider af sagen angår, må med hensyn til *påstanden* som allerede ovenfor nævnt sætningen „ne ultra petitum“ også gælde for voldgiftssagen, således at der ikke kan tilkendes en part mere eller andet end påstået. Undtagelser bør dog formentlig gøres i *handelsforhold for renter*, idet sådanne her må anses for så naturlige og selvfølgelige, at man næppe bør kræve en egentlig påstand for at tildele dem, og i det hele taget for sådanne yderligere spørgsmål, hvis afklaring er nødvendig for, at afgørelsen fuldstændig løser det indankede mellemværende, hvorunder også *sagsomkostninger* naturligt falder. Med hensyn til sagens *faktum* kan voldgiftsretten som regel bygge sin afgørelse på de faktiske forhold, parterne har gjort gældende. Også i voldgiftsproceduren må det gælde, at hvor et af en part påberåbt faktum ikke bestrides af modparten, kan det uden nærmere prøvelse lægges til grund for afgørelsen. jfr. her ved HD i U.1910.240 (voldgiftskendelsen gyldig selv om afsagt uden egl. procedure på den ene parts fremstilling, der erkendtes rigtig (jfr. noten til dommen)).

Det nævnte må endelig også gælde fremskaffelsen af *beviser*, som tilvejebringes af parterne selv, idet det dog må stå voldgiftsretten frit at opfordre parterne til at fremskaffe yderligere bevis, hvor dette anses for fornødent eller blot for hensigtsmæssigt, ligesom voldgiftsretten som ovf. nævnt også e.o. selv kan sætte sig i bevægelse for at fremskaffe bevis.

Ligesom inden for den ordinære proces gælder forhandlingsmaksimen ikke med hensyn til *retsætninger*, idet voldgiftsretten kan anvende retsætninger, uanset om disse er påberåbt af parterne eller ej. Dette gælder dog kun med den begrænsning, at parterne iflg. dispositionsmaksimen kan have bundet voldgiftsretten til ved sagens pådømmelse kun at benytte de (deklaratoriske) retsregler, parterne har påberåbt sig.

Med hensyn til *eventualmaksimens* anvendelse i voldgiftssager må det formentlig – under henvisning til, hvad ovf. er sagt om procesledelsesgrundsætningen – være tilstrækkeligt at bemærke, at det – for så vidt ikke

andet særligt er bestemt i voldgiftsaftalen (resp. voldgiftsmandsaftalen) – må tilkomme voldgiftsretten selv at afgøre, hvorvidt og hvorlænge en part kan fremkomme med nye anbringender, påstande eller beviser under selve proceduren.

II. Voldgiftsprocedurens genstand og parter

Vedr. *udstykning* af sagsgenstanden gør i det store og hele de samme betragtninger sig gældende, som hvor det drejer sig om den ordinære proces. En deling af sagsgenstanden bør derfor ikke kunne finde sted mod modpartens protest, medmindre det f.eks. drejer sig om en modfordring, og det ikke bør kræves, at hele kravet føres frem, jfr. U.1893.1335.

Hvad *forening* af flere – af forskellig karakter og på forskelligt grundlag hvilende – krav under samme voldgiftssag, såkaldt *objektiv kumulation* angår, kan en *oprindelig* forening vel finde sted, dersom samme voldgiftsret er kompetent, og der ingen afvigelse er i reglerne om voldgiftsrettens sammensætning og funktion og i det hele om voldgiftssagens gennemførelse; men foreligger der i de nævnte relationer afvigende aftaler for de forskellige krav, må de også behandles hver for sig i særlige voldgiftssager. – Om, når betingelserne for en oprindelig obj. kumulation er til stede, en sådan kan ske *under sagens gang*, må, for så vidt det drejer sig om krav fra sagsøgerens side, bero på voldgiftsrettens skøn; noget krav om konneksitet bør formentlig næppe opstilles her. Forsåvidt det drejer sig om sagsøgtets fremsættelse af *modkrav*, for hvilke der forlanges selvstændig kendelse, må adgangen hertil bero på, om de alm. regler om fremsættelse af modfordringer i proces er anvendelige i voldgiftsproceduren, hvilket synes at måtte være tilfældet; til væsensforskellige betragtninger giver de to procedurearter næppe her anledning. Det må da for det første kræves, at voldgiftsretten er kompetent med hensyn til bedømmelsen af modfordringen, samt at krav og modkrav er konnekse eller komputable. Er voldgiftsretten ikke kompetent, må den efter sagsøgerens påstand afvise modfordringen, men den kan i så fald udsætte afsigelsen af voldgiftskendelsen, til den pågældende part har fået dom for modfordringen ved den dertil kompetente domstol, for at ikke sagsøgtets stilling skal præjudiceres – ganske som en ordinær domstol, for hvilken et under voldgift hørende modkrav fremsættes, så vidt gørligt bør udsætte sagen, til det pågældende krav er endelig påkendt ved voldgiftsretten. Protesterer sagsøgeren ikke, må han anses for at have samtykket i modfordringens pådømmelse ved voldgiftsretten. – Som eksempel på udsættelse af

en retssag på grund af en modfordring, der hørte under voldgift, se U.1982.80.

Hvad den *subjektive kumulation* angår, kan flere parter utvivlsomt *fra først af* optræde som sagsøgere eller sagsøgte i forening i en voldgiftssag, såfremt voldgiftsretten er kompetent, og de forhold, det drejer sig om, ikke ifølge aftalerne skal behandles forskelligt. De samme regler, som gælder for den ordinære proces, bør formentlig også finde anvendelse her. Således at parterne ved at gøre indsigelse kan hindre kumulation, medmindre kravene er konnekse.

Om nogen *efterfølgende* subjektiv kumulation alene efter voldgiftsrettens bestemmelse kan der formentlig ikke blive tale, idet der ikke for denne som for de ordinære domstole foreligger nogen lovbestemmelse herom.

Hovedintervention i en voldgiftssag vil vel ifølge forholdets natur ikke være særlig praktisk, da jo en voldgiftskendelse som regel ikke påvirker (præjudicerer) tredjemands retsstilling. Men skulle en tredjemand ønske at indtræde som selvstændig part i voldgiftssagen, kan det utvivlsomt kun ske med tilladelse af såvel begge de oprindelige parter som voldgiftsretten. De samme betragtninger gælder *biintervention*, idet en sådan heller ikke bør kunne finde sted uden samtykke fra såvel parter som voldgiftsret.

Det kan her være af interesse at nævne tilfældet i U.1976.682 H., hvori A (Foreningen af Arbejdsledere) havde rettet henvendelse til opmanden om at indtræde i en voldgiftssag, som F (Dansk Formandsforening) havde anlagt mod B (en entreprenør) og E (Entreprenørforeningen). A havde på mødet derom redegjort for sin stilling, men ønskede sluttelig ikke at indtræde i sagen og nedlægge påstand, men procederede alene til støtte for E. Uanset at A formelt ikke var part i voldgiftssagen, fandtes A's deltagelse i sagen under de foreliggende omstændigheder at måtte medføre, at A var bundet af kendelsen.

Spørgsmålet om *adcitation* er næppe heller særlig praktisk, idet en tredjemand normalt vil kunne modsætte sig at blive inddraget i en voldgiftssag. Ligeledes må voldgiftsrettens samtykke kræves, og endelig vil modparten kunne protestere. Jfr. i øvrigt U.1976.730.V.

I sager for *Byggeriets Voldgiftsret* er hovedintervention ikke usædvanlig, f.eks. hvor et krav rejst mod en entreprenør af denne vil blive videreført mod en leverandør. Også *adcitation* forekommer i sådanne tilfælde.

I sager, hvori der forekommer flere parter, hvis retsstilling helt eller delvis må udledes af de samme sagsforhold, vil det ofte kunne simplificere

re problemerne, hvis de kan undergives samme dømmende instans, altså f.eks. samme voldgiftsret. Sådanne forhold vil ofte forekomme i f.eks. byggesager, når der opstår tvistigheder mellem ejendommens ejer, entreprenøren og en underentreprenør. Der har derfor i de senere år i den internationale voldgift udviklet sig en form for voldgift, der kaldes „*multi-party arbitration*“, hvori man søger de forskellige parter inddraget i en samlet voldgiftssag for en enkelt voldgiftsret. Dette kan naturligvis efter omstændighederne volde ret store vanskeligheder og har derfor navnlig vundet indpas for institutionelle voldgiftsdomstole, som har det fornødne apparat til disposition for parterne, og som har erfaring og træning i håndtering af de dermed opstående problemer. Ganske særlig har ICC (International Chamber of Commerce)'s voldgiftsret indarbejdet regler og retningslinier for løsningen af sådanne problemer og har udarbejdet en „*ICC Guide to Multi-party Arbitration*“, (ICC Publication No. 404), der kan rekvireres hos ICC's Danske Nationale Komité, Børsen, 1217 København K.

III. Voldgiftssagens gang

Det fremgår af en række af de ovenfor under I citerede domme (jfr. således U.1899.457, H. i U.1917.211, jfr. U.1915.614 og U.1921.816), at voldgiftsproceduren ikke er bundet til de for den ordinære proces givne formelle regler. Processens formelle gang bestemmes som anført principielt af voldgiftsretten, der kun skal holde sig visse fundamentale procesuelle synspunkter for øje og herudover i det ovenfor angivne omfang følge de af parterne truffne bestemmelser.

Der kan i øvrigt her henvises til de allerede ovenfor anførte regler for sagsbehandling i voldgiftssager, der gælder for „*Det danske Voldgiftsinstitut*“ (se bilag 4-5). Der kan også henvises til de ved behandlingen af sager ved *Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed* gældende regler (se bilag 3).

Det bør her nævnes, at hvor jurister er valgt som voldgiftsmænd, må det forventes, at principperne i retsplejeloven vil blive fulgt.

Endelig kan der vedrørende *internationale voldgiftssager* henvises til bestemmelserne i *Uncitral*-reglerne (bilag 7), i *ICC*-reglerne (bilag 6) og i reglerne for behandling af sager ved *Den internationale Voldgiftsret i København* (bilag 5). Disse bestemmelser kan – selv om der ikke i voldgiftsaftalen er henvist til dem – danne grundlaget for en voldgiftsrets behandling af sådanne sager.

A. Dannelsen af voldgiftsretten

Dersom voldgiftsretten er dannet ved selve voldgiftsaftalen, eller – som ved de institutionelle voldgiftsretter – er blevet til før tvistens opståen, er alt klart til at sætte sagen i gang. Er dette ikke tilfældet, må voldgiftsretten først dannes, og den part, der rejser sagen, må da udpege sin voldgiftsmand og samtidig opfordre modparten til at udnævne sin voldgiftsmand.

Det hedder herom i *voldgiftslovens § 2, stk. 2*:

„En sag anses for indbragt for voldgiftsret, når en af parterne har fremsat anmodning om udpegning af voldgiftsmænd eller, hvis voldgiftsrettens medlemmer på forhånd er udpeget, har indgivet klageskrift til voldgiftsretten.“

Denne bestemmelse fandtes ikke i voldgiftslovsudvalgets forslag, men blev indsat efter forslag fra retsplejerådet med følgende motivering: „Da tidspunktet for voldgiftssagens begyndelse imidlertid har væsentlig betydning bl.a. for anvendelse af reglen i stk. 1, og da det ikke er åbenbart, når en voldgiftssag er anlagt, foreslås det at optage en definition i lovteksten.“

Nægter eller forsømmer en part at udnævne sin voldgiftsmand under påberåbelse af, at voldgiftsaftalen ikke omfatter det pågældende tilfælde, at voldgiftsaftalen er ugyldig el.lign., berettiger dette ikke den anden part (og naturligvis ej heller parten selv, jfr. U.1881.516.H) til at springe fra voldgiften og indbringe sagen for domstolene; i så fald må modparten anmode domstolene om bistand til at få udnævnt modpartens voldgiftsmand iflg. voldgiftslovens § 3, pkt. 2, jfr. § 8. Det samme må gælde, hvis der i voldgiftsaftalen er aftalt en frist for dannelsen af voldgiftsretten eller for en parts udnævnelse af sin voldgiftsmand. Overskrides fristen, kan modparten anmode domstolene om at udpege voldgiftsmanden.

B. Henvendelsen til voldgiftsretten

Ved henvendelse til voldgiftsretten må det omtvistede forhold individualiseres, således at det klart fremgår, hvilket forhold der er genstand for striden, og at dette falder ind under det i voldgiftsaftalen omhandlede retsforhold. – Voldgiftsretten træder så i funktion. Dens første opgave vil være at lægge voldgiftsproceduren til rette. Den må have de nærmere regler for sagens gang bragt på det rene, herunder forhold som fristerne for indkaldelse, afgivelse af processkrifter, afsigelse af voldgiftskendelsen m.m., forhandlingsformen, efter hvilke regler kendelsen skal fældes, evt.

valg af opmand, vederlagsspørgsmål osv. osv. – Det er af stor betydning for sagens rette gennemførelse, at voldgiftsretten allerede på dette tidspunkt tager stilling til alt, hvad der iflg. voldgiftsaftalen og voldgiftsmandsaftalen kræves, og at de opstiller nøje gennemtænkte regler for alt, hvad der ikke på forhånd er bestemt eller kan give anledning til tvivl eller tvist.

C. Indkaldelse til møde m.m.

Dersom den anden part ikke af sig selv møder eller erklærer sig parat hertil, må voldgiftsretten indkalde den udeblevne. Er der intet bestemt varsel aftalt, må voldgiftsretten kunne fastsætte et sådant. Fejl ved indkaldelsen bevirker ikke, at sagen er strandet, men kun at indkaldelsen må gentages. Indkaldelsen bør sikkert ske til sagsøgte selv (hans husstand eller kontor); at den sker til hans agent e.l., kan ikke være nok, medmindre dette har hjemmel i voldgiftsaftalen (jfr. SHT.1921.103). Derimod kan en part selvfølgelig lade sig repræsentere under voldgiftssagen af hvem, han ønsker, og giver fuldmagt dertil (jfr. U.1906.465). I *forsikringsaftalelovens § 32, 1. stk.* bestemmes det således positivt: „Det kan ikke gyldigt vedtages, at den sikrede eller forsikringstageren ved forhandlinger med selskabet ikke må lade sig bistå af andre“, og dette må utvivlsomt gælde for alle voldgiftsaftaler. Det samme gælder bestemmelsen i §'s 2. stk. om, at personligt møde ikke kan kræves, når dette ville være forbundet med uforholdsmæssigt besvær eller bekostning.

Udebliver den anden part trods behørig indkaldelse, går sagen sin gang, og kendelsen må da fældes i henhold til sagsøgerens sagsfremstilling, U.1920.307 (da sælgeren trods behørig varsling ikke gav møde, var voldgiftsmændene beføjet til at træffe deres afgørelse på grl. af det dem af køberen forelagte). Der må dog formentlig her i modsætning til den ordinære proces (rpl. § 354) gives et friere spillerum for voldgiftsretten, idet denne her næppe bør være indskrænket til uden videre at henholde sig til sagsøgerens fremstilling (jfr. også ordet „beføjet“ i den nys citerede dom), men kan undersøge denne og, dersom den finder den i modstrid med de faktiske forhold, afsige sin kendelse på grundlag af disse. Voldgiftsretten er ikke som statsdomstolen bundet af en lovbestemmelse – som atter til en vis grad må ses i sin historiske sammenhæng – men står frit i sin bedømmelse og derfor også i sit skøn over, hvorvidt den uden videre vil lægge sagsøgerens fremstilling til grund eller vil underkaste den en kritisk undersøgelse. Noget lignende gælder det tilfælde, at sagsøgte udebliver på senere stadier af sagen, herunder domsforhandlingen, idet

voldgiftsretten ikke kan være afskåret fra at tage hensyn til det af sagsøgte på et tidligere stadium af sagen mundtligt eller skriftligt fremførte. — Det samme må formentlig gælde m.h.t. sagsøgerens udeblivelse (jfr. rpl. § 354), idet voldgiftsretten også her bør være frit stillet m.h.t. bedømmelsen af udeblivelsens virkninger på de forskellige stadier af sagen.

Som eksempel på en kendelse i tilfælde af udeblivelse, afsagt i overensstemmelse med klagerens fremstilling, se KFE 1975.86.

Dersom en part ikke mener sig forpligtet til at underkaste sig voldgiftsrettens afgørelse, f.eks. hvis han under sagen mener at konstatere, at voldgiftsretten er partisk, kan han i medfør af *voldgiftslovens § 4* gå til domstolene for at få dette fastslået.

Hvad de materielretlige virkninger af indkaldelsen til voldgiftsretten angår, følger det af dommen U.1931.405, at en voldgiftskendelse i henseende til afbrydelse af den 5-årige *forældelse* ganske må sidestilles med de i L. af 22. december 1908 § 2 omhandlede retlige skridt og retsafgørelser. Afbrydelsen af forældelsen sker ved en parts anmodning om udnævnelse af voldgiftsmænd eller, hvis voldgiftsrettens medlemmer på forhånd er udpeget, indgivet klageskrift til voldgiftsretten, jfr. *voldgiftslovens § 2, stk. 2*. Voldgiftssagen må da, som hvor det drejer sig om en sag for de ordinære domstole, uden unødvendigt ophold fremmes til voldgiftskendelse. Som i den ordinære proces (jfr. U.1912.388 og 722) må det også her antages, at selv om voldgiftssagen skulle bortfalde på gr. af uforsætlige fejl fra partens side, er voldgiftsaftalen stadig bindende, når blot parten uden unødvendigt ophold anlægger ny voldgiftssag. *Morarenter* kan — idet gældslovens § 62, stk. 2 sikkert også må anvendes på voldgiftssøgsmål — beregnes fra den dag, en part anmoder om udnævnelse af voldgiftsmænd eller indgiver klageskrift, jfr. i det hele *voldgiftslovens § 2, stk. 2*.

D. Fremskaffelsen af materiale og oplysninger

Dette påhviler som hovedregel parterne, men også voldgiftsretten kan stille supplerende spørgsmål til parterne, opfordre disse til at fremskaffe yderligere materiale og oplysninger samt efter omstændighederne selv anstille undersøgelser over forholdet og fremskaffe materiale og oplysninger, jfr. ovenfor under I D om skrivelse fra Byggeriets Voldgiftsret af 7.10.1975, KFE 1977.9. Som ovenfor nævnt bestemmer voldgiftsretten selv, hvornår der er indsamlet tilstrækkeligt materiale og oplysninger, men den kan dog ikke nægte parterne ret til i rimeligt omfang at fremkomme med, hvad disse anser for relevant for afgørelsen, jfr. U.1896.22

(voldgiftskendelsens ugyldighed støttet på, at der ikke var givet parterne lejlighed til at udtale sig for voldgiftsretten eller tilvejebringe oplysninger). At en part nægter at fremkomme med oplysninger eller svare på spørgsmål, berettiger ikke den anden part til at springe fra voldgiften (jfr. U.1894.817).

E. Sagens ledelse og foretagelsen af visse proceshandlinger

Som ovenfor omtalt ligger sagens ledelse hos voldgiftsretten, som kan foretage sig alt, hvad den finder hensigtsmæssigt til sagens opklaring. Den kan således også foretage parts- og vidneafhøring; men denne kan ikke sammenstilles med de tilsvarende forhold i den ordinære proces. Hvis parter eller vidner møder frivilligt frem og afgiver forklaring, foregår dette ikke under samme ansvar, som når forklaring afgives for domstolene; falsk forklaring for en voldgiftsret falder således uden for straffelovens kapt. 17.

Voldgiftslovens § 5 indeholder – i overensstemmelse med den i praksis tidligere anerkendte adgang til bevisoptagelse ved domstolene – følgende bestemmelse:

„Domstolene yder efter anmodning af voldgiftsretten bistand til optagelse af bevis efter retsplejelovens regler.“

Det hedder herom i retsplejerådets bemærkninger til forslaget:

„Bevisførelsen tænkes at foregå som anden subsidiær bevisførelse. Henvisningen til retsplejeloven omfatter bl.a. reglerne i retsplejelovens § 174, 2. pkt.“ (nu § 175, stk. 2).

I øvrigt henvises til *voldgiftslovens § 3*: „Domstolene yder efter anmodning bistand til gennemførelse af en voldgiftssag.“

De regler, hvorefter henvendelse til en domstol om bistand i medfør af voldgiftslovens §§ 3, 4 og 6 sker, findes i *voldgiftslovens § 8*:

„Afgørelser efter §§ 3, 4 og 6 træffes af den ret, ved hvilken sagen skulle være anlagt, såfremt voldgift ikke var aftalt, eller, hvis ingen dansk domstol herefter er kompetent, af Sø- og Handelsretten i København.

Stk. 2. Anmodninger efter §§ 3, 4 og 6 skal fremsættes skriftligt over for retten. Parten skal samtidig lade en genpart af anmodningen forkynde for modparten og tilsende voldgiftsretten, eller, hvis retten endnu ikke er trådt sammen eller er ophævet, de udpegede voldgiftsmænd en genpart. I de i § 4 nævnte tilfælde sendes tillige en genpart af anmodningen til den tredjemand eller den institution, som måtte have udpeget vedkommende voldgiftsmand.

Stk. 3. Retten fastsætter en frist, inden hvilken modparten og i givet fald andre vedkommende kan fremkomme med et skriftligt svar. Retten kan anordne mundtlig forhandling. Afgørelsen træffes ved kendelse. Afgørelsen er i de i § 3 nævnte tilfælde endelig.

Stk. 4. Anmodning efter §§ 4 og 6 skal fremsættes snarest muligt efter, at vedkommende voldgiftsmand er udpeget, eller efter at voldgiftsretten har fastsat honoraret“.

Der kan yderligere henvises til retsplejerådets bemærkninger ad § 8, hvori det bl.a. hedder:

„I denne paragraf er samlet alle regler om fremsættelse og behandling af begæringer efter §§ 3, 4 og 6. Sagen om prøvelse af en voldgiftsaftales gyldighed efter § 1, stk. 2, og § 7, bør i det hele behandles efter almindelige processuelle regler og er derfor uomtalt i § 8 ... Efter retsplejerådets opfattelse bør retsplejelovens almindelige regler om værning og om kompetencefordeling mellem underret og landsret finde anvendelse i disse sager. De almindelige procesregler bør i det omfang, det er praktisk muligt, fastholdes også på områder, der i visse henseender er undergivet særlig lovgivning. Reglen i stk. 1 er i overensstemmelse hermed. Er ingen dansk domstol kompetent, foreslås sagen henlagt til Sø- og Handelsretten i København ... Rådet er enig i, at de i § 3 nævnte afgørelser bør være endelige, medens afgørelserne efter §§ 4 og 6 bør kunne kæres efter almindelige regler om kære.

Rådet er også enig i, at opregningen i § 3 ikke er og næppe kan gøres udtømmende. En forudsætning for, at domstolene kan yde bistand efter § 3, er imidlertid, at domstolenes afgørelse alene tjener til gennemførelse af voldgift inden for en af parterne fastlagt ramme. Rådet er derfor ikke enig i udtalelsen i betænkningen s. 38 om, at bestemmelsen i § 3 uden for de opregnede tilfælde også kan anvendes til løsning af tvivl om, hvilken af flere voldgiftsretter, der i en foreliggende sag er kompetent.“

Henvisningen til retsplejeloven er generelt formuleret og må derfor – jfr. også betækningsudkastets § 4 – omfatte rpl. kapt. 18, 19 og 28. F.eks. må reglerne i rpl. § 299 om fremlæggelse af synbare bevismidler kunne bringes til anvendelse.

F. Retsmøder, procedure, votering og afsigelse af voldgiftskendelsen

Det normale er, at der – som også nævnt i Det danske Voldgiftsinstituts regler – udveksles to skriftlige indlæg fra hver side og derefter afholdes en mundtlig forhandling. Men skriftlig behandling kan vedtages.

Om der skal afholdes forberedende retsmøder, foregå nogen forberedende skriftveksling, afgives partsforklaringer, afholdes procedure, og på hvilken måde sagen i det hele påbegyndes og udformes, bestemmer voldgiftsretten selv under hensyntagen til de foreliggende omstændigheder.

Nogen egentlig procedure er ikke absolut nødvendig – jfr. således bl.a. U.1910.240 (voldgiftskendelsen gyldig selv om ingen egl. procedure), U.1921.816 (ingen mundtlig slutforhandling) – særlig hvor sagen kan afgøres på grundlag af et rent teknisk materiale, f.eks. hvor det alene drejer sig om konstatering af en kvalitet e.l. Som regel vil der imidlertid blive afholdt en domsforhandling, hvor parterne får lejlighed til at fremsætte deres synspunkter og ved replik og duplik besvare modpartens indvendinger.

Når voldgiftsretten skønner, at den har tilstrækkeligt materiale, og at sagen også i øvrigt er tilstrækkeligt oplyst, afslutter den voldgiftsproceduren. Det er sædvanligt her i landet, at voldgiftsretten, når den mundtlige forhandling er afsluttet, søger at mægle *forlig*, undertiden således at voldgiftsretten udarbejder et skriftligt motiveret forligsforslag. Dette gælder dog ikke ved international voldgift.

Fører en forligsforhandling ikke til et resultat, begynder *voteringen*, som alle voldgiftsrettens medlemmer naturligvis skal deltage i. Det er vel nok det sædvanlige, at der votes – i hvert fald foreløbig – inden forligsforslag fremsættes, idet forslaget jo ofte er af samme indhold som det, hvortil en kendelse ville føre.

Dersom det ikke er fastsat i voldgiftsaftalen (voldgiftsmandsaftalen), at voldgiftskendelsen for at være gyldig må være truffet med enstemmighed, er flertallets mening afgørende, jfr. H. i U.1906.279. Det må sikkert være rigtigt at antage, hvad der er fastsat i Europarådets udkast art. 22, stk. 3, at hvis voldgiftsretten skal træffe afgørelse om størrelsen af et pengebeløb, og der ikke er flertal for et bestemt beløb, skal, medmindre parterne har aftalt andet, stemmerne for det højeste beløb regnes for stemmer for det næsthøjeste beløb, indtil stemmeflertal foreligger. Om følgerne af stemmelighed (resp. at enstemmighed ikke er opnået, hvis dette fordres) og om principperne for sagens afgørelse ved opmand henvises til det ovenfor bemærkede.

Det må sikkert i almindelighed kræves, at ved mundtligt procederede sager alle voldgiftsmænd er til stede ved det møde, hvor afgørelsen træffes, mens det ved skriftligt procederede sager – eller skriftligt procederede mellemspørgsmål – i almindelighed er tilstrækkeligt med en skriftlig votering. Hvis afgørelsen er truffet ved mundtlig votering, må skriftlig

vedtagelse af det derefter udfærdigede udkast til kendelse være tilstrækkeligt.

Voldgiftsmændene må, for at voldgiftskendelsen skal kunne få de i voldgiftsloven fastsatte virkninger (eksigibilitet, jfr. lovens § 9), udfærdige den skriftligt, og den må underskrives af voldgiftsmændene. Hvis en eller flere af voldgiftsmændene er forhindret i eller nægter at underskrive kendelsen, bør dette fremgå af denne. Det må dog sikkert kræves, at kendelsen er underskrevet af mindst et flertal af voldgiftsmændene, dog at en eller flere voldgiftsmænd kan bemyndige voldgiftsrettens formand at underskrive på deres vegne.*

Af hensyn til eksigibiliteten bør kendelsen indeholde parternes navne og bopæl, kendelsens dato og stedet, hvor kendelsen er afsagt. Den bør endvidere indeholde fornøden identifikation af voldgiftsmændene og tvistens genstand. Stedet for voldgiften er formentlig kun fornødent i internationale voldgiftssager.

I voldgiftskendelsen bør endelig voldgiftsretten afgøre spørgsmålene om parternes *sagsomkostninger* og voldgiftsmændenes *honorar*. Størrelsen af voldgiftsmændenes honorar bør, jfr. voldgiftslovens § 6, fastsættes i kendelsen, men den almindelige kutyme er vist, at man, ligesom domstolene nu gør med beskikkede advokaters salær, i kendelsen bestemmer, hvem der skal betale det og i fremsendelsesskrivelsen til parterne – kendelsens „afsigelse“ jfr. straks nedenfor – meddeler størrelsen.

Når voldgiftsmændene skriftligt har tiltrådt den skriftligt formulerede kendelse, må denne, svarende til hvad der formentlig gælder med hensyn til domme, hvis ikke andet er vedtaget, nu anses som endeligt tilblevet, så at den ikke bliver til intet, selv om en af voldgiftsmændene efter dette tidspunkt, men inden den er renskrevet og sendt til parterne, måtte afgå ved døden. Sagen behøver ikke gå om, og de andre voldgiftsmænd må kunne lade kendelsen renskrive og med fornøden attestations sende til parterne.

Det er ikke almindeligt, at alle voldgiftsmænd underskriver de eksemplarer af kendelsen, der udsendes til parterne, men kun ét eksemplar, der beror hos formanden og kopieres.

* I visse „små“ branchers institutionelle voldgiftsretter kan det undertiden være svært at finde sagkyndige voldgiftsmænd, som ville være helt uafhængige af en indflydelsesrig part, og voldgiftsmændene sender derfor deres kendelse til brancheorganisationen, som underskriver den og sender den til parterne uden angivelse af voldgiftsmændenes identitet. Hvis der er kutyme for fremgangsmåden, og den er rimeligt begrundet, er kendelsen formentlig gyldig.

Er en part ikke repræsenteret af advokat, kan der efter omstændighederne være grund til at foretage en egentlig forkyndelse af kendelsen.

Med fremsendelse til parterne af udskrift af kendelsen må afsigelse anses sket, og i almindelighed sket til den tid og på det sted, hvorfra afsendelsen sker. Afsendelsesdatoen bør angives, eventuelt på foden af kendelsen, hvis den ikke er den samme som kendelsens dato. I internationale forhold, hvor afsigelsestidspunktet kan være af betydning, må dette ubetinget angives. Tidspunktet for afsigelsen har efter ikrafttrædelse af voldgiftsloven måske mindre betydning i danske sager end tidligere, idet kendelsen nu skal forkyndes.

Voldgiftskendelsen

I. Voldgiftskendelsens form

Egentlige formkrav stilles der efter dansk ret ikke til en voldgiftskendelse. P.d.a.s. må en voldgiftskendelse for at kunne fuldbyrdes opfylde visse formkrav. Det må således kunne kræves, at den foreligger skriftligt og behørigt underskrevet (jfr. ovenfor). Med hensyn til, hvad det i praksis må anbefales en voldgiftsret at påse i forbindelse med afsigelse af en voldgiftskendelse, for at denne kan fuldbyrdes, henvises til det umiddelbart ovenfor bemærkede.

Det er ikke for kendelsens gyldighed nogen betingelse, at den er motiveret, jfr. U.1911.69, medmindre parterne i voldgiftsaftalen har aftalt, at den skulle være det, hvilket nok er meget sjældent. Undladelse af begrundelse kan tænkes, f.eks. hvis kendelsen blot drejer sig om en vurdering eller om fastsættelsen af et erstatningsbeløbs størrelse, men i øvrigt bør voldgiftsretten begrunde kendelsen, også af hensyn til forståelsen og fortolkningen af kendelsen.

II. Voldgiftskendelsens omfang

A. Voldgiftskendelsen må omfatte *hele* det for voldgiftsretten indankede forhold. Dette gælder ubetinget, hvor alle de enkelte dele af det omtvistede forhold står i forbindelse med hverandre på en sådan måde, at de alle indvirker på hverandre. Voldgiftsretten må her vente med at afsige voldgiftskendelse, til hele forholdet er modent til påkendelse. Afsiger den alligevel kendelse på et enkelt punkt, er denne ikke bindende for parterne, før den øvrige del af kendelsen er afsagt, og forudsat at denne ikke strider mod det første punkt.

Hvor derimod striden angår to eller flere i realiteten selvstændige og uafhængige spørgsmål, kan voldgiftsretten påkende disse, efterhånden som betingelserne herfor ligger, f.eks. hvis den straks kan nå til enighed om visse punkter, men ikke om alle, jfr. rpl. § 253. De i denne § om

„mellemafgørelser“ indeholdte bestemmelser må kunne anvendes analogt i voldgiftssager; dette gælder efter bestemmelserne i voldgiftslovens § 9 også reglerne om fuldbyrdelse af sådanne afgørelser. Voldgiftsretten bør dog ikke afsige kendelse i en del af forholdet uden en nøje undersøgelse af, om afgørelsen i den anden del af sagen derved kunne blive foregrebet. Hvor voldgiftsretten vel har påkendt hele det materielle stridsspørgsmål, men undladt at træffe bestemmelse om renter, sagsomkostninger eller voldgiftsmændenes eget honorar, er der dog naturligvis ingen betænkeligheder ved, at kendelsen er eksigibel.

Så længe hele tvisten ikke er afgjort, er voldgiftsrettens opgave ikke løst, og den kan derfor atter træde sammen og afgøre det manglende. – Har voldgiftsretten derimod afgjort hele det omtvistede forhold, kan den ikke, fordi den f.eks. kommer i besiddelse af nye oplysninger, som fører til et andet resultat, atter træde sammen og afgive en ny, supplerende eller modstridende kendelse. Med voldgiftskendelsens afsigelse er voldgiftsrettens hverv endt og voldgiftsretten opløst for denne sags vedkommende. At parterne eller voldgiftsretten ikke har fået alle momenter frem, er en risiko, man løber ved voldgiftsbehandling, og kan ikke berettige til yderligere behandling af sagen. Hermed stemmer U.1891.1199, som i et tilfælde, hvor en alm. voldgiftsklausul lød på, at voldgiftskendelsen skulle være „endelig og verbindende for parterne“, udtaler, at voldgiftsretten „ikke var beføjet til mod protest og i strid med den af domhaveren ved den første kendelse erhvervede ret på grund af senere modtagne oplysninger ved en ny kendelse erhvervet på grund af senere modtagne oplysninger ved en ny kendelse at omgøre og delvis ophæve resultatet af den nævnte kendelse“, (jfr. også U.1906.261). Om genoptagelse af en voldgiftssag se nedenfor i kapt. 6. Noget anderledes stiller forholdet sig, dersom det drejer sig om rene *skrivefejl* i voldgiftskendelsen; i så fald må voldgiftsretten senere kunne rette disse, jfr. retsplejelovens § 221. For så vidt det rent formelle angår, må der fremdeles stå voldgiftsretten en vis adgang til *supplering* af kendelsen åben; har den f.eks. glemt at datere kendelsen, må den, når det sker inden en rimelig tid, kunne tilføje datum, jfr. herved ligeledes i den ordinære proces rpl. § 221; også denne §'s 2. stk. må kunne finde tilsvarende anvendelse for voldgift. Dersom voldgiftsmændene efter voldgiftskendelsens afsigelse fortolker evt. dunkle eller uforståelige punkter i denne eller i øvrigt udtaler sig om deres hensigt med kendelsen, har dette jo alene bevismæssig betydning. Såfremt der senere måtte opstå tvist om voldgiftskendelsens forståelse, er de ordinære domstole det kompetente forum for afgørelse heraf, medmindre voldgiftsklausulen dækker også det derved opståede spørgsmål. I

en S og H dom i SHT 1941.304 hedder det, at da tvisten i det væsentlige alene drejer sig om en fortolkning af kendelsen, kan sagen ikke afvises som henhørende under voldgift, men retten anser sig som kompetent til p.grl. af oplysninger om det under sagens behandling for voldgiftsretten passerede at fastslå den nærmere forståelse af kendelsen.

B. Voldgiftsretten må holde sig *inden for sin bemyndigelses grænser*, og den kan derfor ikke lade voldgiftskendelsen omfatte mere, end hvad der ifølge voldgiftsaftalen er undergivet dens afgørelse. Ifølge *voldgiftslovens* § 7, nr. 3, er en voldgiftskendelse ugyldig, hvis voldgiftsretten har overskredet sin kompetence.

Hvis voldgiftsretten i det hele taget ikke har bemyndigelse, enten fordi voldgiftsaftalen er ugyldig (f.eks. U.1927.699), eller fordi der slet ingen voldgiftsaftale foreligger vedrørende det påkendte forhold (jfr. at voldgiftsmændene i deres kendelse svarer på noget, de ikke er spurgt om, U.1885.231), eller fordi den giver en løsning, den ikke har bemyndigelse til at give, bliver voldgiftskendelsen naturligvis som helhed ugyldig, jfr. bl.a. H. i U.1913.101 (jfr. U.1911.826). Hvis der derimod kun er en delvis kompetenceoverskridelse, f.eks. hvis voldgiftsretten kun skal afgøre, om der foreligger et retsbrud, men ikke nøjes hermed, og også afgør erstatningens størrelse, eller voldgiftsretten giver en part mere, end han har forlangt, vil voldgiftskendelsen, dersom overskridelsen ikke har indflydelse på den øvrige del af kendelsen, kun blive ugyldig, for så vidt angår overskridelsen jfr. U.1923.679 og H. i U.1953.691 (voldgiftskendelse ugyldig for så vidt angik ikendelse af bøde for ukollegial adfærd, idet påstand herom ikke havde været fremsat på behørig måde under voldgiftssagen). Hvis derimod overskridelsen, selv om den kun er partiel, har haft indflydelse på hele kendelsen, eller overskridelsens virkninger ikke kan holdes ude fra den øvrige del af kendelsen, må hele denne blive ugyldig.

III. Voldgiftskendelsens indhold

De krav, der må stilles til en voldgiftskendelses indhold, er ret selvfølgelige. Kendelsen må for det første være klar; et den uforståelig eller selvmodsigende i en sådan grad, at man ikke kan få nogen fornuftig mening i den, er den uforbindende for parterne. Drejer det sig kun om et underordnet, selvstændigt punkt, falder dog kun dette bort. At den må være mulig og lovlig siger ligeledes sig selv; den kan således ikke kende en person pligtig at foretage en af loven forbudt handling eller pålægge en

tredjemand at gøre eller undlade noget. Den må sluttelig være ubetinget og endelig. Kravet om ubetingethed må forstås i overensstemmelse med de sædvanlige regler. En kendelse gående ud på, at A mod B's foretagelse af en vis handling – f.eks. udleveringen af et dokument – skal betale denne en vis sum, er, så længe de to parter handlinger må opfattes som korresponderende (som ydelse – modydelse), ikke nogen betinget kendelse; den er i sig selv ubetinget, og det er kun parternes ydelser, der er betinget af hinanden. Gøres A's pligt derimod betinget af en handling fra B, som ikke opfattes som en modydelse, men som må ses som en frembringelse af bevis for B's ret, bliver der tale om en *betinget kendelse*. Hvis således voldgiftskendelsen går ud på, at A skal betale den og den sum, hvis B kan fremskaffe et dokument med relation dertil, er kendelsen betinget, nemlig af en fremtidig bevisførelse, der savet inden for voldgiften som i den ordinære proces er utilstedelig. Det samme gælder en speciel form herfor: den alternative kendelse, dersom valget er afhængigt af senere bevisførelse.

Som anført ovenfor kræves det ikke, at voldgiftskendelsen er *motiveret*, men kendelsen bør altid motiveres. – For *udenlandske voldgiftskendelser og i international voldgift* er der begrundelsespligt, således efter Genèvekonventionens art.VIII, der har ført til bestemmelsen i den danske bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973, § 13, der for sådanne voldgiftskendelser bestemmer:

„Voldgiftskendelsen skal begrundes, medmindre parterne udtrykkelig har vedtaget andet eller har aftalt en voldgiftsprocedure, hvorefter det ikke er sædvanligt at begrunde kendelser. I sidstnævnte tilfælde kan en part dog forlange, at kendelsen skal begrundes, såfremt anmodning herom fremsættes inden afslutningen af den mundtlige forhandling eller, hvis sagen ikke forhandles mundtligt, inden kendelsens udfærdigelse.“

IV. Voldgiftskendelsens virkning.

Den gyldige kendelses retskraft

A. Den formelle retskraft

Hvad den *formelle* retskraft – kendelsens virkning som uanfægtelig afgørelse af *denne* sag – angår, er betingelserne for opnåelsen heraf for en voldgiftskendelse vel forskellige fra og større end dem, der stilles til almindelige domme, idet en voldgiftskendelses gyldighed i langt videre omfang kan anfægtes. Men har den ved domstolenes godkendelse f.eks.

under et ugyldighedssøgsmaal opnået uangribelighed, er dens formelle retskraft på linje med en domstolsdoms. Dette gælder også *udenlandske* voldgiftskendelser. *Bek. nr. 117 af 7. marts 1973* om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser (se bilag 2) bestemmer i § 1: „Udenlandske voldgiftskendelser har bindende virkning her i landet, hvis de angår en tvist, som efter dansk ret kan afgøres ved voldgift, og anerkendelsen ikke vil være åbenbart uforenelig med landets retsorden.“

B. Den materielle retskraft

Som bekendt tillægges der en domstolsdom en vis forbindende virkning i andre processer, kaldet dommens *materielle retskraft* eller dens *res judicata-virkning*. Der har, navnlig i tysk teori, været ført en ret indgående diskussion om, hvorvidt en voldgiftskendelse har en sådan materiel retskraft, og om dens forbindende virkning i andre processer må udledes af den af parterne i voldgiftsaftalen truffede vedtagelse eller af visse voldgiftskendelsen qva retsafgørelse iboende egenskaber.

Da afgørelsen af disse spørgsmål ikke har praktiske konsekvenser, skal denne drøftelse ikke refereres her. Voldgiftskendelsens retskraftvirkning skal i det følgende belyses ved en gennemgang af den domspraksis, der knytter sig til dette spørgsmål.

1. I forholdet mellem parterne

Når en voldgiftskendelse indbringes for en domstol enten som genstand for et ugyldighedssøgsmaal eller som indsigelse over for en indbringelse af det i kendelsen omhandlede forhold for domstolene, finder der en prøvelse af voldgiftskendelsens *formelle* gyldighed sted, som retspraksis betragter som hørende til retssagens *realitet*, hvorfor der, dersom voldgiftskendelsen fremføres som indsigelse af sagsøgte, og der intet findes at indvende mod dens gyldighed, afsiges *frifindelsesdom*, jfr. J.U.1858.445, H. i U.1876.1160, U.1907.682, 1908.842, 1909.493 og 1932.819.

Også *forlig* indgået for en voldgiftsret er endelige og bindende mellem parterne.

Foreligger der et repræsentationsforhold mellem den ved voldgiftskendelsen dømte og en anden, vil denne sidste efter omstændighederne p.gr. af dette forhold være bundet af voldgiftsaftalen og derfor også – såfremt der ikke mellem voldgiftsaftalen og voldgiftskendelsen indskyder sig et forhold, som bevirker, at han kan fri sig fra repræsentationsforholdet –

blive bundet af voldgiftskendelsen. Til belysning af sådanne forhold kan følgende domme anføres:

I tilfældet H. i U.1885.481 (jfr. U.1882.350) havde A gennem B solgt en ladning havre til C; en mellem B og C afsagt voldgiftskendelse vedrørende erstatning for varens ukontraktmæssighed fandtes bindende for A med den begrundelse, „at A også i sin slutseddel havde underkastet sig afgørelse af den pågældende voldgiftsdomstol, og at B straks havde sat A i kundskab om de rejste indsigelser samt i det hele behørigt varetaget dennes interesser under voldgiftssagen“. I tilfældet U.1906.465 blev A, der gennem kommissionæren B havde købt et parti hvedekliid med voldgiftsklausul anset bundet ved den B overgåede voldgiftskendelse, der blev afsagt, efter at A igennem B havde haft lejlighed til at fremsætte sine betragtninger for voldgiftsudvalget.

For at statuere „retskraftvirkning“ mellem parterne må det være ganske den *samme sag*, der foreligger til påkendelse for de ordinære domstole. Et af voldgiftsretten udøvet skøn over et enkelt forhold, der er en forudsætning for bedømmelsen af en for domstolen verserende sag, bevirker ikke, at en domstol under en senere sag mellem parterne, hvor det samme forhold er en forudsætning, er forpligtet til at følge voldgiftsrettens skøn, jfr. således noten til H. i U.1930.269 (jfr. U.1928.949): „Voldgiftsrettens afgørelse af bevisspørgsmålet (om en kvie havde haft kalvekastningsfeber, da købet fandt sted) som et punkt i sagen om købet var naturligvis ikke bindende for afgørelsen af sagen om smitten, selv om spørgsmålet i og for sig var det samme.“ Jfr. her også H. i U.1957.282.

I denne forbindelse kan også nævnes H. i U.1953.691: Tømrermester A blev af den lokale tømrermesterforening i samarbejde med Centralforeningen af Tømrermestre i Danmark, hvoraf lokalforeningen var medlem, indklaget for en i henhold til de pågældende love nedsat voldgiftsret for at have undladt at anmelde et af ham overtaget arbejde til lokalforeningen. Voldgiftsretten frifandt ham herfor, men idømte ham en bøde for at have udvist ukollegial adfærd i forbindelse med det omhandlede forhold, i hvilken henseende der var blevet nedlagt påstand imod ham under voldgiftssagens behandling. A nægtede at opfylde kendelsen, og ved en upåanket landsretsdom frifandtes han, idet påstanden om ukollegial adfærd ikke fandtes at have været fremsat på behørig måde under voldgiftssagen. Centralforeningen anlagde derpå retssag mod A og påstod ham tilpligtet at deltage i en af denne forening rejst voldgiftssag angående det påståede ukollegiale forhold, der havde været påkendt i den tidligere voldgiftskendelse. A fandtes imidlertid ikke pligtig at underkaste sig en sådan ny voldgiftssag.

2. I forholdet over for tredjemand

Ingen af de herhenhørende domme viser noget om en „retskraftvirkning“ over for tredjemand, men de giver visse situationer, der kan belyse forholdet.

I dommen U.1887.441 forelå det forhold, at den i ovenstående H. i U.1885.481 nævnte person A anlagde sag mod den person, der havde solgt ham ladningen, S, for hos ham at få erstatning for, hvad han iflg. den omtalte voldgiftskendelse havde måttet betale C; i dommen udtaltes bl.a., at voldgiftskendelsen mellem A (+ B) og C ikke var bindende for S. Bortset fra, at de to sager ikke var ganske identiske og der altså allerede af den grund ikke kunne være tale om nogen „retskraftvirkning“, ville A dog ikke over for S have kunnet påberåbe sig, at den voldgiftskendelse, hvorefter han var kendt pligtig at betale til C, måtte være bindende for S's forhold til ham, og denne følge ville ej heller en domstolsdom have haft, thi afgørelsen mellem A og C siger jo ikke andet og mere, end at A's ret i forholdet dem imellem nu og for fremtiden må vige for C's.

I dommen U.1890.220 drejede det sig om et handelshus i Hull, A, der som kommissionær for B i København i eget navn havde solgt en ladning byg til C på vilkår, at enhver tvist, der måtte opstå af kontrakten og dens opfyldelse, skulle undergives voldgift i Hull. Efter at det solgte var refuseret af køberen, tilvebragtes en voldgift mellem denne (C) og kommittenten (B), der resulterede i en voldgiftskendelse, hvorefter den sidste fik valget mellem at give et vist afslag eller tage partiet tilbage mod at betale kommissionærens udlæg, hvorimod der ikke tillagdes denne nogen kommission. I en sag, kommissionæren anlagde mod B desangående, fandtes voldgiftskendelsen ikke bindende for kommissionæren, da voldgiftsretten havde manglet kompetence til at træffe den nævnte bestemmelse. Det drejer sig altså her i modsætning til den ovennævnte dom U.1885.481 om en kommissionærs forhold til den sælgeren overgåede voldgiftskendelse. Det er her rigtigt, at hvor der ikke foreligger en særlig aftale, er mandatarer i sit forhold til mandanten ikke bundet ved den mellem denne og køberen fældede voldgiftskendelse.

I H. i U.1917.52 drejede sagen sig om følgende forhold: A solgte en ejendom, som B havde forpagtet af ham, til C, således som B efter sin kontrakt med A var forpligtet til at aflevere den til A, i hvilken henseende en voldgiftsret skulle afgøre evt. stridigheder. Ved en voldgiftskendelse tilpligtedes B kun til at aflevere langt mindre, end C havde haft grund til at antage. C anlagde da sag mod A, og denne tilpligtedes ved dommen

at refundere C differencen, da voldgiftskendelsen måtte antages at være fældet „under hensyntagen til omstændighederne, der ikke fremgår af forpagtningskontrakten eller overleveringsforretningen, og voldgiftsmændenes bestemmelser kan derfor på dette punkt ikke være bindende for appellantens“ (C). – Der er her ikke tale om „retskraftvirkning“, idet aftalen mellem A og C skyder sig ind imellem. Voldgiftskendelsens til dels bindende, til dels uforbindende virkning for C er i første række begrundet i, at han på forhånd ved aftalen med A i et vist omfang har tiltrådt voldgiftskendelsens resultat mellem A og B, og rækkevidden af hans bundethed i forhold til A må naturligvis derfor bestemmes af aftalen, der jo er undergivet de sædvanlige regler om urigtige og bristende forudsætninger; for så vidt denne derefter helt eller delvis er uforbindende for C, er han i samme omfang ikke bundet af voldgiftskendelsen.

C. Voldgiftskendelsens virkning i øvrigt

M.h.t. voldgiftskendelsens virkning i mere specielle relationer er der grund til at fremhæve, at den i henseende til *afbrydelse af forældelse* har samme virkning som en ordinær dom, jfr. U.1931.405.

V. Voldgiftskendelsens gyldighedsbedømmelse

A. Den gyldige voldgiftskendelse kan ikke underkendes

I den nu ophævede bestemmelse i D.L. 1-6-1 siges det om voldgiftsmændene, at „hvad de sige og kiende, det står fast og kand ej for nogen ret til underkiendelse indstævnis“. En *indholdsrevision af voldgiftskendelsen ved appel* til de ordinære domstole kan således *ikke* finde sted, hvilket i H. af 5. november 1830, se Samlinger af Højesteretsdomme, udgivet af N.F. Schlegel, 1813-33, p. 503, udtrykkes således, at „appellabilitet aldeles strider mod voldgifts natur, der netop går ud på renunciation af appel“. Dette fremgår endvidere af en række domme, således U.1885.231, U.1896.22, U.1899.457 og U.1926.224 (ikke hjemmel til at indbringe en sag for retten, at en part mener, at en kontraktlig bestemmelse ikke er blevet tilstrækkelig påagt af retten) samt udtalelserne i præmisserne til dommen SHT.1866.78. (domstolene skal ikke undersøge rigtigheden af den betydning, som voldgiftsmanden havde tillagt bevismaterialet, hvorpå han havde støttet sin kendelse), jfr. også J.U.1851.545, H. i HRT.1866.657, U.1905.86 og U.1908.842. Derimod er der intet i vejen for, at der i voldgiftsaftalen træffes bestemmelse om en højere voldgifts-

instans med bemyndigelse til at revidere den første voldgiftsrets kendelse. Noget sådant står dog i modsætning til et enkelt af voldgiftens motiver: trangen til hurtigt at opnå en endelig afgørelse af det omtvistede mellemværende. Det forekommer dog ikke så helt sjældent, f.eks. inden for korn- og foderstofhandelen.

Spm. om *sagsomkostninger*, jfr. ovenfor, må – når herom intet udtrykkeligt er aftalt – siges at høre med ind under selve det materielle mellemværende, som „står fast“ og som kun kan anfægtes ved ugyldighedssøgsmål. Bedømmelsen af, hvem der skal betale sagens omkostninger og med hvilke beløb, synes at høre så intimt sammen med og i så høj grad at følge af den samlede bedømmelse af hele striden, at det må betragtes som en del af den egl. voldgiftskendelse.

Derimod kan voldgiftskendelsens fastsættelse af voldgiftsmændenes *honorar* indbringes til bedømmelse for domstolene i medfør af bestemmelsen i *voldgiftslovens § 7*: „Voldgiftsrettens fastsættelse af sit honorar kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene.“

Medens således en voldgiftskendelse ikke kan indbringes for domstolene til prøvelse af dens rigtighed, kan den altid indbringes for domstolene til prøvelse af dens gyldighed. Parterne kan ikke fraskrive sig retten hertil, jfr. også H. i U.1876.1160.

B. Ugyldighedsgrunde

1. Ugyldighed på grund af voldgiftsaftalen

En voldgiftskendelse kan for det første blive ugyldig p.gr. af voldgiftsaftalens ugyldighed. Det hedder herom i *voldgiftslovens § 7*:

„En voldgiftskendelse er ugyldig i sin helhed eller for en del, såfremt 1) voldgiftsaftalen er ugyldig ...“.

Om de forskellige forhold, der kan medføre en voldgiftsaftales ugyldighed, henvises i det hele til fremstillingen ovenfor kapt. 2. V. Som det dér er nævnt, findes der en række forhold, der kan medføre voldgiftsaftalens ugyldighed.

a. Ugyldighed på grund af tvistens karakter

Det er ovenfor omtalt, at visse tvistigheder ikke kan underkastes voldgiftsaftale, fordi de iflg. deres karakter ikke er undergivet *privates dispositioner*; dette gælder således overalt, hvor en offentlig interesse medfører en præceptiv regulering af det pågældende retsområde. Det er sådanne forhold, der sigtes til med bestemmelsen i *voldgiftslovens § 1, stk. 2*,

hvorefter en voldgiftsaftale er ugyldig, „såfremt tvisten efter sin art ikke kan afgøres ved voldgift“.

b. Ugyldighed på grund af voldgiftsaftalens indhold

Herom henvises til, hvad der er bemærket ovenfor, kapt. 2, V, og navnlig til best. i *voldgiftslovens § 1, stk. 2*, hvorefter en voldgiftsaftale er ugyldig, når den foreskriver en sammensætning af voldgiftsretten eller en sagsbehandling, „som ikke er betryggende for parterne eller en af disse“. Om domspraksis hertil henvises til kapt. 2, V.

Dette finder for så vidt angår voldgiftskendelsen udtryk i *voldgiftslovens § 7, pkt. 2*, hvorefter en voldgiftskendelse er ugyldig, såfremt

„voldgiftsrettens sammensætning eller dens behandling af sagen ikke har været betryggende for parterne eller en af disse, eller ikke har været i overensstemmelse med de regler, der var gældende for voldgiftsretten, og fravigelsen kan have været af væsentlig betydning for afgørelsen“.

Denne sidste sætning er mindre heldigt formuleret og fandtes da heller ikke i udvalgsbetænkningens udkast. Hvis der f.eks. i voldgiftsaftalen er sat en frist for kendelsens afsigelse, og denne frist har været af væsentlig betydning for en af parterne, må den overholdes af voldgiftsretten, og hvis den overskrides, må voldgiftskendelsen blive ugyldig, selv om overskridelsen ikke kan siges at have været af væsentlig betydning for afgørelsen.

I det hele kan det ikke antages, at ugyldighedsbestemmelserne i § 7, 1°-4°, er udtømmende. De må suppleres med en gyldighedsbedømmelse efter alm. regler. Er f.eks. kendelsen så uklar, at den ikke er egnet til eksigibilitet, må den være ugyldig. Det samme må gælde, hvis den lider af væsentlige formangler, f.eks. ikke er behørigt underskrevet jfr. nedenfor. Jfr. herved også bemærkningerne til lovforslagets § 7, hvori det hedder: „Bestemmelsen i nr. 2 om en voldgiftskendelses ugyldighed på grund af voldgiftsrettens sammensætning eller rettens behandling af sagen vil efter omstændighederne kunne anvendes i tilfælde af åbenbare og grove fejl med hensyn til grundlaget for kendelsen. En kendelse vil således f.eks. kunne tilsidesættes som ugyldig, hvis voldgiftsretten afgør tvisten på andet retsgrundlag end aftalt mellem parterne.“

Som ovenfor p. 79, 81 og 85 er det ikke en gyldighedsbetingelse, at kendelsen er motiveret.

2. Ugyldighed på grund af sagsbehandlingen

Det følger af det ovenfor under 1 b anførte og af *voldgiftslovens § 7, pkt. 2*, at en urigtig eller fejlagtig fremgangsmåde under proceduren, der har haft væsentlig indflydelse på afgørelsen, gør kendelsen ugyldig. Som eksempler på sådanne forhold kan henvises til en række retsafgørelser, således U.1895.195; U.1896.22; U.1896.1252; U.1910.420; U.1911.112; U.1911.196; U.1916.449; U.1916.309; U.1927.1011; U.1930.993; U.1931.19; U.1941.393; U.1942.968; U.1943.500(H); U.1954.426 (H); U.1955.246 (H); U.1955.340. Forudsætningsvis endvidere U.1941.1153 og VLT 1954.59.

3. Ugyldighed på grund af kompetencemangel

Det hedder i *voldgiftslovens § 7, pkt. 3*, at voldgiftskendelsen er ugyldig, såfremt „voldgiftsretten har overskredet sin kompetence“.

Som eksempler herpå kan nævnes U.1891.563 og U.1906.774, U.1959.271 (men VLT 1945.375, H. i U.1956.546 og TfR 1958.337).

4. Ugyldighed på grund af mangler ved voldgiftskendelsen

a. Dens form

Som omtalt ovenfor stilles der i dansk ret ikke egentlige formkrav til en voldgiftskendelse, men visse mangler i dens form vil kunne medføre manglende eksigibilitet.

Kravet om, at kendelsen skal være behørigt underskrevet, er således en betingelse for, at den kan fuldbyrdes. Manglende angivelse af stedet for afsigelsen kan være afgørende for voldgiftskendelsens international-privatretlige tilhørsforhold og dermed for dens gyldighedsbedømmelse. En sådan mangel vil dog vel p.d.a.s. i de fleste tilfælde kunne afhjælpes ved efterfølgende stedsangivelse.

b. Dens indhold

Hvad ugyldighed på grund af kendelsens *indhold* angår må man atter sondre mellem ugyldighed på grund af selve det materielle indhold, dettes forhold til loven etc., og den formelle konstruktion af kendelsen.

Forholdet til loven

Hvad indholdet i øvrigt angår, må det som ovenfor omtalt i det hele fastholdes, at voldgiftsrettens skøn og det herpå byggede resultat ikke kan underkastes nogen revision fra domstolens side. M.h.t. spørgsmålet om det forhold, at voldgiftsretten ved afgørelsen ikke har fulgt den materielle rets regler, kan bevirke kendelsens ugyldighed, henvises til udredningen heraf ovenfor p. 88 ff.

En voldgiftskendelse bliver derimod ugyldig, dersom den strider mod sådanne præceptive retsregler, som parterne ikke på kendelsens tidspunkt ved aftale kan fravige, jfr. U.1984.1045.Ø (voldgiftskendelsen kunne ikke anfægtes, idet der ikke ved vurderingen var tilsidesat væsentlige retsgrundsætninger eller i øvrigt begået væsentlige fejl, der havde medført et urigtigt afgørelsesgrundlag). Dette har fundet udtryk i *voldgiftslovens § 7, pkt. 4*, hvorefter en voldgiftskendelse er ugyldig, når „kendelsen strider mod ufravigelige retsgrundsætninger“.

Uklarhed, fejl i begrundelsen

For det første er en voldgiftskendelse ugyldig, hvis den er så uklar eller ubestemt, at den ikke er forståelig eller ikke egnet til fuldbyrdelse.

Foreligger der fejl eller urigtigheder i begrundelsen eller i den formelle opbygning af kendelsens resultat, fremgår det af en række domme, at dette i et vist omfang medfører voldgiftskendelsens ugyldighed.

Det må dog i så henseende kræves, at disse uregelmæssigheder klart fremgår af selve kendelsen eller dens begrundelse, men da voldgiftsmændene ikke har pligt til at motivere kendelsen (U.1911.169 jfr. også U.1905.86) jfr. ovenfor p. 22, vil voldgiftskendelsen, når begrundelsen mangler, jo ikke kunne angribes på grund af fejl og urigtigheder heri. Foreligger der derimod præmisser, og en part påviser, at disse (eller konklusionen derfra) er faktisk urigtige, må det medføre voldgiftskendelsens ugyldighed.

Den kendsgerning alene, at en voldgiftskendelse er fældet på et efter en domstols mening mangelfuldt grundlag, er nu ikke ubetinget nok til at erklære den ugyldig, jfr. U.1885.231, hvori det hedder, at en voldgiftskendelse ikke kan omstødes, fordi det fremgår, at den er bygget på et utilstrækkeligt grundlag. Dette fremgår for øvrigt allerede deraf, at voldgiftsmændene som ovenfor fremstillet selv skønner over, hvor mange oplysninger og hvor meget materiale der er nødvendigt til grundlag for pådømmelsen. Dette må dog forstås med en vis naturlig begrænsning; for

øvrigt vil voldgiftskendelsen, hvis den fældes på grundlag af et ganske utilstrækkeligt materiale, e.o. kunne anfægtes p.gr.a. fejlagtig behandling fra voldgiftsrettens side.

Dersom voldgiftsmændene på en for dem forbindende måde af parterne har fået opgivet, at voldgiftskendelsen skal fældes på grundlag af et bestemt materiale, må de rette sig derefter, og går de uden for disse forskrifter og bedømmer forholdet på et mindre eller på et helt andet grundlag, kan voldgiftskendelsen anfægtes, fordi der foreligger et specielt tilfælde af mandatoverskridelse, jfr. SHT.1866.78, men ikke i og for sig fordi begrundelsen er mangelfuld. – I et andet tilfælde, U.1891.1199, hvor en voldgiftskendelse blev erklæret ugyldig p.gr. af et mangelfuldt grundlag, skyldtes mangelen – der var afgørende for kendelsens udfald – en fejl hos den part, der påberåbte sig voldgiftskendelsen. I det hele taget må jo en voldgiftskendelse, dersom parterne – eller en af voldgiftsmændene, jfr. H. i U.1927.275 – enten ved forholdelse af oplysninger el.lign. eller ved meddelelse af urigtige oplysninger har indvirket væsentligt på denne, blive ugyldig.

Men medens et mangelfuldt grundlag ikke i sig selv er nok til at gøre voldgiftskendelsen ugyldig, må det p.d.a.s. antages, at hvor voldgiftsmændene bygger deres kendelse på et *urigtigt* grundlag, bliver voldgiftskendelsen ugyldig, se U.1955.246 (H) (Erstatning fastsat på urigtigt grundlag), jfr. også U.1947.721.H (urigtigt vurderingsprincip). Urigtigheden kan f.eks. bestå i, at udgangspunktet eller en af præmisserne er urigtig – således SHT.1905.53, hvor en voldgiftskendelse blev omstødt „allerede af den grund“, at voldgiftsmændene fejlagtigt var gået ud fra, at de varer, det drejede sig om, skulle være „omtrent lige med standardprøven“ – eller i, at der i den slutningsrække, der fører til konklusionen, forekommer en fejl, jfr. U.1885.231 og U.1932.403. –

Det ligger i sagens natur, at domstolene ikke kan anerkende en kendelse som retsafgørelse, der siger, at da $X = Y$ og $Y = Z$, er $Z = P$ eller lignende. Der må om sådanne forhold i henseende til gyldighed gælde det samme, som hvor det drejer sig om fejltagelser, f.eks. regnefejl.

Sådanne tilfælde er udtryk for, at når enten det grundlag, voldgiftsmændene bygger på, er faktisk fejlagtigt, eller resultatet ikke stemmer med voldgiftsmændenes grundlæggende synspunkt (fejl i slutningsrækken), bør kendelsen blive ugyldig.

Det her sagte kan imidlertid ikke begrænses til at gælde faktum, men må også gælde *jus*. Hvis det således siges i en voldgiftskendelse, at forholdet falder ind under D.L.5-14-4 og derfor forældes i løbet af 20 år, men da der kun er gået 10 år, har kreditor stadig sit krav – medens forholdet

faktisk udtrykkelig nævnes i loven af 22. december 1908 som omfattet af den 5-årige forældelsesfrist og derfor forlængst er forældet, må voldgiftskendelsen blive ugyldig på grund af det urigtige udgangspunkt. M.a.o. er voldgiftsmændene vel ikke pligtige at følge den materielle rets regler, men hvis de positivt begrundet kendelsen ved en henvisning til den materielle ret, må de også følge denne.

Ligesåvel som en henvisning til et faktum som grundlag for kendelsen må være rigtig i den forstand, at ikke blot dette faktum eksisterer, og at der i det hele taget kan sluttes fra dette til det forhold, kendelsen omhandler, men også at der kan sluttes netop det, kendelsen udsiger – ligesåvel må en henvisning til en retsregel være rigtig i den forstand, *at* reglen eksisterer, *at* den omfatter det pågældende forhold, og *at* der fra denne regel kan sluttes til det, kendelsen udsiger. Opfylder begrundelsen ikke disse krav, må den kunne tilsidesættes. Er den pågældende retsregels indhold ikke skarpt fastsat eller afgrænset, således at flere fortolkninger er logisk mulige, er det ikke nok til at erklære voldgiftskendelsen ugyldig, at domstolen har en anden opfattelse af dens indhold end voldgiftsretten; domstolen skal kun afgøre, om forståelsen er begrebsmæssigt mulig, og om slutningen derfra til konklusionen er logisk tilladelig.

Åbenbar ubillighed?

Man kan endelig spørge, om ikke en voldgiftskendelse bør kunne tilsidesættes på grund af „åbenbar ubillighed“. Der foreligger i dansk domspraksis ikke tilfælde af tilsidesættelse af en voldgiftskendelse alene på grund af „åbenbar ubillighed“, idet tilsidesættelsen i de tilfælde, hvor en sådan har foreligget, har været begrundet – foruden med henvisning til den åbenbart ubillige afgørelse – med urigtig behandlingsmåde, urigtigt grundlag e.l., således U.1955.246.H. En åbenbart ubillig kendelse bør kunne tilsidesættes ud fra følgende betragtninger. Parternes mening med at vedtage en tvists afgørelse ved voldgift har været derved at få en rimelig afgørelse af deres mellemværende ved en tredjemand, som de har tillid til, i stedet for at gå den for dem at se mere besværlige og formelle vej gennem de ordinære domstole; men det har ikke været deres hensigt, at deres tvist skulle løses på urimelig måde. Deres valg af en tredjemand, til hvem de har tillid, går jo netop på tilliden til, at tredjemanden er særlig egnet til at ramme det i dette tilfælde rimelige. Og hvis resultatet da bliver en afgørelse, der „åbenbart“ ligger uden for rimelighedens grænser, bør resultatet kunne omstødes. Som et eksempel på et „åbenbart urimeligt“ resultat kan nævnes det tilfælde, der forelå i dommen

U.1955.246.H, i hvilken erstatningerne af vurderingskommissionen var blevet fastsat til 32 gange så høje som de erstatningsbeløb, det store flertal af lodsejere forligsmæssigt havde affundet sig med. Der kan imidlertid ikke drages slutninger fra denne dom til det af mig hævdede synspunkt, idet der i denne sag som allerede nævnt samtidig forelå såvel en urigtig behandlingsmåde som anvendelse af et urigtigt vurderingsgrundlag, der, uanset det åbenbart urimelige resultat i kendelsen, ville have været tilstrækkeligt til tilsidesættelse af denne. Yderligere drejede sagen sig ikke om aftalebestemt voldgift, men om en i henhold til L.nr.169 af 11. maj 1955 om elektriske stærkstrømsanlæg nedsat vurderingskommission. Jfr. herved også dommen i U.1947.721.H og *Gorrissen* i U.1947 B, p.267 ff.

Yderligere kan henvises til *Lookofsky* i U.1983 B, 236 ff. særlig p.243 note 79, hvor der citeres en i USA afsagt dom om ugyldighed på grund af „fundamental irrationality“, idet voldgiftskendelsen krævede en sikkerhedsstillelse på \$ 6 mill. for et krav, der højst kunne beløbe sig til \$ 1,5 mill. I sådanne tilfælde bør en voldgiftskendelse også efter dansk ret kunne tilsidesættes. – Se også *Gomard* p.47 ved note 54.

Dommen i U.1955.246.H er samtidig et eksempel på, at den „åbenbare“ ubillighed som oftest vil kunne føres tilbage til fejl i behandlingsmåden, skævhed i voldgiftsrettens sammensætning e.l. Men uanset at sådanne forhold ofte blander sig op i afgørelsen, bør det fastholdes, at „åbenbar“ urimelighed bør føre til omstødelse af kendelsen.

Den teoretiske begrundelse herfor er, ud over det ovenfor nævnte tillidssynspunkt, efter min opfattelse følgende: De to grundlæggende synspunkter bag statens accept af voldgiftsinstituttet som en tvistafgørelsesmåde ved siden af og principielt ligestillet med de ordinære domstole, og som derfor styrer voldgiftsinstituttets selvstændige „tilværelse“, er på den ene side *partsautonomen*, idet staten tillader parterne at regulere deres mellemværende uden om domstolene, og på den anden side statens forpligtelse til at føre tilsyn med, at borgerne *ikke* derved giver afkald på den fundamentale retsbeskyttelse, som staten garanterer dem ved en domstolsafgørelse (sammenlign hvad der ovenfor er anført om „vurderingsmangel“); dette sidste sker ved at fastsætte en række ugyldighedsgrunde for voldgiftskendelser i voldgiftslovens §§ 1 og 7. Denne sidste bestemmelse er som anført i bemærkningerne til lovforslaget ikke udtømmende, og sideordnet med de der nævnte „åbenbare og grove fejl med hensyn til *grundlaget* for kendelsen“ må sættes kendelsens „åbenbare“ urimelighed, hvoraf denne så ellers udspringer.

Men det bør samtidig fastholdes, at tilsidesættelsen netop kun må ram-

me en „åbenbart“ ubillig kendelse. „Ubilligheden“ eller „urimeligheden“ må være klar og overbevisende. I modsat fald vil man komme ind på et skråplan, hvorved man risikerer, at domstolene kommer til at gribe ind i voldgiftsinstituttets selvstændighed ved, at domstolene senterer over kendelsens materielle rigtighed. Det må for at bevare voldgiftsinstituttets selvstændighed fastholdes, at kendelsen, som det hedder i D.L.1-6-1, ikke kan „for nogen Ret til Underkiendelse indstævnis.“ Der må foreligge en klar urimelighed, som åbenbart strider mod parternes hensigt ved at vedtage afgørelse af tvisten ved voldgift, og derved strider mod det princip, man har villet anerkende ved at tillade partsautonomien i disse forhold.

Men som allerede bemærket vil „åbenbar ubillighed“ som oftest – som i de foreliggende domme – kunne føres tilbage til mangler og fejl, der gør kendelsen ugyldig efter voldgiftslovens §§ 1 og 7, og den praktiske betydning af tilsidesættelse af en voldgiftskendelse alene på grund af åbenbar ubillighed er derfor ikke stor, men bør dog ikke desto mindre teoretisk fastholdes.

C. Ugyldighedsbedømmelse ex officio eller efter påstand?

Det siges i retsplejerådets bemærkninger til dets udkast ad § 7, at en voldgiftskendelse kun bør tilsidesættes efter påstand. Dette kan i hvert fald ikke gælde, hvor det drejer sig om tilsidesættelse p.gr.a. kendelsens uforenelighed med ufravigelige retsregler, men udtalelsen er i det hele taget ikke rigtig. Dette fremgår da også af Justitsministeriets bemærkninger ved fremsættelsen af lovforslaget ad § 7, hvori det siges, at tilsidesættelse efter påstand utvivlsomt vil være hovedreglen, „men at der dog kan fremkomme tilfælde, hvor domstolene selv uden påstand bør tilsidesætte en kendelse, f.eks. hvis kendelsen strider mod ufravigelige retsgrundsætninger eller angår en tvist, som efter sin art ikke kan afgøres ved voldgift. Bestemmelsen i § 7 udelukker ikke en tilsidesættelse af kendelsen i sådanne tilfælde“. M.a.o. domstolene, herunder fogedretten, kan ex officio tilsidesætte en voldgiftskendelse, der strider mod ordre public.

D. Ugyldighedens virkning

At en voldgiftskendelse omstødes, bevirker jo selvfølgelig først og fremmest, at den er uforbindende mellem parterne. Hvorledes forholdet derudover vil stille sig, beror jo noget på ugyldighedsgrunden. Dersom den ligger i, at selve voldgiftsaftalen ved indgåelsen var eller senere er

blevet ugyldig, består der ikke længere nogen pligt for parterne til at lade tvisten afgøre ved voldgift, og de kan da gå til de ordinære domstole. Må grunden til voldgiftskendelsens ugyldighed derimod søges i mangler ved den formelle fremgangsmåde eller andre fejl hos voldgiftsretten, kan forpligtelsen til at søge striden afgjort ved voldgift meget vel endnu bestå for parterne (voldgiftsklausuler), jfr. således bl.a. SHT.1866.78 og U.1887.803. Det vil her først og fremmest bero på en fortolkning af voldgiftsaftalen.

I sagen U.1891.1199 forelå følgende tilfælde: A. tilpligtedes ved en voldgiftskendelse at betale B. et vist beløb. A. var ikke tilfreds hermed og fik voldgiftsretten til at gå videre med sagen, hvilket resulterede i en ny voldgiftskendelse, hvorefter B. tilpligtedes at betale A. et mindre beløb. A. betalte derefter differencen til B. uden noget forbehold. B. derimod var utilfreds og gik til domstolene. A. kunne imidlertid ikke søge det betalte beløb tilbage, da han ikke kunne godtgøre kun at have erlagt det under den bestemte forudsætning, at B. accepterede den sidste kendelse. – Dette resultat er formentlig rigtigt; betaling uden forbehold i henhold til en voldgiftskendelse kan næppe tilbagesøges, bortset naturligvis fra svigagtigt forhold el.lign. fra modtagerens side.

E. Den kompetente domstol (værneting)

For ugyldighedssøgsmål vedr. *indenlandske* voldgiftskendelser gælder rpl.s. alm. værnetingsregler.

For ugyldighedssøgsmål vedr. *udenlandske* voldgiftskendelser gælder herudover den særlige regel i *bek. nr. 117 af 7. marts 1973 § 15*, der bestemmer:

„Kan sag om en voldgiftsaftales eller en voldgiftskendelses gyldighed anlægges her i landet, og er ingen dansk domstol kompetent efter almindelige regler, kan sag anlægges ved Sø- og Handelsretten i København.“

Genoptagelse af voldgiftssagen

Hvor vidt og under hvilke betingelser kan genoptagelse af en voldgiftssag finde sted?

I. Analogien af retsplejelovens § 399, stk. 1?

I mangel af positive lovbestemmelser og af klare præjudikater i doms-praksis (jfr. nedenfor) er det naturligt at tage udgangspunkt i de for den ordinære retspleje for domstolene gældende regler:

Retsplejelovens § 399, stk. 1 bestemmer herom: „Højesteret kan undtagesvis tillade, at en af retten afgjort sag genoptages, når: 1) det må anses for overvejende sandsynligt, at sagen uden ansøgerens fejl har været urigtigt oplyst, og at sagen efter en genoptagelse vil få et væsentlig forskelligt resultat, 2) det må anses for givet, at ansøgeren kun ad denne vej vil kunne undgå eller oprette et for ham indgribende tab, og 3) omstændighederne i øvrigt i høj grad taler for genoptagelse.“

Kan nu denne bestemmelse anvendes *analogisk* på voldgiftskendelser?

Den vægt, der i dansk ret lægges på, at voldgiftsbehandlingen yder tilstrækkelige retsplejemæssige garantier, har til formål at sikre en upartisk og rigtig afgørelse. Det er derfor nærliggende at antage, at der ligesom ved domstolene er mulighed for at genoptage en voldgiftssag, når den uden den pågældende parts fejl har været urigtigt oplyst, og det kun ved at lade sagen pådømme på ny vil være muligt at oprette eller undgå et indgribende tab, jfr. formuleringen af retsplejelovens § 399.

Dette kan underbygges med, at såvel voldgiftsloven nr. 181 af 24. maj 1972 som tidligere retspraksis tillægger overholdelsen af de af dansk ret anerkendte *procesretlige grundsætninger* afgørende betydning også på voldgiftsområdet, såvel ved udformningen af voldgiftsaftalen som ved gennemførelsen af voldgiftsproceduren og med hensyn til voldgiftskendelsen. Der kan herved bl.a. henvises til, at voldgiftsloven i § 1, stk. 2 udtaler, at en voldgiftsaftale er ugyldig, såfremt „... aftalen foreskriver en sammensætning af voldgiftsretten eller en sagsbehandling, som ikke er betryggende for parterne eller en af disse“, samt at § 7, pkt. 2 udtaler, at

en voldgiftskendelse er ugyldig, såfremt „voldgiftsrettens sammensætning eller dens behandling af sagen ikke har været betryggende for parterne eller en af disse, eller ikke har været i overensstemmelse med de regler, der var gældende for voldgiftsretten, og fravigelsen kan have været af væsentlig betydning for afgørelsen“. – Disse bestemmelser er en kodificering af tidligere dansk retspraksis, hvilket også har fundet udtryk i retsplejerådets bemærkninger til dets udkast til voldgiftsloven, hvor det ad § 1 hedder, at retspraksis har antaget, at „såvel en aftale om voldgift som en voldgiftskendelse ikke binder parterne, hvis voldgiftens sammensætning ikke giver en rimelig garanti for en upartisk afgørelse, eller voldgiftsretten i sin virksomhed har tilsidesat fundamentale retsplejeprincipper, navnlig grundsætningen om partsøffentlighed og kontradiktion“.

Der kan yderligere henvises til, at det i dansk retspraksis er fast antaget, at procesretlige grundsætninger såsom parternes ligestilling i henseende til at blive hørt under processen, deres adgang til aktindsigt etc. er af samme betydning under en voldgiftssag som i den ordinære proces, således at en tilsidesættelse af disse medfører voldgiftskendelsens ugyldighed. – Også den i retsplejelovens § 399 indeholdte bestemmelse må derfor sikkert betragtes som udtryk for en sådan *procesretlig grundsætning*, hvorefter det ville stride mod dansk retsopfattelse, såfremt der under de i bestemmelsen angivne særlige forhold ikke skulle være mulighed for at tillade genoptagelse af en kendelse for derved at oprette et for den pågældende part indgribende tab. Til støtte for denne antagelse kan også henvises til den faste Voldgiftsrets udtalelse i en sag refereret i U.1934 p. 924, hvori det siges, at der vil „kunne forekomme tilfælde, hvor en afsagt kendelse må kunne opnås omgjort eller ændret“. I den af *B. Gornard, Victor Hansen og Stephan Hurwitz* redigerede og kommenterede udgave af retsplejeloven (2. udg. 1964) ad § 423 (nu §399) (I. del p. 412) refereres denne afgørelse således: „En sag ... afgjort ved kendelse af en faglig voldgiftsret vil i visse undtagelsestilfælde efter *grundsætningen* i § 423 (nu § 399) kunne kræves genoptaget.“ (Fremhævelsen min). – Også *Hurwitz* udtaler i sin kommentar til husdyrvoldgiftsloven af 15. marts 1939 (2. udg. 1956, p. 181), der åbner en genoptagelsesadgang efter en vis frist i udeblivelæssager, i forbindelse med en omtale af Vestre Landsrets dom i U.1942.366 jfr. 1941.596: „Reale grunde taler stærkt for i tilfælde af denne særlige art at anerkende en genoptagelsesadgang ved voldgiftsretten uden positiv lovhjemmel. I hvert fald bør en sådan genoptagelsesadgang anerkendes, hvis afvisningskendelsen var afsagt af overvoldgiftsretten, idet det ville være et uantageligt resultat, at klageren helt skulle afskæres fra et lovligt forum for sin klage.“

Herudover kan henvises til højesteretsdom i U.1953.691. Der var i denne sag bl.a. nedlagt påstand om, at en tømrermester skulle underkaste sig en ny voldgiftssag til afgørelse af et spørgsmål om ukollegial optræden. Dette blev afslået af Vestre Landsret med den begrundelse, at de forhold, hvorpå påstanden støttedes, måtte antages at have været sagsøgerne bekendt allerede under den tidligere voldgiftssag og derfor burde have været fremsat under denne. Dette tiltrådtes af Højesteret. Der må heri forudsætningsvis kunne indlægges, at såfremt de i § 423 (nu § 399) omhandlede betingelser havde været opfyldt, ville domstolene have til ladet en genoptagelse.

Man må af det ovenfor anførte kunne udlede, at bestemmelsen i *retsplejelovens § 399 analogisk* kan anvendes på kendelser afsagt af en voldgiftsret. Dette støttes også af en afgørelse af Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed, der i en skrivelse af 5. juli 1979 har afslået en begæring om genoptagelse af en påkendt voldgiftssag under henvisning til, at genoptagelse måtte forudsætte særlige forhold svarende til de i retsplejelovens § 423 (nu § 399) nævnte.

2. De meget begrænsede muligheder, retsplejelovens § 399 giver for en genoptagelse, kan yderligere give anledning til at spørge, om adgangen til genoptagelse bør være begrænset til en analogisk anvendelse af retsplejelovens § 399, eller *om adgangen hertil bør være videre* for så vidt angår voldgiftskendelser.

Nu er der jo den forskel mellem en højesteretsdom og en voldgiftskendelse, at medens der ikke haves noget retsmiddel mod en højesteretsdom, så har man et retsmiddel mod en voldgiftskendelse, i form af et ugyldighedssøgsmål efter voldgiftslovens § 7, f.eks. fordi voldgiftsretten har overskredet sin kompetence, og derudover også i en række andre tilfælde, selv om disse ikke er udtrykkeligt nævnt i § 7. En genoptagelsesadgang er med andre ord ikke af ganske samme betydning for en part, der mener at have lidt retstab ved en voldgiftskendelse, som for den part, der mener at have tabt ret ved en højesteretsdom. Dette kunne tale imod en udvidet genoptagelsesadgang for en voldgiftskendelse.

På den anden side er en voldgiftsret friere stillet, idet man inden for voldgift ikke er bundet af bestemte lovbestemmelser, ligesom man på voldgiftsområdet i det hele står friere i sin vurdering af anvendelige muligheder, så længe man ikke sætter sig ud over procesretlige grundsætninger.

Når imidlertid henses til de ovenfor nævnte udtalelser i voldgiftssager, der afslår genoptagelse under henvisning til, at de i retsplejelovens § 399

stillede betingelser ikke foreligger, må muligheden for en genoptagelse i videre omfang end angivet i § 399 nok afvises; genoptagelse ville da også stride mod et af formålene med voldgift, nemlig at opnå en endelig afgørelse af tvisten.

I en enkelt relation må dog en genoptagelse kunne ske. Det fremgår af dommen i U.1977.901.Ø, at et *forlig* indgået for en privat voldgiftsret ikke kunne fuldbyrdes efter bestemmelsen i voldgiftslovens § 9 og heller ikke fandtes eksigibelt efter reglen i retsplejelovens § 478, stk. 1, idet en privat voldgiftsret ikke kan ligestilles med de der nævnte myndigheder. Overholdes et forlig for en voldgiftsret ikke, må sagen derfor – i hvert fald når det er voldgiftsrettens forligsforslag, eller det er godkendt af denne – kunne begæres genoptaget ved voldgiftsretten til afsigelse af kendelse i overensstemmelse med forliget, således som det da også er sket ved en kendelse afsagt af byggeriets voldgiftsret i KFE (Kendelser om fast ejendom) 1982.17. – En særlig situation forelå i kendelsen KFE 1981.24, hvor voldgiftsretten udskød en del af sagen med forbehold om genoptagelse, når yderligere oplysninger var tilvejebragt.

Voldgiftskendelsers fuldbyrdelse (eksigibilitet)

I. Danske voldgiftskendelser

En dansk voldgiftskendelse er en sådan, som efter dansk international privatret har sit tilhørsforhold i Danmark (se under II, p. 141 ff).

Voldgiftslovens § 9 bestemmer om fuldbyrdelse af disse:

„Stk. 1. Danske voldgiftskendelser kan fuldbyrdes efter retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af domme. Fuldbyrdelsesfristen regnes fra forkyndelsen af voldgiftskendelsen.

Stk. 2. Anmodning om fuldbyrdelse indgives til fogeden. Anmodningen skal være skriftlig og ledsaget af en udskrift af kendelsen samt af voldgiftsaftalen, såfremt aftalen er skriftlig.

Stk. 3. Indsigelser mod voldgiftskendelsens gyldighed, der fremsættes under fuldbyrdelsen, påkendes af fogeden. Fogeden kan dog henvise rekvirenten til almindelig rettergang, hvis han finder, at indsigelsen ikke kan påkendes på det foreliggende grundlag.

Stk. 4. Er voldgiftskendelsen indbragt for en anden voldgiftsret eller for domstolene til prøvelse af kendelsens gyldighed, jfr. § 7, bestemmer fogeden, om fuldbyrdelsen skal fremmes eller udsættes, og i forbindelse hermed, om fuldbyrdelsen eller udsættelsen skal betinges af, at der stilles sikkerhed.“

Bestemmelsen om, at en indenlandsk voldgiftskendelse er umiddelbart eksigibel, er en nydannelse i dansk ret.

Det bemærkes herom i retsplejerådets bemærkninger ad dettes udkasts § 9: „Efter betænkningssudkastet kan fuldbyrdelse ske, nå retsplejelovens regler om forkyndelse af domme er iagttaget. Herefter vil forkyndelse bl.a. kunne undlades, hvis den pågældende har fået meddelelse om, hvornår kendelse vil blive afsagt, jfr. rpl. § 219, stk. 3. Efter rådets opfattelse bør der i voldgiftssager altid ske en forkyndelse af afgørelsen, inden fuldbyrdelse kan ske.“ Dette sidste synes noget tvivlsomt; er begge parter gjort bekendt med tidspunktet for kendelsens afsigelse, er der næppe nogen rimelig grund til at kræve forkyndelse.

Det udtales i udvalgsbetænkningen ad udvalgets udkasts § 6, at der

intet er til hinder for, „at parterne kan aftale, at voldgiftskendelsen skal kunne eksekveres straks efter kendelsens afsigelse. Det samme kan voldgiftsretten bestemme, medmindre parterne har aftalt andet“.

Om en sådan aftale mellem parterne er gyldig, vil dog vel nok afhænge noget af omstændighederne. Træffes aftalen efter, at kendelsen er afsagt, er den naturligvis gyldig. Men om et afkald på fuldbyrdelsesfristen truffet i selve voldgiftsaftalen er gyldigt, er mere tvivlsomt, jfr. det ovenfor p. 24 om vurderingsmangel som ugyldighedsgrund bemærkede.

Forlig indgået for en voldgiftsret er ikke eksigible, jfr. U.1977.901. Overholdes et forlig ikke, må voldgiftssagen som ovenfor anført kunne genoptages ved voldgiftsretten til afsigelse af kendelse i overensstemmelse med forliget, jfr. kendelse afsagt af Byggeriets Voldgiftsret, KFE 1982.17.

Eksigibilitet kan også opnås ved at give forliget form af en kendelse, f.eks. således: „Da indklagede under den mundtlige forhandling har erkendt at skyldte ... bestemmes: Indklagede (navn) bør til klageren (navn) betale ... .“

II. Udenlandske voldgiftskendelsers anerkendelse og fuldbyrdelse (eksigibilitet)

Ovenfor p. 27 ff. har jeg behandlet spørgsmålet om *voldgiftsaftalens internationale tilhørsforhold*, altså efter hvilket lands retsregler en voldgiftsaftales gyldighed skal bedømmes. Som det deraf fremgår, jfr. Justitsministeriets *bekendtgørelse nr. 117 af 17. marts 1973, § 11, stk. 1-2* (se bilag 2), bestemmes „the proper law of the contract“ i første række af parternes aftale (bortset fra en parts habilitet, der efter § 11, stk. 1, bedømmes efter det lands lov, hvori han har bopæl), subsidiært af det lands ret, hvor kendelsen skal afsiges, og – hvis dette land ikke kan udpeges – efter de regler, der følger af dansk international privatret. Sammesteds er omtalt den herhen hørende litteratur.

Det samme må principielt gælde *voldgiftskendelsens internationale tilhørsforhold*. Det fremgår ganske vist ikke direkte af voldgiftsbekendtgørelsen, selv om denne i første række omhandler udenlandske voldgiftskendelsers anerkendelse og fuldbyrdelse her i landet. Men at man ikke har villet give en absolut for alle tilfælde gældende regel, hvis kendelsens tilhørsforhold ikke fremgår af parternes aftale, fremgår af voldgiftslovudvalgets betænkning (nr. 414, Kbh. 1966) og Retsplejerådets udtalelse til udkastet til voldgiftsloven, hvori det hedder:

„Ved afgørelsen af spørgsmålet, om en domstolsafgørelse er uden-

landsk, lægges alene vægt på domstolens sæde, medens der ikke tages hensyn til andre omstændigheder, f.eks. parternes nationalitet eller den lovgivning, som er bragt til anvendelse. Spørgsmålet om, hvorvidt en voldgiftskendelse er udenlandsk, lader sig næppe afgøre på tilfredsstillende måde alene ved at lægge vægt på det sted, hvor voldgiften er foregået, eller hvor kendelsen er afsagt. Selv om voldgift har fundet sted her i landet, og kendelsen er afsagt her, kan kendelsen dog tænkes at være udenlandsk, f.eks. hvis begge parter og voldgiftsmændene er udlændinge, og udenlandsk lovgivning er bragt i anvendelse.

Udvalget har dog ikke fundet det hensigtsmæssigt i loven at give en definition af, hvad der forstås ved henholdsvis danske og udenlandske voldgiftskendelser. Man finder det rettest at overlade til retspraksis at besvare dette spørgsmål.“

Hertil slutter sig *Retsplejerådet* i betænkningerne til dets udkast til voldgiftsloven, idet det ad udkastets § 10 udtales:

„Voldgiftsudvalget mente ikke, at det var muligt at give en definition af, hvad der forstås ved henholdsvis danske og udenlandske voldgiftskendelser, jfr. betænkningen side 34. Man fandt det rettest at overlade til retspraksis at afgøre dette spørgsmål.

Retsplejerådet er enig med voldgiftsudvalget i, at det næppe er muligt at give en præcis definition af de nævnte begreber. I overensstemmelse med New York-konventionen og svensk ret må der formentlig lægges afgørende vægt på stedet for kendelsens afsigelse, men også andre momenter f.eks. parternes og voldgiftsmændenes bopæl, hvor voldgiftsprocessen har fundet sted, og hvilken lovgivning, der er bragt i anvendelse, må efter omstændighederne tillægges stor betydning.“ –

At der imidlertid må lægges særlig vægt på kendelsens *afsigelsessted*, synes indirekte at fremgå af bestemmelsen i voldgiftsbekendtgørelsens § 11, stk. 2, hvori der om voldgiftsaftalens gyldighed henvises til det lands ret, parterne har aftalt, og derefter siges, at hvis ingen aftale er truffet herom, afgøres spørgsmålet „efter loven i det land, hvor voldgiftskendelsen *skal afsiges*“ (og først derefter international-privatretlige regler). Denne fremhævelse af afsigelsesstedet stemmer med bestemmelsen i *New York-konventionens* art. V, 1 a, hvorefter anerkendelse og fuldbyrdelse af voldgiftskendelser bl.a. kan nægtes, hvis voldgiftsaftalen ikke er gyldig efter den lov, som parterne har vedtaget for den, eller i mangel af sådan vedtagelse „efter loven i det land, hvor afgørelsen blev truffet“.

Endvidere udtaler *Genèvekonventionen* i art. IX, 1 a, at en voldgiftskendelse kan tilsidesættes, hvis voldgiftsaftalen ikke er gyldig efter det lands ret, parterne havde undergivet den, eller hvis aftale ikke er truffet

herom efter retten i det land, hvor voldgiften fandt sted. Der kan herved også henvises til *svensk* ret, idet loven om udenlandske voldgiftsaftaler og voldgiftskendelser nr. 147 af 1929 (ændret 1. januar 1984) i § 5 bestemmer, at en voldgiftskendelse skal betragtes som udenlandsk, hvis den er afsagt i udlandet, og skal betragtes som afsagt i den stat, hvori voldgiftsagen har fundet sted. Disse to steder vil jo normalt falde sammen, men det er altså efter svensk ret ikke afgørende, hvor kendelsen er underskrevet.

Med disse tilføjelser kan man tilslutte sig voldgiftslovudvalgets og Retsplejerådets bemærkninger, hvorefter det ved bestemmelsen af voldgiftskendelsens tilhørsforhold næppe er tilfredsstillende alene at lægge vægt på det sted, hvor voldgiften er foregået eller kendelsen afsagt, men at retspraksis i det enkelte tilfælde må foretage en samlet bedømmelse af spørgsmålet, hvorunder også andre forhold, f.eks. det underliggende forholds opfyldelsessted eller parternes hjemsteds ret, kunne tænkes at have en relativ vægt. Som nævnt vil imidlertid foretagelsesstedet og afsigelsesstedet meget ofte falde sammen. For det første vil de altid gøre det i de inden for den internationale voldgift så ganske afgjort dominerende tilfælde, hvor det drejer sig om de stående, *institutionelle voldgiftsdomstole* med et fast sæde, hyppigst oprettet inden for storhandelen af de internationale sammenslutninger inden for de enkelte brancher. Men også selv om det drejer sig om ad hoc voldgift – og dette er i nutiden langt de færreste tilfælde – vil de to steder gennemgående falde sammen. Den praktiske betydning af afgørelsen af spørgsmålet, hvilket af de to punkter, der bør tillægges den mest afgørende betydning, indskrænkes derved væsentligt.

Internationale konventioner

Ved afgørelsen af spørgsmål om *udenlandske voldgiftskendelsers* anerkendelse og fuldbyrdelse er det af betydning, at Danmark har tiltrådt og ratificeret en række *internationale konventioner om voldgift*. Disse internationale konventioner er således nu inkorporeret i dansk ret, hvoraf følger, at de må finde anvendelse ved gyldighedsprøvelse af internationale voldgiftskendelser i Danmark, eventuelt i kollision med bestemmelserne i den danske voldgiftslov og bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973, jfr. herved *Lookofsky* i U.1985 B p. 404 ff. (408) om retspraksis i USA vedrørende New York-konventionen.

Disse konventioner – der er medtaget som bilag til denne bog – skal i det følgende kort omtales.

Fra tiden mellem de to verdenskrige findes *Genèveprotokollen af 24. september 1923* om voldgiftsklausuler i handelskontrakter og *Genèveoverenskomsten af 26. september 1927* om eksekution af voldgiftskendelser afsagt i udlandet.

Efter *Genèveprotokollen af 1923* (bilag 10, gennemført ved bek. nr. 167 af 15. maj 1925) forpligter medlemsstaterne sig til at anerkende en voldgiftsaftale – både om aktuelle og fremtidige tvister – mellem parter, der er underkastet forskellige medlemslandes jurisdiktion, selv om voldgiften skal finde sted i et land, under hvis jurisdiktion ingen af parterne hører (art. 1, stk. 1). Efter protokollen skal endvidere voldgiftsproceduren, deri indbefattet nedsættelsen af voldgiftsretten, ordnes efter parternes vilje og efter lovgivningen i det land, inden for hvis område voldgiften finder sted (art. 2). De kontraherende stater forpligter sig yderligere til at sikre, at voldgiftskendelser, afsagt i henhold til protokollen, inden for deres eget område gennemføres i overensstemmelse med deres nationale loves bestemmelser (art. 3). Endelig skal (art. 4) de almindelige domstole i en medlemsstat efter påstand henvise tvister, der hører under protokollen, til voldgift.

Genèvekonventionen af 1927 (bilag 11, gennemført ved bek. nr. 150 af 28. juni 1929) vedrører anerkendelse og eksekution af voldgiftskendelser afsagt i udlandet på grundlag af voldgiftsaftaler, der falder ind under protokollen af 1923.

Efter anden verdenskrig kom hertil yderligere fire vigtige konventioner, nemlig *New York-konventionen af 10. juni 1958*, *Genèvekonventionen af 21. april 1961* med det tilsluttede *Europarådsarrangement af 17. december 1962* og den mere specielle *Verdensbankkonvention af 18. marts 1965*.

New York-konventionen (bilag 12, gennemført ved bek. nr. 117 af 7. marts 1973), der er udarbejdet af en international komité under De forenede Nationer, og altså i princippet global, handler om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og er for så vidt en videreførelse af de to Genèvekonventioner af 1923 og 1927. Den sidstnævnte af disse havde gennem lang tid været anset som utilstrækkelig til sit formål: at sikre og lette voldgift i internationale forhold. Den, der vil søge en voldgiftskendelse fuldbyrdet efter denne konvention, må bevise, at der ikke foreligger nogen af de hindringer for eksekution, som opregnes i konventionen, og det kan efter omstændighederne være vanskeligt. Særlig betingelsen i art. 1 d om, at kendelsen skal være endelig i afsigelseslandet, har voldt besvær og ofte medført, at en vindende part, der ville gøre kendelsen gældende i et andet land, først har måttet søge den tillagt

eksekvtur i afsigelseslandet. Herpå har New York-konventionen rådet bod ved at lægge bevisbyrden på rekvisitus, idet det i art. V § 1 er bestemt, at anerkendelse og fuldbyrdelse kun kan nægtes, hvis den part, mod hvem kendelsen påberåbes, over for vedkommende kompetente myndighed beviser, at en af de i art. V § 1 under punkterne a-e opregnede betingelser ikke har været opfyldt.

Konventionen træder i forholdet mellem de stater, der tilslutter sig den, i stedet for de to Genèvekonventioner af 1923 og 1927.

New York-konventionen har som genstand anerkendelse og fuldbyrdelse af *fremmede* voldgiftskendelser. New York-konventionen udtrykker i sin art. 1.1. dette ved at udtale, at konventionen finder anvendelse på anerkendelse og fuldbyrdelse af voldgiftskendelser, som er *afsagt i en anden stat* end den, hvor afgørelsen søges anerkendt og fuldbyrdet – hvorved den altså lægger vægt på afsigelsesstedet – men den tilføjer, at konventionen også finder anvendelse på voldgiftskendelser, som ikke anses for indenlandske i den stat, hvor de søges anerkendt eller fuldbyrdet.

For Danmarks pligt til at anerkende og fuldbyrde en *udenlandsk* voldgiftskendelse vil det i princippet være uden betydning, om kendelsen er *national* – f.eks. en kendelse afsagt i Frankrig i en sag mellem to franskmænd, der begge er bosat i Frankrig – eller om den er *international*, f.eks. en kendelse afsagt i Frankrig i en tvist mellem et norsk og et tysk firma. Og det vil som hovedregel også være uden betydning, om den ene af parterne i en sag, der må anses som udenlandsk, er dansk.

Er der imidlertid tale om en *indenlandsk sag*, kunne man spørge, om det spiller nogen rolle for den danske retsordens stilling til den, om den må anses som *national* dansk eller som *international*. Det første vil eksempelvis være tilfældet, hvis en voldgift mellem to her bosatte danske finder sted her, og det sidste meget muligt, hvis sagen finder sted her mellem en dansk og en udenlandsk part, og i hvert fald hvis en sag her finder sted mellem to fremmede fra hver sit land, idet en voldgiftssag mellem parter, der har hjemsted i forskellige lande, må betragtes som en international voldgiftssag. Om spørgsmålet, hvorvidt der er forskel på dansk rets stilling til danske internationale voldgiftssager og danske nationale voldgiftssager, kan det vist kun siges, at udgangspunktet efter gældende dansk ret må være, at der ikke er basis for nogen forskelsbehandling. Begge arter af sagen må i princippet foregå og behandles på samme måde, altså efter de almindelige regler i Voldgiftslovens §§ 1-9 om domstolsbistand og -kontrol etc. Se herom *Lookofsky* i U.1985 B p. 404 ff. (407-08).

Genèvekonventionen af 1961 om international handelsvoldgift (bilag 13, gennemført ved bek. nr. 117 af 7. marts 1973) har i modsætning til New York-konventionen og de to tidligere Genèvekonventioner først og fremmest til formål at indføre fælles regler om selve voldgiften, nemlig om voldgiftsrettens etablering og proceduren, således at en part ikke behøver at skaffe sig kendskab til og arbejde med en række fremmede landes regler, når han har sager mod borgere i disse. Den er udarbejdet under FN's økonomiske kommission for Europa, ECE, og er ifølge art. X kun åben for undertegnelse eller tiltrædelse af lande, der er medlemmer af kommissionen (og for lande, der er tillagt rådgivende status i henhold til § 8 i dens statutter). Det må bemærkes, at den er udarbejdet med henblik på at lette handelssamkvæmmet mellem de europæiske lande, og særligt mellem lande i Vest- og Østeuropa, og at en del af dens bestemmelser bærer præg af at være kompromis'er mellem synspunkter i disse to dele af Europa.

Denne konvention har Danmark også tiltrådt, og til dens nærmere gennemførelse er der givet bestemmelser i *kap. 2 i bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973* (bilag 2). I forbindelse med Genèvekonventionen af 1961 må det nævnes, at det kan være et spørgsmål, *hvad der forstås ved handel* (trade, commerce), som Genèvekonventionen – men ikke Genève-reglementet, jvf. herom nedenfor – er begrænset til. New York-konventionen indeholder ikke en sådan begrænsning, men efter dennes art. I, 3., kan en stat ved ratifikation erklære, at den kun vil anvende konventionen „på tvister, der udspringer af retsforhold i eller uden for kontrakt, som betragtes som handelsforhold“ („considered as commercial,“ „soncidérés comme commerciaux“) i den stat, som afgiver en sådan erklæring.

Udtrykket „*commercial*“ må fortolkes videst muligt, så det dækker alle tvister, der har deres udspring i forhold af kommerciel natur, hvad enten de har tilknytning til kontraktsforhold eller ej.

Til Genèvekonventionen slutter sig et *reglement*: Voldgiftsregler for De forenede Nationers økonomiske kommission for Europa (bilag 14, gennemført ved bek. nr. 117 af 7. marts 1973), der er udarbejdet af samme arbejdsgruppe, som udarbejdede Genèvekonventionen. Formålet med „reglementet“ er, at parter skal kunne *afiale*, at deres aktuelle eller fremtidige tvister skal afgøres i overensstemmelse med dets bestemmelser, der har regler om voldgiftsmænd, stedet for voldgiften og om voldgiftsproceduren.

Reglementet indeholder tillige et forslag til en voldgiftsklausul til indsættelse i internationale kontrakter.

„*Europarådsarrangementet*“ (bilag 15, gennemført ved bek. nr. 117. af

7. marts 1973), kaldet Pariskonventionen, der er indgået den 15. december 1962, er, som dets navn antyder, udarbejdet under Europarådet og omfatter derfor alene de vesteuropæiske lande. Dets indgåelse er udsprunget af et ønske om ikke i forhold mellem Europarådslandene indbyrdes at bruge den i Genèvekonventionens art. IV omhandlede særlige komité, der i visse tilfælde efter komplicerede regler kan udpege voldgiftsmændene, bestemme stedet for voldgiften og reglerne for voldgifts-proceduren m.m. Arrangementet bestemmer derfor, at de i art. IV omhandlede spørgsmål i forholdet mellem medlemslande skal indbringes for vedkommende judicielle myndighed i stedet for komiteen.*

Verdensbankkonventionen af 18. marts 1965 – kaldet The Washington Convention, forkortet ICSID – der er åben for underskrift af alle lande, der er medlem af banken, har som sin genstand bilæggelse eller afgørelse af tvistigheder i investeringsspørgsmål mellem stater på den ene side og statsborgere i andre stater på den anden side. Firmaer og personer, som efter kontrakt med stater, der har udvikling behov, investerer kapital eller arbejde i disse, vil nære en vis betænkelighed ved, at tvister, som måtte opstå med den medkontraherende stat – f.eks. om nationaliserings-spørgsmål – skulle finde deres afgørelse ved denne stats domstole. Konventionen har derfor institueret et internationalt organ – Centret – der har et apparat til at mægle forlig eller afgøre sagerne ved voldgift. Konventionen har regler om voldgiftskendelsernes fortolkning og revision og om omstødelse af kendelser; sådan omstødelse kan ikke ske ved de almindelige domstole, men kun ved en ny voldgiftsret. Konventionen har derhos regler om kendelsernes anerkendelse og om, at de skal fuldbyrdes efter de i eksekutionslandet gældende regler.

Da konventionens område er meget specielt, skal den ikke gøres til genstand for nærmere omtale, men kun et par enkelte vigtige punkter skal påpeges.

Ifølge art. 26 første pkt. skal parterne samtykke til voldgift, medmindre andet er aftalt, anses for indebærende afkald på udnyttelse af ethvert andet retsmiddel. Men ifølge andet pkt. *kan en stat lade sit samtykke til voldgift under konventionen være betinget af, at de nationale administrative eller judicielle retsmidler er udtømt.* Dette vil, hvis staten stiller en sådan betingelse, i praksis betyde, at der for den private investor vil

* *Europarådskonventionen af 20. januar 1966 til gennemførelse af en uniform lov om voldgift, der ligesom det ovenfor omtalte arrangement alene er udarbejdet med henblik på landene under rådet, er optrykt som bilag i denne bogs 2. udgave, men ikke medtaget her, da den ikke er tiltrådt af Danmark og i det hele taget ikke har nogen praktisk betydning.*

kunne gå lang tid, før en voldgiftssag kan iværksættes. En investor bør derfor være opmærksom på, at et sådant forbehold ikke tages i de kontrakter, han slutter under konventionen.

Derudover må det nævnes, at konventionen *ikke indeholder bestemmelser om subrogation*. Som følge heraf er stillingen usikker i tilfælde, hvor en investor, som det ikke er usædvanligt, har forsikret sin investering i et garantiinstitut, og dette, efter at have skadesløsholdt investoren, ønsker at indtræde i dennes stilling over for den medkontraherende stat. Verdensbankens juridiske afdeling har om dette spørgsmål udtalt, at konventionen næppe er til hinder for, at en forsikret med *privatretlig status* indtræder i den forsikrede investors stilling – eller at der ifølge overdragelse indtrædes af en anden *privat* eller et andet *privat selskab*. Men konventionen – som efter sit indhold kun vedrører tvister mellem en stat på den ene side og en privat på den anden side – vil udelukke, at en stat, som har ydet et privat firma garanti, og som derfor ifølge subrogation måtte være indtrådt i investors stilling, vil kunne optræde i processuelle handlinger for Centret. Det er imidlertid bankens opfattelse, at hvis et investeringsgarantiinstitut i investors hjemland organiseres som et *privat* aktieselskab, vil dette kunne optræde for Centret, selv om hele aktiekapitalen ejes af den pågældende stat.

Endelig kan det anføres, at konventionen ikke, som det ellers oftest er tilfældet, har nogen bestemmelse om, at eksekutionslandet kan nægte fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse under konventionen, hvis kendelsen måtte stride mod ufravigelige retsgrundsætninger i dette land. Dette skyldes, at tvangsfuldbyrdelse af en kendelse under konventionen eventuelt kan komme til at ske over for suveræne stater, der var blevet dømt til at udrede et beløb, og som kunne bruge et sådant forbehold til at unddrage sig opfyldelse ved i sin lovgivning at bestemme, at eksekutionen var i strid med landets lov eller med ordre public.

Konventionen er ratificeret af Danmark med virkning fra den 24. maj 1968. De til gennemførelsen fornødne bestemmelser er givet ved lov nr. 446 af 15. december 1967. Konventionens tekst findes i Lovtidende C, bekendtgørelse nr. 92 af 12. august 1968.

I tilknytning hertil kan tilføjes, at der i de senere år har været en bevægelse hen imod etableringen af en global „*lex arbitri*“, og det er som et resultat af denne bevægelse, at man må se *Uncitral's „model law“*, vedtaget af en af UN nedsat kommission ved dennes møde i Wien i juni 1985 og endelig godkendt af UN på dennes generalforsamling 11. december 1985 (se bilag 9). Denne „*model law*“ er udarbejdet med henblik på at

harmonisere behandlingen af internationale voldgiftssager på globalt plan og derved befri international voldgift for de begrænsninger, som de forskellige nationale retssystemer påfører voldgiftssager, således at parterne og voldgiftsretten ikke skal behøve at bekymre sig om, hvilken lov der gælder i det land, hvori voldgiften finder sted. Således som det nugældende system for eksekution af internationale voldgiftskendelser er bygget op på internationale konventioner, der sikrer udenlandske voldgiftskendelsers eksekution i konventionslandene, når de er gyldige i deres nationale hjemland, vil det dog nok være en vanskelig opgave at gennemføre dette, idet de fleste lande som et modstykke til den hjælp, de yder i internationale voldgiftssager ved at træde til i vanskelige situationer og ved at give kendelserne exeqvatur, ønsker en vis kontrol med voldgiftssagens gennemførelse og erfaringsmæssigt nødvendig giver afkald på nationale restriktioner. På den anden side må man regne med, at den dynamik, der i de sidste årtier har drevet anerkendelsen og fuldbyrdelsen af internationale voldgiftskendelser så stærkt frem, vil fortsætte, og at Uncitral's „model law“ før eller senere, med ændringer og tilføjelser, vil blive fremtidens globale lex arbitri, som kan overflødiggøre det nuværende konventionssystem.

Voldgiftsbekendtgørelsen af 7. marts 1973

Efter Danmarks ratifikation af de ovenfor nævnte internationale konventioner bemyndigedes efter voldgiftslovens § 10 justitsministeren til at fastsætte nærmere regler om betingelserne for at tillægge udenlandske voldgiftskendelser bindende virkning her i landet og til at fastsætte regler, hvorefter sådanne kendelser under forudsætning af gensidighed kan fuldbyrdes her. Dette er sket ved *bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973* om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og om international handelsvoldgift. I *bekendtgørelsens § 1* hedder det om *anerkendelsen af udenlandske voldgiftskendelser*:

„Udenlandske voldgiftskendelser har bindende virkning her i landet, hvis de angår en tvist, som efter dansk ret kan afgøres ved voldgift, og anerkendelsen ikke vil være åbenbart uforenelig med landets retsorden.“

Som man ser, kræves to betingelser opfyldt for at anerkende udenlandske voldgiftskendelsers bindende (res judicata) virkning her i landet, nemlig *at* de angår en tvist, som her kan afgøres ved voldgift, og *at* anerkendelsen ikke ville være åbenbart uforenelig med landets retsorden. Denne sidste udtryksmåde må forstås således, at det ikke er nok til at nægte anerkendelse, at kendelsen strider mod almindelige danske præ-

ceptive retsregler, men kendelsen må ligefrem stride mod danske retsregler af egentlig „ordre public“ karakter, altså mod fundamentale danske retsgrundsætninger, der på påses ex officio. Om „ordre public“ i sager, der omfattes af New York-konventionen, se *Lookofsky* U.1983.241-244 med citat fra en amerikansk dom: „Enforcement of foreign awards may be denied ... only where enforcement would violate the forum state's most basic notions of morality and justice.“**

Der opstilles imidlertid yderligere i § 3, stk. 1-5, jfr. Genèvekonventionens art. IX, nogle grunde, hvorefter anerkendelse eller fuldbyrdelse efter påstand kan nægtes, nemlig *når* voldgiftsaftalen ikke har kunnet indgås i det land, hvori parterne har bopæl, eller aftalen er ugyldig efter den lov, som parterne har vedtaget for den eller i mangel heraf efter loven i det land, hvori den er afsagt, *når* voldgiftsbehandlingen lider af visse processuelle mangler, *når* kendelsen overskrider bemyndigelsens grænser, og *når* voldgiftsrettens sammensætning eller behandling ikke har været i overensstemmelse med parternes aftale eller i mangel af sådan aftale med loven i det land, hvori voldgiften har fundet sted, eller når kendelsen endnu ikke er blevet bindende, se i det hele nærmere § 3, stk. 1, nr. 1-5 og stk. 2.

Hvad dernæst særlig angår *udenlandske* voldgiftskendelsers *fuldbyrdelse* her i landet bestemmer *bekendtgørelsen af 7. marts 1973 § 2, stk. 1*, at:

„Kendelser i tvister vedrørende handelsforhold, som har bindende virkning her i landet, og som er afsagt i et land, der har tiltrådt New York-konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, kan fuldbyrdes her i landet.“

Dette vil altså sige, at man med hensyn til fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser teoretisk må sondre mellem sådanne kendelser, der er afsagt inden for det område, hvor New York-konventionen gælder, og andre voldgiftskendelser. Da imidlertid New York-konventionen er så at sige universelt tiltrådt, kan man praktisk talt sige, at *alle* udenlandske voldgiftskendelser kan eksekveres her i landet, hvis de opfylder betingelserne i bekendtgørelsens §§ 1 og 3. Da disse gyldighedsbetingelser også gælder for danske voldgiftskendelser og da fuldbyrdelsen af udenlandske voldgiftskendelser efter § 2, stk. 2, „sker efter samme regler som gælder for fuldbyrdelsen af danske voldgiftskendelser“, har sondringen mellem fuldbyrdelsen af danske og udenlandske voldgiftskendelser ikke længere – modsat tidligere, da udenlandske voldgiftskendelser ikke var umiddel-

*Se i øvrigt *Foighel* U.1966 B 193 f., *Gomard* Voldgift p. 16 og *Hjejle* i U.1963 B 16.

bart eksigible, men først skulle stadfæstes af en dansk domstol – nogen praktisk betydning.

Danske domstoles kompetence i internationale voldgiftssager (værneting)

Det har naturligvis været nødvendigt at give bestemmelser om *de danske domstoles kompetence* i tvister i internationale sager om voldgiftsaftalens gyldighed, voldgiftsmændenes habilitet og kompetence og voldgiftskendelsens gyldighed. Der måtte altså i internationale voldgiftssager, hvis tilhørsforhold er dansk, *skabes et værneting* her i landet, idet der i sager, hvor den ene af parterne eller begge parter ikke er danske, kunne mangle værneting efter de almindelige regler. Sådanne værneting er nu skabt, dels ved *voldgiftslovens § 8, stk. 1*, dels ved *bekendtgørelsens § 15. I lovens § 8, stk. 1*, siges det, at afgørelser efter §§ 3, 4 og 6, altså sager om udpegning ved domstolene af voldgiftsmænd, afgørelser af tvister om voldgiftsmænds habilitet og om voldgiftsrettens honorar, anlægges ved Sø- og Handelsretten, hvis ingen dansk domstol skulle være kompetent. Denne bestemmelse er suppleret med *bekendtgørelsens § 15*, hvor det på tilsvarende måde udtales, at hvis en sag om en voldgiftsaftales eller en voldgiftskendelses gyldighed anlægges her i landet, og ingen dansk domstol er kompetent efter almindelige regler, kan sag anlægges ved Sø- og Handelsretten. De danske domstole har herefter i internationale sager kompetence (og der er værneting) i de 6 situationer, hvor der kan blive brug for deres bistand, nemlig vedrørende aftalens gyldighed (lovens §§ 1-2) iflg. bekendtgørelsens § 15, vedr. bistand til sagens gennemførelse (lovens § 3) ifl. lovens § 8, vedrørende afgørelse med hensyn til voldgiftsmændenes habilitet (lovens § 4) ifl. lovens § 8, vedrørende honorar (lovens § 6) ifl. lovens § 8 og vedrørende kendelsens gyldighed (lovens § 7) ifl. bekendtgørelsens § 15. Bistand til vidneførsel (lovens § 5) vil domstolene kunne yde efter de almindelige regler om retshjælp – og sådan bistand vil de i øvrigt også kunne yde i internationale (og nationale) voldgiftssager, der *ikke* er danske (har deres tilhørsforhold i udlandet).

Medens der således efter disse udtrykkelige bestemmelser altid vil være værneting her, hvis sagen er dansk (har sit tilhørsforhold her), er der ikke i bestemmelserne taget stilling til, *hvornår* en international sag er dansk. Loven har ligesom voldgiftslovudvalget ment, at det ikke var muligt generelt at give en præcis definition af begrebet. I overensstemmelse med, hvad der i disse internationale forhold antages i andre lande, skal der næppe så meget til, for at en sag mellem to fremmede parter er så

knyttet hertil, at den må anses som dansk. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis voldgiftsretten eller dennes formand er udpeget af en dansk domstol – f.eks. Sø- og Handelsretten – og sagen foretages her, eller hvis en fremmed institution, f.eks. I.C.C., har udpeget en dansk opmand og bestemt, at voldgiften skal foregå her. Og det samme må formentlig også være tilfældet, hvis fremmede parter har valgt en dansk opmand, og sagen foregår her, eller hvis fremmede parter og fremmede voldgiftsmænd vedtager at afholde voldgiften her i overensstemmelse med den danske voldgiftslov og de her gældende processuelle regler.

Som tidligere bemærket finder den danske generelle fortolkningsregel, hvorefter en voldgiftsklausul må fortolkes restriktivt (som derogation fra den almindelige regel om retsafgørelse ved de ordinære domstole), ikke i samme grad anvendelse i *internationale voldgiftssager*, hvor partsautonomen af hensyn til retssikkerheden i den internationale handel må have større vægt end i internationale retssager, jfr. *Lookofsky* i U.1985.404 ff. (særlig 407-08) om retspraksis i USA.

Bilagsfortegnelse

I

Lovbestemmelser og sagsbehandlingsregler ved forskellige voldgiftsinstitutioner.

Bilag

1. Lov nr.181 af 24. maj 1972 om voldgift med justitsministeriets bemærkninger	157
2. Justitsministeriets bekendtgørelse nr.117 af 7. marts 1973 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og om international handelsvoldgift	161
3. Regler for behandlingen af sager ved <i>Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed</i>	164
4. Regler for behandling af sager ved <i>Den Almindelige Voldgiftsret i Danmark</i>	167
5. Regler for behandling af sager ved <i>Den Internationale Voldgiftsret i København</i>	170
6. Rules for <i>The ICC Court of Arbitration</i>	173
7. <i>The UNCITRAL Arbitration Rules</i>	179
8. <i>International Bar Association's Supplementary Rules of Evidence in International Commercial Arbitration</i>	197
9. <i>The UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration</i>	201

II

Internationale konventioner.

10. <i>Genèveprotokollen</i> af 24. september 1923 vedrørende voldgiftsklausuler i handelskontrakter	214
11. <i>Genèveoverenskomsten</i> af 26. september 1927 angående eksekution af voldgiftskendelser	216

12. FN-konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, kaldet <i>New York-konventionen</i>	219
13. Den europæiske konvention af 21. april 1961 om international handelsvoldgift (<i>Genèvekonventionen</i>)	223
14. Voldgiftsregler for De forenede Nationers økonomiske kommission for Europa (<i>Genève-reglementet</i>)	229
15. Overenskomsten af 17. december 1962 om anvendelse af den europæiske konvention om international handelsvoldgift (<i>Euro-parådsarrangementet</i>)	234

BILAG

Lov nr. 181 af 24. maj 1972 om voldgift.

§ 1. Retssag om tvister, som efter aftale mellem parterne skal afgøres ved voldgift, skal efter påstand afvises fra domstolene.

Stk. 2. En voldgiftsaftale er ugyldig, såfremt tvisten efter sin art ikke kan afgøres ved voldgift, eller aftalen foreskriver en sammensætning af voldgiftsretten eller en sagsbehandling, som ikke er betryggende for parterne eller en af disse.

§ 2. Under en retssag, der er anlagt efter, at tvisten er indbragt for voldgiftsret, kan domstolene ikke tage stilling til, om tvisten i sin helhed eller for en del hører under voldgiftsrettens kompetence. Bestemmelsen i 1. pkt. gælder kun, indtil voldgiftsretten har truffet sin afgørelse, og kan fraviges, hvis vægtige grunde taler derfor.

Stk. 2. En sag anses for indbragt for voldgiftsret, når en af parterne har fremsat anmodning om udpegning af voldgiftsmænd eller, hvis voldgiftsrettens medlemmer på forhånd er udpeget, har indgivet klageskrift til voldgiftsretten.

§ 3. Domstolene yder efter anmodning bistand til gennemførelse af en voldgiftssag. Bistand ydes bl. a. i følgende tilfælde:

- 1) Er antallet af voldgiftsmænd, fremgangsmåden ved udpegningen af voldgiftsmændene eller stedet for voldgiften ikke aftalt, og kan enighed derom ikke opnås, træffes den nødvendige afgørelse af retten, så vidt muligt i overensstemmelse med almindelig brug på det pågældende område.
- 2) Undlader en part at udpege sin eller sine voldgiftsmænd, foretages valget af retten. Det samme gælder, hvis valg af enevoldgiftsmand eller af voldgiftsrettens formand ikke kan gennemføres på grund af uenighed.

§ 4. Indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet kan efter anmodning af en part prøves

særskilt af domstolene, så snart voldgiftsmanden er udpeget.

§ 5. Domstolene yder efter anmodning af voldgiftsretten bistand til optagelse af bevis efter retsplejelovens regler.

§ 6. Voldgiftsrettens fastsættelse af sit honorar kan efter anmodning af en part prøves særskilt af domstolene.

§ 7. En voldgiftskendelse er ugyldig i sin helhed eller for en del, såfremt

- 1) voldgiftsaftalen er ugyldig,
- 2) voldgiftsrettens sammensætning eller dens behandling af sagen ikke har været betryggende for parterne eller en af disse eller ikke har været i overensstemmelse med de regler, der var gældende for voldgiftsretten, og fravigelsen kan have været af væsentlig betydning for afgørelsen,
- 3) voldgiftsretten har overskredet sin kompetence, eller
- 4) kendelsen strider mod ufravigelige retsgrundsætninger.

§ 8. Afgørelser efter §§ 3, 4 og 6 træffes af den ret, ved hvilken sagen skulle være anlagt, såfremt voldgift ikke var aftalt, eller, hvis ingen dansk domstol herefter er kompetent, af so- og handelsretten i København.

Stk. 2. Anmodninger efter §§ 3, 4 og 6 skal fremsættes skriftligt over for retten. Parten skal samtidig lade en genpart af anmodningen forkynde for modparten og tilsende voldgiftsretten eller, hvis retten endnu ikke er trådt sammen eller er ophævet, de udpegede voldgiftsmænd en genpart. I de i § 4 nævnte tilfælde sendes tillige en genpart af anmodningen til den tredjemand eller den institution, som måtte have udpeget vedkommende voldgiftsmand.

Stk. 3. Retten fastsætter en frist, inden hvilken modparten og i givet fald andre vedkommende kan fremkomme med et skriftligt svar. Retten kan anordne mundtlig forhandling. Af-

gørelsen træffes ved kendelse. Afgørelsen er i de i § 3 nævnte tilfælde endelig.

Stk. 4. Anmodning efter §§ 4 og 6 skal fremsættes snarest muligt efter, at vedkommende voldgiftsmand er udpeget, eller efter, at voldgiftsretten har fastsat honoraret.

§ 9. Danske voldgiftskendelser kan fuldbyrdes efter retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af domme. Fuldbyrdelsesfristen regnes fra forkyndelsen af voldgiftskendelsen.

Stk. 2. Anmodning om fuldbyrdelse indgives til fogden. Anmodningen skal være skriftlig og ledsaget af en udskrift af kendelsen samt af voldgiftsaftalen, såfremt aftalen er skriftlig.

Stk. 3. Indsigelser mod voldgiftskendelsens gyldighed, der fremsættes under fuldbyrdelsen, påkendes af fogden. Fogden kan dog henvise rekvirenten til almindelig rettergang, hvis han finder, at indsigelsen ikke kan påkendes på det foreliggende grundlag.

Stk. 4. Er voldgiftskendelsen indbragt for en anden voldgiftsret eller for domtolene til prøvelse af kendelsens gyldighed, jfr. § 7, bestemmer fogden, om fuldbyrdelsen skal fremmes eller udsættes, og i forbindelse hermed, om fuldbyrdelsen eller udsættelsen skal betinges af, at der stilles sikkerhed.

§ 10. Justitsministeren kan fastsætte nærmere

regler om betingelserne for at tillægge udenlandske voldgiftskendelser bindende virkning her i landet. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler, hvorefter sådanne kendelser under forudsætning af gensidighed kan fuldbyrdes her.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte regler om international voldgift.

§ 11. Loven finder ikke anvendelse med hensyn til tvister, der i henhold til en kollektiv overenskomst eller arbejdsretslovens § 17, stk. 4, behandles efter »norm for regler for behandling af faglig strid«, der er vedtaget af fællesudvalget af 17. august 1908, eller tilsvarende regler i en kollektiv overenskomst.

Stk. 2. Loven finder endvidere ikke anvendelse med hensyn til tvister, der behandles ved husdyr- eller lærlingevoldgiftsretter eller andre voldgiftsretter, der er oprettet ved lov til afgørelse af tvister på særlige områder.

§ 12. Loven træder i kraft den 1. juli 1972.

Stk. 2. Danske Lov 1-6-1 og § 32, stk. 3, i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler ophæves.

§ 13. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som landsdelenes særlige forhold tilsiger.

Bemærkninger.

Forslaget til lov om voldgift var ledsaget af nedennævnte bemærkninger fra justitsministeriet. Under behandlingen i folketinget blev § 11, stk. 2, indføjet, men iøvrigt blev forslaget vedtaget uden ændringer.

Almindelige bemærkninger.

Ved voldgift forstås det forhold, at parterne i stedet for at lade en retstvist afgøre af domstolene enes om at overlade den endelige afgørelse af tvisten til en eller flere tredjemænd, som de selv vælger hertil, eller om hvis valg de selv træffer bestemmelse. I modsætning til, hvad der er tilfældet i de fleste andre lande, findes der ikke her i landet nogen almindelig lov om frivillig voldgift, men reglerne har stort set udviklet sig på grundlag af retspraksis og bestemmelsen i Danske Lov 1-6-1, hvorefter afgørelser truffet af voldgiftsmænd inden for fuldmagtens grænser står fast og ikke kan underkendes ved domstolene.

Justitsministeriet nedsatte i februar 1962 et udvalg med den opgave at overveje, om der måtte være grundlag for i Danmark at indføre lovgivning om voldgift, og eventuelt at fremkomme med forslag til en sådan lovgivning.

Udvalget afgav betænkning i november 1965 (nr. 414/1966). Betænkningen indeholder et udkast til lov om voldgift.

Betænkningen blev i foråret 1966 forelagt for en række myndigheder og organisationer. Der blev fra flere sider givet udtryk for tvivl om behovet for en lovgivning om frivillig voldgift. På baggrund af denne tvivl udbad justitsministeriet sig en fornyet udtalelse fra handelsministeriet, idet man fandt, at forslaget fremsættelse måtte forudsætte et stærkt ønske fra erhvervsorganisationernes side om lovens gennemførelse. Handelsministeriet meddelte efter forhandlingen med erhvervsorganisationerne, at hovedparten af organisationerne var stærkt interesseret i at få gennemført en særlig lovgivning om voldgift.

Justitsministeriet anmodede herefter retsplejerådet om en fornyet udtalelse, da rådet i sit første svar ikke havde foretaget nogen gennemgang af de enkelte bestemmelser i voldgiftsudvalgets lovudkast. Rådet fremkom efter at have gennemgået udkastet med et ændret lovudkast med bemærkninger, der er optrykt som *bilag* til lovforslaget.

Det foreliggende lovforslag svarer bortset fra enkelte sproglige ændringer ganske til retsplejerådets udkast. Det er dog ved en udtrykkelig bestemmelse i § 11 præciseret, at loven ikke finder anvendelse med hensyn til faglig voldgift.

I overensstemmelse med voldgiftsudvalgets betænkning og de indhentede udtalelser indeholder forslaget ikke en detaljeret lovgivning om voldgift. Forslaget indeholder alene nogle bestemmelser, som hidtil har været savnet i dansk ret, og som kan anses for egnede til styrkelse af voldgiftens funktioner samt forskellige grundlæggende regler, som i det væsentlige svarer til gældende ret. De vigtigste nye bestemmelser er § 2, stk. 1, hvorefter domstolene ikke, medens en voldgiftssag verserer, kan tage stilling til, om tvisten henhører under voldgiftsrettens kompetence, § 3 om bistand fra domstolene til gennemførelse af en voldgiftssag i tilfælde, hvor den ene part nægter at medvirke til behandlingen, § 9 om fuldbyrdelse af voldgiftskendelser og § 10 om fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og voldgift i internationale forhold.

Uden for lovens område falder tvister, der skal afgøres ved voldgiftsretter, der er oprettet ved særlig lov, f. eks. lærlinge- og husdyrvoldgiftsretterne og arbejdsretten, jfr. betænkningen side 7. Med hensyn til faglig voldgift henvises til forslagens § 11.

Retsplejerådets udkast, der i hovedsagen følger voldgiftsudvalgets udkast, har været forelagt for præsidenterne for højesteret, østre og vestre landsret, sø- og handelsretten i København, Københavns byret og Århus by- og herredsret, Den danske Dommerforening, Foreningen af dommerfuldmægtige i Danmark, advokatrådet, arbejdsministeriet, fiskeriministeriet, handelsministeriet, landbrugsministeriet, ministeriet for offentlige arbejder og udenrigsministeriet.

Lovforslagets gennemførelse vil ikke medføre udgifter for det offentlige eller administrative konsekvenser.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Da lovforslaget som nævnt svarer til retsplejerådets udkast, kan man i det væsentlige henvisse til bemærkningerne til dette udkast. Vedrørende enkelte af forslagens bestemmelser skal dog bemærkes.

Til § 4.

Bestemmelsen, der angår indsigelser mod en voldgiftsmands habilitet, omfatter alle medlemmer af voldgiftsretten, således også voldgiftsrettens formand (opmanden).

Til § 7.

Retsplejerådet anfører i bemærkningerne til denne bestemmelse, at domstolene kun bør tilsidesætte en voldgiftskendelse efter påstand. Dette vil utvivlsomt også være hovedreglen, men der kan dog forekomme tilfælde, hvor domstolene selv uden påstand bør tilsidesætte en kendelse, f. eks. hvis kendelsen strider mod ufravigelige retsgrundsætninger eller angår en tvist, som efter sin art ikke kan afgøres ved voldgift. Bestemmelsen i § 7 udelukker ikke en tilsidesættelse af kendelsen i sådanne tilfælde.

Bestemmelsen i nr. 2 om en voldgiftskendelses ugyldighed på grund af voldgiftsrettens sammensætning eller rettens behandling af sagen vil efter omstændighederne kunne anvendes i tilfælde af åbenbare og grove fejl med hensyn til grundlaget for kendelsen. En kendelse vil således f. eks. kunne tilsidesættes som ugyldig, hvis voldgiftsretten afgør tvisten på andet retsgrundlag end aftalt mellem parterne.

Til § 10.

Efter *stk. 1* kan justitsministeren fastsætte nærmere regler om betingelserne for at tillægge udenlandske voldgiftsafgørelser bindende virkning her i landet samt fastsætte regler, hvorefter sådanne kendelser under forudsætning af gensidighed kan fuldbyrdes her. Ved gennemførelsen af denne bestemmelse vil der være skabt det fornødne grundlag for, at Danmark kan tiltræde konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser (New York-konventionen), jfr. betænkningen side 52 ff. Ved tiltrædelsen vil der blive taget forbehold om, at konventionen kun skal finde anvendelse på anerkendelse og fuldbyrdelse af kendelser, som er afsagt i

Bilag 1

en anden kontraherende stat, og at den alene skal gælde i handelsforhold, jfr. betænkningen side 33. New York-konventionen er foruden af de i betænkningen side 34 nævnte lande ratificeret eller tiltrådt af følgende lande: Ghana, Italien, Mexico, Nigeria, Philippinerne, Syrien, Trinidad og Tobago, Tunesien og USA.

Ved gennemførelsen af bestemmelsen *stk. 2*, hvorefter justitsministeren bemyndiges til at fastsætte regler om international voldgift, vil der være skabt det fornødne grundlag for, at Danmark kan tiltræde konventionen af 21. april 1961 om international handelsvoldgift (Genevekonventionen) og europarådsaftalen af 17.

december 1962. Konventionen og aftalen er optaget som bilag 4 og 6 til betænkningen. Genevekonventionen er foruden af de i betænkningen side 34 nævnte lande ratificeret af Frankrig.

Til § 11.

I overensstemmelse med udtalelserne fra flere af de hørte myndigheder og organisationer, herunder arbejdsmarkedets hovedorganisationer, er det præciseret, at loven ikke finder anvendelse med hensyn til tvister, der skal afgøres ved faglig voldgift.

Bekendtgørelse nr. 117 af 7. marts 1973 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser og om international handelsvoldgift.

I henhold til § 10 i lov nr. 181 af 24. maj 1972 om voldgift fastsættes:

Kapitel 1.

Anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser.

§ 1. Udenlandske voldgiftskendelser har bindende virkning her i landet, hvis de angår en tvist, som efter dansk ret kan afgøres ved voldgift, og anerkendelsen ikke vil være åbenbart uforenelig med landets retsorden.

§ 2. Kendelser i tvister vedrørende handelsforhold, som har bindende virkning her i landet, og som er afsagt i et land, der har tiltrådt New York-konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, kan fuldbyrdes her i landet.

Stk. 2. Fuldbyrdelsen sker efter samme regler, som gælder for fuldbyrdelse af danske voldgiftskendelser. Fogeden kan kræve, at anmodningen om fuldbyrdelse er vedlagt en bekræftet oversættelse af kendelsen og voldgiftsaftalen.

§ 3. Anerkendelse eller fuldbyrdelse kan efter påstand nægtes, hvis:

- 1) parterne ikke har kunnet indgå voldgiftsaftalen efter loven i det land, hvori de har bopæl, eller aftalen er ugyldig efter den lov, som parterne har vedtaget for den, eller i mangel af sådan vedtagelse efter loven i det land, hvor kendelsen er afsagt,
- 2) den part, der kræver voldgiftskendelsen tilsidesat, ikke har fået behørig meddelelse om udpegningen af voldgiftsmænd eller om voldgiftssagens behandling eller af anden grund har været ude af stand til at varetage sine interesser under sagen,
- 3) voldgiftskendelsen afgør spørgsmål, som ikke er omfattet af voldgiftsaftalen; i det omfang, kendelsen tillige afgør spørgsmål, som er omfattet af voldgiftsaftalen, skal den dog anerkendes og fuldbyrdes, hvis disse

afgørelser kan udskilles fra afgørelser, der ikke er omfattet af aftalen,

- 4) voldgiftsrettens sammensætning eller dens behandling af sagen ikke har været i overensstemmelse med parternes aftale eller i mangel af sådan aftale med loven i det land, hvor voldgiften har fundet sted, eller
- 5) voldgiftskendelsen endnu ikke er blevet bindende for parterne eller er blevet tilsidesat eller suspenderet af en kompetent myndighed enten i det land, hvor kendelsen er afsagt, eller i det land, efter hvis ret kendelsen er afsagt, jfr. dog stk. 2.

Stk. 2. Har det land, i hvilket en voldgiftskendelse er blevet tilsidesat eller suspenderet, jfr. stk. 1, nr. 5, tiltrådt den europæiske konvention af 21. april 1961 om international handelsvoldgift (Genèvekonventionen), kan anerkendelse eller fuldbyrdelse kun nægtes, hvis tilsidesættelsen eller suspensionen er begrundet med en af de i stk. 1, nr. 1-4, nævnte grunde.

Kapitel 2.

International handelsvoldgift.

§ 4. Bestemmelserne i dette kapitel gælder for voldgift i handelsforhold mellem personer, selskaber eller lignende, som ved aftalens indgåelse havde bopæl eller sæde i forskellige lande, der har tiltrådt den europæiske konvention af 21. april 1961 om international handelsvoldgift (Genèvekonventionen).

Stk. 2. En voldgiftsaftale skal være underskrevet af parterne eller fremgå af en udveksling af breve, telegrammer eller fjernskrivermeddelelser. Hvis der ikke kræves skriftlighed efter lovgivningen i de lande, i hvilke parterne har bopæl eller sæde, er aftalen dog bindende, hvis den er i overensstemmelse med forskrifterne i vedkommende landes lovgivning.

Stk. 3. Et selskabs sæde er det sted, hvor den forretningsafdeling, der indgik aftalen er beliggende.

§ 5. Påhviler det parterne at udpege vold-

giftsmænd, skal dette ske inden 30 dage efter, at klageren har underrettet indklagede om, at han ønsker voldgift. Undlader en part, der har bopæl eller sæde her i landet, at udpege sin voldgiftsmand, udpeges denne, medmindre andet er aftalt, efter anmodning fra den anden part af Den Danske Nationale Komité under Det Internationale Handelskammer. Bestemmelserne i 1. og 2. pkt. gælder også for udpegningen af en stedfortræder for en tidligere udpeget voldgiftsmand.

§ 6. Hvis voldgiftsaftalen ikke indeholder regler om udpegning af voldgiftsrettens formand, foretages valget, hvis parterne ikke kan enes herom, af de udpegede voldgiftsmænd. Indeholder aftalen ikke regler om stedet for voldgiften eller om voldgiftssagens behandling, og kan enighed herom ikke opnås, træffes de nødvendige bestemmelser af voldgiftsretten.

Stk. 2. Kan der ikke opnås enighed mellem parterne om udpegning af en enevoldgiftsmand, eller kan de udpegede voldgiftsmænd ikke enes om de i stk. 1 nævnte forhold, kan klageren, hvis voldgiften i henhold til parternes aftale skal finde sted her i landet, anmode Den Danske Nationale Komité under Det Internationale Handelskammer om at træffe de nødvendige foranstaltninger. Bestemmelsen i 1. pkt. finder tilsvarende anvendelse i andre tilfælde, hvor parterne har truffet aftale om stedet for voldgiften, såfremt indklagede har bopæl eller sæde her i landet.

Stk. 3. Er det ikke aftalt, hvor voldgiften skal finde sted, kan klageren, hvis indklagede har bopæl eller sæde her i landet, anmode Den Danske Nationale Komité under Det Internationale Handelskammer eller den i Genèvekonventionens tillæg omhandlede Særlige Komité om at træffe de nødvendige foranstaltninger.

Stk. 4. Undlader klageren at udøve sine retigheder efter stk. 2 og 3, kan disse udøves af indklagede eller af voldgiftsmændene.

§ 7. Træffer Den Danske Nationale Komité under Det Internationale Handelskammer ikke inden 60 dage efter at have modtaget anmodning herom en af de i §§ 5 og 6 nævnte foranstaltninger, kan vedkommende part anmode Den Særlige Komité om at foretage det fornødne.

§ 8. Har parterne aftalt, at tvisten skal behandles ved permanent voldgiftsinstitution uden

at bestemme, ved hvilken institution voldgiften skal foregå, kan klageren, hvis parterne ikke kan enes herom, forlange en sådan institution udpeget efter reglerne i § 6.

§ 9. Er det ikke aftalt, om voldgiften skal foregå ved en permanent voldgiftsinstitution eller ved ad hoc voldgift, og kan enighed herom ikke opnås, kan klageren forlange spørgsmålet afgjort efter reglerne i § 6. Vedkommende myndighed kan enten henvise parterne til en voldgiftsinstitution eller opfordre dem til inden en fastsat frist at udpege deres voldgiftsmænd og enes om de øvrige nødvendige foranstaltninger til voldgiftens gennemførelse. Henvises parterne til ad hoc voldgift gælder reglerne i §§ 5 og 6.

§ 10. Indsigelse mod en voldgiftsrets kompetence under påberøelse af, at der ikke foreligger nogen voldgiftsaftale, eller at aftalen er ugyldig eller bortfaldet, skal fremsættes under voldgiftssagen senest ved afgivelse af svar vedrørende sagens realitet. Indsigelse om, at voldgiftsretten har overskredet sin kompetence, skal fremsættes så snart det spørgsmål, med hensyn til hvilket voldgiftsretten påstås ikke at have kompetence, rejses. Voldgiftsretten kan dog tillade, at en indsigelse fremsættes senere, hvis den finder forsinkelsen undskyldelig.

Stk. 2. Indsigelser, der ikke er fremsat inden de i stk. 1 nævnte frister, kan ikke fremsættes senere, hverken under voldgiftssagen eller under en efterfølgende retssag eller i forbindelse med kendelsens fuldbyrdelse. Voldgiftsrettens afgørelse af, om en indsigelse er fremsat for sent, kan dog prøves særskilt af domstolene.

§ 11. En parts evne til at indgå en voldgiftsaftale bedømmes efter loven i det land, hvori han har bopæl.

Stk. 2. Andre spørgsmål vedrørende en voldgiftsaftales gyldighed bedømmes efter den lov, som den efter parternes aftale skal bedømmes efter. Er der ikke truffet aftale herom, afgøres spørgsmålet efter loven i det land, hvor voldgiftskendelsen skal afsiges, eller, hvis dette sted ikke kan udpeges, efter de regler, som følger af dansk international privatret.

§ 12. Er det ikke aftalt, hvilket lands ret voldgiftsretten skal anvende ved sagens afgørelse, bestemmes dette af voldgiftsretten i overensstemmelse med de internationalprivatretnlige

regler, der gælder herom. Uanset om der foreligger en aftale eller ej, skal voldgiftsretten tage hensyn til kontraktens bestemmelser og til handels sædvaner.

Stk. 2. Voldgiftsretten skal afgøre sagen efter billighed, hvis parterne har vedtaget dette og kan gøre det efter den lov, der gælder for voldgiften.

§ 13. Voldgiftskendelsen skal begrundes, medmindre parterne udtrykkelig har vedtaget andet eller har aftalt en voldgiftsprocedure, hvorefter det ikke er sædvanligt at begrunde kendelser. I sidstnævnte tilfælde kan en part dog forlange, at kendelsen skal begrundes, såfremt anmodning herom fremsættes inden afslutningen af den mundtlige forhandling eller, hvis sagen ikke forhandles mundtligt, inden kendelsens udfærdigelse.

§ 14. Bestemmelserne i § 5, § 6, stk. 2-4, og §§ 7-9 gælder ikke i forhold mellem parter, der har bopæl eller sæde i lande, der har tiltrådt europarådsaftalen af 17. december 1962. I sådanne tilfælde skal enhver vanskelighed,

der opstår med hensyn til voldgiftsrettens sammensætning eller virksomhed, efter anmodning af den part, der har rejst sagen, indbringes for domstolene til afgørelse.

Kapitel 3.

Andre bestemmelser.

§ 15. Kan sag om en voldgiftsaftales eller en voldgiftskendelses gyldighed anlægges her i landet, og er ingen dansk domstol kompetent efter almindelige regler, kan sag anlægges ved sø- og handelsretten i København.

§ 16. Konventionsteksterne samt oplysning om, hvilke lande der har tiltrådt konventionerne, og om de forbehold, der er afgivet i forbindelse hermed, vil blive gengivet i Lovtidende C 1973.

Stk. 2. Meddelelse om yderligere ratifikationer m. v. af konventionerne vil blive givet i Lovtidende C.

§ 17. Bekendtgørelsen træder i kraft den 21. marts 1973.

Regler for behandlingen af sager ved Voldgiftsretten for bygge- og anlægsvirksomhed.

(Godkendt af Ministeriet for offentlige arbejder 3. november 1972).

§ 1. Voldgiftsretten afgør tvister mellem bygherrer, entreprenører, underentreprenører, leverandører og de til bygge- eller anlægsarbejdet knyttede teknikere, når det er aftalt, at tvisten skal afgøres i overensstemmelse med § 31 i „Almindelige betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed“, udfærdiget af Ministeriet for offentlige Arbejder d. 29. november 1972.

I andre tilfælde må parterne være enige om at ønske sagen afgjort ved voldgift efter nærværende regler.

§ 2. Voldgiftsrettens præsidium består af en formand og to andre medlemmer, som tillige med to suppleanter vælges af Højesteret blandt dennes medlemmer og for et af medlemmernes og en af suppleanternes vedkommende blandt landsretternes dommere. Valget sker for 5 år, dog at en valgt afgår, såfremt han udtræder af den ret, han ved valget var medlem af.

Voldgiftsrettens hjemsted er København.

§ 3. Begæring om nedsættelse af voldgiftsret indgives af sagens parter eller en af disse til Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed.

§ 4. Begæringen, der skal indgives skriftligt, må indeholde en tydelig angivelse af, hvad tvisten drejer sig om, og må være bilagt med den mellem parterne indgæede aftale og andre oplysninger, der sætter Voldgiftsnævnet i stand til at vælge de faglige dommere, der må anses for bedst egnede til at bedømme sagen, og til lige til at tage stilling til, om Voldgiftsnævnet bør foreslå afgørelse ved en enkelt voldgiftsmand i overensstemmelse med § 7, stk. 2.

Begæringen bør så vidt muligt have form af et klageskrift, jfr. § 10, stk. 2.

§ 5. Voldgiftsretten nedsættes af Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed og består af et af formanden for præsidiet udpeget medlem af dette som formand og to af Vold-

giftsnævnet for hvert enkelt tilfælde efter sagens beskaffenhed udmeldte faglige dommere.

Præsidiets formand kan bestemme, at en af suppleanterne i dette skal fungere som voldgiftsrettens formand.

§ 6. Dersom parterne enes derom, eller en af parterne ønsker det, suppleres retten med præsidiets to andre medlemmer.

De dermed forbundne merudgifter fordeles i forbindelse med rettens afgørelse af spørgsmålet om sagsomkostninger, hvorunder det kan bestemmes, at de udgifter, der er en følge af rettens supplerung, skal udredes af den part, der har rejst krav herom, når retten skønner, at det ikke var tilstrækkeligt begrundet at fremsætte kravet.

§ 7. Er parterne enige derom, kan Voldgiftsnævnet bestemme, at voldgiftsretten skal bestå alene af ét medlem. Parterne kan i begæringen rette henstilling til Voldgiftsnævnet herom.

Når en tvist ikke angår principielle spørgsmål og kun drejer sig om mindre beløb, og det iøvrigt skønnes hensigtsmæssigt, kan Voldgiftsnævnet foreslå parterne, at sagen skal afgøres af en enkelt voldgiftsmand. Behandles sagen af en enkelt voldgiftsmand, skal denne i regelen være en faglig dommer. Han skal i fornødent omfang konferere med formanden for voldgiftsrettens præsidium om spørgsmål af juridisk betydning.

§ 8. Så snart de faglige medlemmer af voldgiftsretten er valgt og har erklæret sig villige til at overtage hvervet, underrettes parterne ved anbefalet brev om de stedfundne valg. Samtidig tilsendes der hver af parterne et eksemplar af nærværende regler.

Indsigelse mod de valgte sagsomkostninger i den foreliggende sag må fremsættes senest 8 dage efter ovennævnte brevs modtagelse. Fremkommer en sådan indsigelse, tager Voldgiftsnævnet under overvejelse om indsigelsen findes begrundet, og udmelder i bekræftende fald et andet medlem af voldgiftsretten.

§ 9. Parterne har pligt til at stille sikkerhed for alle udgifter, som voldgiften skønnes at ville foranledige, herunder en afgift til Voldgiftsnævnet til dækning af udgifterne ved behandlingen af sagen.

Så snart sagens økonomiske omfang er fastlagt, træffer Voldgiftsnævnet bestemmelse om, hvor stor denne sikkerhed bør være, og om sikkerhedens art. Der vil sædvanligvis blive forlangt samme sikkerhedsstilling af begge parter. Sikkerheden må stilles straks. Viser sagens omfang sig senere at være større end oprindelig antaget, kan Voldgiftsnævnet forlange, at sikkerhedens størrelse forhøjes.

§ 10. Såfremt begæringen om nedsættelse af voldgiftsretten ikke har form af et klageskrift, skal dette indleveres til Voldgiftsnævnet senest 4 uger efter, at meddelelse om voldgiftsrettens nedsættelse er tilgået klageren.

Klageskriftet skal indeholde klagerens påstand, en fremstilling af de kendsgerninger, hvorpå påstanden støttes, og en angivelse af de dokumenter, klageren agter at påberåbe sig. Dokumenterne skal være bilagt. Klageskriftet og de dette vedlagte bilag skal indsendes i 5 eksemplarer, hvoraf et vil blive videresendt til indklagede.

I tilfælde, hvor voldgiftsretten består af en enkelt dommer, nedsættes antallet af eksemplarer til 3, og ved 5-mands sager forhøjes det til 7.

§ 11. Når klageskrift med bilag af Voldgiftsnævnet fremsendes til indklagede, gives der denne en frist, inden hvilken han skal fremkomme med sit svarskrift og de bilag, han vil påberåbe sig, i et tilsvarende antal eksemplarer.

§ 12. Parterne kan yderligere udveksle replik og duplik, inden sagen berammes til mundtlig forhandling. Også disse skriftlige indlæg skal afgives inden en af voldgiftsretten i det enkelte tilfælde fastsat frist.

§ 13. Såfremt en part ikke er i stand til at overholde en i henhold §§ 10–12 fastsat frist, må han i god tid inden fristens udløb fremsende en motiveret anmodning om fristforlængelse til et bestemt senere tidspunkt.

Voldgiftsretten tager, eventuelt efter at have indhentet en udtalelse fra modparten, stilling til, om anmodningen helt eller delvis kan imødekommes.

§ 14. Alle originaldokumenter, tegninger og lignende har parterne krav på at få tilbageleveret, når sagen er endelig afsluttet, og udgifterne ved voldgiftssagen er betalt, jfr. § 28. Alt andet i sagen fremlagt, særlig alle sagsfrestillinger og erklæringer sagen vedrørende, bliver Voldgiftsnævnets ejendom. Af alle aktstykker, som kan fordres tilbageleveret, kan Voldgiftsnævnet forlange bekræftede genparter.

§ 15. Såfremt parterne eller en af disse måtte anse det for ønskeligt, at voldgiftsretten, eventuelt alene de faglige dommere, foretager besigtigelse af det byggeri eller anlæg, hvorom sagen drejer sig, allerede under sagens forberedelse, må der fremsættes skriftlig begrundet anmodning herom.

Ansens anmodningen efter indhentet udtalelse fra modparten for velbegrunnet, vil voldgiftsretten foretage sådan besigtigelse. Efter begæring vil voldgiftsretten være villig til at overveje, om og i hvilket omfang de faglige dommere uden præjudice for sagens bedømmelse vil kunne afgive udtalelser til parterne om de kendsgerninger, de måtte konstatere under besigtigelsen.

§ 16. Skulle en part efter sagens særlige beskaffenhed anse syn og skøn ved andre end voldgiftsrettens faglige medlemmer for nødvendigt, kan voldgiftsretten, efter at modparten har haft lejlighed til at udtale sig herom, undtagelsesvis meddele tilladelse hertil.

§ 17. Voldgiftsretten har ret til på ethvert tidspunkt under sagen at mægle forlig.

§ 18. Når parterne har haft lejlighed til at udtale sig og til at tilvejebringe de nødvendige oplysninger, berammer voldgiftsretten en mundtlig forhandling.

Såfremt dette findes hensigtsmæssigt, kan voldgiftsretten dog efter at have indhentet parternes udtalelse herom bestemme, at sagen skal forhandles skriftligt.

§ 19. Parterne bør sørge for, at personer, der kan give oplysning i sagen, kommer til stede ved den mundtlige forhandling og er pligtige i god tid for retsmødet at meddele voldgiftsretten og modparten, hvem der moder som partsrepræsentanter, og hvem der agtes afhørt som vidner.

Voldgiftsretten kan, når dette må anses for-

nødent til sagens oplysning, fordrer, at parterne giver personligt møde, hvis dette ikke vil medføre uforholdsmæssige vanskeligheder eller udgifter, og at parterne gør deres til, at personer, som har haft med den foreliggende sag at gøre, afgiver vidneforklaring for voldgiftsretten.

§ 20. Den mundtlige forhandling finder sædvanligvis sted på voldgiftsrettens sæde, men kan finde sted på et andet, med parterne aftalt sted, hvor dette måtte være praktisk, f. eks. når der efter parternes begæring eller på rettens initiativ skal foretages besigtigelse i forbindelse med den mundtlige forhandling.

§ 21. Voldgiftsretten kan selv indhente oplysninger og anstille undersøgelser til brug for sagens afgørelse. Herom underrettes parterne, og der gives dem lejlighed til at udtale sig.

§ 22. Under forhandlingerne for voldgiftsretten fører dennes sekretær en af Voldgiftsnævnet autoriseret protokol.

I protokollen indføres oplysning om de i hver enkelt sag afholdte forhandlingsmøder med angivelse af tid og sted for mødet samt de i mødet deltagende personer og endvidere de i hver enkelt sag afsagte kendelser eller indgåede forlig. Voldgiftsretten bestemmer, i hvilket omfang der i protokollen skal optages referat af de mundtlige forhandlinger.

Parterne kan fordrer udskrift af, hvad der er tilført protokollen.

§ 23. Når voldgiftsretten finder, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, eller at der i alt fald er givet parterne tilstrækkelig tid til at varetage deres tarv, bliver sagen at optage til påkendelse. Såfremt voldgiftsretten, efter at sagen således er optaget, kommer til det resultat, at der mangler oplysninger, som måtte anses for ønskelige ved sagens afgørelse, genoptager den sagens forhandling. Herom underrettes sagens parter, og der gives dem lejlighed til at søge de manglende oplysninger tilvejebragt. Hvis voldgiftsretten selv skaffer yderligere oplysninger, gælder det i § 21, 2. pkt. anførte.

§ 24. Såfremt nogen af parterne ved at udeblive eller på anden måde skulle vise sig uvillig til at medvirke til sagens oplysning, må han finde sig i, at sagen afgøres på grundlag af det af den anden part oplyste eller anførte og af de oplysninger, voldgiftsretten selv måtte have tilvejebragt.

§ 25. Kendelsen afsiges snarest, så vidt muligt senest 4 uger efter den endelige optagelse af sagen til påkendelse. Kendelsen skal indeholde en afgørelse af de omtvistede punkter, ligesom der også i kendelsen skal træffes bestemmelse om, hvorledes der bliver at forholde med udredelsen af de ved voldgiften foranledigede udgifter.

§ 26. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem voldgiftsrettens medlemmer afgøres sagen efter flertallet af stemmer.

Voldgiftsrettens medlemmer kan fordrer, at kendelsen indeholder oplysning om de forskellige meninger under afstemningen.

§ 27. Voldgiftsnævnet kan efter indstilling af voldgiftsretten bestemme, at afsagte kendelser skal offentliggøres i faglige blade, sædvanligvis uden angivelse af navne.

§ 28. Efter voldgiftssagens afslutning indsender voldgiftsretten til Voldgiftsnævnet regning på de ved voldgiften foranledigede udgifter. Størrelsen af honorarer til voldgiftsmændene skal godkendes af Voldgiftsnævnet, som derefter foretager en opgørelse af den samlede udgift ved voldgiftssagen, herunder den i § 9, stk. 1, nævnte afgift, og afregner med parterne.

For betalingen af den samlede udgift hæfter parterne solidarisk uden hensyn til, hvorledes udgifterne er fordelt ved kendelsen, eller om beløbet måtte overstige den stillede sikkerhed. Den af parterne, der herved mulig kommer til at betale for den anden, har da regres til denne.

§ 29. Kendelsen er endelig og bindende for parterne.

*Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed,
den 21. september 1972.*

Regler for behandling af sager ved Den Almindelige Voldgiftsret i Danmark

§ 1

Voldgiftsretten afgør tvister, hvor parterne har aftalt, at sagen indbringes for denne voldgiftsret.

§ 2

Voldgiftsrettens hjemsted er København.

Voldgiftsretten administreres af Det Danske Voldgiftsinstitut (Copenhagen Arbitration), der således forestår voldgiftsrettens sekretariat.

§ 3

Begæring om nedvættelse af voldgiftsret indgives af sagens parter eller en af disse til Det Danske Voldgiftsinstitut i København. Om begæringens indgivelse underretter instituttet straks de indklagede parter.

§ 4

Al korrespondance mellem voldgiftsretten og parterne foregår gennem sekretariatet.

Alle meddelelser og forkyndelser fra instituttet eller voldgiftsretten skal anses for gyldigt modtaget af en part, når de er fremsendt med anbefalet post til en parts adresse eller sidst kendte adresse.

§ 5

Begæringen, der skal indgives skriftligt, må indeholde en tydelig angivelse af, hvad tvisten drejer sig om, og må være bilagt den mellem parterne indgåede aftale og andre oplysninger, der sætter instituttet i stand til at vælge de dommere, der må anses for bedst egnede til at bedømme sagen, og tillige at tage stilling til, om instituttet bør foreslå afgørelse ved en enkelt voldgiftsmand i overensstemmelse med § 7, stk. 2.

En af parterne vedtaget voldgiftsklausul, der indeholder henvisning til »Det Danske Voldgiftsinstitut (Copenhagen Arbitration)«, »Den Internationale Voldgiftsret i København« eller »Den Almindelige Voldgiftsret i Danmark«, betragtes som en vedtagelse af voldgift i henhold til de til enhver tid af instituttet for dets voldgiftsretter fastsatte procesregler.

Hvor voldgift er vedtaget, jfr. § 1, skal voldgiftsretten gennemføre sagen, uanset om den ene part nægter at deltage i sagens behandling eller udebliver.

Voldgiftsretten afgør selv sin kompetance og således også ethvert spørgsmål om den grundlæggende voldgiftsklausuls gyldighed.

Voldgiftsretten skal anses at bevare sin kompetance, uanset om den kontrakt, hvori voldgiftsklausulen findes, af en part hævdes at være eller af voldgiftsretten anses for at være ugyldig, i hvilket sidste tilfælde voldgiftsretten skal være kompetent til at fastlægge retsvirkningerne heraf for parterne.

Såfremt en part – enten for voldgiftssagens anlæg eller under voldgiftssagens gang – måtte anmode de ordinære domstole eller andre judicielle myndigheder om at nedlægge forbud, foretage arrest eller gennemføre andre foreløbige rets skridt, anses han ikke berøvet at have frafaldet sin ret til at få sagen behandlet ved voldgift. Institutet skal underrettes om sådanne skridt.

§ 6

Voldgiftsretten nedsættes af Det Danske Voldgiftsinstitut i København og består – med mindre andet er aftalt mellem parterne – normalt af 3 medlemmer, hvor formanden er jurist. Medlemmerne skal nyde almindelig anerkendelse indenfor deres felt.

Dersom parterne enes derom, eller instituttet efter en parts begæring måtte finde det rimeligt, kan retten suppleres med to yderligere medlemmer.

§ 7

Voldgiftsretten består alene af ét medlem, hvis parterne er enige herom. Parterne kan i begæringen rette henstilling til instituttet om udpegning af en enevoldgiftsmand.

Når tvisten ikke angår principielle spørgsmål og kun drejer sig om mindre beløb, og det i øvrigt skønnes hensigtsmæssigt, kan instituttet foreslå parterne, at sagen skal afgøres af en enevoldgiftsmand.

Behandles sagen af en enevoldgiftsmand, kan han i fornødent omfang konferere med formanden for voldgiftsinstitutets bestyrelse om spørgsmål af juridisk betydning, såfremt han ikke selv er jurist.

§ 8

Indeholder parternes aftale en bestemmelse om, at hver part udpeger ét medlem og instituttet ét medlem, er det af instituttet udpegede medlem formand.

Parterne må, inden 30 dage efter at klageskrift er indgivet, frekomme med navn og adresse på de af dem valgte medlemmer af voldgiftsretten.

Undlader en af parterne at udpege et medlem, udpeges dette medlem af instituttet.

§ 9

Så snart medlemmerne af voldgiftsretten er valgt og har erklæret sig villige til at overtage hvervet, underrettes parterne ved anbefalet brev om de stedfundne valg. Samtidig tilsendes der hver af parterne et eksemplar af nærværende regler.

§ 10

Hver af parterne kan rejse indsigelse mod et voldgiftsretsmedlems habilitet. Sådan indsigelse må rejses overfor instituttet inden 14 dage efter, at parten er kommet til kundskab om den pågældendes udpegning eller dog inden 14 dage efter, at parten er kommet til kundskab om de omstændigheder, hvorpå påstanden om inhabilitet grundes. Institutets bestyrelse tager stilling til, om en habilitetsindsigelse bør imødekommes. I bekræftende fald samt hvor et medlem måtte fratræde af andre grunde udpeges et nyt medlem.

Voldgiftsretten afgør i hvilket omfang procesforhandlinger skal gå om.

§ 11

Parterne har pligt til at stille sikkerhed for alle udgifter, som voldgiften skønnes at ville foranledige, herunder en afgift

til Det Danske Voldgiftsinstitut til dækning af udgifterne ved behandlingen af sagen.

Så snart sagens omfang er fastlagt, træffer instituttet bestemmelse om, hvor stor denne sikkerhed bør være og om sikkerhedens art. Der vil sædvanligvis blive forlangt samme sikkerhedsstillelse af begge parter. Sikkerheden må stilles straks. Viser sagens omfang sig senere at være større end oprindelig antaget, kan instituttet forlange, at sikkerhedens størrelse forhøjes.

§ 12

Såfremt begæringen om nedsættelse af voldgiftsretten ikke har form af et klageskrift, skal dette indleveres til instituttet senest 4 uger efter, at meddelelse om voldgiftsrettens nedsættelse er tilgået klageren.

Klageskriftet skal indeholde klagerens påstand, en fremsstilling af de kendsgerninger, hvorpå påstanden støttes, og en angivelse af de dokumenter, klageren agter at påberåbe sig. Dokumenterne skal være bilagt. Klageskriftet og de dette vedlagte bilag skal indsendes i 5 eksemplarer, hvoraf et vil blive videreendt til indklagede.

I tilfælde, hvor voldgiftsretten består af en enkelt dommer, nedsættes antallet af eksemplarer til 3, og ved 5-mands sager forhøjes det til 7.

§ 13

Når klageskrift med bilag af instituttet fremsendes til indklagede, gives der denne en frist, inden hvilken han skal fremkomme med sit svarskrift og de bilag, han vil påberåbe sig. I et tilsvarende antal eksemplarer.

Modkrav skal specificeres i svarskriftet eller i en eventuel duplik med angivelse af de omstændigheder, hvorpå modkravet støttes. Den part, overfor hvem modkrav fremsættes, skal have en passende frist til at svare skriftligt herpå i replikken eller et selvstændigt yderligere processkrift. Når modkrav er skriftligt fremsat, kan den part, der har fremsat det, kræve modkravet behandlet af voldgiftsretten, selv om den anden part skulle hæve sagen.

§ 14

Parterne kan yderligere udveksle replik og duplik, inden sagen berammes til mundtlig forhandling. Disse skriftlige indlæg skal afgives inden en af voldgiftsretten i det enkelte tilfælde fastsat frist.

De af klageren i klageskriftet og i replikken nedlagte påstande kan efter skriftvekslingens slutning ikke udvides uden modpartens samtykke, medmindre voldgiftsretten undtagelsesvis måtte tillade dette, hvor den finder, at overvejende hensyn til klageren taler for at tillade udvidelse af påstanden, og det tillige findes undskyldeligt, at klageren ikke har gjort dette inden skriftvekslingens slutning. Tilsvarende gælder om indklagedes adgang til at udvide sin påstand eller til at fremsætte modkrav efter skriftvekslingens slutning.

Anbringender eller indsigelser, som ikke er fremsat inden skriftvekslingens slutning, kan kun gøres gældende med modpartens samtykke eller voldgiftsrettens tilladelse, som gives under samme betingelser som anført i stk. 2.

Ved skriftvekslingens slutning forstås:

- a) indklagedes afgivelse af svarskrift, såfremt klageren frafalder replik, eller udløb af fristen for afgivelse af svarskrift,
- b) indklagedes afgivelse af duplik eller udløbet af den herfor fastsatte frist, såfremt klageren har afgivet replik,
- c) voldgiftsrettens konstatering af, at skriftvekslingen er afsluttet, hvor voldgiftsretten undtagelsesvis måtte have tilladt parterne at afgive mere end to processindlæg for hver part.

Hvor en part senere end 2 uger forud for den mundtlige voldgiftsforhandling har modtaget meddelelse om afhøring af et vidne eller kopi af et dokument, der ønskes påberåbt som bevis, afgør voldgiftsretten, om den mundtlige forhandling desuagtet skal gennemføres til det oprindelige fastsatte tidspunkt, eller om forhandlingen skal udsættes mod den bevisbegærende parts betaling af de herved forvaldte udgifter, eller om der under sagens behandling skal bortses fra det for sent anmeldte bevismiddel.

§ 15

Såfremt en part ikke er i stand til at overholde en i henhold til §§ 12–14 fastsat frist, må han i god tid inden fristens udløb fremsende en motiveret anmodning om fristforlængelse til et bestemt senere tidspunkt.

Instituttet – eller såfremt der er nedsat en voldgiftsret, da denne – tager, eventuelt efter at have mæhtet en udtalelse fra modparten, stilling til, om anmodningen helt eller delvis kan imødekommes.

§ 16

Alle originaldokumenter, tegninger og lignende har parterne krav på at få tilbageleveret, når sagen er endelig afsluttet, og udgifterne ved voldgiftsagen er betalt, jfr. § 27. Alt andet i sagen fremlagt, særlig alle sagsfremsstillinger og erklæringer sagen vedrørende, bliver Det Danske Voldgiftsinstituts ejendom. Af alle aktskytninger, som kan fordres tilbageleveret, kan instituttet forlange bekræftede genparter.

§ 17

Såfremt parterne eller en af disse måtte anse det for ønskeligt, at voldgiftsretten, eventuelt alene dens sagkyndige medlemmer, foretager besigtigelse af sagsgenstanden, allerede under sagens forberedelse, må der fremsættes skriftlig begrundet anmodning herom.

Anses anmodningen efter indhentet udtalelse fra modparten for velbegrunder, vil voldgiftsretten foretage sådan besigtigelse. Efter begæring vil voldgiftsretten være villig til at overveje, om og i hvilket omfang de sagkyndige medlemmer uden præjudice for sagens bedømmelse vil kunne afgive udtalelser til parterne om de kendsgerninger, de måtte konstatere under besigtigelsen.

§ 18

Skulle en part efter sagens særlige beskaffenhed anse syn og skøn ved andre end voldgiftsrettens sagkyndige medlemmer for nødvendigt, kan voldgiftsretten, efter at modparten har haft lejlighed til at udtale sig herom, meddele tilladelse hertil og udmelde syn og skøn.

Voldgiftsretten har ret til på ethvert tidspunkt under sagen at mægle forlig.

§ 19

Når parterne har haft lejlighed til at udtale sig og til at tilvejebringe de nødvendige oplysninger, berammer voldgiftsretten en mundtlig forhandling.

Såfremt dette findes hensigtsmæssigt, kan voldgiftsretten dog efter at have indhentet parternes udtalelse herom bestemme, at sagen skal forhandles skriftligt.

§ 20

Voldgiftsretten kan, når dette må anses fornødent til sagens oplysning, fordrer, at parterne giver personligt møde, hvis dette ikke vil medføre uforholdsmæssige vanskeligheder eller ud-

gifter, og at parterne gør deres til, at personer, som har haft med den foreliggende sag at gøre, afgiver vidneforklaring for voldgiftsretten.

§ 21

Den mundtlige forhandling finder sædvanligvis sted på voldgiftsrettens sæde, men kan finde sted på et andet, med parterne aftalt sted, hvor dette måtte være praktisk.

§ 22

Under forhandlingerne for voldgiftsretten føres en af instituttet autoriseret protokol.

I protokollen indføres oplysning om de i hver enkelt sag afholdte forhandlingsmøder med angivelse af tid og sted for mødet, de i mødet deltagende personer og de af parterne nedlagte påstande samt de i hver enkelt sag afsagte kendelser eller indgåede forlig. Voldgiftsretten bestemmer, i hvilket omfang der i protokollen skal optages referat af de mundtlige forhandlinger.

Parterne kan fordre udskrift af, hvad der er tilført protokollen.

§ 23

Når voldgiftsretten finder, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, eller at der i alt fald er givet parterne tilstrækkelig tid til at varetage deres tarv, bliver sagen at optage til påkendelse.

§ 24

Såfremt nogen af parterne ved at udeblive eller på anden måde skulle vise sig uvillig til at medvirke til sagens oplysning, må han finde sig i, at sagen afgøres på grundlag af den eller de foreliggende sagsfremstillinger og sagens øvrige oplysninger.

§ 25

Kendelsen afsiges snarest, så vidt muligt senest 4 uger efter den endelige optagelse af sagen til påkendelse. Kendelsen skal indeholde en afgørelse af de omtvistede punkter, ligesom

der også i kendelsen skal træffes bestemmelse om, hvorledes der bliver at forholde med udredelsen af de ved voldgiften foranledigede udgifter. Voldgiftsretten kan pålægge en part at betale sagsomkostninger til den anden part.

§ 26

I tilfælde af uoverensstemmelse mellem voldgiftsrettens medlemmer afgøres sagen efter flertallet af stemmer.

§ 27

Efter voldgiftssagens afslutning indsender voldgiftsretten til instituttet regning på de ved voldgiften foranledigede udgifter.

Størrelsen af honorarer til voldgiftsrettens medlemmer skal godkendes af instituttet, som derefter foretager en opgørelse af den samlede udgift ved voldgiftssagen, herunder den i § 11, stk. 1, nævnte afgift, og afregner med parterne.

For betalingen af den samlede udgift hæfter parterne solidarisk uden hensyn til, hvorledes udgifterne er fordelt ved kendelsen, eller om beløbet måtte overstige den siiliede sikkerhed. Den af parterne, der herved mulig kommer til at betale for den anden, har da regres til denne.

§ 28

Kendelsen er endelig og bindende for parterne og eksegibet i medfør af reglerne i lov nr. 181 af 24. maj 1972 om voldgift.

§ 29

Instituttet opbevarer kendelser og de for voldgiftsrettens indgåede forlig i instituttets arkiv i mindst 20 år.

Vedtaget af Det Danske Voldgiftsinstitut
(Copenhagen Arbitration)

København, den 28.10.1981

Regler for behandling af sager ved Den Internationale Voldgiftsret i København

§ 1

Voldgiftsretten afgør tvister, hvor parterne har aftalt, at sagen indbringes for denne voldgiftsret.

§ 2

Voldgiftsrettens hjemsted er København. Voldgiftsretten administreres af Det Danske Voldgiftsinstitut (Copenhagen Arbitration), der således forestår voldgiftsrettens sekretariat.

§ 3

Begæring om nedsættelse af voldgiftsret indgives af sagens parter eller en af disse til Det Danske Voldgiftsinstitut i København. Om begæringens indgivelse underrettes voldgiftsrettens sekretariat straks de indklagede parter.

§ 4

Al korrespondance mellem voldgiftsretten og parterne foregår gennem sekretariatet.

Alle meddelelser og forkyndelser fra instituttet eller voldgiftsretten skal anses for gyldigt modtaget af en part, når de er fremsendt med anbefalet post til en parts adresse eller sidst kendte adresse.

§ 5

Begæringen, der skal indgives skriftligt, må indeholde en tydelig angivelse af, hvad tvisten drejer sig om, og må være bilagt den mellem parterne indgåede aftale og andre oplysninger, der sætter voldgiftsinstituttet i stand til at vælge de dommere, der må anses for bedst egnede til at bedømme sagen, og tillige at tage stilling til, om der bør foreslås afgørelse ved en enkelt voldgiftsmand i overensstemmelse med § 7.

En af parterne vedtaget voldgiftsklausul, der indeholder henvisning til »Det Danske Voldgiftsinstitut (Copenhagen Arbitration)«, »Den Internationale Voldgiftsret i København« eller »Den Almindelige Voldgiftsret i Danmark«, betragtes som en vedtagelse af voldgift i henhold til de til enhver tid af instituttet for dets voldgiftsretter fastsatte procesregler.

Hvor voldgift er vedtaget, jfr. § 1, skal voldgiftsretten gennemføre sagen, uanset om den ene part nægter at deltage i sagens behandling eller udebliver.

Voldgiftsretten afgør selv sin kompetance og således også ethvert spørgsmål om den grundlæggende voldgiftsklausuls gyldighed.

Voldgiftsretten skal anses at bevare sin kompetance, uanset den kontrakt, hvori voldgiftsklausulen findes, af en part hævdes at være eller af voldgiftsretten anses for at være ugyldig, i hvilket sidste tilfælde voldgiftsretten skal være kompetent til at fastlægge retsvirkningerne heraf for parterne.

Såfremt en part – enten for voldgiftssagens anlæg eller under voldgiftssagens gang – måtte anmode de ordinære domstole eller andre judicielle myndigheder om at nedlægge forbud, foretage arrest eller gennemføre andre foreløbige retskridt, anses han ikke derved at have frafaldet sin ret til at få sagen behandlet ved voldgift. Instituttet skal underrettes om sådanne skridt.

§ 6

Voldgiftsretten nedsættes af Det Danske Voldgiftsinstitut i København og består – med mindre andet er aftalt mellem parterne – normalt af 3 medlemmer, hvor formanden er jurist. Medlemmerne skal nyde almindelig anerkendelse indenfor deres felt og beherske sproget. Jfr. § 26.

Dersom parterne enes derom, eller instituttet efter en parts begæring måtte finde det rimeligt, kan retten suppleres med to yderligere medlemmer.

§ 7

Voldgiftsretten består alene af et medlem, hvis parterne er enige herom. Parterne kan i begæringen rette henstilling til instituttet om udpegning af en enevoldgiftsmand.

Når tvisten ikke angår principielle spørgsmål og kun drejer sig om mindre beløb, og det i øvrigt skønnes hensigtsmæssigt, kan instituttet foreslå parterne, at sagen skal afgøres af en enevoldgiftsmand.

§ 8

Indeholder parternes aftale en bestemmelse om, at hver part udpeger ét medlem og instituttet et medlem, er det af instituttet udpegede medlem formand.

Parterne må, inden 30 dage efter klageskrift er indgivet, fremkomme med navn og adresse på de af dem valgte medlemmer af voldgiftsretten.

Undlader en af parterne at udpege et medlem, udpeges dette medlem af instituttet.

§ 9

Så snart medlemmerne af voldgiftsretten er valgt og har erklæret sig villige til at overtage hvervet, underrettes parterne ved anbefalet brev om de stedfundne valg. Samtidig tilsendes der hver af parterne et eksemplar af nærværende regler.

§ 10

Hver af parterne kan rejse indsigelse mod et voldgiftsretsmedlems habilitet. Sådant indsigelse må rejses overfor instituttet inden 14 dage efter, at parterne er kommet til kundskab om den pågældendes udpegning eller dog inden 14 dage efter, at parterne er kommet til kundskab om de omstændigheder, hvorpå påstanden om inhabilitet grundes. Instituttets bestyrelse tager stilling til, om en habilitetsindsigelse bør imødekommes. I bekræftende fald, samt hvor et medlem måtte fratræde af andre grunde, udpeges et nyt medlem. Voldgiftsretten afgør i hvilket omfang procesforhandlingerne skal gå om.

§ 11

Parterne har pligt til at stille sikkerhed for alle udgifter, som voldgiften skønnes at ville foranledige, herunder en afgift til Det Danske Voldgiftsinstitut til dækning af udgifterne ved behandlingen af sagen.

Så snart sagens omfang er fastlagt, træffer instituttet bestemmelse om, hvor stor denne sikkerhed bør være og om sikkerhedens art. Der vil sædvanligvis blive forlangt samme sik-

kerhedsstillelse af begge parter. Sikkerheden må stilles straks. Viser sagens omfang sig senere at være større end oprindelig antaget, kan instituttet forlange, at sikkerhedens størrelse forhøjes.

§ 12

Såfremt begæringen om nedsættelse af voldgiftsretten ikke har form af et klageskrift, skal dette indleveres til instituttet senest 4 uger efter, at meddelelse om voldgiftsrettens nedsættelse er tilgået klageren.

Klageskriftet skal indeholde klagerens påstand, en fremstilling af de kendsgerninger, hvorpå påstanden støttes, og en angivelse af de dokumenter, klageren agter at påberåbe sig. Dokumenterne skal være bilagt. Klageskriftet og de dette vedlagte bilag skal indsendes i normalt 5 eksemplarer, hvoraf et vil blive videresendt til indklagede.

I tilfælde, hvor voldgiftsretten består af en enkelt dommer, nedsættes antallet af eksemplarer til 3, og ved 5-mands sager forhøjes det til 7.

§ 13

Når klageskrift med bilag af instituttet fremsendes til indklagede, gives der denne en frist, inden hvilken han skal fremkomme med sit svarskrift og de bilag, han vil påberåbe sig, i et tilsvarende antal eksemplarer.

Modkrav skal specificeres i svarskriftet eller i en eventuel duplik med angivelse af de omstændigheder, hvorpå modkravet støttes. Den part, overfor hvem modkrav fremsættes, skal have en passende frist til at svare skriftligt herpå i replikken eller et selvstændigt yderligere processkrift. Når modkrav er skriftligt fremsat, kan den part, der har fremsat det, kræve modkravet behandlet af voldgiftsretten, selv om den anden part skulle have sagen.

§ 14

Parterne kan yderligere udveksle replik og duplik, inden sagen berammes til mundtlig forhandling. Disse skriftlige indlæg skal afgives inden en af voldgiftsretten i det enkelte tilfælde fastsat frist.

De af klageren i klageskriftet og i replikken nedlagte påstande kan efter skriftvekslingens slutning ikke udvides uden modpartens samtykke, medmindre voldgiftsretten undtagelsesvis måtte tillade dette, hvor den finder, at overvejende hensyn til klageren taler for at tillade udvidelse af påstanden, og det tillige findes undskyldeligt, at klageren ikke har gjort dette inden skriftvekslingens slutning. Tilsvarende gælder om indklagedes adgang til at udvide sin påstand eller til at fremsætte modkrav efter skriftvekslingens slutning.

Anbringender eller indsigelser, som ikke er fremsat inden skriftvekslingens slutning, kan kun gøres gældende med modpartens samtykke eller voldgiftsrettens tilladelse, som kan gives under samme betingelser som anført i stk. 2.

Ved skriftvekslingens slutning forstås:

- indklagedes afgivelse af svarskrift, såfremt klageren frafalder replik, eller udløb af fristen for afgivelse af svarskrift,
- indklagedes afgivelse af duplik eller udløbet af den herfor fastsatte frist, såfremt klageren har afgivet replik,
- voldgiftsrettens konstatering af, at skriftvekslingen er afsluttet, hvor voldgiftsretten undtagelsesvis måtte have tilladt parterne at afgive mere end to processindlæg for hver part.

Hvor en part senere end 4 uger forud for den mundtlige voldgiftsforhandling har modtaget meddelelse om afhøring af

et vidne eller kopi af et dokument, der ønskes påberåbt som bevis, afgør voldgiftsretten, om den mundtlige forhandling desuagtet skal gennemføres til det oprindelig fastsatte tidspunkt, eller om forhandlingen skal udsættes mod den bevisgørende parts betaling af de herved forvoldte udgifter, eller om der under sagens behandling skal bortses fra det for sent anmeldte bevismiddel.

§ 15

Såfremt en part ikke er i stand til at overholde en i henhold til §§ 12–14 fastsat frist, må han i god tid inden fristens udløb fremsende en motiveret anmodning om fristforlængelse til et bestemt senere tidspunkt.

Instituttet – eller såfremt der er nedsat en voldgiftsret, da denne – tager, eventuelt efter at have indhentet en udtalelse fra modparten, stilling til, om anmodningen helt eller delvis kan imødekommes.

§ 16

Alle originaldokumenter, tegninger og lignende har parterne krav på at få tilbageleveret, når sagen er endelig afsluttet, og udgifterne ved voldgiftsagen er betalt, jfr. § 27. Alt andet i sagen fremlagt, særlig alle sagsfremstillinger og erklæringer sagen vedrørende, bliver Det Danske Voldgiftsinstituts ejendom. Af alle aktstykker, som kan fordres tilbageleveret, kan instituttet forlange bekræftede genparter.

§ 17

Såfremt parterne eller en af disse måtte anse det for ønskeligt, at voldgiftsretten, eventuelt alene dens sagkyndige medlemmer, foretager besigtigelse af sagsgenstanden allerede under sagens forberedelse, må der fremsættes skriftlig begrundet anmodning herom.

Anses anmodningen efter indhentet udtalelse fra modparten for velbegrundet, vil voldgiftsretten foretage sådan besigtigelse. Efter begæring vil voldgiftsretten være villig til at overveje, om og i hvilket omfang de sagkyndige medlemmer uden præjudice for sagens bedømmelse vil kunne afgive udtalelser til parterne om de kendsgerninger, de måtte konstatere under besigtigelsen.

§ 18

Skulle en part efter sagens særlige beskaffenhed anse syn og skøn ved andre end voldgiftsrettens sagkyndige medlemmer for nødvendigt, kan voldgiftsretten, efter at modparten har haft lejlighed til at udtale sig herom, meddele tilladelse hertil og udmelde syn og skøn.

§ 19

Når parterne har haft lejlighed til at udtale sig og til at tilvejebringe de nødvendige oplysninger, berammer voldgiftsretten en mundtlig forhandling.

Såfremt dette findes hensigtsmæssigt, kan voldgiftsretten dog efter at have indhentet parternes udtalelse herom bestemme, at sagen skal forhandles skriftligt.

§ 20

Voldgiftsretten kan, når dette må anses forøødent til sagens oplysning, fordrer, at parterne giver personligt møde, hvis dette ikke vil medføre uforholdsmæssige vanskeligheder eller udgifter, og at parterne gør deres til, at personer, som har haft med den foreliggende sag at gøre, afgiver vidneforklaring for voldgiftsretten.

Bilag 5

§ 21

Den mundtlige forhandling finder sædvanligvis sted på voldgiftsrettens sæde, men kan finde sted på et andet, med parterne aftalt sted, hvor dette måtte være praktisk.

§ 22

Under forhandlingerne før voldgiftsretten føres en af instituttet autoriseret protokol.

I protokollen indføres oplysning om de i hver enkelt sag afholdte forhandlingsmøder med angivelse af tid og sted for mødet, de i mødet deltagende personer og de af parterne nedlagte påstande samt de i hver enkelt sag afsagte kendelser eller indgæde forlig. Voldgiftsretten bestemmer, i hvilket omfang der i protokollen skal optages referat af de mundtlige forhandlinger.

Parterne kan fordrø udskrift af, hvad der er tilført protokollen.

§ 23

Når voldgiftsretten finder, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, eller at der i alt fald er givet parterne tilstrækkelig tid til at varetage deres tarv, bliver sagen at optage til påkendelse.

§ 24

Såfremt nogen af parterne ved at udeblive eller på anden måde skulle vise sig uvillig til at medvirke til sagens oplysning, må han finde sig i, at sagen afgøres på grundlag af den eller de foreliggende sagsfremstillinger og sagens øvrige oplysninger.

§ 25

Kendelsen afsiges snarest, så vidt muligt senest 3 måneder efter den endelige optagelse af sagen til påkendelse. Kendelsen skal indeholde en afgørelse af de omtvistede punkter, ligesom der også i kendelsen skal træffes bestemmelse om, hvorledes der bliver at forholde med udredelsen af de ved voldgiften foranledigede udgifter. Voldgiftsretten kan pålægge en part at betale sagsomkostninger til den anden part.

§ 26

I tilfælde af uoverensstemmelse mellem voldgiftsrettens medlemmer afgøres sagen efter flertallet af stemmer.

Dansk ret, herunder dansk international privat- og procesret, skal finde anvendelse, med mindre parterne har aftalt andet.

Såfremt ikke andet er aftalt, eller retten bestemmer andet, er processproget engelsk

§ 27

Efter voldgiftssagens afslutning indsender voldgiftsretten til instituttet regning på de ved voldgiften foranledigede udgifter.

Størrelsen af honorarer til voldgiftsrettens medlemmer skal godkendes af instituttet, som derefter foretager en opgørelse af den samlede udgift ved voldgiftssagen, herunder den i § 11, stk. 1, nævnte afgift, og afregner med parterne.

For betalingen af den samlede udgift hæfter parterne solidarisk uden hensyn til, hvorledes udgifterne er fordelt ved kendelsen, eller om beløbet måtte overstige den stillede sikkerhed. Den af parterne, der herved mulig kommer til at betale for den anden, har da regres til denne.

§ 28

Kendelsen er endelig og bindende for parterne.

§ 29

Instituttet opbevarer kendelser i instituttets arkiv i mindst 20 år.

Vedtaget af Det Danske Voldgiftsinstitut
(Copenhagen Arbitration)

København, den 28.10.1981

Rules for the ICC Court of Arbitration

(1984)

Optional Conciliation

Article 1

Administrative Commission for Conciliation, Conciliation Committees.

- 1 Any business dispute of an international character may be the subject of a request for settlement by amicable arrangement through the medium of the Administrative Commission for Conciliation established at the International Chamber of Commerce.

Each National Committee may nominate from one to three members to the Commission, from among its nationals resident in Paris; they shall be appointed for a term of two years by the President of the International Chamber of Commerce.

- 2 For each dispute, a Conciliation Committee of three members shall be set up by the President of the International Chamber of Commerce.

The Committee shall be composed of two conciliators, who shall be as far as possible of the nationalities of the applicant and of the other party, and of a Chairman of a nationality other than that of the parties involved, chosen in principle from the Administrative Commission for Conciliation.

Article 2

Request for conciliation.

The party making a request for conciliation shall apply to International Headquarters of the International Chamber of Commerce through his National Committee or direct; in the latter case, the Secretary General shall inform the National Committee concerned of the application.

The request shall consist of a statement of the case from the point of view of the said party and shall be accompanied by copies of relevant papers and documents as well

as by the deposit laid down in the appended schedule for the expenses incurred by International Headquarters in the conciliation proceedings.

Article 3

Action taken by Conciliation Committee.

- 1 Upon receipt of any such request and of the relevant papers and documents and of the deposit, the Secretary General of the International Chamber of Commerce shall inform the other party or parties to the dispute direct or through his or their National Committee or Committees and shall invite him or them to accept an attempt at conciliation and in that event to submit to the Conciliation Committee a statement of the case in writing with copies of relevant papers and documents as well as the deposit laid down in the appended schedule for expenses incurred by International Headquarters in the conciliation proceedings.

- 2 The Committee shall acquaint itself with the details of the case and procure any information required for this purpose by communicating with the parties to the dispute direct or through their National Committees, and shall hear the parties if possible.

- 3 The parties may appear in person before the Committee or be represented by duly accredited agents. They may also be assisted by counsel or solicitors.

Article 4

Terms of settlement.

- 1 After having examined the case and having heard the parties if possible, the Conciliation Committee shall submit terms of settlement to the parties.

- 2 Should a settlement result, the Conciliation Committee shall draw up and sign a record of the settlement.

- 3 When the parties do not appear in person or are not represented by duly accredited agents, the Committee shall communicate

the terms of settlement to the Chairmen of the National Committees concerned and shall request them to endeavour to persuade the parties to accept the settlement proposed by the Committee.

Article 5

Rights of the parties failing settlement.

1 Should a settlement not result, the parties shall be at liberty to refer their dispute to arbitration or to bring an action at law should they so desire, unless they are bound by an arbitration clause.

2 Nothing that has transpired in connection with the proceedings before the Conciliation Commission shall in any way affect the legal rights of any of the parties to the dispute whether in an arbitration or in a Court of law.

No person having sat on a Conciliation Committee for the settlement of a dispute may be appointed arbitrator for the same dispute.

Arbitration

Article 1

Court of Arbitration.

1 The Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce is the International arbitration body attached to the International Chamber of Commerce. Members of the Court are appointed by the Council of the International Chamber of Commerce. The function of the Court is to provide for the settlement by arbitration of business disputes of an international character in accordance with these Rules.

2 In principle, the Court meets once a month. It draws up its own internal regulations.

3 The Chairman of the Court of Arbitration or his deputy shall have power to take urgent decisions on behalf of the Court, provided that any such decision shall be reported to the Court at its next session.

4 The Court may, in the manner provided for in its internal regulations, delegate to one or more groups of its members the power to take certain decisions provided that any such decision shall be reported to the Court at its next session.

5 The Secretariat of the Court of Arbitration shall be at the Headquarters of the International Chamber of Commerce.

Article 2

Choice of arbitrators.

1 The Court of Arbitration does not itself settle disputes. Insofar as the parties shall not have provided otherwise, it appoints, or confirms the appointments of, arbitrators in accordance with the provisions of this Article. In making or confirming such appointment, the Court shall have regard to the proposed arbitrator's nationality, residence and other relationships with the countries of which the parties or the other arbitrators are nationals.

2 The disputes may be settled by a solo arbitrator or by three arbitrators. In the following Articles the word "arbitrator" denotes a single arbitrator or three arbitrators as the case may be.

3 Where the parties have agreed that the disputes shall be settled by a sole arbitrator, they may, by agreement, nominate him for confirmation by the Court. If the parties fail so to nominate a solo arbitrator within 30 days from the date when the Claimant's Request for Arbitration has been communicated to the other party, the sole arbitrator shall be appointed by the Court.

4 Where the dispute is to be referred to three arbitrators, each party shall nominate in the Request for Arbitration and the Answer thereto respectively one arbitrator for confirmation by the Court. Such person shall be independent of the party nominating him. If a party fails to nominate an arbitrator, the appointment shall be made by the Court.

The third arbitrator, who will act as chairman of the arbitral tribunal, shall be appointed by the Court, unless the parties have provided that the arbitrators nominated by them shall agree on the third arbitrator within a fixed time limit. In such a case the Court shall confirm the appointment of such third arbitrator. Should the two arbitrators fail, within the time limit fixed by the parties or the Court, to reach agreement on the third arbitrator, he shall be appointed by the Court.

5 Where the parties have not agreed upon the number of arbitrators, the Court shall appoint a sole arbitrator, save where it appears to the Court that the dispute is such as to warrant the appointment of three arbitrators. In such a case the parties shall each have a period of 15 days within which to nominate an arbitrator.

6 Where the Court is to appoint a sole arbitrator or the chairman of an arbitral tribunal, it shall choose a National Committee of the International Chamber of Commerce from which it shall request a proposal. The sole arbitrator or the chairman of an arbitral tribunal shall be chosen from a country other than those of which the parties are nationals. However, in suitable circumstances and provided that neither of the parties objects, the sole arbitrator or the chairman of the arbitral tribunal may be chosen from a country of which any one of the parties is a national.

Where the Court appoints an arbitrator on behalf of a party which has failed so to do, it shall request a proposal from the National Committee of the country of which that party is a national. If the country of which such party is a national has no National Committee, the Court is at liberty to choose any person whom it regards as suitable.

7 Should an arbitrator be challenged by one of the parties, the Court, as sole judge of the grounds of challenge, shall make a decision which shall be final.

- 8 If an arbitrator dies or is prevented from carrying out his functions or has to resign consequent upon a challenge or for any other reason, or if the Court, after having considered the arbitrator's observations, decides that the arbitrator is not fulfilling his functions in accordance with the Rules or within the prescribed time limits, he shall be replaced. In all such cases the procedure indicated in the preceding paragraphs 3, 4 and 6 shall be followed.

Article 3
Request for arbitration.

- 1 A party wishing to have recourse to arbitration by the International Chamber of Commerce shall submit its Request for arbitration to the Secretariat of the Court, through its National Committee or directly. In this latter case the Secretariat shall bring the Request to the notice of the National Committee concerned.

The date when the Request is received by the Secretariat of the Court shall, for all purposes, be deemed to be the date of commencement of the arbitral proceedings.

- 2 The Request for arbitration shall inter alia contain the following information:
- a) names in full, description, and addresses of the parties,
  - b) a statement of the Claimant's case,
  - c) the relevant agreements, and in particular the agreement to arbitrate, and such documentation or information as will serve clearly to establish the circumstances of the case,
  - d) all relevant particulars concerning the number of arbitrators and their choice in accordance with the provisions of Article 2 above.

- 3 The Secretariat shall send a copy of the Request and the documents annexed thereto to the Defendant for his Answer.

Article 4

- 1 **Answer to the request.**

The Defendant shall within 30 days from the receipt of the documents referred to in paragraph 3 of Article 3 comment on the proposals made concerning the number of arbitrators and their choice and, where appropriate, nominate an arbitrator. He shall at the same time set out his defence and supply relevant documents. In exceptional circumstances the Defendant may apply to the Secretariat for an extension of time for the filing of his defence and his documents. The application must, however, include the Defendant's comments on the proposals made with regard to the number of arbitrators and their choice and also, where appropriate, the nomination of an arbitrator. If the Defendant fails so to do, the Secretariat shall report to the Court, which shall proceed with the arbitration in accordance with these Rules.

- 2 A copy of the Answer and of the documents annexed thereto, if any, shall be communicated to the Claimant for his information.

Article 5
Counter-claim.

- 1 If the Defendant wishes to make a counter-claim, he shall file the same with the Secretariat, at the same time as his Answer as provided for in Article 4.
- 2 It shall be open to the Claimant to file a Reply with the Secretariat within 30 days from the date when the Counter-claim was communicated to him.

Article 6
Pleadings and written statements, notifications or communications.

All pleadings and written statements submitted by the parties, as well as all documents annexed thereto, shall be supplied in a number of copies sufficient to provide one copy for each party, plus one for each arbitrator, and one for the Secretariat.

All notifications or communications from the Secretariat and the arbitrator shall be validly made if they are delivered against receipt or forwarded by registered post to the address or last known address of the party for whom the same are intended as notified by the party in question or by the other party as appropriate.

Notification or communication shall be deemed to have been effected on the day when it was received, or should, if made in accordance with the preceding paragraph, have been received by the party itself or by its representative.

Article 7
Absence of agreement to arbitrate.

Where there is no prima facie agreement between the parties to arbitrate or where there is an agreement but it does not specify the International Chamber of Commerce, and if the Defendant does not file an Answer within the period of 30 days provided by paragraph 1 of Article 4 or refuses arbitration by the International Chamber of Commerce, the Claimant shall be informed that the arbitration cannot proceed.

Article 8
Effect of the agreement to arbitrate.

- 1 Where the parties have agreed to submit to arbitration by the International Chamber of Commerce, they shall be deemed thereby to have submitted ipso facto to the present Rules.
- 2 If one of the parties refuses or fails to take part in the arbitration, the arbitration shall proceed notwithstanding such refusal or failure.
- 3 Should one of the parties raise one or more pleas concerning the existence or validity of the agreement to arbitrate, and should the Court be satisfied of the prima facie existence of such an agreement, the Court may, without prejudice to the admissibility or merits of the plea or pleas, decide that the arbitration shall proceed. In such a

case any decision as to the arbitrator's jurisdiction shall be taken by the arbitrator himself.

4 Unless otherwise provided, the arbitrator shall not cease to have jurisdiction by reason of any claim that the contract is null and void or allegation that it is inoperative provided that he upholds the validity of the agreement to arbitrate. He shall continue to have jurisdiction, even though the contract itself may be inoperative or null and void, to determine the respective rights of the parties and to adjudicate upon their claims and pleas.

5 Before the file is transmitted to the arbitrator, and in exceptional circumstances even thereafter, the parties shall be at liberty to apply to any competent judicial authority for interim or conservatory measures, and they shall not by so doing be held to infringe the agreement to arbitrate or to affect the relevant powers reserved to the arbitrator.

Any such application and any measures taken by the judicial authority must be notified without delay to the Secretariat of the Court of Arbitration. The Secretariat shall inform the arbitrator thereof.

Article 9

1 Deposit to cover costs of arbitration.
The Court shall fix the amount of the deposit in a sum likely to cover the costs of arbitration of the claims which have been referred to it.

Where, apart from the principal claim, one or more counter-claims are submitted, the Court may fix separate deposits for the principal claim and the counter-claim or counter-claims.

2 As a general rule, the deposits shall be paid in equal shares by the Claimant or Claimants and the Defendant or Defendants. However, any one party shall be free to pay the whole deposit in respect of the claim or the counter-claim should the other party fail to pay a share.

3 The Secretariat may make the transmission of the file to the arbitrator conditional upon the payment by the parties or one of them of the whole or part of the deposit to the International Chamber of Commerce.

4 When the Terms of Reference are communicated to the Court in accordance with the provisions of Article 13, the Court shall verify whether the requests for deposit have been complied with.

The Terms of Reference shall only become operative and the arbitrator shall only proceed in respect of those claims for which the deposit has been duly paid to the International Chamber of Commerce.

Article 10

Transmission of the file to the arbitrator.

Subject to the provisions of Article 9, the Secretariat shall transmit the file to the arbitrator as soon as it has received the Defendant's Answer to the Request for Arbitra-

tion, at the latest upon the expiry of the time limits fixed in Articles 4 and 5 above for the filing of these documents.

Article 11

Rules governing the proceedings.

The rules governing the proceedings before the arbitrator shall be those resulting from these Rules and, where these Rules are silent, any rules which the parties (or, failing them, the arbitrator) may settle, and whether or not reference is thereby made to a municipal procedural law to be applied to the arbitration.

Article 12

Place of arbitration.

The place of arbitration shall be fixed by the Court, unless agreed upon by the parties.

Article 13

Terms of reference.

1 Before proceeding with the preparation of the case, the arbitrator shall draw up, on the basis of the documents or in the presence of the parties and in the light of their most recent submissions, a document defining his Terms of Reference. This document shall include the following particulars:

- a) the full names and description of the parties,
- b) the addresses of the parties to which notifications or communications arising in the course of the arbitration may validly be made,
- c) a summary of the parties' respective claims,
- d) definition of the issues to be determined,
- e) the arbitrator's full name, description and address,
- f) the place of arbitration,
- g) particulars of the applicable procedural rules and, if such is the case, reference to the power conferred upon the arbitrator to act as amiable compositeur,
- h) such other particulars as may be required to make the arbitral award enforceable in law, or may be regarded as helpful by the Court of Arbitration or the arbitrator.

2 The document mentioned in paragraph 1 of this Article shall be signed by the parties and the arbitrator. Within two months of the date when the file has been transmitted to him, the arbitrator shall transmit to the Court the said document signed by himself and by the parties. Upon the arbitrator's request, the Court may, in exceptional circumstances, extend this time limit.

Should one of the parties refuse to take part in the drawing up of the said document or to sign the same, the Court, if it is satisfied that the case is one of those mentioned in paragraphs 2 and 3 of Article 8, shall take such action as is necessary for its approval. Thereafter the Court shall set a time limit for the signature of the statement by the defaulting party and on expiry of that time limit the arbitration shall proceed and the award shall be made.

3 The parties shall be free to determine the law to be applied by the arbitrator to the merits of the dispute. In the absence of

any indication by the parties as to the applicable law, the arbitrator shall apply the law designated as the proper law by the rule of conflict which he deems appropriate.

4 The arbitrator shall assume the powers of an amiable compositeur if the parties are agreed to give him such powers.

5 In all cases the arbitrator shall take account of the provisions of the contract and the relevant trade usages.

Article 14

The arbitral proceedings.

1 The arbitrator shall proceed within as short a time as possible to establish the facts of the case by all appropriate means. After study of the written submissions of the parties and of all documents relied upon, the arbitrator shall hear the parties together in person if one of them so requests; and failing such a request he may of his own motion decide to hear them.

In addition, the arbitrator may decide to hear any other person in the presence of the parties or in their absence provided they have been duly summoned.

2 The arbitrator may appoint one or more experts, define their terms of reference, receive their reports and/or hear them in person.

3 The arbitrator may decide the case on the relevant documents alone if the parties so request or agree.

Article 15

1 At the request of one of the parties or if necessary on his own initiative, the arbitrator, giving reasonable notice, shall summon the parties to appear before him on the day and at the place appointed by him and shall so inform the Secretariat of the Court.

2 If one of the parties, although duly summoned, fails to appear, the arbitrator, if he is satisfied that the summons was duly received and the party is absent without valid excuse, shall have power to proceed with the arbitration, and such proceedings shall be deemed to have been conducted in the presence of all parties.

3 The arbitrator shall determine the language or languages of the arbitration, due regard being paid to all the relevant circumstances and in particular to the language of the contract.

4 The arbitrator shall be in full charge of the hearings, at which all the parties shall be entitled to be present. Save with the approval of the arbitrator and of the parties, persons not involved in the proceedings shall not be admitted.

5 The parties may appear in person or through duly accredited agents. In addition, they may be assisted by advisers.

Article 18

The parties may make new claims or counter-claims before the arbitrator on condition that these remain within the limits fixed by the Terms of Reference provided for in Article 13 or that they are specified in a rider to that document, signed by the parties and communicated to the Court.

Article 17

Award by consent.

If the parties reach a settlement after the file has been transmitted to the arbitrator in accordance with Article 10, the same shall be recorded in the form of an arbitral award made by consent of the parties.

Article 18

Time-limit for awards.

1 The arbitrator shall make his award within six months of the date of signing the document mentioned in Article 13.

2 The Court may, in exceptional circumstances and pursuant to a reasoned request from the arbitrator, or if need be on its own initiative extend this time limit if it decides that it is necessary so to do.

3 Where no such extension is granted and, if appropriate, after application of the provisions of Article 2 (8), the Court shall determine the manner in which the dispute is to be resolved.

Article 19

Awards by three arbitrators.

When three arbitrators have been appointed, the award is given by a majority decision. If there be no majority, the award shall be made by the Chairman of the arbitral tribunal alone.

Article 20

Decision as to costs of arbitration.

1 The arbitrator's award shall, in addition to dealing with the merits of the case, fix the costs of the arbitration and decide which of the parties shall bear the costs or in what proportions the costs shall be borne by the parties.

2 The costs of the arbitration shall include the arbitrator's fees and the administrative costs fixed by the Court in accordance with the scale annexed to the present Rules, the expenses, if any, of the arbitrator, the fees and expenses of any experts, and the normal legal costs incurred by the parties.

3 The Court may fix the arbitrator's fees at a figure higher or lower than that which would result from the application of the annexed scale if in the exceptional circumstances of the case this appears to be necessary.

Article 21

Scrutiny of award by the Court.

Before signing an award, whether partial or definitive, the arbitrator shall submit it in draft form to the Court. The Court may lay down modifications as to the form of the award and, without affecting the arbi-

Bilag 6

trator's liberty of decision, may also draw his attention to points of substance. No award shall be signed until it has been approved by the Court as to its form.

Article 22

Making of award.

The arbitral award shall be deemed to be made at the place of the arbitration proceedings and on the date when it is signed by the arbitrator.

Article 23

Notification of award to parties.

- 1 Once an award has been made, the Secretariat shall notify to the parties the text signed by the arbitrator; provided always that the costs of the arbitration have been fully paid to the International Chamber of Commerce by the parties or by one of them.
- 2 Additional copies certified true by the Secretary-General of the Court shall be made available, on request and at any time, to the parties but to no one else.
- 3 By virtue of the notification made in accordance with paragraph 1 of this article, the parties waive any other form of notification or deposit on the part of the arbitrator.

Article 24

Finally and enforceability of award.

- 1 The arbitral award shall be final.
- 2 By submitting the dispute to arbitration by the International Chamber of Commerce, the parties shall be deemed to have undertaken to carry out the resulting award without delay and to have waived their right to any form of appeal insofar as such waiver can validly be made.

Article 25

Deposit of award.

An original of each award made in accordance with the present Rules shall be deposited with the Secretariat of the Court.

The arbitrator and the Secretariat of the Court shall assist the parties in complying with whatever further formalities may be necessary.

Article 26

General rule.

In all matters not expressly provided for in these Rules, the Court of Arbitration and the arbitrator shall act in the spirit of those Rules and shall make every effort to make sure that the award is enforceable at law.

THE UNCITRAL ARBITRATION RULES

Arbitration Rules Adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 28 April 1976

(Reproduced From a Pamphlet Published by the United Nations.)

RESOLUTION 31/98 ADOPTED BY THE GENERAL ASSEMBLY ON 15 DECEMBER 1976

31/98. Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law

The General Assembly,

Recognizing the value of arbitration as a method of settling disputes arising in the context of international commercial relations,

Being convinced that the establishment of rules for *ad hoc* arbitration that are acceptable in countries with different legal, social and economic systems would significantly contribute to the development of harmonious international economic relations,

Bearing in mind that the Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law have been prepared after extensive consultation with arbitral institutions and centres of international commercial arbitration,

Noting that the Arbitration Rules were adopted by the United Nations Commission on International Trade Law at its ninth session after due deliberation,

1. *Recommends* the use of the Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law in the settlement of disputes arising in the context of international commercial relations, particularly by reference to the Arbitration Rules in commercial contracts;
2. *Requests* the Secretary-General to arrange for the widest possible distribution of the Arbitration Rules.

UNCITRAL ARBITRATION RULES

Section 1. Introductory Rules

SCOPE OF APPLICATION

Article 1

1. Where the parties to a contract have agreed in writing* that disputes in relation to that contract shall be referred to arbitration under the UNCITRAL Arbitration Rules, then such disputes shall be settled in accordance with these Rules subject to such modification as the parties may agree in writing.

2. These Rules shall govern the arbitration except that where any of these Rules is in conflict with a provision of the law applicable to the arbitration from which the parties cannot derogate, that provision shall prevail.

NOTICE, CALCULATION OF PERIODS OF TIME

Article 2

1. For the purposes of these Rules, any notice, including a notification, communication or proposal, is deemed to have been received if it is physically delivered to the addressee or if it is delivered at his habitual residence, place of business or mailing address, or, if none of these can be found after making reasonable inquiry, then at the addressee's last-known residence or place of business. Notice shall be deemed to have been received on the day it is so delivered.

2. For the purposes of calculating a period of time under these Rules, such period shall begin to run on the day following the day when a notice, notification, communication or proposal is received. If the last day of such period is an official holiday or a non-business day at the residence or place of business of the addressee, the period is extended until the first business day which follows. Official holidays or non-business days occurring during the running of the period of time are included in calculating the period.

***MODEL ARBITRATION CLAUSE**

Any dispute, controversy or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be settled by arbitration in accordance with the UNCITRAL Arbitration Rules as at present in force.

Note-Parties may wish to consider adding:

- (a) The appointing authority shall be ... (name of institution or person);
- (b) The number of arbitrators shall be ... (one or three);
- (c) The place of arbitration shall be ... (town or country);
- (d) The language(s) to be used in the arbitral proceedings shall be...

NOTICE OF ARBITRATION

Article 3

1. The party initiating recourse to arbitration (hereinafter called the “claimant”) shall give to the other party (hereinafter called the “respondent”) a notice of arbitration
2. Arbitral proceedings shall be deemed to commence on the date on which the notice of arbitration is received by the respondent.
3. The notice of arbitration shall include the following:
  - (a) A demand that the dispute be referred to arbitration;
  - (b) The names and addresses of the parties;
  - (c) A reference to the arbitration clause or the separate arbitration agreement that is invoked;
  - (d) A reference to the contract out of or in relation to which the dispute arises;
  - (e) The general nature of the claim and an indication of the amount involved, if any;
  - (f) The relief or remedy sought;
  - (g) A proposal as to the number of arbitrators (i.e. one or three), if the parties have not previously agreed thereon.
4. The notice of arbitration may also include:
  - (a) The proposals for the appointments of a sole arbitrator and an appointing authority referred to in article 6, paragraph 1;
  - (b) The notification of the appointment of an arbitrator referred to in article 7,
  - (c) The statement of claim referred to in article 18.

REPRESENTATION AND ASSISTANCE

Article 4

The parties may be represented or assisted by persons of their choice. The names and addresses of such persons must be communicated in writing to the other party; such communication must specify whether the appointment is being made for purposes of representation or assistance.

Section II. Composition of the Arbitral Tribunal

NUMBER OF ARBITRATORS

Article 5

If the parties have not previously agreed on the number of arbitrators (i.e. one or three), and if within fifteen days after the receipt by the respondent of the notice of arbitration the parties have not agreed that there shall be only one arbitrator, three arbitrators shall be appointed.

APPOINTMENT OF ARBITRATORS (ARTICLES 6 TO 8)

Article 6

1. If a sole arbitrator is to be appointed, either party may propose to the other:

- (a) The names of one or more persons, one of whom would serve as the sole arbitrator; and
- (b) If no appointing authority has been agreed upon by the parties, the name or names of one or more institutions or persons, one of whom would serve as appointing authority.

2. If within thirty days after receipt by a party of a proposal made in accordance with paragraph 1 the parties have not reached agreement on the choice of a sole arbitrator, the sole arbitrator shall be appointed by the appointing authority agreed upon by the parties. If no appointing authority has been agreed upon by the parties, or if the appointing authority agreed upon refuses to act or fails to appoint the arbitrator within sixty days of the receipt of a party's request therefor, either party may request the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague to designate an appointing authority.

3. The appointing authority shall, at the request of one of the parties, appoint the sole arbitrator as promptly as possible. In making the appointment the appointing authority shall use the following list-procedure, unless both parties agree that the list-procedure should not be used or unless the appointing authority determines in its discretion that the use of the list-procedure is not appropriate for the case:

- (a) At the request of one of the parties the appointing authority shall communicate to both parties an identical list containing at least three names;
- (b) Within fifteen days after the receipt of this list, each party may return the list to the appointing authority after having deleted the name or names to which he objects and numbered the remaining names on the list in the order of his preference;

- (c) After the expiration of the above period of time the appointing authority shall appoint the sole arbitrator from among the names approved on the lists returned to it and in accordance with the order of preference indicated by the parties;
  - (d) If for any reason the appointment cannot be made according to this procedure, the appointing authority may exercise its discretion in appointing the sole arbitrator.
4. In making the appointment, the appointing authority shall have regard to such considerations as are likely to secure the appointment of an independent and impartial arbitrator and shall take into account as well the advisability of appointing an arbitrator of a nationality other than the nationalities of the parties.

Article 7

1. If three arbitrators are to be appointed, each party shall appoint one arbitrator. The two arbitrators thus appointed shall choose the third arbitrator who will act as the presiding arbitrator of the tribunal.
2. If within thirty days after the receipt of a party's notification of the appointment of an arbitrator the other party has not notified the first party of the arbitrator he has appointed:
  - (a) The first party may request the appointing authority previously designated by the parties to appoint the second arbitrator; or
  - (b) If no such authority has been previously designated by the parties, or if the appointing authority previously designated refuses to act or fails to appoint the arbitrator within thirty days after receipt of a party's request therefor, the first party may request the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague to designate the appointing authority. The first party may then request the appointing authority so designated to appoint the second arbitrator. In either case, the appointing authority may exercise its discretion in appointing the arbitrator.
3. If within thirty days after the appointment of the second arbitrator the two arbitrators have not agreed on the choice of the presiding arbitrator, the presiding arbitrator shall be appointed by an appointing authority in the same way as a sole arbitrator would be appointed under article 6.

Article 8

1. When an appointing authority is requested to appoint an arbitrator pursuant to article 6 or article 7, the party which makes the request shall send to the appointing authority a copy of the notice of arbitration, a copy of the contract out of or in relation to which the dispute has arisen and a copy of the arbitration agreement if it is not contained in the contract. The appointing authority may require from either party such information as it deems necessary to fulfil its function.

2. Where the names of one or more persons are proposed for appointment as arbitrators, their full names, addresses and nationalities shall be indicated, together with a description of their qualifications.

CHALLENGE OF ARBITRATORS (ARTICLES 9 TO 12)

Article 9

A prospective arbitrator shall disclose to those who approach him in connexion with his possible appointment any circumstances likely to give rise to justifiable doubts as to his impartiality or independence. An arbitrator, once appointed or chosen, shall disclose such circumstances to the parties unless they have already been informed by him of these circumstances.

Article 10

1. Any arbitrator may be challenged if circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to the arbitrator's impartiality or independence.
2. A party may challenge the arbitrator appointed by him only for reasons of which he becomes aware after the appointment has been made.

Article 11

1. A party who intends to challenge an arbitrator shall send notice of his challenge within fifteen days after the appointment of the challenged arbitrator has been notified to the challenging party or within fifteen days after the circumstances mentioned in articles 9 and 10 became known to that party.
2. The challenge shall be notified to the other party, to the arbitrator who is challenged and to the other members of the arbitral tribunal. The notification shall be in writing and shall state the reasons for the challenge.
3. When an arbitrator has been challenged by one party, the other party may agree to the challenge. The arbitrator may also, after the challenge, withdraw from his office. In neither case does this imply acceptance of the validity of the grounds for the challenge. In both cases the procedure provided in article 6 or 7 shall be used in full for the appointment of the substitute arbitrator, even if during the process of appointing the challenged arbitrator a party had failed to exercise his right to appoint or to participate in the appointment.

Article 12

1. If the other party does not agree to the challenge and the challenged arbitrator does not withdraw, the decision of the challenge will be made:
  - (a) When the initial appointment was made by an appointing authority, by that authority;

- (b) When the initial appointment was not made by an appointing authority, but an appointing authority has been previously designated, by that authority;
- (c) In all other cases, by the appointing authority to be designated in accordance with the procedure for designating an appointing authority as provided for in article 6.

2. If the appointing authority sustains the challenge, a substitute arbitrator shall be appointed or chosen pursuant to the procedure applicable to the appointment or choice of an arbitrator as provided in articles 6 to 9 except that, when this procedure would call for the designation of an appointing authority, the appointment of the arbitrator shall be made by the appointing authority which decided on the challenge.

REPLACEMENT OF AN ARBITRATOR

Article 13

1. In the event of the death or resignation of an arbitrator during the course of the arbitral proceedings, a substitute arbitrator shall be appointed or chosen pursuant to the procedure provided for in articles 6 to 9 that was applicable to the appointment or choice of the arbitrator being replaced.

2. In the event that an arbitrator fails to act or in the event of *de jure* or *de facto* impossibility of his performing his functions, the procedure in respect of the challenge and replacement of an arbitrator as provided in the preceding articles shall apply.

REPETITION OF HEARINGS IN THE EVENT OF THE REPLACEMENT OF AN ARBITRATOR

Article 14

If under articles 11 to 13 the sole or presiding arbitrator is replaced, any hearings held previously shall be repeated; if any other arbitrator is replaced, such prior hearings may be repeated at the discretion of the arbitral tribunal.

Section III. Arbitral proceedings

GENERAL PROVISIONS

Article 15

1. Subject to these Rules, the arbitral tribunal may conduct the arbitration in such manner as it considers appropriate, provided that the parties are

Bilag 7

treated with equality and that at any stage of the proceedings each party is given a full opportunity of presenting his case.

2. If either party so requests at any stage of the proceedings, the arbitral tribunal shall hold hearings for the presentation of evidence by witnesses, including expert witnesses, or for oral argument. In the absence of such a request, the arbitral tribunal shall decide whether to hold such hearings or whether the proceedings shall be conducted on the basis of documents and other materials.

3. All documents or information supplied to the arbitral tribunal by one party shall at the same time be communicated by that party to the other party.

PLACE OF ARBITRATION

Article 16

1. Unless the parties have agreed upon the place where the arbitration is to be held, such place shall be determined by the arbitral tribunal, having regard to the circumstances of the arbitration.

2. The arbitral tribunal may determine the locale of the arbitration within the country agreed upon by the parties. It may hear witnesses and hold meetings for consultation among its members at any place it deems appropriate, having regard to the circumstances of the arbitration.

3. The arbitral tribunal may meet at any place it deems appropriate for the inspection of goods, other property or documents. The parties shall be given sufficient notice to enable them to be present at such inspection.

4. The award shall be made at the place of arbitration.

LANGUAGE

Article 17

1. Subject to an agreement by the parties, the arbitral tribunal shall, promptly after its appointment, determine the language or languages to be used in the proceedings. This determination shall apply to the statement of claim, the statement of defence, and any further written statements and, if oral hearings take place, to the language or languages to be used in such hearings.

2. The arbitral tribunal may order that any documents annexed to the statement of claim or statement of defence, and any supplementary documents or exhibits submitted in the course of the proceedings, delivered in their original language, shall be accompanied by a translation into the language or languages agreed upon by the parties or determined by the arbitral tribunal.

STATEMENT OF CLAIM

Article 18

1. Unless the statement of claim was contained in the notice of arbitration, within a period of time to be determined by the arbitral tribunal, the claimant shall communicate his statement of claim in writing to the respondent and to each of the arbitrators. A copy of the contract, and of the arbitration agreement if not contained in the contract, shall be annexed thereto.

2. The statement of claim shall include the following particulars:

- (a) The names and addresses of the parties;
- (b) A statement of the facts supporting the claim;
- (c) The points at issue;
- (d) The relief or remedy sought.

The claimant may annex to his statement of claim all documents he deems relevant or may add a reference to the documents or other evidence he will submit.

STATEMENT OF DEFENCE

Article 19

1. Within a period of time to be determined by the arbitral tribunal, the respondent shall communicate his statement of defence in writing to the claimant and to each of the arbitrators.

2. The statement of defence shall reply to the particulars (b), (c) and (d) of the statement of claim (article 18, para. 2). The respondent may annex to his statement the documents on which he relies for his defence or may add a reference to the documents or other evidence he will submit.

3. In his statement of defence, or at a later stage in the arbitral proceedings if the arbitral tribunal decides that the delay was justified under the circumstances, the respondent may make a counter-claim arising out of the same contract or rely on a claim arising out of the same contract for the purpose of a set-off.

4. The provisions of article 18, paragraph 2, shall apply to a counterclaim and a claim relied on for the purpose of a set-off.

AMENDMENTS TO THE CLAIM OR DEFENCE

Article 20

During the course of the arbitral proceedings either party may amend or supplement his claim or defence unless the arbitral tribunal considers it inappropriate to allow such amendment having regard to the delay in making it or prejudice to the other party or any other circumstances. However, a claim may not be amended in such a manner that the amended claim falls outside the scope of the arbitration clause or separate arbitration agreement.

PLEAS AS TO THE JURISDICTION OF THE ARBITRAL TRIBUNAL

Article 21

1. The arbitral tribunal shall have the power to rule on objections that it has no jurisdiction, including any objections with respect to the existence or validity of the arbitration clause or of the separate arbitration agreement.
2. The arbitral tribunal shall have the power to determine the existence or the validity of the contract of which an arbitration clause forms a part. For the purposes of article 21, an arbitration clause which forms part of a contract and which provides for arbitration under these Rules shall be treated as an agreement independent of the other terms of the contract. A decision by the arbitral tribunal that the contract is null and void shall not entail *ipso jure* the invalidity of the arbitration clause.
3. A plea that the arbitral tribunal does not have jurisdiction shall be raised not later than in the statement of defence or, with respect to a counter-claim, in the reply to the counter-claim.
4. In general, the arbitral tribunal should rule on a plea concerning its jurisdiction as a preliminary question. However, the arbitral tribunal may proceed with the arbitration and rule on such a plea in their final award.

FURTHER WRITTEN STATEMENTS

Article 22

The arbitral tribunal shall decide which further written statements, in addition to the statement of claim and the statement of defence, shall be required from the parties or may be presented by them and shall fix the periods of time for communicating such statements.

PERIODS OF TIME

Article 23

The periods of time fixed by the arbitral tribunal for the communication of written statements (including the statement of claim and statement of defence) should not exceed forty-five days. However, the arbitral tribunal may extend the time-limits if it concludes that an extension is justified.

EVIDENCE AND HEARINGS (ARTICLES 24 AND 25)

Article 24

1. Each party shall have the burden of proving the facts relied on to support his claim or defence.
2. The arbitral tribunal may, if it considers it appropriate, require a party to deliver to the tribunal and to the other party, within such a period of time as the arbitral tribunal shall decide, a summary of the documents and other evidence which that party intends to present in support of the facts in issue set out in his statement of claim or statement of defence.
3. At any time during the arbitral proceedings the arbitral tribunal may require the parties to produce documents, exhibits or other evidence within such a period of time as the tribunal shall determine.

Article 25

1. In the event of an oral hearing, the arbitral tribunal shall give the parties adequate advance notice of the date, time and place thereof.
2. If witnesses are to be heard, at least fifteen days before the hearing each party shall communicate to the arbitral tribunal and to the other party the names and addresses of the witnesses he intends to present, the subject upon and the languages in which such witnesses will give their testimony.
3. The arbitral tribunal shall make arrangements for the translation of oral statements made at a hearing and for a record of the hearing if either is deemed necessary by the tribunal under the circumstances of the case, or if the parties have agreed thereto and have communicated such agreement to the tribunal at least fifteen days before the hearing.
4. Hearings shall be held *in camera* unless the parties agree otherwise. The arbitral tribunal may require the retirement of any witness or witnesses during the testimony of other witnesses. The arbitral tribunal is free to determine the manner in which witnesses are examined.
5. Evidence of witnesses may also be presented in the form of written statements signed by them.

6. The arbitral tribunal shall determine the admissibility, relevance, materiality and weight of the evidence offered.

INTERIM MEASURES OF PROTECTION

Article 26

1. At the request of either party, the arbitral tribunal may take any interim measures it deems necessary in respect of the subject-matter of the dispute, including measures for the conservation of the goods forming the subject-matter in dispute, such as ordering their deposit with a third person or the sale of perishable goods.
2. Such interim measures may be established in the form of an interim award. The arbitral tribunal shall be entitled to require security for the costs of such measures.
3. A request for interim measures addressed by any party to a judicial authority shall not be deemed incompatible with the agreement to arbitrate, or as a waiver of that agreement.

EXPERTS

Article 27

1. The arbitral tribunal may appoint one or more experts to report to it, in writing, on specific issues to be determined by the tribunal. A copy of the expert's terms of reference, established by the arbitral tribunal, shall be communicated to the parties.
2. The parties shall give the expert any relevant documents or goods that he may require of them. Any dispute between a party and such expert as to the relevance of the required information or production shall be referred to the arbitral tribunal for decision.
3. Upon receipt of the expert's report, the arbitral tribunal shall communicate a copy of the report to the parties who shall be given the opportunity to express, in writing, their opinion on the report. A party shall be entitled to examine any document on which the expert has relied in his report.
4. At the request of either party the expert, after delivery of the report, may be heard at a hearing where the parties shall have the opportunity to be present and to interrogate the expert. At this hearing either party may present expert witnesses in order to testify on the points at issue. The provisions of article 25 shall be applicable to such proceedings.

DEFAULT

Article 28

1. If, within the period of time fixed by the arbitral tribunal, the claimant has failed to communicate his claim without showing sufficient cause for such failure, the arbitral tribunal shall issue an order for the termination of the arbitral proceedings. If, within the period of time fixed by the arbitral tribunal, the respondent has failed to communicate his statement of defence without showing sufficient cause for such failure, the arbitral tribunal shall order that the proceedings continue.

2. If one of the parties, duly notified under these Rules, fails to appear at a hearing, without showing sufficient cause for such failure, the arbitral tribunal may proceed with the arbitration.

3. If one of the parties, duly invited to produce documentary evidence, fails to do so within the established period of time, without showing sufficient cause for such failure, the arbitral tribunal may make the award on the evidence before it.

CLOSURE OF HEARINGS

Article 29

1. The arbitral tribunal may inquire of the parties if they have any further proof to offer or witnesses to be heard or submissions to make and, if there are none, it may declare the hearings closed.

2. The arbitral tribunal may, if it considers it necessary owing to exceptional circumstances, decide, on its own motion or upon application of a party, to reopen the hearings at any time before the award is made.

WAIVER OF RULES

Article 30

A party who knows that any provision of, or requirement under these Rules has not been complied with and yet proceeds with the arbitration without promptly stating his objection to such non-compliance, shall be deemed to have waived his right to object.

Section IV. The Award

DECISIONS

Article 31

1. When there are three arbitrators, any award or other decision of the arbitral tribunal shall be made by a majority of the arbitrators.
2. In the case of questions of procedure, when there is no majority or when the arbitral tribunal so authorizes, the presiding arbitrator may decide on his own, subject to revision, if any, by the arbitral tribunal.

FORM AND EFFECT OF THE AWARD

Article 32

1. In addition to making a final award, the arbitral tribunal shall be entitled to make interim, interlocutory, or partial awards.
2. The award shall be made in writing and shall be final and binding on the parties. The parties undertake to carry out the award without delay.
3. The arbitral tribunal shall state the reasons upon which the award is based, unless the parties have agreed that no reasons are to be given.
4. An award shall be signed by the arbitrators and it shall contain the date on which and the place where the award was made. Where there are three arbitrators and one of them fails to sign, the award shall state the reason for the absence of the signature.
5. The award may be made public only with the consent of both parties.
6. Copies of the award signed by the arbitrators shall be communicated to the parties by the arbitral tribunal.
7. If the arbitration law of the country where the award is made requires that the award be filed or registered by the arbitral tribunal, the tribunal shall comply with this requirement within the period of time required by law.

APPLICABLE LAW, *AMIABLE COMPOSITEUR*

Article 33

1. The arbitral tribunal shall apply the law designated by the parties as applicable to the substance of the dispute. Failing such designation by the parties, the arbitral tribunal shall apply the law determined by the conflict of laws rules which it considers applicable.

2. The arbitral tribunal shall decide as *amiable compositeur* or *ex aequo et bono* only if the parties have expressly authorized the arbitral tribunal to do so and if the law applicable to the arbitral procedure permits such arbitration.
3. In all cases, the arbitral tribunal shall decide in accordance with the terms of the contract and shall take into account the usages of the trade applicable to the transaction.

SETTLEMENT OR OTHER GROUNDS FOR TERMINATION

Article 34

1. If, before the award is made, the parties agree on a settlement of the dispute, the arbitral tribunal shall either issue an order for the termination of the arbitral proceedings or, if requested by both parties and accepted by the tribunal, record the settlement in the form of an arbitral award on agreed terms. The arbitral tribunal is not obliged to give reasons for such an award.
2. If, before the award is made, the continuation of the arbitral proceedings becomes unnecessary or impossible for any reason not mentioned in paragraph 1, the arbitral tribunal shall inform the parties of its intention to issue an order for the termination of the proceedings. The arbitral tribunal shall have the power to issue such an order unless a party raises justifiable grounds for objection.
3. Copies of the order for termination of the arbitral proceedings or of the arbitral award on agreed terms, signed by the arbitrators shall be communicated by the arbitral tribunal to the parties. Where an arbitral award on agreed terms is made, the provisions of article 32, paragraphs 2 and 4 to 7, shall apply.

INTERPRETATION OF THE AWARD

Article 35

1. Within thirty days after the receipt of the award, either party, with notice to the other party, may request that the arbitral tribunal give an interpretation of the award.
2. The interpretation shall be given in writing within forty-five days after the receipt of the request. The interpretation shall form part of the award and the provisions of article 32, paragraphs 2 to 7, shall apply.

CORRECTION OF THE AWARD

Article 36

1. Within thirty days after the receipt of the award, either party, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to correct in the award any errors in computation, any clerical or typographical errors, or any errors of similar nature. The arbitral tribunal may within thirty days after the communication of the award make such corrections on its own initiative.
2. Such corrections shall be in writing, and the provisions of article 32, paragraphs 2 to 7, shall apply.

ADDITIONAL AWARD

Article 37

1. Within thirty days after the receipt of the award, either party, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to make an additional award as to claims presented in the arbitral proceedings but omitted from the award.
2. If the arbitral tribunal considers the request for an additional award to be justified and considers that the omission can be rectified without any further hearings or evidence, it shall complete its award within sixty days after the receipt of the request.
3. When an additional award is made, the provisions of article 32, paragraphs 2 to 7, shall apply.

COSTS (ARTICLES 38 TO 40)

Article 38

The arbitral tribunal shall fix the costs of arbitration in its award. The term "costs" includes only:

- (a) The fees of the arbitral tribunal to be stated separately as to each arbitrator and to be fixed by the tribunal itself in accordance with article 39;
- (b) The travel and other expenses incurred by the arbitrators;
- (c) The costs of expert advice and of other assistance required by the arbitral tribunal;
- (d) The travel and other expenses of witnesses to the extent such expenses are approved by the arbitral tribunal;

- (e) The costs for legal representation and assistance of the successful party if such costs were claimed during the arbitral proceedings, and only to the extent that the arbitral tribunal determines that the amount of such costs is reasonable;
- (f) Any fees and expenses of the appointing authority as well as the expenses of the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague.

Article 39

1. The fees of the arbitral tribunal shall be reasonable in amount, taking into account the amount in dispute, the complexity of the subject-matter, the time spent by the arbitrators and any other relevant circumstances of the case.
2. If an appointing authority has been agreed upon by the parties or designated by the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague, and if the authority has issued a schedule of fees for arbitrators in international cases which it administers, the arbitral tribunal in fixing its fees shall take that schedule of fees into account to the extent that it considers appropriate in the circumstances of the case.
3. If such appointing authority has not issued a schedule of fees for arbitrators in international cases, any party may at any time request the appointing authority to furnish a statement setting forth the basis for establishing fees which is customarily followed in international cases in which the authority appoints arbitrators. If the appointing authority consents to provide such a statement, the arbitral tribunal in fixing its fees shall take such information into account to the extent that it considers appropriate in the circumstances of the case.
4. In cases referred to in paragraphs 2 and 3, when a party so requests and the appointing authority consents to perform the function, the arbitral tribunal shall fix its fees only after consultation with the appointing authority which may make any comment it deems appropriate to the arbitral tribunal concerning the fees.

Article 40

1. Except as provided in paragraph 2, the costs of arbitration shall in principle be borne by the unsuccessful party. However, the arbitral tribunal may apportion each of such costs between the parties if it determines that apportionment is reasonable, taking into account the circumstances of the case.
2. With respect to the costs of legal representation and assistance referred to in article 38, paragraph (e), the arbitral tribunal, taking into account the circumstances of the case, shall be free to determine which party shall bear such costs or may apportion such costs between the parties if it determines that apportionment is reasonable.

Bilag 7

3. When the arbitral tribunal issues an order for the termination of the arbitral proceedings or makes an award on agreed terms, it shall fix the costs of arbitration referred to in article 38 and article 39, paragraph 1, in the text of that order or award.
4. No additional fees may be charged by an arbitral tribunal for interpretation or correction or completion of its award under articles 35 to 37.

DEPOSIT OF COSTS

Article 41

1. The arbitral tribunal, on its establishment, may request each party to deposit an equal amount as an advance for the costs referred to in article 38, paragraphs (a), (b) and (c).
2. During the course of the arbitral proceedings the arbitral tribunal may request supplementary deposits from the parties.
3. If an appointing authority has been agreed upon by the parties or designated by the Secretary-General of the Permanent Court of Arbitration at The Hague, and when a party so requests and the appointing authority consents to perform the function, the arbitral tribunal shall fix the amounts of any deposits or supplementary deposits only after consultation with the appointing authority which may make any comments to the arbitral tribunal which it deems appropriate concerning the amount of such deposits and supplementary deposits.
4. If the required deposits are not paid in full within thirty days after the receipt of the request, the arbitral tribunal shall so inform the parties in order that one or another of them may make the required payment. If such payment is not made, the arbitral tribunal may order the suspension or termination of the arbitral proceedings.
5. After the award has been made, the arbitral tribunal shall render an accounting to the parties of the deposits received and return any unexpended balance to the parties.

INTERNATIONAL BAR ASSOCIATION
RULES OF EVIDENCE

SUPPLEMENTARY RULES GOVERNING THE PRESENTATION AND RECEPTION OF
EVIDENCE IN INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION

Article 1.—Scope of Application

1. These are procedural Rules governing the presentation of evidence (“the Rules of Evidence”) intended to supplement any other rules applicable to the arbitration (“the General Rules”). If the parties have so agreed in writing the Rules of Evidence shall govern the arbitration if and so far as they are not in conflict with mandatory applicable provisions of law. The parties may at any time agree in writing to amend, add to or delete any provision contained in the Rules of Evidence.

2. In so far as the Rules of Evidence and the General Rules applicable to the arbitration are silent, the Arbitrator may in his discretion conduct the taking of evidence as he thinks fit.

3. In case of conflict between any provisions of the Rules of Evidence and the General Rules, the Rules of Evidence shall prevail unless the parties shall otherwise agree in writing.

Article 2.—Definitions

“*Arbitrator*” means a single arbitrator, or the panel of arbitrators or a majority of them as the case may be and shall include an umpire;

“*Claimant*” means the party or parties who commenced the arbitration or made the first claim therein;

“*Defendant*” means the party or parties against whom the Claimant made his claim and includes a party making a counter-claim;

“*General Rules*” means the specific rules of Arbitration agreed upon by the parties except in so far as evidence is concerned;

“*Introductory Submissions*” means any Request for Arbitration or Statement of Claim or similar document produced by the Claimant, any Answer or Statement of Defence or similar document produced by the Defendant and any other or further documents in the nature of pleadings or submissions, however they may be denominated, produced by the parties in accordance with the General Rules, as well as any further submissions which the General Rules may require to be made before the hearings;

“*Production of Documents*” means the listing of documents relevant to the subject matter of the claims and defences in issue in the possession, custody, or control of a party and the delivery of the List and of copies of such

documents to the other parties to the arbitration and to the Arbitrator in accordance with the provisions of these Rules;

“*Witness Statement*” means a written statement complying with the provisions of Article 5(2) below.

Article 3.—Introductory Submissions

The Introductory Submissions made by any party shall contain (inter alia) the means by which the facts relevant to the dispute are intended to be proved by that party, including, for each of such facts, the names of witnesses and reference to documents.

Article 4.—Production of Documents

1. Each party shall make Production of Documents in respect of all documentation on which such party desires to rely.

2. No later than 60 days after delivery of the last Introductory Submission made by the Defendant or by the date agreed between the parties or determined by the Arbitrator, each party shall exchange his List with every other party and deliver his List to the Arbitrator. Unless a document has been so listed it shall not be produced at the hearing without the consent of the Arbitrator. All documents in the List shall be numbered consecutively, and shall be produced in their entirety unless otherwise agreed or ordered. Each party shall provide the Arbitrator with a copy of each document in his List.

3. A party shall at any time be entitled to a copy of any document listed by another party upon offer of payment of the reasonable copying charge. Such document shall be supplied within 15 days of the request.

4. A party may by Notice to Produce a Document request any other party to provide him with any document relevant to the dispute between the parties and not listed, provided such document is identified with reasonable particularity and provided further that it passed to or from such other party from or to a third party who is not a party to the arbitration. If a party refuses to comply with a Notice to Produce a Document he may be ordered to do so by the Arbitrator.

5. The Arbitrator shall have the power, upon application by one of the parties or of his own volition, to order a party to produce any relevant document within such party’s possession, custody or control.

6. If a party fails to comply with the Arbitrator’s order to produce any relevant document within such party’s possession, custody or control, the Arbitrator shall draw his conclusions from such failure.

Article 5.—Witnesses

1. Within 60 days of the delivery of the last Introductory Submission made by the Defendant or by the date agreed between the parties or determined by the Arbitrator, all parties shall deliver their Witness Statements to the Arbitrator only.

2. Each Witness Statement shall:—

(a) contain the full names and address of the Witness, his relationship

to or connection with any of the parties, and a description of his background, qualifications, training and experience if these are relevant to the dispute or to the contents of his Statement;

- (b) contain a full statement of the evidence it is desired by that party to present through the testimony of that Witness;
- (c) reflect whether the Witness is a witness of fact or an expert, and whether the Witness is testifying from his own knowledge, observation or experience, or from information and belief, and if the latter, the source of his knowledge; and
- (d) be signed by the Witness, and give the date and place of signature.

3. When the Arbitrator has received the Witness Statement(s) of each party he shall simultaneously deliver copies of all the Witness Statement(s) to all the other parties to the arbitration.

4. Within 40 days of the receipt of any Witness Statement from another party a party may submit further or supplementary Witness Statements or Oral Evidence Notices in response to evidence submitted by such other party.

5. Within 20 days of the receipt of any Witness Statement any party may by notice to the Arbitrator and all other parties (an "Oral Evidence Notice") request the right himself to give oral evidence at the hearing or for any of his own witnesses or the witnesses of any other party to give oral evidence at the hearing. An Oral Evidence Notice shall stipulate the issues to which that evidence is to relate.

6. Within 20 days of the receipt of any Oral Evidence Notice all parties shall reply thereto. If a party fails to reply he shall be deemed to have agreed to the request contained in that Oral Evidence Notice. If all parties agree, or are deemed to have agreed, to a particular Oral Evidence Notice, the Witness named therein shall give oral evidence at the hearing in accordance with the Oral Evidence Notice. The Arbitrator may himself order that any witness gives oral evidence.

7. If a party objects to an Oral Evidence Notice he shall state his reasons, and the question whether the Witness shall give oral evidence and, if so, the issues upon which the evidence shall be given, shall be determined by the Arbitrator in his discretion. The Arbitrator may give his decision on this question on the basis of the documents submitted or after hearing the parties, as he may decide.

8. A Party may be heard in support of his own case. It shall be proper for a Party or his legal advisers to interview witnesses or potential witnesses.

9. Any witness who gives oral evidence shall in the first place be questioned by the Arbitrator, and thereafter submit to examination by the party calling him, cross-examination by all other parties and re-examination by the party calling him.

10. The Arbitrator shall at all times have complete control over the procedure in relation to a witness giving oral evidence, including the right to limit or deny the right of a party to examine, cross-examine or re-examine a Witness when it appears to the Arbitrator that such evidence or examination is unlikely to serve any further relevant purpose.

11. The testimony of any witness not giving oral evidence or of a Wit-

ness in respect of any portion of his evidence not subject to oral testimony, shall be taken by means of his Witness Statement only.

12. A party shall be entitled to stipulate the name of a witness in his Oral Evidence Notice even if no Witness Statement has been produced for that Witness, provided that the party states in writing that he has requested the Witness to give a Witness Statement but that the Witness has refused to do so and that the party has no power to compel him to provide such Statement. If the Witness has given the party an informal or partial statement or other document (whether signed or not) the party shall deliver a copy thereof to the Arbitrator and to the other parties at the time he delivers the Oral Evidence Notice relating to that witness.

13. The Arbitrator shall decide what weight to attach to the evidence or Statements of any witness or party.

14. Nothing herein shall preclude the Arbitrator in his discretion from permitting any witness to give oral or written evidence.

Article 6.—Scope of proceedings

1. Whenever Terms of Reference or the like are provided for in the General Rules or the parties so agree or the Arbitrator so directs, a list of those witnesses shall be included who will be called to give oral evidence at the hearing and the issues upon which each witness will testify.

2. The Arbitrator may provide for such other matters concerning evidence as he considers advisable with a view to facilitating the conduct of the arbitration.

Article 7.—Arbitrator's powers

In addition to the powers available to him under the applicable procedural law and the General Rules under which the arbitration is conducted, the Arbitrator shall have the following powers:—

- (a) to vary, extend or limit any time-periods provided in the Rules of Evidence, or previously ordered by him;
- (b) to order that a witness whose Witness Statement has been delivered be available to be called by any party;
- (c) to call witnesses to testify orally or in writing, whether the parties agree thereto or not;
- (d) to rule that a witness' evidence be ignored if the witness fails to appear without good cause;
- (e) to rely on his own expert knowledge;
- (f) to appoint experts to assist him or to give expert evidence or reports in the arbitration;
- (g) to regulate the right of the parties to call expert witnesses and to make provisions with regard to their activities and the presentation of their evidence; and
- (h) to exercise all the powers he deems necessary to make the arbitration effective and its conduct efficient as regards the taking of evidence.

28 May, 1983

UNCITRAL MODEL LAW ON INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRATION

(as adopted by the United Nations Commission on International Trade
Law on June 21, 1985)

CHAPTER I. GENERAL PROVISIONS

Article 1: Scope of application¹

(1) This Law applies to international commercial² arbitration, subject to any agreement in force between this State and any other State or States.

(2) The provisions of this Law, except articles 8, 9, 35 and 36, apply only if the place of arbitration is in the territory of this State.

(3) An arbitration is international if:

- (a) the parties to an arbitration agreement have, at the time of the conclusion of that agreement, their places of business in different States; or
- (b) one of the following places is situated outside the State in which the parties have their places of business:
  - (i) the place of arbitration if determined in, or pursuant to, the arbitration agreement;
  - (ii) any place where a substantial part of the obligations of the commercial relationship is to be performed or the place with which the subject-matter of the dispute is most closely connected; or
- (c) the parties have expressly agreed that the subject-matter of the arbitration agreement relates to more than one country.

(4) For the purposes of paragraph (3) of this article:

- (a) if a party has more than one place of business, the place of business is that which has the closest relationship to the arbitration agreement;

¹ Article headings are for reference purposes only and are not to be used for purposes of interpretation.

² The term "commercial" should be given a wide interpretation so as to cover matters arising from all relationships of a commercial nature, whether contractual or not. Relationships of a commercial nature include, but are not limited to, the following transactions: any trade transaction for the supply or exchange of goods or services; distribution agreement; commercial representation or agency; factoring; leasing; construction of works; consulting; engineering; licensing; investment; financing; banking; insurance; exploitation agreement or concession; joint venture and other forms of industrial or business co-operation; carriage of goods or passengers by air, sea, rail or road.

- (b) if a party does not have a place of business, reference is to be made to his habitual residence.

(5) This Law shall not affect any other law of this State by virtue of which certain disputes may not be submitted to arbitration or may be submitted to arbitration only according to provisions other than those of this Law.

Article 2: Definitions and rules of interpretation

For the purposes of this Law:

- (a) "arbitration" means any arbitration whether or not administered by a permanent arbitral institution;
- (b) "arbitral tribunal" means a sole arbitrator or a panel of arbitrators;
- (c) "court" means a body or organ of the judicial system of a State;
- (d) where a provision of this Law, except article 28, leaves the parties free to determine a certain issue, such freedom includes the right of the parties to authorize a third party, including an institution, to make that determination;
- (e) where a provision of this Law refers to the fact that the parties have agreed or that they may agree or in any other way refers to an agreement of the parties, such agreement includes any arbitration rules referred to in that agreement;
- (f) where a provision of this Law, other than in articles 25(a) and 32(2)(a), refers to a claim, it also applies to a counter-claim, and where it refers to a defence, it also applies to a defence to such counter-claim.

Article 3: Receipt of written communications

(1) Unless otherwise agreed by the parties:

- (a) any written communication is deemed to have been received if it is delivered to the addressee personally or if it is delivered at his place of business, habitual residence or mailing address; if none of these can be found after making a reasonable inquiry, a written communication is deemed to have been received if it is sent to the addressee's last-known place of business, habitual residence or mailing address by registered letter or any other means which provides a record of the attempt to deliver it;
- (b) the communication is deemed to have been received on the day it is so delivered.

(2) The provisions of this article do not apply to communications in court proceedings.

Article 4: Waiver of right to object

A party who knows that any provision of this Law from which the parties may derogate or any requirement under the arbitration agreement has not been complied with and yet proceeds with the arbitration without stating his objection to such non-compliance without undue delay or, if a

time-limit is provided therefor, within such period of time, shall be deemed to have waived his right to object.

Article 5: Extent of court intervention

In matters governed by this Law, no court shall intervene except where so provided in this Law.

Article 6: Court or other authority for certain functions of arbitration assistance and supervision

The functions referred to in articles 11(3), 11(4), 13(3), 14, 16(3) and 34(2) shall be performed by . . . [Each State enacting this model law specifies the court, courts or, where referred to therein, other authority competent to perform these functions.]

CHAPTER II. ARBITRATION AGREEMENT

Article 7: Definition and form of arbitration agreement

(1) "Arbitration agreement" is an agreement by the parties to submit to arbitration all or certain disputes which have arisen or which may arise between them in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not. An arbitration agreement may be in the form of an arbitration clause in a contract or in the form of a separate agreement.

(2) The arbitration agreement shall be in writing. An agreement is in writing if it is contained in a document signed by the parties or in an exchange of letters, telex, telegrams or other means of telecommunication which provide a record of the agreement, or in an exchange of statements of claim and defence in which the existence of an agreement is alleged by one party and not denied by another. The reference in a contract to a document containing an arbitration clause constitutes an arbitration agreement provided that the contract is in writing and the reference is such as to make that clause part of the contract.

Article 8: Arbitration agreement and substantive claim before court

(1) A court before which an action is brought in a matter which is the subject of an arbitration agreement shall, if a party so requests not later than when submitting his first statement on the substance of the dispute, refer the parties to arbitration unless it finds that the agreement is null and void, inoperative or incapable of being performed.

(2) Where an action referred to in paragraph (1) of this article has been brought, arbitral proceedings may nevertheless be commenced or continued, and an award may be made, while the issue is pending before the court.

Article 9: Arbitration agreement and interim measures by court

It is not incompatible with an arbitration agreement for a party to request, before or during arbitral proceedings, from a court an interim measure of protection and for a court to grant such measure.

CHAPTER III. COMPOSITION OF ARBITRAL TRIBUNAL

Article 10: Number of arbitrators

- (1) The parties are free to determine the number of arbitrators.
- (2) Failing such determination, the number of arbitrators shall be three.

Article 11: Appointment of arbitrators

(1) No person shall be precluded by reason of his nationality from acting as an arbitrator, unless otherwise agreed by the parties.

(2) The parties are free to agree on a procedure of appointing the arbitrator or arbitrators, subject to the provisions of paragraphs (4) and (5) of this article.

(3) Failing such agreement,

(a) in an arbitration with three arbitrators, each party shall appoint one arbitrator, and the two arbitrators thus appointed shall appoint the third arbitrator; if a party fails to appoint the arbitrator within thirty days of receipt of a request to do so from the other party, or if the two arbitrators fail to agree on the third arbitrator within thirty days of their appointment, the appointment shall be made, upon request of a party, by the court or other authority specified in article 6;

(b) in an arbitration with a sole arbitrator, if the parties are unable to agree on the arbitrator, he shall be appointed, upon request of a party, by the court or other authority specified in article 6.

(4) Where, under an appointment procedure agreed upon by the parties,

(a) a party fails to act as required under such procedure, or

(b) the parties, or two arbitrators, are unable to reach an agreement expected of them under such procedure, or

(c) a third party, including an institution, fails to perform any function entrusted to it under such procedure,

any party may request the court or other authority specified in article 6 to take the necessary measure, unless the agreement on the appointment procedure provides other means for securing the appointment.

(5) A decision on a matter entrusted by paragraph (3) or (4) of this article to the court or other authority specified in article 6 shall be subject to no appeal. The court or other authority, in appointing an arbitrator, shall have due regard to any qualifications required of the arbitrator by the agreement of the parties and to such considerations as are likely to secure the appointment of an independent and impartial arbitrator and, in the case of sole or third arbitrator, shall take into account as well the advisability of appointing an arbitrator of a nationality other than those of the parties.

Article 12: Grounds for challenge

(1) When a person is approached in connection with his possible appointment as an arbitrator, he shall disclose any circumstances likely to

give rise to justifiable doubts as to his impartiality or independence. An arbitrator, from the time of his appointment and throughout the arbitral proceedings, shall without delay disclose any such circumstances to the parties unless they have already been informed of them by him.

(2) An arbitrator may be challenged only if circumstances exist that give rise to justifiable doubts as to his impartiality or independence, or if he does not possess qualifications agreed to by the parties. A party may challenge an arbitrator appointed by him, or in whose appointment he has participated, only for reasons of which he becomes aware after the appointment has been made.

Article 13: Challenge procedure

(1) The parties are free to agree on a procedure for challenging an arbitrator, subject to the provisions of paragraph (3) of this article.

(2) Failing such agreement, a party who intends to challenge an arbitrator shall, within fifteen days after becoming aware of the constitution of the arbitral tribunal or after becoming aware of any circumstance referred to in article 12(2), send a written statement of the reasons for the challenge to the arbitral tribunal. Unless the challenged arbitrator withdraws from his office or the other party agrees to the challenge, the arbitral tribunal shall decide on the challenge.

(3) If a challenge under any procedure agreed upon by the parties or under the procedure of paragraph (2) of this article is not successful, the challenging party may request, within thirty days after having received notice of the decision rejecting the challenge, the court or other authority specified in article 6 to decide on the challenge, which decision shall be subject to no appeal, while such a request is pending, the arbitral tribunal, including the challenged arbitrator, may continue the arbitral proceedings and make an award.

Article 14: Failure or impossibility to act

(1) If an arbitrator becomes *de jure* or *de facto* unable to perform his functions or for other reasons fails to act without undue delay, his mandate terminates if he withdraws from his office or if the parties agree on the termination. Otherwise, if a controversy remains concerning any of these grounds, any party may request the court or other authority specified in article 6 to decide on the termination of the mandate, which decision shall be subject to no appeal.

(2) If, under this article or article 13(2), an arbitrator withdraws from his office or a party agrees to the termination of the mandate of an arbitrator, this does not imply acceptance of the validity of any ground referred to in this article or article 12(2).

Article 15: Appointment of substitute arbitrator

Where the mandate of an arbitrator terminates under article 13 or 14 or because of his withdrawal from office for any other reason or because of the revocation of his mandate by agreement of the parties or in any other case of termination of his mandate, a substitute arbitrator shall be

appointed according to the rules that were applicable to the appointment of the arbitrator being replaced.

CHAPTER IV. JURISDICTION OF ARBITRAL TRIBUNAL

Article 16: Competence of arbitral tribunal to rule on its jurisdiction

(1) The arbitral tribunal may rule on its own jurisdiction, including any objections with respect to the existence or validity of the arbitration agreement. For that purpose, an arbitration clause which forms part of a contract shall be treated as an agreement independent of the other terms of the contract. A decision by the arbitral tribunal that the contract is null and void shall not entail *ipso jure* the invalidity of the arbitration clause.

(2) A plea that the arbitral tribunal does not have jurisdiction shall be raised not later than the submission of the statement of defence. A party is not precluded from raising such a plea by the fact that he has appointed, or participated in the appointment of, an arbitrator. A plea that the arbitral tribunal is exceeding the scope of its authority shall be raised as soon as the matter alleged to be beyond the scope of its authority is raised during the arbitral proceedings. The arbitral tribunal may, in either case, admit a later plea if it considers the delay justified.

(3) The arbitral tribunal may rule on a plea referred to in paragraph (2) of this article either as a preliminary question or in an award on the merits. If the arbitral tribunal rules as a preliminary question that it has jurisdiction, any party may request, within thirty days after having received notice of that ruling, the court specified in article 6 to decide the matter, which decision shall be subject to no appeal; while such a request is pending, the arbitral tribunal may continue the arbitral proceedings and make an award.

Article 17: Power of arbitral tribunal to order interim measures

Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal may, at the request of a party, order any party to take such interim measure of protection as the arbitral tribunal may consider necessary in respect of the subject-matter of the dispute. The arbitral tribunal may require any party to provide appropriate security in connection with such measure.

CHAPTER V. CONDUCT OF ARBITRAL PROCEEDINGS

Article 18: Equal treatment of parties

The parties shall be treated with equality and each party shall be given a full opportunity of presenting his case.

Article 19: Determination of rules of procedure

(1) Subject to the provisions of this Law, the parties are free to agree on the procedure to be followed by the arbitral tribunal in conducting the proceedings.

(2) Failing such agreement, the arbitral tribunal may, subject to the provisions of this Law, conduct the arbitration in such manner as it considers appropriate. The power conferred upon the arbitral tribunal includes the power to determine the admissibility, relevance, materiality and weight of any evidence.

Article 20: Place of arbitration

(1) The parties are free to agree on the place of arbitration. Failing such agreement, the place of arbitration shall be determined by the arbitral tribunal having regard to the circumstances of the case, including the convenience of the parties.

(2) Notwithstanding the provisions of paragraph (1) of this article, the arbitral tribunal may, unless otherwise agreed by the parties, meet at any place it considers appropriate for consultation among its members, for hearing witnesses, experts or the parties, or for inspection of goods, other property or documents.

Article 21: Commencement of arbitral proceedings

Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral proceedings in respect of a particular dispute commence on the date on which a request for that dispute to be referred to arbitration is received by the respondent.

Article 22: Language

(1) The parties are free to agree on the language or languages to be used in the arbitral proceedings. Failing such agreement, the arbitral tribunal shall determine the language or languages to be used in the proceedings. This agreement or determination, unless otherwise specified therein, shall apply to any written statement by a party, any hearing and any award, decision or other communication by the arbitral tribunal.

(2) The arbitral tribunal may order that any documentary evidence shall be accompanied by a translation into the language or languages agreed upon by the parties or determined by the arbitral tribunal.

Article 23: Statements of claim and defence

(1) Within the period of time agreed by the parties or determined by the arbitral tribunal, the claimant shall state the facts supporting his claim, the points at issue and the relief or remedy sought, and the respondent shall state his defence in respect of these particulars, unless the parties have otherwise agreed as to the required elements of such statements. The parties may submit with their statements all documents they consider to be relevant or may add a reference to the documents or other evidence they will submit.

(2) Unless otherwise agreed by the parties, either party may amend or supplement his claim or defence during the course of the arbitral proceedings, unless the arbitral tribunal considers it inappropriate to allow such amendment having regard to the delay in making it.

Article 24: Hearings and written proceedings

(1) Subject to any contrary agreement by the parties, the arbitral tribunal shall decide whether to hold oral hearings for the presentation of evidence or for oral argument, or whether the proceedings shall be conducted on the basis of documents and other materials. However, unless the parties have agreed that no hearings shall be held, the arbitral tribunal shall hold such hearings at an appropriate stage of the proceedings, if so requested by a party.

(2) The parties shall be given sufficient advance notice of any hearing and of any meeting of the arbitral tribunal for the purposes of inspection of goods, other property or documents.

(3) All statements, documents or other information supplied to the arbitral tribunal by one party shall be communicated to the other party. Also any expert report or evidentiary document on which the arbitral tribunal may rely in making its decision shall be communicated to the parties.

Article 25: Default of a party

Unless otherwise agreed by the parties, if, without showing sufficient cause,

- (a) the claimant fails to communicate his statement of claim in accordance with article 23(1), the arbitral tribunal shall terminate the proceedings;
- (b) the respondent fails to communicate his statement of defence in accordance with article 23(1), the arbitral tribunal shall continue the proceedings without treating such failure in itself as an admission of the claimant's allegations;
- (c) any party fails to appear at a hearing or to produce documentary evidence, the arbitral tribunal may continue the proceedings and make the award on the evidence before it.

Article 26: Expert appointed by arbitral tribunal

(1) Unless otherwise agreed by the parties, the arbitral tribunal

- (a) may appoint one or more experts to report to it on specific issues to be determined by the arbitral tribunal;
- (b) may require a party to give the expert any relevant information or to produce, or to provide access to, any relevant documents, goods or other property for his inspection.

(2) Unless otherwise agreed by the parties, if a party so requests or if the arbitral tribunal considers it necessary, the expert shall, after delivery of his written or oral report, participate in a hearing where the parties have the opportunity to put questions to him and to present expert witnesses in order to testify on the points at issue.

Article 27: Court assistance in taking evidence

The arbitral tribunal or a party with the approval of the arbitral tribunal may request from a competent court of this State assistance in tak-

ing evidence. The court may execute the request within its competence and according to its rules on taking evidence.

CHAPTER VI. MAKING OF AWARD AND TERMINATION OF PROCEEDINGS

Article 28: Rules applicable to substance of dispute

(1) The arbitral tribunal shall decide the dispute in accordance with such rules of law as are chosen by the parties as applicable to the substance of the dispute. Any designation of the law or legal system of a given State shall be construed, unless otherwise expressed, as directly referring to the substantive law of that State and not to its conflict of laws rules.

(2) Failing any designation by the parties, the arbitral tribunal shall apply the law determined by the conflict of laws rules which it considers applicable.

(3) The arbitral tribunal shall decide *ex aequo et bono* or as *amiable compositeur* only if the parties have expressly authorized it to do so.

(4) In all cases, the arbitral tribunal shall decide in accordance with the terms of the contract and shall take into account the usages of the trade applicable to the transaction.

Article 29: Decision-making by panel of arbitrators

In arbitral proceedings with more than one arbitrator, any decision of the arbitral tribunal shall be made, unless otherwise agreed by the parties, by a majority of all its members. However, questions of procedure may be decided by a presiding arbitrator, if so authorized by the parties or all members of the arbitral tribunal.

Article 30: Settlement

(1) If, during arbitral proceedings, the parties settle the dispute, the arbitral tribunal shall terminate the proceedings and, if requested by the parties and not objected to by the arbitral tribunal, record the settlement in the form of an arbitral award on agreed terms.

(2) An award on agreed terms shall be made in accordance with the provisions of article 31 and shall state that it is an award. Such an award has the same status and effect as any other award on the merits of the case.

Article 31: Form and contents of award

(1) The award shall be made in writing and shall be signed by the arbitrator or arbitrators. In arbitral proceedings with more than one arbitrator, the signatures of the majority of all members of the arbitral tribunal shall suffice, provided that the reason for any omitted signature is stated.

(2) The award shall state the reasons upon which it is based, unless the parties have agreed that no reasons are to be given or the award is an award on agreed terms under article 30.

(3) The award shall state its date and the place of arbitration as deter-

mined in accordance with article 20(1). The award shall be deemed to have been made at that place.

(4) After the award is made, a copy signed by the arbitrators in accordance with paragraph (1) of this article shall be delivered to each party.

Article 32: Termination of proceedings

(1) The arbitral proceedings are terminated by the final award or by an order of the arbitral tribunal in accordance with paragraph (2) of this article.

(2) The arbitral tribunal shall issue an order for the termination of the arbitral proceedings when:

- (a) the claimant withdraws his claim, unless the respondent objects thereto and the arbitral tribunal recognizes a legitimate interest on his part in obtaining a final settlement of the dispute;
- (b) the parties agree on the termination of the proceedings;
- (c) the arbitral tribunal finds that the continuation of the proceedings has for any other reason become unnecessary or impossible.

(3) The mandate of the arbitral tribunal terminates with the termination of the arbitral proceedings, subject to the provisions of articles 33 and 34(4).

Article 33: Correction and interpretation of award; additional award

(1) Within thirty days of receipt of the award, unless another period of time has been agreed upon by the parties:

- (a) a party, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to correct in the award any errors in computation, any clerical or typographical errors or any errors of similar nature;
- (b) if so agreed by the parties, a party, with notice to the other party, may request the arbitral tribunal to give an interpretation of a specific point or part of the award.

If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make the correction or give the interpretation within thirty days of receipt of the request. The interpretation shall form part of the award.

(2) The arbitral tribunal may correct any error of the type referred to in paragraph (1)(a) of this article on its own initiative within thirty days of the date of the award.

(3) Unless otherwise agreed by the parties, a party, with notice to the other party, may request, within thirty days of receipt of the award, the arbitral tribunal to make an additional award as to claims presented in the arbitral proceedings but omitted from the award. If the arbitral tribunal considers the request to be justified, it shall make the additional award within sixty days.

(4) The arbitral tribunal may extend, if necessary, the period of time within which it shall make a correction, interpretation or an additional award under paragraph (1) or (3) of this article.

(5) The provisions of article 31 shall apply to a correction or interpretation of the award or to an additional award.

CHAPTER VII. RECOURSE AGAINST AWARD

Article 34: Application for setting aside as exclusive recourse against arbitral award

(1) Recourse to a court against an arbitral award may be made only by an application for setting aside in accordance with paragraphs (2) and (3) of this article.

(2) An arbitral award may be set aside by the court specified in article 6 only if:

- (a) the party making the application furnishes proof that:
  - (i) a party to the arbitration agreement referred to in article 7 was under some incapacity; or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of this State; or
  - (ii) the party making the application was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or
  - (iii) the award deals with a dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration, or contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration, provided that, if the decisions on matters submitted to arbitration can be separated from those not so submitted, only that part of the award which contains decisions on matters not submitted to arbitration may be set aside; or
  - (iv) the composition of the arbitral tribunal or the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties, unless such agreement was in conflict with a provision of this Law from which the parties cannot derogate, or, failing such agreement, was not in accordance with this Law; or
- (b) the court finds that:
  - (i) the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under the law of this State; or
  - (ii) the award is in conflict with the public policy of this State.

(3) An application for setting aside may not be made after three months have elapsed from the date on which the party making that application had received the award or, if a request had been made under article 33, from the date on which that request had been disposed of by the arbitral tribunal.

(4) The court, when asked to set aside an award, may, where appropriate and so requested by a party, suspend the setting aside proceedings for a period of time determined by it in order to give the arbitral tribunal an opportunity to resume the arbitral proceedings or to take such other action as in the arbitral tribunal's opinion will eliminate the grounds for setting aside.

CHAPTER VIII. RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF AWARDS

Article 35: Recognition and enforcement

(1) An arbitral award, irrespective of the country in which it was made, shall be recognized as binding and, upon application in writing to the competent court, shall be enforced subject to the provisions of this article and of article 36.

(2) The party relying on an award or applying for its enforcement shall supply the duly authenticated original award or a duly certified copy thereof, and the original arbitration agreement referred to in article 7 or a duly certified copy thereof. If the award or agreement is not made in an official language of this State, the party shall supply a duly certified translation thereof into such language.³

Article 36: Grounds for refusing recognition or enforcement

(1) Recognition or enforcement of an arbitral award, irrespective of the country in which it was made, may be refused only:

- (a) at the request of the party against whom it is invoked, if that party furnishes to the competent court where recognition or enforcement is sought proof that:
  - (i) a party to the arbitration agreement referred to in article 7 was under some incapacity; or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of the country where the award was made; or
  - (ii) the party against whom the award is invoked was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings or was otherwise unable to present his case; or
  - (iii) the award deals with a dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration, or it contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration, provided that, if the decisions on matters submitted to arbitration can be separated from those not so submitted, that part of the award which contains decisions on matters submitted to arbitration may be recognized and enforced; or
  - (iv) the composition of the arbitral tribunal or the arbitral procedure was not in accordance with the agreement of the parties or, failing such agreement, was not in accordance with the law of the country where the arbitration took place; or
  - (v) the award has not yet become binding on the parties or has been set aside or suspended by a court of the country in which, or under the law of which, that award was made; or
- (b) if the court finds that:

³ The conditions set forth in this paragraph are intended to set maximum standards. It would, thus, not be contrary to the harmonization to be achieved by the model law if a State retained even less onerous conditions.

- (i) the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under the law of this State; or
- (ii) the recognition or enforcement of the award would be contrary to the public policy of this State.

(2) If an application for setting aside or suspension of an award has been made to a court referred to in paragraph (1)(a)(v) of this article, the court where recognition or enforcement is sought may, if it considers it proper, adjourn its decision and may also, on the application of the party claiming recognition or enforcement of the award, order the other party to provide appropriate security.

Genèveprotokollen af 24. september 1923.

Bekendtgørelse nr. 167 af 15. maj 1925 om Danmarks ratifikation af den i Genf den 24. september 1923 åbnede protokol vedrørende voldgiftsklausuler i handelskontrakter.

Ved kongelig resolution af 21. marts 1925 har Danmark ratificeret følgende i Genf den 24. september 1923 åbnede protokol vedrørende voldgiftsklausuler i handelskontrakter:

Protokol angående voldgiftsklausuler.

De undertegnede, der er forsynet med behørig fuldmagt, erklærer, at de på det af dem repræsenterede lands vegne antager følgende bestemmelser:

1. Enhver af de kontraherende stater anerkender gyldigheden af en overenskomst – hvad enten den angår allerede bestående eller fremtidige uoverensstemmelser – indgæet mellem parter, der hver er underkastet forskellige kontraherende staters jurisdiktion, hvorved parterne i en kontrakt forpligter sig til at gøre alle eller visse uoverensstemmelser, der måtte opstå i forbindelse med en sådan kontrakt, angående handelsspørgsmål eller et hvilket som helst andet spørgsmål, der kan ordnes ved voldgift, til genstand for sådan, selv om voldgiften skal finde sted i et land, under hvis jurisdiktion ingen af parterne hører.

Enhver kontraherende stat forbeholder sig retten til at begrænse ovennævnte forpligtelse til sådanne kontrakter, der af dens nationale lovgivning betragtes som handelskontrakter. Den kontraherende stat, der benytter sig af denne ret, skal underrette generalsekretæren for folkenes forbund derom, for at der kan tilgå de andre kontraherende stater meddelelse desangående.

2. Voldgiftsproceduren, deri indbefattet nedsettelsen af voldgiftsdomstolen, skal ordnes efter parternes vilje og efter lovgivningen i det land, inden for hvis område voldgiften finder sted.

De kontraherende stater forpligter sig til at lette ethvert skridt, som under proceduren må foretages på deres område, i overensstemmelse med de bestemmelser, der efter deres lovgivning ordner proceduren ved voldgift.

3. Enhver kontraherende stat påtager sig at sikre, at voldgiftskendelser, afsagte på dens eget område i henhold til de foregående artikler, gennemføres af dens myndigheder og i overensstemmelse med dens nationale lovgivnings bestemmelser.

4. Når en retstvist angående en kontrakt indgæet mellem personer, på hvem art. 1 finder anvendelse, og indeholdende en voldgiftsaftale, det være sig om allerede bestående eller fremtidige uoverensstemmelser, der er gyldig i medfør af nævnte artikel og egnet til at anvendes, indbringes for en af de kontraherende staters domstole, skal denne på en af parternes begæring henvisse dem til voldgiftsdommernes afgørelse.

En sådan henvisning skal ikke præjudicere domstolens kompetence i tilfælde af, at voldgiftsaftalen eller voldgiftsbehandlingen ikke kan føres igennem eller bliver uvirksom.

5. Denne protokol, der skal stå åben til undertegnelse af alle stater, skal ratificeres. Ratifikationerne skal deponeres snarest muligt hos generalsekretæren for folkenes forbund, der vil drage omsorg for, at alle andre undertegnende magter erholder underretning derom.

6. Denne protokol skal træde i kraft, så snart til ratifikationer er blevet deponerede. Derefter træder den i kraft for hver kontraherende stats vedkommende en måned efter, at generalsekretæren har udsendt meddelelse om deponeringen af dens ratifikation.

7. Denne protokol kan opsiges af enhver kontraherende stat med et års varsel. Opsigelsen skal finde sted ved en meddelelse stilet til generalsekretæren for folkenes forbund, der straks skal oversende genparter af denne med-

delelse til alle andre undertegnende magter med angivelse af den dato, på hvilken den blev modtaget. Opsigelsen træder i kraft et år efter den dag, på hvilken den blev meddelt generalsekretæren, og skal kun gælde for den stat, der har anmeldt den.

8. Det står de kontraherende stater frit for at erklære, at deres tiltrædelse af denne protokol ikke gælder for alle eller nogle af de nedenævnte områder, nemlig: deres kolonier, oversøiske besiddelser eller områder, protektorater eller sådanne områder, over hvilke de udøver et mandat.

Sådanne stater kan senere tiltræde protokollen særskilt for ethvert af de således udelukkede områders vedkommende. Enhver sådan tiltræden skal snarest muligt meddeles generalsekretæren for folkenes forbund, som derefter skal underrette alle signatarmagterne derom. Den træder i kraft en måned efter meddelelsen fra generalsekretæren til alle signatarmagterne.

De kontraherende stater kan ligeledes opsiges nærværende protokol særskilt for hvert enkelt af de ovenfor nævnte områder. Art. 7 finder anvendelse på en sådan opsigelse.

En bekræftet genpart af denne protokol vil af generalsekretæren blive oversendt til alle de kontraherende stater.

Sket i Genf, den fireogtyvende september nittenhundrede og treogtyve,

i en enkelt udfærdigelse, hvis franske og engelske tekst begge skal være autentiske, og som skal opbevares i folkeforbundssekretariatets arkiv.

(Danmarks underskrift.)

Idet jeg undertegner den i Genf den 24. september 1923 åbnede protokol angående voldtiftsklausuler, erklærer jeg undertegnede, repræsentant for den danske regering ved Folkeforbundets sekretariat, med hensyn til art. 3 følgende: Efter dansk ret er voldtiftskendelser, afsagt af en voldtiftsret, ikke umiddelbart eksekutive, men det vil i hvert enkelt tilfælde være nødvendigt, såfremt eksekution skal foretages, at anlægge sædvanligt søgsmål, under hvilket den pågældende voldtiftskendelse dog i almindelighed uden nærmere prøvelse vil blive lagt til grund ved sagens pådømmelse.

— Med forbehold af ratifikation. —

(underskrift).

Genèveoverenskomsten af 26. september 1927.

Bekendtgørelse nr. 150 af 28. juni 1929 om Danmarks ratifikation af den i Genève den 26. september 1927 åbnede overenskomst angående eksekution af voldgiftskendelser, afsagt i udlandet.

Ved kgl. resolution af 16. april 1929 har Danmark ratificeret følgende i Genève den 26. september 1927 åbnede overenskomst angående eksekution af voldgiftskendelser, afsagt i udlandet:

Artikel 1.

En voldgiftskendelse, der på et af de høje kontraherende parters områder, hvor denne overenskomst finder anvendelse, er blevet afsagt i henhold til en særlig voldgiftsaftale eller en almindelig voldgiftsklausul, som falder ind under den i Genève den 24. september 1923 åbnede protokol angående voldgiftsklausuler, skal anerkendes og skal eksekveres i overensstemmelse med procesreglerne på det område, hvor kendelsen gøres gældende, når kendelsen er blevet afsagt på et af de høje kontraherende parters område, hvor denne overenskomst finder anvendelse, og imellem personer, der er underkastet en af de høje kontraherende parters jurisdiktion.

For at opnå denne anerkendelse eller denne eksekution vil det endvidere være nødvendigt:

- a) at kendelsen er blevet afsagt i henhold til en voldgiftsoverenskomst eller en voldgiftsklausul, der er gyldig ifølge den lovgivning, som er anvendelig på dem;
- b) at det spørgsmål, der er genstand for kendelsen, kan ordnes ved voldgift ifølge lovgivningen i det land, hvor kendelsen påberåbes;
- c) at kendelsen er blevet afsagt af den voldgiftsdomstol, der er blevet bestemt i voldgiftsoverenskomsten eller voldgiftsklausulen, eller blevet oprettet på den måde, parterne er enedes om og i overensstemmelse med de retsregler, som er anvendelige på voldgiftsproceduren;
- d) at kendelsen er endelig i det land, hvor den er afsagt, således at den ikke betragtes som sådan, hvis den kan gøres til genstand for indsigelse, appel eller krav om kassation (i de lande, hvor der findes adgang til sådanne behandlingsformer), eller hvis det godtgøres, at der allerede finder en procedure sted, som går ud på at bestride kendelsens gyldighed;
- e) at anerkendelsen eller eksekutionen af kendelsen ikke er i strid med den offentlige orden eller den offentlige rets grundsatninger i det land, hvor den påberåbes.

Artikel 2.

Selv om de i artikel 1 fastsatte betingelser er opfyldt, vil kendelsen ikke kunne anerkendes eller eksekveres, hvis retten kommer til det resultat:

- a) at kendelsen er blevet omstødt i det land, hvor den er blevet afsagt;
- b) at den part, overfor hvem kendelsen søges gjort gældende, ikke har fået underretning om voldgiftsbehandlingen så betids, at han har kunnet fremstille sin sag, eller at han har været lovlig forhindret uden at have været behørigt repræsenteret;
- c) at kendelsen ikke angår de uoverensstemmelser, hvortil der er sigtet i voldgiftsoverenskomsten, eller ikke falder ind under bestemmelserne i voldgiftsklausulen, eller at den indeholder afgørelser, som går ud over bestemmelserne i voldgiftsoverenskomsten eller voldgiftsklausulen.

Hvis kendelsen ikke har afgjort alle de spørgsmål, der er blevet forelagt voldgiftsdomstolen, kan den kompetente myndighed i det land, hvor der søges anerkendelse eller eksekution af kendelsen, hvis den finder anledning dertil, udsætte denne anerkendelse eller eksekution eller gøre den afhængig af en sådan sikkerhedsstillelse, som denne myndighed bestemmer.

Artikel 3.

Hvis den part, hvem kendelsen er gået imod, godtgør, at der ifølge de retsregler, som er anvendelige på voldgiftsproceduren, findes en anden grund end de i artikel 1 a) og c) og i artikel 2 b) og c) nævnte grunde, der berettiger ham til at bestride kendelsens gyldighed for en domstol, kan dommeren, hvis han finder anledning dertil, enten nægte anerkendelse eller eksekution af kendelsen eller foretage en udsættelse, således at der gives parten en rimelig tid til at få kendelsen omstødt af den kompetente domstol.

Artikel 4.

Den part, som gør kendelsen gældende eller forlanger den eksekveret, må navnlig tilvejebringe:

- 1) den originale kendelse eller en genpart, som behørig er bekræftet i overensstemmelse med lovgivningen i det land, hvor kendelsen er blevet afsagt;
- 2) aktstykker og oplysninger, der godtgør, at kendelsen på den i artikel 1 d) nærmere fastsatte måde er endelig i det land, hvor den er blevet afsagt;
- 3) i påkommende tilfælde aktstykker og oplysninger, som godtgør, at de i artikel 1, 1. stk., og 2. stk. a) og c), nævnte betingelser er til stede.

Der kan forlanges en oversættelse af kendelsen og de andre i denne artikel nævnte aktstykker til det lands officielle sprog, hvor kendelsen påberåbes. Denne oversættelse skal være bekræftet af en diplomatisk eller konsulær repræsentant for det land, hvor den part, der gør kendelsen gældende, er hjemmehørende, eller af en edsvoren translator i det land, hvor kendelsen påberåbes.

Artikel 5.

De i foranstående artikler indeholdte bestemmelser skal ikke berøve nogen af de interesserede parter retten til at gøre en voldgiftskendelse gældende på den måde og i den udstrækning, der er hjemlet ved lovgivningen eller traktaterne i det land, hvor en sådan kendelse påberåbes.

Artikel 6.

Denne overenskomst omfatter kun de voldgiftskendelser, der er afsagt, efter at den i

Genève den 24. september 1923 åbnede protokollen angående voldgiftsklausuler er trådt i kraft.

Artikel 7.

Denne overenskomst, der skal stå åben til undertegnelse for alle undertegnere af protokollen af 1923 angående voldgiftsklausuler, skal ratificeres.

Den kan kun ratificeres af sådanne medlemmer af folkeforbundet og af sådanne stater, som ikke er medlemmer af forbundet, på hvis vegne også protokollen af 1923 er blevet ratificeret.

Ratifikationerne skal så snart som muligt deponeres hos generalsekretæren for folkenes forbund, der vil give alle dem, som undertegner, meddelelse om deponeringen.

Artikel 8.

Denne overenskomst træder i kraft 3 måneder efter, at den er blevet ratificeret af to af de høje kontraherende parter. I senere tilfælde træder den for hver af de høje kontraherende parters vedkommende i kraft 3 måneder efter, at dens ratifikation er blevet deponeret hos generalsekretæren for folkenes forbund.

Artikel 9.

Denne overenskomst kan opsiges både af ethvert folkeforbundsmedlem og af enhver stat, som ikke er medlem. Opsigelsen meddeles skriftligt til generalsekretæren for folkenes forbund, som straks skal sende en bekræftet genpart af meddelelsen til alle de andre kontraherende parter, ledsaget af en angivelse af den dag, på hvilken han har modtaget den.

Opsigelsen gælder kun for den høje kontraherende part, der har meddelt den, og først et år efter, at denne meddelelse er kommet til generalsekretæren for folkenes forbund.

Opsigelsen af protokollen angående voldgiftsklausuler medfører tillige opsigelse af denne overenskomst.

Artikel 10.

Denne overenskomst gælder ikke uden videre for de høje kontraherende parters kolonier, protektorater eller for områder, som er stillet under deres overvrighed eller mandat.

Denne overenskomst kan altid ved en erklæring til generalsekretæren for folkenes forbund fra en af de høje kontraherende parter gores

anvendelig med hensyn til en eller flere af sådanne kolonier, protektorater eller områder, for hvilke den i Genève den 24. september 1923 åbnede protokol angående voldgiftsklausuler er gældende.

En sådan erklæring skal have virkning tre måneder efter, at den er blevet deponeret.

De høje kontraherende parter kan til enhver tid opsiges konventionen for alle eller nogle af de ovennævnte kolonier, protektorater eller områder. Ved en sådan opsigelse finder artikel 9 anvendelse.

Artikel 11.

En bekræftet genpart af denne overenskomst skal af generalsekretæren for folkenes forbund tilstilles hvert medlem af folkeforbundet og hver stat, der ikke er medlem, men undertegner nævnte overenskomst.

Til bekræftelse heraf har de ovennævnte befuldmægtigede undertegnet denne overenskomst.

Udfærdiget i Genève den seksogtyvende september nitten hundrede og syvogtyve, i eet eksemplar, hvis engelske og franske tekst begge betragtes som autentiske, og som vil blive opbevaret i folkeforbundets arkiv.

— — — — —

(Danmarks underskrift.)

Efter dansk ret er voldgiftskendelser afsagte af en voldgiftsret ikke umiddelbart eksigible, men det vil i hvert enkelt tilfælde være nødvendigt, såfremt eksekution skal foretages, at anlægge sædvanligt søgsmål, under hvilket den pågældende voldgiftskendelse dog i almindelighed uden nærmere prøvelse vil blive lagt til grund ved sagens pådømmelse.

— Med forbehold af ratifikation. —

(Underskrift.)

New York-konventionen af 10. juni 1958

Konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser.

Art. I.

1. Denne konvention finder anvendelse på anerkendelse og fuldbyrdelse af voldgiftskendelser, som er afsagt i en anden stat end den, hvor afgørelsen søges anerkendt og fuldbyrdet, og som angår tvister mellem fysiske eller juridiske personer. Den finder også anvendelse på voldgiftskendelser, som ikke anses for indenlandske i den stat, hvor de søges anerkendt og fuldbyrdet.

2. Udtrykket »voldgiftskendelser« omfatter ikke blot kendelser afsagt af voldgiftsmænd, som er udpeget for den enkelte sag, men også kendelser afsagt af permanente voldgiftsinstitutioner, som parterne har underkastet sig.

3. Ved undertegnelse, ratifikation eller tiltrædelse af denne konvention eller ved underretning om udvidelse i medfør af art. X kan enhver stat på grundlag af gensidighed erklære, at den kun vil anvende konventionen på anerkendelse og fuldbyrdelse af kendelser, som er afsagt i en anden kontraherende stat. Den kan også erklære, at den kun vil anvende konventionen på tvister, der udspringer af retsforhold i eller uden for kontraktsforhold, som betragtes som handelsforhold i henhold til den nationale ret i den stat, som afgiver sådan erklæring.

Art. II.

1. Enhver kontraherende stat skal anerkende en skriftlig aftale, hvori parterne forpligter sig til at henskyde til voldgift alle eller enkelte tvister, som er opstået eller kan opstå i en bestemt retlig relation mellem dem i eller uden for kontraktsforhold vedrørende spørgsmål, som kan afgøres ved voldgift.

2. Ved udtrykket »skriftlig aftale« forstås en voldgiftsklausul i en kontrakt eller en voldgiftsaftale, der er underskrevet af parterne, eller som er indeholdt i en udveksling af breve eller telegrammer.

3. Domstolene i en kontraherende stat skal, hvis der rejses sag om et forhold, hvorom parterne har truffet en aftale som omhandlet i denne artikel, på begæring af en af parterne henvise dem til voldgift, medmindre den finder, at den nævnte aftale er ugyldig, ude af kraft, eller at den ikke kan gennemføres.

Art. III.

Enhver kontraherende stat skal på de vilkår, som er fastsat i de følgende artikler, anerkende voldgiftskendelser som bindende og fuldbyrde dem i overensstemmelse med procesreglerne på det territorium, hvor kendelsen påberåbes. Der må ikke fastsættes væsentligt mere tyngende vilkår eller pålægges højere gebyrer eller afgifter for anerkendelse eller fuldbyrdelse af voldgiftskendelser, som omfattes af denn konvention, end for anerkendelse eller fuldbyrdelse af indenlandske voldgiftskendelser.

Art. IV.

1. For at opnå anerkendelse og fuldbyrdelse som omtalt i den foregående artikel skal den part, som søger anerkendelse og fuldbyrdelse samtidig med begæringen herom fremlægge:

- a) den behørigt attesterede originale kendelse eller en behørigt bekræftet genpart af denne;
- b) den originale aftale, som nævnes i art. II, eller en behørigt bekræftet genpart heraf.

2. Hvis den nævnte afgørelse eller aftale ikke er affattet på det officielle sprog i det land, hvor afgørelsen påberåbes, skal den part, som søger kendelsen anerkendt eller fuldbyrdet, fremlægge en oversættelse af disse dokumenter til dette sprog. Oversættelsen skal bekræftes af en officiel eller edsvoren translator eller af en diplomatisk eller konsuler tjenestemand.

Art. V.

1. Anerkendelse og fuldbyrdelse af voldgiftskendelsen kan efter påstand af den part, som den påberåbes mod, kun nægtes, dersom denne over for den kompetente myndighed, hvor anerkendelse og fuldbyrdelse begæres, beviser:

- a) at parterne i den i art. II nævnte aftale har manglet retlig handleevne efter den lov,

der gjaldt for dem, eller at den nævnte aftale ikke er gyldig efter den lov, som parterne har vedtaget for den, eller i mangel af udtrykkelig eller stiltiende vedtagelse herom efter loven i det land, hvor afgørelsen blev truffet, eller

b) at den part, som voldgiftskendelsen påberåbes imod, ikke var tilbørligt underrettet om udnævnelsen af voldgiftsretten eller om voldgiftssagens behandling eller af andre grunde var ude af stand til at føre sin sag, eller

c) at voldgiftskendelsen vedrører en tvist, som ikke er omfattet af voldgiftsaftalen, eller indeholder afgørelser af spørgsmål, som ligger uden for det, som er underkastet voldgift, dog således at hvis afgørelserne i spørgsmål, som er underkastet voldgift, kan udskilles fra spørgsmål, som ikke er det, skal den del af afgørelsen, som vedrører spørgsmål, der er hen-skudt til voldgift, anerkendes og fuldbyrdes, eller

d) at sammensætningen af voldgiftsretten eller voldgiftssagens behandling ikke var i overensstemmelse med parternes aftale eller i mangel af sådan aftale ikke i overensstemmelse med lovgivningen i det land, hvor voldgiftskendelsen blev afsagt, eller

e) at voldgiftskendelsen endnu ikke er blevet bindende for parterne eller er sat til side eller suspenderet af en kompetent myndighed i det land, hvor den blev afsagt, eller efter hvis ret kendelsen er afsagt.

2. En voldgiftskendelse kan ligeledes nægtes anerkendt eller fuldbyrdet, hvis den kompetente myndighed i det land, hvor den søges anerkendt eller fuldbyrdet, finder, at:

a) det forhold, tvisten omfatter, ikke kan afgøres ved voldgift efter dette lands lovgivning, eller

b) anerkendelse eller fuldbyrdelse ville være uforenelig med dette lands retsorden.

Art. VI.

Hvis begæring om tilsidesættelse eller suspension af voldgiftskendelsen er fremsat for en kompetent myndighed som nævnt i art. V.1.e), kan den myndighed, over for hvilken voldgiftskendelsen gøres gældende, udsætte sin beslutning om fuldbyrdelse af kendelsen, hvis den finder dette velbegrunnet, og den kan ligeledes efter begæring af den part, som kræver kendelsen fuldbyrdet, forlange, at modparten stiller passende sikkerhed.

Art. VII.

1. Bestemmelserne i denne konvention har ikke indflydelse på gyldigheden af multilaterale eller bilaterale aftaler om anerkendelse og fuldbyrdelse af voldgiftskendelser, som de kontraherende stater har indgået. De fratager heller ikke en interesseret part nogen ret, som han måtte have til at benytte sig af en voldgiftskendelse på den måde og i den udstrækning, dette kan gøres efter lovgivningen i og traktaterne med det land, hvor en sådan afgørelse søges gjort gældende.

2. Genève-protokollen af 1923 om voldgiftsklausuler og Genève-konventionen af 1927 om fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser skal ophøre med at gælde mellem de kontraherende stater fra det tidspunkt og i den udstrækning, disse bliver bundet af denne konvention.

Art. VIII.

1. Konventionen skal indtil 31. december 1958 være åben for underskrift af ethvert medlem af De forenede Nationer og også af enhver anden stat, som er eller herefter bliver medlem af nogen af De forenede Nationers særorganisationer, eller som er eller herefter bliver medlem af Den internationale Domstols Statut, eller enhver anden stat, som har modtaget indbydelse fra De forenede Nationers generalforsamling.

2. Denne konvention skal ratificeres, og ratifikationsdokumentet skal deponeres hos De forenede Nationers generalsekretær.

Art. IX.

1. Denne konvention skal være åben for tiltrædelse for alle stater, som er omhandlet i art. VIII.

2. Tiltrædelse sker ved deponering af et tiltrædelsesdokument hos De forenede Nationers generalsekretær.

Art. X.

1. Enhver stat kan ved undertegnelse, ratifikation eller tiltrædelse erklære, at denne konvention skal gælde for alle eller et enkelt af de områder, hvis internationale forbindelser, den er ansvarlig for. Sådan erklæring får virkning, når konventionen træder i kraft for vedkommende stat.

2. Når som helst derefter skal enhver sådan udvidelse ske ved underretning til De forenede Nationers generalsekretær, og udvidelsen får retsvirkning fra den 90. dag efter den dag, De forenede Nationers generalsekretær har modtaget underretning, eller fra den dag konventionen trådte i kraft for vedkommende stat, alt efter hvilket tidspunkt, der er det seneste.

3. Med hensyn til de områder, som denne konvention ikke udvides til ved underretning, ratifikation eller tiltrædelse, skal vedkommende stat overveje muligheden af at tage de nødvendige skridt til at udvide anvendelsen af konventionen til sådanne områder, og hvor dette er nødvendigt af konstitutionelle grunde med forbehold om samtykke af disse områders regeringer.

Art. XI.

1. For forbundsstater eller stater, der ikke er enhedsstater, gælder følgende bestemmelser:

a) Med hensyn til de artikler i konventionen, som falder inden for forbundets lovgivningsmagt, skal forbundsregeringens pligter i dette omfang være de samme som for regeringerne i kontraherede stater, som ikke er forbundsstater.

b) Med hensyn til de artikler i konventionen, som falder inden for lovgivningsmagten i de enkelte stater eller provinser, som efter forbundsstatens konstitutionelle regler dog ikke er forpligtet til at tage skridt til lovgivning, skal forbundsregeringen underrette vedkommende myndigheder i de enkelte stater eller provinser om sådanne artikler så snart som muligt med anbefaling.

c) En forbundsstat, som er medlem af denne konvention, skal på anmodning af en hvilken som helst anden kontraherende stat fremsendt gennem De forenede Nationers generalsekretær give oplysning om lovgivning og praksis i forbundet og i de enheder, hvoraf det består, vedrørende bestemmelserne i denne konvention, som viser, i hvilken udstrækning man har sat vedkommende bestemmelse i kraft gennem lovgivning eller på anden måde.

Art. XII.

1. Denne konvention træder i kraft den 90.

dag efter den dag, det tredje ratifikations- eller tiltrædelsesdokument er deponeret.

2. For enhver stat, som ratificerer eller tiltræder denne konvention, efter at det tredje ratifikations- eller tiltrædelsesdokument er deponeret, træder konventionen i kraft den 90. dag efter den dag, da vedkommende stats ratifikations- eller tiltrædelsesdokument er deponeret.

Art. XIII.

1. Enhver kontraherende stat kan opsigte denne konvention ved skriftlig underretning til De forenede Nationers generalsekretær. Opsigelsen træder i kraft et år efter den dag, den er modtaget af generalsekretæren.

2. Enhver stat, som har afgivet en erklæring eller underretning i henhold til artikel X, kan når som helst derefter ved underretning til generalsekretæren for De forenede Nationer erklære, at denne konvention skal ophøre at gælde for det pågældende område et år efter den dag da generalsekretæren modtog underretningen.

3. Denne konvention skal fortsat gælde for voldgiftskendelser, som der er taget skridt til at få anerkendt eller fuldbyrdet, inden opsigelsen træder i kraft.

Art. XIV.

En kontraherende stat kan ikke påberåbe sig denne konvention over for andre kontraherende stater i videre omfang, end den selv er forpligtet efter konventionen.

Art. XV.

De forenede Nationers generalsekretær skal underrette de i artikel VIII nævnte stater om følgende:

- a) Underskrifter og ratifikationer i medfør af artikel VIII;
- b) Tiltrædelser i medfør af artikel IX;
- c) Erklæringer og underretninger i medfør af artiklerne I, X og XI;
- d) Datoen for denne konventions ikrafttræden i medfør af artikel XII;
- e) Opsigelser og underretninger i medfør af artikel XIII.

Art. XVI.

1. Denne konvention, hvis kinesiske, engelske, franske, russiske og spanske tekster er lige autentiske, skal deponeres i De forenede Nationers arkiv.
2. De forenede Nationers generalsekretær skal tilstille de i artikel VIII nævnte stater en bekræftet kopi af denne konvention.

Genèvekonventionen af 21. april 1961

Den europæiske konvention om international handelsvoldgift.

Art. I.

Konventionens område.

1. Denne konvention finder anvendelse:

a) på voldgiftsaftaler afsluttet med henblik på afgørelse af tvister i international handel mellem fysiske eller juridiske personer, som ved aftalens indgåelse havde bopæl eller sæde i forskellige kontraherende stater;

b) på voldgiftsforhandlinger og kendelser i medfør af aftaler som anført i § 1 a) ovenfor.

2. I denne konvention betyder

a) »voldgiftsaftale« enten en voldgiftsklausul i en aftale eller en voldgiftsaftale, hvis aftalen eller voldgiftsaftalen er undertegnet af parterne eller indeholdt i en udveksling af breve eller telegrammer eller er indgået gennem fjernskriver, samt i forhold mellem lande, hvis lovgivninger ikke stiller krav om, at en voldgiftsaftale skal være skriftlig, enhver voldgiftsaftale, som er afsluttet i den form, som disse lovgivninger kræver;

b) »voldgift« afgørelse både ved voldgiftsmænd, som er udpeget for hver enkelt sag (ad hoc voldgift) og ved permanente voldgiftsinstitutioner;

c) »sæde« det sted, hvor den forretningsafdeling, som har indgået voldgiftsaftalen, er beliggende.

Art. II.

Offentligretlige juridiske personers adgang til at benytte voldgift.

1. I de i denne konventions art. I § 1 nævnte tilfælde kan juridiske personer, som i henhold til den for dem gældende lov betragtes som »offentligretlige juridiske personer« gyldigt indgå voldgiftsaftaler.

2. Ethvert land kan ved underskrivelse, ratificering eller tilslutning til denne konvention er-

klære, at den begrænser ovennævnte ret, således som bestemt i erklæringen.

Art. III.

Udenlandske statsborgeres adgang til at være voldgiftsmænd.

I voldgift, som omfattes af denne konvention, kan fremmede statsborgere udpeges som voldgiftsmænd.

Art. IV.

Voldgiftens organisering.

1. En voldgiftsaftales parter kan bestemme:

a) at deres tvister skal afgøres ved en voldgiftsinstitution; i dette tilfælde skal voldgiftsforhandlingerne foregå i overensstemmelse med denne institutions voldgiftsregler;

b) at deres tvister skal afgøres ved ad hoc voldgift; i så fald kan parterne bl. a.

- 1) udpege voldgiftsmændene eller aftale mæden, hvorpå de skal udpeges, såfremt der opstår tvist;
- 2) bestemme stedet for voldgiften; og
- 3) fastsætte, hvilke procedureregler voldgiftsmændene skal anvende.

2. Hvis parterne har aftalt at henskyde en tvist til ad hoc voldgift, og en part ikke inden 30 dage efter, at indklagede har modtaget begæringen om voldgift, har udpeget sin voldgiftsmand, skal denne, medmindre andet er aftalt, på begæring af den anden part udpeges af præsidenten for det kompetente handelskammer i det land, hvor den første part havde bopæl eller sæde, da begæring om voldgift blev fremsat. Denne paragraf finder også anvendelse ved valg af afløser for den eller de af en part eller af præsidenten for nævnte handelskammer udpegede.

3. Hvis parterne har aftalt, at deres tvister skal afgøres ved ad hoc voldgift med en eller flere voldgiftsmænd, og hvis voldgiftsaftalen ikke indeholder bestemmelser om voldgiftens organisering som nævnt i § 1, skal de fornødne foranstaltninger, såfremt parterne ikke kan enes herom, og såfremt tilfældet ikke falder ind under § 2, træffes af de allerede udpegede voldgiftsmænd. Hvis parterne ikke kan enes om

at udpege enevoldgiftsmanden, eller hvis de udpegede voldgiftsmænd ikke enes om de fornødne foranstaltninger, kan klageren, hvis parterne har truffet aftale om stedet for voldgiften, efter eget valg begære de fornødne foranstaltninger truffet enten af præsidenten for handelskammeret i det land, hvor voldgiften skal foregå, eller af præsidenten for det kompetente handelskammer i det land, hvor indklagede havde bopæl eller sæde, da begæring om voldgift blev fremsat. Hvis det ikke er aftalt, hvor voldgiften skal foregå, kan klageren efter eget valg begære de fornødne foranstaltninger truffet enten af præsidenten for det kompetente handelskammer i det land, hvor indklagede havde bopæl eller sæde, da begæring om voldgift blev fremsat, eller af Den særlige Komité, om hvis sammensætning og procedure regler findes i tillægget til denne konvention. Hvis klageren undlader at udøve sine rettigheder efter denne paragraf, kan disse udøves af indklagede eller af voldgiftsmændene.

4. Når der rettes henvendelse til præsidenten eller til Den særlige Komité, kan disse alt efter tilfældets beskaffenhed:

a) udpege enevoldgiftsmanden, formanden for voldgiftsretten, opmanden eller »referee«;

b) udpege en efterfølger for en voldgiftsmand, som er valgt på anden måde end nævnt i § 2;

c) bestemme, hvor voldgiften skal foregå, dog at voldgiftsmændene kan bestemme et andet sted for voldgiften;

d) fastsætte – eventuelt ved henvisning til de for en permanent voldgiftsinstitution gældende regler – de procedureregler, som voldgiftsmændene skal følge, hvis ikke voldgiftsmændene i mangel på enighed herom mellem parterne har aftalt sådanne regler.

5. Hvis parterne har aftalt, at deres tvister skal afgøres ved en permanent voldgiftsinstitution uden at have bestemt institutionen, og de ikke kan enes herom, kan klageren begære en sådan institution udpeget i overensstemmelse med § 3.

6. Hvis voldgiftsaftalen ikke indeholder bestemmelser om, hvorvidt voldgiften skal foregå ved en permanent voldgiftsinstitution eller

ved ad hoc voldgift, og hvis parterne ikke kan enes herom, kan klageren få dette afgjort i overensstemmelse med § 3. Præsidenten for det kompetente handelskammer eller Den særlige Komité kan da enten henvise parterne til en permanent voldgiftsinstitution eller opfordre dem til inden en af dem fastsat frist at udpege deres voldgiftsmænd og til inden denne frist at enes om de fornødne foranstaltninger for voldgiftens gennemførelse. I sidste fald finder bestemmelserne i §§ 2, 3 og 4 anvendelse.

7. Hvis den i medfør af denne artikels stk. 2, 3, 4, 5 og 6 udpegede præsident for vedkommende handelskammer ikke inden 60 dage, efter at han har modtaget anmodning om at udøve en af de deri nævnte funktioner, har efterkommet begæringen, er klageren berettiget til at rette anmodning herom til Den særlige Komité.

Art. V.

Indsigelser mod voldgiftsrettens kompetence.

1. En part, som vil rejse indsigelse mod en voldgiftsmands kompetence under påberåbelse af, enten at der ikke forelå nogen voldgiftsaftale, eller at voldgiftsaftalen var ugyldig eller faldet bort, skal gøre det under voldgiftsforhandlingerne og senest ved indgivelse af sit klageskrift eller sit svarskrift vedrørende sagens realitet; indsigelse om, at en voldgiftsmand ikke har kompetence, skal fremsættes under voldgiftsforhandlingerne, så snart som det spørgsmål, med hensyn til hvilket voldgiftsmanden påstås ikke at have kompetence, rejses under voldgiftssagen. Hvis indsigelsen fremkommer senere, og voldgiftsmanden finder det undskyldeligt, skal han dog tillade den fremsat.

2. Hvis de i § 1 nævnte indsigelser vedrørende kompetencen ikke fremsættes inden de der angivne tidsfrister, kan de, hvis der er tale om indsigelser, som parterne ifølge den lov, som voldgiftsmanden skal anvende, kun selv kan påberåbe sig, ikke fremsættes senere under voldgiftssagen, og hvis der er tale om indsigelser, som parterne ifølge den lov, som domstolen ifølge de for den gældende internationalprivat-

retlige regler skal anvende, selv kan påberåbe sig, ej heller senere under en sag ved en almindelig domstol om voldgiftskendelsens indhold eller fuldbyrdelse. Voldgiftsmandens afgørelse af, om en indsigelse er fremsat for sent, kan dog efterprøves for domstolene.

3. En voldgiftsmand, hvis kompetence bestrides, bør – men under efterfølgende prøve for domstolene efter *lex fori* – fortsætte sagens behandling, tage stilling til spørgsmålet om sin egen kompetence og til spørgsmålet om eksistensen eller gyldigheden af voldgiftsaftalen eller af den aftale, hvori voldgiftsaftalen indgår.

Art. VI.

De almindelige domstoles kompetence.

1. Hvis der under en sag ved de almindelige domstole rejses indsigelse mod rettens kompetence under påberåbelse af, at der er aftalt voldgift, skal indsigelsen – hvis den ikke skal fortabes – fremsættes enten forinden eller samtidig med fremlæggelsen af svarskriftet vedrørende sagens realitet, alt efter om indsigelsen ifølge den for domstolen gældende lov er en formalitetsindsigelse eller en realitetsindsigelse.

2. Ved afgørelsen af, om der eksisterer en voldgiftsaftale, eller af, om en sådan aftale er gyldig, skal domstolene i de kontraherende stater anvende for så vidt angår spørgsmål om parternes evne til at indgå aftalen den for dem gældende lov og for så vidt angår andre spørgsmål

a) den lov, som voldgiftsaftalen ifølge parternes aftale skal bedømmes efter;

b) hvis der ikke er truffet aftale herom loven i det land, hvor voldgiftskendelsen skal afsiges;

c) hvis der ikke er truffet aftale om, hvilken lov der skal finde anvendelse ved bedømmelsen af aftalens gyldighed, og hvis stedet for voldgiftskendelsens afsigelse ikke kan udpeges på det tidspunkt, da spørgsmålet rejses for retten, da den lov, som de for vedkommende domstol gældende internationalprivatretnlige regler tilsiger.

Domstolene kan også afslå at anerkende en voldgiftsaftale, hvis tvisten ikke kunne afgøres ved voldgift i de lande, hvor parterne har bopæl eller sæde.

3. Hvis der er indledt voldgiftssag, og der senere anlægges sag ved en ordinær domstol vedrørende samme tvist mellem de samme parter eller vedrørende spørgsmålet, om der fore-

ligger en voldgiftsaftale, eller om voldgiftsaftalen er ugyldig eller faldet bort, skal retten udsætte sin afgørelse om voldgiftsrettens kompetence, indtil voldgiftskendelsen er afsagt, medmindre der foreligger væsentlige grunde for det modsatte.

4. En henvendelse til en domstol om foreløbige retsskridt eller om forholdsregler til bevarelse af status quo er ikke uforenelig med en voldgiftsaftale og er heller ikke at betragte som et sagsanlæg vedrørende sagens realitet.

Art. VII.

Hvilken lov, der skal finde anvendelse.

1. Parterne kan aftale, hvilken lovgivning voldgiftsmændene skal anvende ved sagens afgørelse. Hvis parterne ikke har truffet aftale herom, skal voldgiftsmændene anvende den lovgivning, som bestemmes af de internationalprivatretnlige regler, som voldgiftsmændene finder anvendelige. I begge tilfælde skal voldgiftsmændene tage hensyn til kontraktens bestemmelser og til handelssædvaner.

2. Voldgiftsmændene skal afgøre sagen efter billighed, hvis parterne har truffet aftale herom og kan gøre det efter den lov, som finder anvendelse på voldgiften.

Art. VIII.

Kendelsens begrundelse.

Parterne antages at have aftalt, at kendelsen skal begrundes, medmindre de

a) enten udtrykkeligt har erklæret, at kendelsen ikke skal begrundes, eller

b) har aftalt en voldgiftsprocedure, hvor efter det ikke er sædvanligt at begrunde kendelser. Hver af parterne kan dog i dette tilfælde inden afslutningen af de mundtlige forhandlinger eller, hvis der ikke er mundtlige forhandlinger, inden kendelsens udfærdigelse, fremsætte begæring om, at kendelsen skal begrundes.

Art. IX.

Tilsidesættelse af voldgiftskendelser.

1. Tilsidesættelse i et kontraherende land af en voldgiftskendelse, som hører under denne konvention, kan kun danne grundlag for nægtelse af anerkendelse eller fuldbyrdelse i et andet kontraherende land, hvis tilsidesættelsen er sket i et land, i hvilket eller i henhold til hvis

lov kendelsen er afsagt, og kun hvis tilside- sættelse er sket af en af følgende grunde:

a) at parterne ikke efter deres lovgivning kunne indgå voldgiftsaftalen, eller aftalen ikke er gyldig efter det lands ret, parterne havde undergivet den, eller hvis aftale ikke er truffet herom, efter retten i det land, hvor voldgiften fandt sted; eller

b) at den part, som kræver kendelsen tilside- sat, ikke har fået behørig meddelelse om en voldgiftsmands udnævnelse eller voldgiftens af- holdelse eller af anden grund var ude af stand til at føre sin sag; eller

c) at kendelsen afgør spørgsmål, som ikke er omfattet af, eller som ikke falder inden for voldgiftsaftalen; afgørelser, som ligger inden for aftalen, skal dog ikke tilsidesættes, hvis de er uafhængige af de afgørelser, som går ud over denne; eller

d) at voldgiftsrettens sammensætning eller voldgiftens afholdelse ikke har været i over- ensstemmelse med, hvad der har været aftalt eller i mangel af sådan aftale i overensstem- melse med art. IV i denne konvention.

2. I forholdet mellem lande, som også har til- trædt New York-konventionen af 10. juni 1958 om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenland- ske voldgiftskendelser, indskrænker § 1 i denne artikel anvendelsen af New York-konventionens art. V 1. e) til kun at omfatte tilfælde, hvor tilsidesættelse er sket af en af de i § 1 ovenfor nævnte grunde.

Art. X.

Afsluttende bestemmelser.

1. Denne konvention er åben for undertegnelse eller tiltrædelse af lande, der er medlemmer af Den økonomiske Kommission for Europa, og for lande, der er tillagt rådgivende status over for kommissionen i henhold til § 8 i kommissio- nens statutter.

2. Lande, som kun deltager i visse af Den øko- nomiske Kommission for Europas funktioner i henhold til § 11 i kommissionens statutter, kan blive kontraherende medlemmer af konventio- nen ved at tiltræde den efter, at den er trådt i kraft.

3. Konventionen står åben for undertegnelse til og med den 31. december 1961. Derefter er den åben for tiltrædelse.

4. Konventionen skal ratificeres.

5. Ratifikation eller tiltrædelse sker ved depo- nering af et dokument herom hos generalsekre- tæren for De forenede Nationer.

6. Samtidig med undertegnelse, ratifikation el- ler tiltrædelse af konventionen skal de kontra- herende stater tilstille generalsekretæren for De forenede Nationer en liste over de handels- kamre eller andre institutioner i deres lande, som skal udøve de funktioner, der i henhold til konventionens art. IV er tillagt præsidenten for det kompetente handelskammer.

7. Bestemmelserne i denne konvention påvirker ikke gyldigheden af andre flersidige eller to- sidige aftaler om voldgift, som er indgået mel- lem, eller som senere måtte blive indgået mel- lem kontraherende stater.

8. Konventionen træder i kraft den halvfem- sindstyvende dag efter, at fem af de i § 1 oven- for omhandlede lande har deponeret deres rati- fikations- eller tiltrædelsesdokumenter. For et- hvert land, der ratificerer eller tiltræder kon- ventionen senere, træder den i kraft den halv- femsindstyvende dag efter deponeringen af ra- tifikations- eller tiltrædelsesdokumentet.

9. Enhver kontraherende stat kan opsigte kon- ventionen ved underretning herom til general- sekretæren for De forenede Nationer. Opsigel- sen træder i kraft tolv måneder efter, at ge- neralsekretæren har modtaget underretningen.

10. Hvis efter konventionens ikrafttræden an- tallet af kontraherende stater reduceres til min- dre end fem som følge af opsigelser, ophører konventionen med at være i kraft fra den dag, den sidste af disse opsigelser træder i kraft.

11. Generalsekretæren for De forenede Natio- ner skal underrette de i § 1 nævnte lande og lande, som er blevet kontraherende medlemmer i medfør af § 2 ovenfor, om

a) erklæringer i medfør af art. II § 2;

b) ratifikationer og tiltrædelser i medfør af §§ 1 og 2 ovenfor;

c) underretninger modtaget i henhold til § 6 ovenfor;

d) datoerne for konventionens ikrafttræden i medfør af § 8 ovenfor;

c) opsigelser i medfør af § 9 ovenfor;

f) konventionens bortfald i medfør af § 10 ovenfor.

12. Efter den 31. december 1961 skal original-eksemplaret af konventionen deponeres hos generalsekretæren for De forenede Nationer, som skal tilstille de i §§ 1 og 2 oven for nævnte lande bekræftede genparter.

TIL VITTERLIGHED HEROM har undertegnede, der er behørigt bemyndigede hertil, underskrevet denne konvention.

UNDERSKREVET i Genève denne den enogtyvende dag i april, år et tusinde ni hundrede og enogtres i et eksemplar på engelsk, fransk og russisk, hvert eksemplar med samme gyldighed.

Tillæg.

Sammensætningen af og proceduren for den i konventionens art. 4 nævnte Særlige Komité.

1. Den i konventionens art. IV nævnte Særlige Komité skal bestå af 2 almindelige medlemmer og en formand. En af de almindelige medlemmer skal vælges af de handelskamre eller andre institutioner, som i medfør af konventionens art. X, § 6, er udpeget af stater, i hvilke der på det tidspunkt, da konventionen er åben for underskrift, findes nationale komiteer af Det internationale Handelskammer, og som på valgets tidspunkt er medlemmer af konventionen. Det andet medlem skal vælges af de handelskamre eller andre institutioner, som i medfør af konventionens art. X, § 6, er udpeget af stater, i hvilke der på det tidspunkt, da konventionen er åben for underskrift, ikke findes nationale komiteer af Det internationale Handelskammer, og som på valgets tidspunkt er medlemmer af konventionen.

2. De personer, der skal fungere som formænd for Den særlige Komité i henhold til § 7 i dette

tillæg, vælges på samme måde af de handelskamre eller andre institutioner, som er omtalt i § 1 i dette tillæg.

3. De i § 1 i dette tillæg nævnte handelskamre og andre institutioner skal samtidig med og på samme måde, som de vælger formand og andre almindelige medlemmer, vælge stedfortrædere til at fungere i tilfælde af formandens eller de almindelige medlemmers midlertidige forfald. Såfremt formanden eller et almindeligt medlem får vedvarende forfald eller trækker sig tilbage, skal vedkommende stedfortræder (alt efter tilfældet) tiltræde som formand eller respektiv almindeligt medlem, og den kreds af handelskamre eller andre institutioner, som har valgt den stedfortræder, der er blevet formand eller almindeligt medlem, skal i så fald vælge en anden stedfortræder.

4. De første valg til komiteen skal afholdes inden 90 dage fra den dag, da det 5. ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument er deponeret. Også handelskamre og andre institutioner, som er udpeget af stater, der har underskrevet konventionen, skal, selv om vedkommende stat endnu ikke er medlem af konventionen, være berettiget til at deltage i disse valg. Hvis det imidlertid ikke er muligt at afholde valg inden for den foreskrevne periode, udskydes ikrafttrædelsen af konventionens art. IV, § 3-7, indtil valgene er afholdt som foreskrevet ovenfor.

5. Bortset fra bestemmelserne i § 7 nedenfor vælges medlemmerne af Den særlige Komité for en periode af 4 år. Nyvalg afholdes inden for de første 6 måneder af det 4. år, som følger efter det foregående valg. Hvis et nyvalg af medlemmer til Den særlige Komité imidlertid ikke fører til resultat, skal de tidligere valgte medlemmer fortsætte med at fungere, indtil nyvalg har fundet sted.

6. Der gives underretning om valget af medlemmer af Den særlige Komité til generalsekretæren for De forenede Nationer, som igen skal underrette de i konventionens art. X, § 1, nævnte stater og de stater, som er blevet medlemmer i medfør af art. X, § 2. Generalsekretæren skal på samme måde underrette de nævnte stater om enhver udskydelse af ikrafttrædel-

sen og om ikrafttrædelsen af konventionens art. IV, § 3-7, i medfør af § 4 i dette tillæg.

7. De personer, der vælges til hvervet som formand, skal udøve hvervet efter tur, hver for en periode af 2 år. Afgørelsen af, hvem af disse 2 personer, der skal fungere som formand i den første 2 års-periode efter konventionens ikrafttræden, afgøres ved lodtrækning. Hvervet som formand overgår derefter for hver følgende 2 års-periode til den person, der er valgt som formand af den anden gruppe af lande end den, af hvilken den fungerende formand i den umiddelbart foregående 2 års-periode var valgt.

8. Anmodning til Den særlige Komité vedrørende et af de i nævnte art. IV, § 3-7, omhandlede spørgsmål sendes til eksekutivsekretæren for Den økonomiske Kommission for Europa. Eksekutivsekretæren skal i første omgang forelægge spørgsmålet for det medlem af Den særlige Komité, som er valgt af den anden gruppe af lande end den, der har valgt den formand, som fungerer på det tidspunkt, da spørgsmålet rejses. Dette medlems forslag til afgørelse skal af eksekutivsekretæren oversendes til det andet medlem af komiteen, og hvis dette andet medlem er enig i forslaget, er dette at betragte som komiteens afgørelse og skal som sådan af eksekutivsekretæren meddeles til den part, der rejste spørgsmålet.

9. Hvis de 2 medlemmer af Den særlige Komité, som eksekutivsekretæren har rettet henvendelse til, ikke kan enes om en afgørelse ved korrespondance, skal eksekutivsekretæren for Den økonomiske Kommission for Europa indkalde til et møde i den nævnte komité i Genève med henblik på at opnå en enstemmig afgørelse af spørgsmålet. I mangel af enighed træffes komiteens afgørelse ved stemmeflerhed, og afgørelsen meddeles af eksekutivsekretæren til den part, der rejste spørgsmålet.

10. De med spørgsmålets behandling for Den særlige Komité forbundne omkostninger udredes af den part, som har indgivet spørgsmålet, men er i øvrigt at betragte som sagsomkostninger.

Genèvereglementet

Voldgiftsregler for De forenede Nationers økonomiske kommission for Europa.

I - Almindelige bestemmelser.

Art. 1.

Hvis parterne har bestemt, at aktuelle eller fremtidige tvister hidrørende fra en mellem dem indgået aftale skal afgøres ved voldgift i overensstemmelse med Den økonomiske Kommission for Europas voldgiftsregler (herefter kaldet »Reglementet«), skal sådanne tvister afgøres som nedenfor bestemt, dog med sådanne ændringer, som parterne er berettiget til at foretage, når de er enige herom.¹⁾

Art. 2.

Ved anvendelse af dette reglement forstås ved »den udpegende myndighed« på stedet for voldgiften eller i det land, hvor indklagede har fast bopæl eller sæde, de handelskamre eller andre institutioner, som er bestemt i tillægget til Den europæiske Konvention om international Handelsvoldgift af 21. april 1961.²⁾

II - Voldgiftsmændene.

A. Valg.

Art. 3.

Den part, der ønsker voldgift (kaldet »klageren«), skal ved anbefalet brev under henvisning til voldgiftsaftalen underrette den anden part (kaldet »indklagede«) om tvisten.

I denne underretning skal indklagede tillige opfordres til at enes med klageren om valget af voldgiftsmanden eller voldgiftsmændene og foreslå indklagede enten

- a. valget af en enevoldgiftsmand med navn og adresse på den af klageren foreslåede eller
- b. valget af 3 voldgiftsmænd, således at hver part udpeger een, og disse to voldgiftsmænd udpeger formanden, med navn og adresse på den af klageren valgte voldgiftsmand eller
- c. valget af en nærmere angivet voldgiftsinstitution til at afgøre tvisten i overensstemmelse med de for denne gældende regler.

Art. 4.

Hvis parterne ikke inden 30 dage er enedes om valget af en enevoldgiftsmand eller en voldgiftsinstitution, eller hvis voldgiftsmændene eller klageren rette henvendelse til den udpegende myndighed, som er bestemt i voldgiftsaftalen, og hvis en sådan ikke er bestemt, da til den udpegende myndighed på det sted, hvor voldgiften skal finde sted, hvis dette er bestemt ved aftalen.

Den udpegende myndighed skal, hvis parterne skriftligt bekræfter deres aftale herom, udpege

- a. en enevoldgiftsmand eller
- b. en voldgiftsinstitution, som skal være bemyndiget til at afgøre tvisten i overensstemmelse med de for denne gældende regler.

Kan parterne ikke enes om valget af en enevoldgiftsmand eller af en voldgiftsinstitution, skal den udpegende myndighed anmode hver af parterne om at vælge en voldgiftsmand, og de således valgte voldgiftsmænd skal vælge en tredje som formand.

Hvis en af parterne ikke inden 30 dage har udpeget en voldgiftsmand, eller hvis de valgte voldgiftsmænd ikke inden 45 dage er enedes om valget af formanden, skal denne udpegende myndighed ex officio foretage sådant valg.

Art. 5.

Hvis voldgiftsaftalen hverken angiver den udpegende myndighed eller stedet for voldgiften, kan klageren for at få foretaget de i art. 4 nævnte skridt efter sit valg rette henvendelse enten til den udpegende myndighed i det land, hvor indklagede har fast bopæl eller sæde, eller til Den særlige Komité, som er oprettet i med-

¹⁾ Forslag til voldgiftsklausul.

Enhver tvist, som opstår af, eller som har tilknytning til denne kontrakt, og som parterne ikke har kunnet afgøre ved venskabelig overenskomst, skal afgøres endeligt ved voldgift i overensstemmelse med E.C.E.s voldgiftsreglement, som parterne erklærer at være bekendt med.

Følgende bestemmelser anbefales:

1. Voldgiften skal afholdes ..... (stedet for voldgiften).
2. Voldgiftsmanden eller voldgiftsmændene skal udpeges af ..... (institutionens navn).

²⁾ Som »udpegende myndighed« er her i landet udpeget Den Danske Nationale Komité under Det Internationale Handelskammer, adresse Børsen, København K.

før af art. 4 i Den europæiske Konvention om international Handelsvoldgift af 21. april 1961.

Hvis parterne har fast bopæl eller sæde i lande, hvor der findes nationale komiteer af Det internationale Handelskammer, kan klageren også rette henvendelse til Det internationale Handelskammers voldgiftsret.

B. Inhabilitet.

Art. 6.

Hver af parterne kan rejse indsigelse mod en voldgiftsmand, en voldgiftsformand eller en enevoldgiftsmand, hvis der foreligger omstændigheder, som giver anledning til tvivl om hans upartiskhed eller uafhængighed. Enhver sådan indsigelse skal fremsættes for voldgiftsretten, så snart den part, der ønsker at fremsætte indsigelsen, bliver bekendt med den pågældende omstændighed, og i hvert fald inden kendelsen afsiges. Hvis inhabilitetsgrunden erkendes, eller voldgiftsmanden trækker sig tilbage, skal en anden voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand udpeges af den eller de personer, som i henhold til Reglementet var bemyndiget til at udpege den første voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand.

Art. 7.

Den eller de personer, som skal udpege en anden voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand, skal inden 30 dage, efter at inhabilitetsgrunden er erkendt, eller voldgiftsmanden har trukket sig tilbage, skriftligt give meddelelse om den nye voldgiftsmænds, formands eller enevoldgiftsmænds navn og adresse til voldgiftsmændene og den anden part eller, hvis den nye enevoldgiftsmand er udpeget af den udpegende myndighed, alene til parterne.

Art. 8.

Hvis den eller de personer, der er anmodet om at udpege en anden voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand, undlader at give underretning på den måde og inden for den tidsfrist, som er nævnt ovenfor, skal valget foretages af den udpegende myndighed. Ved den udpegende myndighed forstås i denne art. og i art. 10, 11 og 12 den i art. 4 nævnte udpegende myndighed eller den institution, som er nævnt i art. 5.

C. Voldgiftsmænds død eller forfald.

Art. 9.

Hvis en voldgiftsmand, som er valgt af en part eller på en parts vegne, dør eller bliver ude af stand til at fungere, skal de andre voldgiftsmænd underrette den person, som efter Reglementet oprindeligt var berettiget til at vælge voldgiftsmanden, og opfordre ham til inden 30 dage at udpege en anden voldgiftsmand samt skriftligt at underrette voldgiftsmændene og den anden part om valget af den nye voldgiftsmand og dennes navn og adresse.

Art. 10.

Hvis en enevoldgiftsmand dør eller bliver ude af stand til at fungere, skal den udpegende myndighed på begæring af en af parterne opfordre parterne til inden 30 dage at udpege en ny enevoldgiftsmand.

Art. 11.

Hvis en voldgiftsformand dør eller bliver ude af stand til at fungere, skal de øvrige voldgiftsmænd inden 30 dage vælge en ny formand samt skriftligt underrette parterne og den udpegende myndighed om valget af den nye formand og hans navn og adresse.

Art. 12.

Hvis den eller de personer, som er anmodet om at udpege en anden voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand i henhold til bestemmelserne i Reglementets art. 9, 10 eller 11, undlader at foretage de der nævnte skridt på den måde og inden den frist, som dér er bestemt, skal i det i art. 9 nævnte tilfælde voldgiftsmændene eller i de i art. 10 og 11 nævnte tilfælde en af parterne anmode den udpegende myndighed om at udpege en anden voldgiftsmand, formand eller enevoldgiftsmand.

Art. 13.

Hvis en ny voldgiftsmand eller formand vælges i medfør af bestemmelserne i Reglementets art. 6-9 og 11-12, efter at hovedforhandlingen er påbegyndt, er voldgiftsmændene på den nyvalgte begæring pligtige til at lade forhandlingen genoptage fra begyndelsen.

III - Stedet for voldgiften.

Art. 14.

Såfremt parterne ikke har truffet aftale om stedet, hvor voldgiften skal foretages, bestemmes dette af voldgiftsmændene.

IV - Voldgiftsproceduren.

A. Fremsættelse af påstande og fremlæggelse af dokumenter.

Art. 15.

Klageren skal inden en af voldgiftsmændene fastsat frist sende det af dem forlangte antal eksemplarer af klageskriftet med følgende oplysninger:

- a) parternes navn, adresse og stilling;
- b) en kort fremstilling af sagens kendsgerninger;
- c) angivelse af tvisten og påstanden;
- d) eventuelt oplysning om vidner, som han ønsker indkaldt; andre vidner kan dog indkaldes under sagen.

Klageskriftet skal ledsages af voldgiftsaftalen i original eller kopi og af alle sagens dokumenter. En liste over dokumenterne skal ligeledes fremsendes.

Art. 16.

En genpart af alle de dokumenter (klageskriftet indbefattet), som klageren sender til voldgiftsmændene, skal samtidig sendes til indklagede.

B. Indsigelser mod voldgiftsrettens kompetence.

Art. 17.

En part, som vil rejse indsigelse mod voldgiftsrettens kompetence under påberøbelse af, enten at der ikke forelå nogen voldgiftsaftale, eller at voldgiftsaftalen var ugyldig eller faldet bort, skal gøre det senest ved indgivelsen af sit klageskrift eller sit svarskrift vedrørende sagens realitet; indsigelse om, at voldgiftsretten ikke har kompetence med hensyn til et bestemt spørgsmål, skal fremsættes, så snart det pågældende spørgsmål rejses. Hvis indsigelsen fremkommer senere, og voldgiftsretten finder dette undskyldeligt, skal den dog tillade indsigelsen fremsat.

Art. 18.

Under forbehold af senere kontrol efter den for voldgiften gældende lovgivning bør en vold-

giftsret, hvis kompetence bestrides, fortsætte sagens behandling, tage stilling til spørgsmålet om sin kompetence og til spørgsmålet om eksistensen eller gyldigheden af voldgiftsaftalen eller af den aftale, hvori voldgiftsaftalen indgår.

C. Svarskrift, modkrav og yderligere skriftveksling.

Art. 19.

Voldgiftsmændene skal fastsætte en frist, inden hvilken indklagede skal fremlægge sit skriftlige svar. Indklagede er berettiget til inden for samme frist at fremsætte modkrav, som udspringer af samme voldgiftsaftale.

Art. 20.

Bestemmelserne i art. 15 og 16 i Reglementet finder med de fornødne lempelser anvendelse på svarskrift og modkrav.

Art. 21.

Hvis klageren ønsker at fremkomme med replik til svarskriftet eller modkravet, skal voldgiftsmændene fastsætte en frist, inden hvilken sådan replik skal fremsættes. Den samme bestemmelse finder anvendelse, såfremt indklagede ønsker at fremsætte duplik.

D. Almindelige bestemmelser om proceduren.

Art. 22.

Såfremt ikke andet er bestemt i Reglementet, foregår voldgiften på den måde, som voldgiftsmændene finder hensigtsmæssig. Voldgiftsmændene skal dog under alle omstændigheder drage omsorg for, at parterne på fuldstændig lige fod får anledning til at fore deres sag.

Art. 23.

Såfremt parterne er enige heri, kan voldgiftsmændene afgøre sagen på skriftligt grundlag uden mundtlig forhandling.

Art. 24.

Voldgiftsretten er berettiget til ved bedømmelsen af sagens kendsgerninger at benytte alle de til deres rådighed stående midler og til at afgøre, hvilke beviser den vil tillade, samt til at bestemme syn og skøn. Voldgiftsretten kan når som helst under voldgiftssagen forlange, at parterne fremkommer med yderligere bevis inden en af retten fastsat frist.

Art. 25.

Parterne kan ved aftale forlænge de forskellige tidsfrister, som er fastsat i Reglementet for de forskellige foranstaltninger, som de anmodes om at træffe. I mangel af sådan aftale kan voldgiftsretten forlænge tidsfristerne, såfremt forsinkelse fra en parts side findes rimeligt begrundet.

Art. 26.

Voldgiftsretten bestemmer, på hvilket sprog forhandlingerne skal føres. Voldgiftsretten træffer de fornødne foranstaltninger til oversættelse af dokumenter og af forhandlingerne til sprog, som forstås af parterne.

E. Foranstaltninger til bevarelse af status quo og sikkerhed for omkostninger.

Art. 27.

Såfremt ikke andet er bestemt i lovgivningen, kan voldgiftsretten træffe enhver foranstaltning til opbevaring af varer, der er genstand for tvisten, f.eks. træffe bestemmelse om deponering hos en tredjemand, om åbning af bankkonto eller om salg af let fordærlige varer.

Art. 28.

Voldgiftsretten kan forlange sikkerhed for omkostningerne ved voldgiftssagen.

F. Forhandlingerne for voldgiftsretten.

Art. 29.

Forhandlingerne foregår for lukkede døre, medmindre begge parter forlanger, at forhandlingerne skal være offentlige.

Art. 30.

Enhver part er berettiget til at lade sig repræsentere for voldgiftsretten ved en behørigt befuldmægtiget person. Enhver part er ligeledes berettiget til at lade sig bistå af personer efter sit valg.

Art. 31.

Hvis en part undlader uden tilstrækkelig grund at give møde efter behørigt at være tilstede, kan voldgiftsretten fortsætte sagens behandling i hans fravær.

Hvis en af parterne uden tilstrækkelig grund undlader at fremlægge dokumentbevis i tilfælde,

hvor voldgiftsretten er anmodet om at træffe afgørelse på grundlag af sådant bevis uden mundtlig forhandling, kan voldgiftsretten afgøre sagen på det foreliggende bevis.

Art. 32.

Nye påstande og modkrav skal fremsættes skriftligt. Nye påstande eller modkrav kan voldgiftsretten kun tage uden påkendelse, såfremt de ligger inden for dens bemyndigelse, medmindre modparten samtykker heri. Art. 15, 16 og 19 finder anvendelse med de fornødne lempelser.

G. Kendelsen.

Art. 33.

Hvis voldgiftsretten er sammensat af to voldgiftsmænd og en formand, skal afgørelsen træffes ved stemmeflertal. Såfremt flertal ikke kan nås, træffer formanden alene afgørelse i sagen.

Art. 34.

Voldgiftskendelsen skal afsiges inden 9 måneder, efter at formanden eller enevoldgiftsmanden blev udpeget.

Art. 35.

Parterne kan ved aftale forlænge den tidsfrist, inden hvilken voldgiftskendelsen skal afsiges. Endvidere kan voldgiftsretten forlænge den nævnte frist i det omfang, forlængelsen er begrundet med udnævnelse af en anden voldgiftsmand, nødvendigheden af vidneførsel, indhentelse af sagkyndigt skøn eller med anden gyldig grund.

Art. 36.

Voldgiftsmændene kan afsige foreløbige kendelser, mellemkendelser eller delkendelser, ligesom de kan afsige kendelse i overensstemmelse med forlig.

Art. 37.

Voldgiftsretten kan afsige kendelse i et andet land end det, hvori voldgiftsforhandlingerne efter reglerne i art. 14 har fundet sted.

Art. 38.

Voldgiftsretten skal bortset fra bestemmelserne i art. 39 træffe afgørelse efter den lov, som parterne har aftalt for tvisten. Hvis parterne ikke har truffet aftale herom, skal voldgiftsmændene anvende den lovgivning, som bestemmes af de international-privatretnlige regler, som voldgiftsmændene finder anvendelige. I begge tilfælde skal voldgiftsmændene tage hensyn til kontraktens bestemmelser og til handlessædvaner.

Art. 39.

Voldgiftsretten skal afgøre sagen efter billighed («*amiables compositeurs*»), hvis parterne har truffet aftale herom og kan gøre det efter den lov, som finder anvendelse på voldgiften.

Art. 40.

Parterne formodes at have aftalt, at kendelsen skal begrundes, medmindre de

- a) enten udtrykkeligt har erklæret, at kendelsen ikke skal begrundes, eller
- b) har aftalt en voldgiftsprocedure, hvorefter det ikke er sædvanligt at begrunde kendelser. Hver af parterne kan dog i dette tilfælde inden afslutningen af de mundtlige forhandlinger eller, hvis der ikke er mundtlige forhandlinger, inden kendelsens udfærdigelse fremsætte begæring om, at kendelsen skal begrundes.

Art. 41.

Kendelser skal meddeles parterne ved anbefalet brev.

Art. 42.

Når parterne aftaler, at dette Reglement skal finde anvendelse, forpligter de sig til at opfylde kendelsen uden ophold og, medmindre lovgivningen er til hinder herfor, til at give afkald på enhver ret til appel såvel til en anden voldgiftsinstitution som til en ordinær domstol, hvis de ikke udtrykkeligt har aftalt andet.

*H. Sagsomkostninger.**Art. 43.*

Voldgiftsretten træffer bestemmelse om sagens omkostninger.

I almindelighed skal omkostningerne pålægges den tabende part. Voldgiftsmændene kan dog bestemme, at omkostningerne skal fordeles mellem parterne.

Europarådsarrangementet af 17. december 1962

Overenskomst om anvendelse af den europæiske konvention om international handelsvoldgift.

Underskrevne regeringer, der er medlemmer af Europarådet, er

I betragtning af, at en europæisk konvention om international handelsvoldgift blev åbnet for underskrivelse i Genève den 21. april 1961;

I betragtning af, at visse forholdsregler vedrørende organisationen af voldgift, hvorom der er truffet bestemmelse i konventionens art. IV, imidlertid ikke er hensigtsmæssige bortset fra tilfælde af tvistigheder mellem fysiske eller juridiske personer, der har opholdssted eller sæde i henholdsvis kontraherende stater, hvor der i henhold til bestemmelserne i tillægget til konventionen findes nationale komiteer under det internationale handelskammer og i stater, hvor sådanne komiteer ikke findes;

I betragtning af, at det i henhold til art. X, § 7, i den nævnte konvention er bestemt, at dennes bestemmelser ikke berører gyldigheden af flersidige eller tosidige aftaler om voldgift indgået mellem stater, som er medlemmer af konventionen;

Med forbehold af indgåelsen af en konvention om ensartet lov om voldgift, som for tiden forberedes i Europarådet, enige om følgende:

Art. 1.

I forhold mellem fysiske eller juridiske personer, der har opholdssted eller sæde i lande, som er medlemmer af denne overenskomst, erstattes art. IV, §§ 2-7, i den europæiske konvention om international handelsvoldgift, der er åbnet for underskrivelse i Genève den 21. april 1961, af følgende bestemmelse:

»Hvis voldgiftsaftalen ikke indeholder bestemmelse om nogen eller om alle af de i art. IV, § 1, i den europæiske konvention om international voldgift omhandlede spørgsmål, skal enhver vanskelighed, der opstår med hensyn til nænselsen af voldgiftsretten eller dennes virksomhed, på begæring af den part, der har rejst sagen, indbringes til afgørelse for den kompetente myndighed.«

Art. 2.

1. Denne overenskomst står åben for underskrivelse af Europarådets medlemsstater. Den skal ratificeres eller tiltrædes. Ratifikations- eller tiltrædelsesinstrumenterne skal deponeres hos Europarådets generalsekretær.

2. Med forbehold af bestemmelserne i art. 4 træder denne overenskomst i kraft 30 dage efter, at det andet ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument er deponeret.

3. Med forbehold af bestemmelserne i art. 4 træder denne overenskomst, for så vidt angår enhver underskrivende regering, der senere ratificerer eller tiltræder, i kraft 30 dage efter, at dennes ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument er deponeret.

Art. 3.

1. Efter at denne overenskomst er trådt i kraft, kan Europarådets ministerkomité indbyde enhver stat, der ikke er medlem af rådet, og i hvilken der findes en national komité under det internationale handelskammer, til at tilslutte sig denne overenskomst.

2. Tiltrædelsen sker ved deponering af et tiltrædelsesinstrument hos Europarådets generalsekretær, således at det får virkning, med forbehold af bestemmelserne i art. 4, 30 dage efter deponeringen.

Art. 4.

I krafttrædelsen af denne overenskomst er for enhver stat, der har ratificeret, tiltrådt eller tilsluttet sig denne i overensstemmelse med art. 2 og 3, betinget af, at den europæiske konvention om international handelsvoldgift træder i kraft for denne stat.

Art. 5.

Enhver Kontraherende Part kan for sit vedkommende opsigte denne overenskomst ved underretning herom til Europarådets generalsekretær. Opsigelsen træder i kraft 6 måneder efter, at rådets generalsekretær har modtaget sådan underretning.

Art. 6.

Europarådets generalsekretær skal underrette rådets medlemsstater og regeringerne i enhver anden stat, som har tilsluttet sig denne overenskomst, om:

- a) enhver underskrivelse;
- b) deponering af ethvert ratifikations-, tiltrædelses- eller tilslutningsinstrument;
- c) enhver dato for ikrafttrædelse;
- d) enhver underretning modtaget i overensstemmelse med bestemmelserne i art. 5.

Til bevidnelse heraf har undertegnede, der er behørigt befuldmægtiget hertil, underskrevet denne overenskomst.

Udfærdiget i Paris den 17. december 1962 på engelsk og fransk, hver tekst med samme gyldighed, i et enkelt eksemplar, der skal forblive deponeret i Europarådets arkiver. Generalsekretæren skal tilstille bekræftede kopier til hver af de underskrivende og tilsluttende regeringer.

Sagregister

- Adcitation 63, 109
Afvisning (fra domstolene) 64, 68
(formalitetssindsigelse)
Arrest 69
- Begrundelse (af voldgiftskendelsen) 119, 122
Betingede kendelser 122
Bevis (for voldgiftsaftalen) 42 ff,
107 (under sagen)
Billighedsbedømmelse 88 ff
Bistand (hos domstolene) 114
- Chikane 71
Competence de la competence 67
- Danske Voldgiftsinstitut, Det 14, 57
Dispositionsmaksimen 103 ff
Doctrine of separability 20 f, 66, 71
Domstolsbistand 114 f
Død (parts) 72
- Eventualmaksimen 107
- Forbud 69
Forening af sager (kumulation) 108
Foreningsvoldgift 46 ff
Forhandlingsmaksimen 106
Forhåndsafkald 22 ff
Forlig 91, 116, 123, 141
Forligsmægling 91, 116
Formalitetssindsigelse (afvisning) 68
Forældelse (afbrydelse af f.) 113,
126
Fremtidige tvister 19 ff, 22 ff
Frister 75, 86
- Fuldbyrdelse (af voldgiftskendelse)
140 ff
Fusion 72
- Garantier (procesretlige) 44 ff
Genoptagelse af voldgiftssag 136 ff
- Habilitet, parts 36 f
Habilitet, voldgiftsmands 78 ff
Honorar (voldgiftsmændenes) 96,
117, 120, 127
Hovedkontrakten 19 ff, 66 ff, 71 ff
Hvervgivelse 15
- Indkaldelse til møde (parts til voldgiftsretten) 112
International Chamber of Commerce (ICC) 114
Internationale voldgiftsaftaler 20,
27 ff
Internationale Voldgiftsinstitut i København, Det, 14, 57
Intertemporal ret 25
Intervention 109
- Kompetence, parts 37 f, voldgiftsrettens 67
Kompetenceoverskridelse (voldgiftsrettens) 121
Konkurs (parts) 72
Konventioner, internationale 143 ff
og bilag 10-15, 214 ff
Kumulation 108 f
- Lex arbitri 31, 148

- Lighedsgrundsætningen (i voldgifts-proceduren) 99ff
- Modkrav 108
- Morarenter 113
- Motivering (af voldgiftskendelsen) 119, 122
- Multi-party Arbitration 110
- Opmanden 92ff
- Opmandsklausul 86
- Partsautonomiprincippet 24, 26
- Partshenvisning (i voldgiftsaftalen), international 27ff, materielretlig 28, kollisionsretlig 28ff
- Procesledelsesgrundsætningen 102ff
- Påstanden 107
- Renter 88, 107
- Sagsomkostninger 107, 120, 127
- Samtykke (til voldgiftsafale) 39ff
- Selvstyre – selvdomme (foreningsretligt) 47ff
- Separability (doctrine of) 20, 66ff, 71
- Sikkerhedsstillelse (for honorar) 97
- Skrivefejl (i voldgiftskendelsen) 120
- Sovereign immunity 33ff
- Succession (i det materielretlige forhold) 63f, 72
- Supplering (af voldgiftskendelsen) 120
- Taksationsaftale 16
- Testamentarisk bestemt voldgift 18
- Tidsfrister 75, 86
- Tilbageholdelsesret (for voldgiftsmænds honorar) 97
- Tilbagekaldelse (af voldgiftsmænds bemyndigelse) 82ff
- Tilhørsforhold, voldgiftsaftalens internationale 27ff, voldgiftskendelsens internationale 141ff
- Tvungen voldgift 18
- Ubillighed (åbenbar) 132ff
- Udeblivelse 112
- Udenlandske voldgiftsaftalers anerkendelse 30ff
- Udenlandske voldgiftskendelsers anerkendelse 141ff, 149f og fuldbyrdelse 150
- Udstykning (af sagsgenstanden) 108
- Umulighed (voldgiftsaftalens gennemførelse) 71
- Uncitral Model law 32 (og bilag 9, 201), 148
- Uncitral Rules 32 (og bilag 7, 179)
- Underkendelse af voldgiftskendelsen 126
- Underskrift (på voldgiftskendelsen) 117
- Universalsuccession 72
- Valg af voldgiftsmænd 55ff
- Verdensbankkonventionen 147f
- Voldgiftsaftalena 15ff, dens fortolkning 16ff, 58 (i domspraksis), internationale tilhørsforhold 27ff, indhold 55ff, virkning 64ff, ophør 70ff
- Voldgiftskendelsens internationale tilhørsforhold 141ff
- Voldgiftskendelsens omfang 19ff, dens formelle gyldighed 123, dens retskraft 122ff, dens ugyldighed 127ff
- Voldgiftsklausuler i kontrakter 19ff, 22ff
- Voldgiftsmænds død, inhabilitet, forhindring, vægring 74

Voldgiftsmandsaftalen 77ff, indgåelse 84, indhold 85ff, ophør 98
Voldgiftsmænds pligter 77, 85ff, habilitet 78ff, uafhængighed 77, erstatningsansvar 87, rettigheder 95ff, honorar 96, 117, bemyndigelsens grænser 87f, voldgiftsmænd ikke partsrepræsentanter 77
Voldgiftsproceduren (kap. 4) 99ff

Voldgiftsretten 77ff, dens sammensætning 26, virkemåde 27, dens kompetence 64 og 66ff, dannelse 111, henvendelse til 111
Votering 116
Vurderingskommission 16
Vurderingsmangel 24
Værneting 135, 151 (internationale sager)

Åbenbar ubillighed 132ff

Forkortelser

ASS	Assurandør-Societetets Samling
H & HD	Højesteretsdom
HKK	Højesterets Kæremålsudvalgs kendelse
JU	Juridisk Ugeskrift
KFE	Samling af Kendelser om Fast Ejendom
Rpl	Retsplejeloven
S & SHR	Sø- og Handelsretten
SHT	Sø- og Handelstidende
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
U	Ugeskrift for Retsvæsen
V	Vestre Landsrets dom
VLT	Vestre Landsrets Tidende
Ø & ØLD	Østre Landsrets dom
ØLK	Østre Landsrets kendelse